memorii/jurnale/convorbiri

MONICA LOVINESCU

Jurnal

1994–1995

HUMANITAS

MONICA LOVINESCU

În România. Licență în litere la Universitatea din București. În afara unui basm scris în copilărie, la vreo 7-8 ani, și publicat în *Dimineața copiilor*, își reneagă cu vehemență debuturile literare. De pe la 15 ani publică proze scurte în *Vremea, Kalende* etc., ca și un roman în mai multe numere consecutive din *Revista Fundațiilor Regale.* Le găsește pe toate sofisticate și artificioase. Imediat după război deține cronica dramatică la *Democrația* lui Anton Dumitriu. Tot atunci e asistenta lui Camil Petrescu la Seminarul său de artă dramatică.

În Franța. Pleacă la Paris în septembrie 1947 ca bursieră a statului francez, iar în primele zile ale lui 1948 cere azil politic. La început face parte din tinere companii teatrale și semnează regia unor piese de avangardă. Situația din țară îi reține apoi integral atenția. Colaborează cu articole și studii despre literatura română și despre ideologia comunistă în numeroase publicații: *East Europe, Kontinent, Preuves, L'Alternative, Les Cahiers de L'Est, Témoignages, La France Catholique* etc. Semnează capitolul despre teatrul românesc în *Histoire du Spectacle* (Encyclopédie de la Pléiade, Gallimard). Traduce cîteva cărți din românește sub pseudonimele Monique Saint-Côme sau Claude Pascal.

Colaborează și la revistele în limba română din exil: *Luceafărul, Caiete de Dor, Ființa Românească, Ethos, Contrapunct, Dialog, Agora* etc.

Din 1951 pînă în 1975, emisiuni literare și muzicale la Radiodifuziunea Franceză. Își începe colaborarea la „Europa Liberă" în 1962. Din 1967, emisiunile de mai mare ecou sînt „Teze și Antiteze la Paris" și „Actualitatea culturală românească".

Volume: *Unde Scurte*, I (ed. Limite, Madrid, 1978 și Humanitas, București, 1990); *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler* (Cartea Românească, București, 1992); *Seismograme. Unde scurte*, II (Humanitas, București, 1993); *Posteritatea contemporană. Unde scurte*, III (Humanitas, București, 1994); *Est-etice. Unde scurte*, IV (Humanitas, București, 1994); *Pragul. Unde scurte*, V (Humanitas, București, 1995); *Insula șerpilor. Unde scurte*, VI (Humanitas, București, 1996); *La apa Vavilonului*, I (Humanitas, București, 1999); *La apa Vavilonului,* II (2001); *Jurnal 1981-1984* (Humanitas, București, 2002); *Diagonale* (Humanitas, București, 2002); *Jurnal 1985-1988* (Humanitas, București, 2003); *Jurnal 1990-1993* (Humanitas, București, 2003).

Traducere din Ion Luca Caragiale: *Théâtre* (*Une nuit orageuse, M'sieu Leonida face à la réaction, Une Lettre perdue*), adapté du roumain par Eugène Ionesco et Monica Lovinescu, L'Arche éd., Paris, 1994.

MONICA LOVINESCU

JURNAL

1994–1995

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LOVINESCU, MONICA
Jurnal / Monica Lovinescu. – Bucureşti: Humanitas, 2002
6 vol; (Memorii. Jurnale. Convorbiri)
ISBN 973-50-0264-7
Vol. 4: 1994-1995. – 2004. – Index. – ISBN 973-50-0576-X

821.135.1-94

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Sector 1 Bucureşti–România,
Tel.: (401) 222 85 46, Fax (401) 222 36 32
www.humanitas.ro • www.librariilehumanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ, tel./fax: (021) 222 90 61

ISBN 973-50-0264-7
ISBN 973-50-0576-X

1994

Luni 10 ianuarie

Reducînd „mondenitățile“ la minimum, totuși de Sărbători am ieșit prea deseori.

*

Irina Mavrodin, cu Sanda Nițescu, o după-amiază la noi. E fericită cînd îi propun pentru Actes-Sud traducerea lui Eugen și a mea din Caragiale (la care Bourgois a renunțat). Are impresia că astfel și-ar putea (prin numele lui Ionesco) relansa colecția de la Actes-Sud (unde i-au refuzat sau amînat *O moarte care nu dovedește nimic* de Anton Holban. Au strîmbat din nas, găsind-o prea „proustiană“).

Și, într-adevăr, la telefonul pe care-l dă a doua zi, reacția e promptă: la Actes-Sud se arată entuziasmați.

Îi telefonez lui Bruno Bayeu. Îmi cere două săptămîni răstimp ca L'Arche să ia o hotărîre. Acolo, probabil, ar vrea să instaleze toată colecția lui.

Deocamdată deci suspans.

Fac legătura și între Irina Mavrodin și Vona. I-a citit romanul și a fost entuziasmată. Entuziasmat și Paruit. Entuziaste și cronicile apărute în România. Spre sfîrșitul vieții, Vona trăiește un basm numai cu zîne bune. Și-mi pare bine de bucuria lui, și meritată, și ne-vanitoasă.

*

Ileana Vrancea, răspunzînd la apelul meu cu privire la numele locatarului din bd Elisabeta, mă trimite spre textul ei publicat în *Agora* din februarie '90 (reprodus foarte parțial și în *România literară* din aprilie al aceluiași an) despre „arestarea“ bibliotecii tatei. Mi-a luat Dumnezeu mințile sau n-am reacționat cum trebuie la acest text capital, în vîltoarea imediat post-„revoluționară“. Totul e acolo.

Locatarul pe care l-a vizitat ea în toamna anului 1965, sub pretextul de a fotografia casa pentru monografia ei despre Lovinescu, Marin Panaitescu, era unul dintre membrii completului de judecată care a condamnat-o pe mama şi tot el supraveghease şi „arderea maldărului de cărţi şi hîrtii“ ce nu mai încăpuseră în camion şi fuseseră aruncate în curtea casei.

Cum de a devenit acum Bistran sau Ioan Nistor — nu pot pricepe. Ileana Vr. crede că e o provocare. S-ar putea, deşi nu văd la ce le-ar putea servi.

Voi discuta în februarie cu Liiceanu, cu care am aranjat — via Lugano — să roage pe un arhitect să consulte la primărie cartea de imobil cu numele locatarilor. Nu văd, în confuzia actuală, cum am putea începe un scandal. Împotriva cui? A lui Marin Panaitescu? A lui Bistran? A lui Ioan Nistor?

Mi-e ruşine că nu ajung să-i fac dreptate mamei.

*

Îmi scrie Sanda Lovinescu. L-a pus acum „pe jar“ (e expresia ei) şi pe bunicul să mă ajute „de dincolo“ să mai salt o treaptă. De moartea Corinicăi nu pare afectată, e, pare-se, foarte mulţumită în noua sa locuinţă din Cosmos. (Evident, Sanda a şi luat contact cu ea.) Totul e un amestec de aiureală teozofică şi de umor. Îmi trimite şi versuri. Şi mă pune — drăguţ — la punct: eu sînt cu literatura, tata mînuia simbolul (îl confundă cu Lala)!

Şi totuşi îi răspund. Nu mă simt prost cînd o citesc sau îi scriu, cum nici cînd am văzut-o la Bucureşti nu m-am simţit. E ceva în ea care o fereşte de ridicol.

*

Scrisoare — în sfîrşit — şi de la Gabriela Omăt. Liiceanu i-a dat *Dimpotrivă* a lui V. de „redactat“ şi o carte a mea. Le-a promis pentru ianuarie.

*

Cred c-am încheiat socotelile cu Goma. După publicarea răfuielii din *22* (el răspunzînd Gabrielei şi Liiceanu răspunzîndu-i lui), ne certăm la telefon iar pe povestea Liiceanu.

După aceea văd din *Vatra* (unde delirează pe-o întreagă pagină) că a dat spre publicare şi Jurnalul lui, *Căldură mare*, deşi

îmi promisese că n-o va face niciodată. În acest „Jurnal“ îmi pune în gură replicile lui şi ies lamentabil de acolo, de parcă m-aş jeli tot timpul că vor să mă coboare de pe soclu Țepe şi Breban. — Asta e, după el, esența intrigilor din jurul încercărilor de constituire la Paris în vara ’89 a unei Uniuni a scriitorilor. Pagina din *Vatra* e un *post-scriptum* la volumul în curs de apariție, şi constituie un nou exemplu de ceea ce unii definesc drept paranoia lui G. Paul Goma cel apropiat, pentru care ne-am certat cu duşmanii şi deseori cu prietenii, parcă a dispărut. Ne înşelasem noi sau, pur şi simplu, nedreptățile suferite l-au adus pînă pe pragul clinic?

*

Azi, timp de trei ore, cu o tînără (trimisă de Catherine Durandin), Clotilde Girier. Se duce în România pentru a-şi pregăti „une maîtrise“ cu subiectul *Revista 22*. Nu ştie româneşte, dar a fost în România, are prieteni români şi a renunțat acolo la pornirile ei „anticapitaliste“. N-a citit nimic, nu ştie nimic şi o alfabetizez cu răbdare. La urma urmei, nu e prima „maîtrise“ pe care o trec prin persoane interpuse. Are vreo 24 de ani, vrea să schimbe lumea, pune absolutul în cetate şi, la urma urmei, e simpatică.

*

Azi reuniune NATO (Clinton + europenii). Se renunță (sub presiunea rusească) la intrarea țărilor din Centrul Europei în NATO, propunîndu-se tuturor țărilor din fostul Pact de la Varşovia un vag proiect de „parteneriat“ cu NATO ce nu le oferă nici o garanție, dat fiind că şi Rusia va fi alături de ele. Şi, poate, *peste* ele. Lamentabil. Walesa — şi nu numai el — vorbeşte de o nouă Yalta. Clinton îşi va plimba surîsul satisfăcut de playboy şi la Praga să-şi consoleze... victimele. Are dreptate Alain Minc: cu paşi grabnici şi o iremediabilă laşitate occidentală ne îndreptăm spre un nou Ev Mediu (*Le nouveau Moyen-Âge* i se intitulează cartea apărută la Gallimard) fără însă credința creştină unificatoare.

Noaptea tîrziu se anunță că s-ar fi ajuns totuşi la un acord pentru bombardarea cu aviație a punctelor de unde sîrbii trag în Sarajevo, simbol acum al neputinței occidentale. Cum hotărîrea ar trebui să fie luată de Consiliul de Securitate ONU („le machin“, cum

îl numea de Gaulle), nu cred că se va realiza nici asta. Cel mai considerabil eveniment de la căderea Imperiului Roman încoace (tot Minc *dixit*), adică implozia Imperiului Comunist, e ratat deoarece Occidentul n-are nici imaginaţie, nici curaj, nici, nici...

După admiraţie şi respect, esticii vor reacţiona nu doar cu dispreţ, ci poate şi cu ură. Cine le-ar putea-o reproşa?

Miercuri 26 ianuarie

Diverse peripeţii luna asta în viaţa politică din România. Convenţia ajunge să spargă jocul lui Iliescu (voia să dezbine opoziţia primind partidele separat) şi impune (printr-o scrisoare a lui Manolescu) să se prezinte în bloc şi *bine* la o întrevedere cu Iliescu (la care Manolescu impune şi pe gazetari).

Pe cînd aşteptam răspunsul lui Iliescu la alternativa unui guvern de coaliţie (PDSR + Convenţia), aflăm printr-un telefon lui Gabriel, care tocmai discuta cu Mihnea Berindei — e la Bucureşti, că acum se vorbeşte de o alianţă: guvernul actual + PUNR. De abia avem timp să ne indignăm, că aflăm ieri că nu s-a făcut (şi nu se face nimic în acest sens. *Statu-quo*).

Între timp, Herlea îmi spune că, în fond, Coposu nu vrea în nici un caz să-şi compromită partidul în acest tip de alianţă-capcană cu puterea. Deci, dacă o asemenea soluţie preconizată de Convenţie ar fi acceptată de Iliescu (dar nu va fi), are de gînd să ceară — condiţie supremă — pentru Convenţie — Ministerul de Interne. Lucrul fiind de neconceput pentru putere, negocierile s-ar încheia şi în acelaşi timp nu se va putea pretinde (pentru electorat) că n-a vrut Convenţia.

Bună tactică, dar nici nu va fi nevoie de ea. Iliescu nu vrea şi e întărit în această încăpăţînare şi de formarea la Moscova a unui guvern din care au ieşit aproape toţi reformiştii şi au rămas conservatorii anti-reformă gen Iliescu însuşi.

Protocronişti am fost, protocronişti rămînem.

*

În acest timp se încearcă şi re-cucerirea redutelor liberale. După GDS (Ministerul Culturii a încercat să-i reia localul), e rîndul lui „Humanitas“: se cereau nu ştiu cîţi metri pătraţi din spaţiul închi-

riat la fosta Casă a Scînteii pentru noul ziar al guvernului (*Vocea* şi nu ştiu cum). Gabriel a protestat la televiziune, a fost ceva şi în *22* şi au dat (ca şi pentru GDS) deocamdată înapoi.

Tot atacînd „Humanitas" şi-a început şi Marin Sorescu cariera de ministru al Culturii. „Humanitas" nu scoate decît lucrări de... dreapta! pretinde el. Liiceanu a replicat foarte bine publicînd pur şi simplu în mai multe ziare lista cărţilor apărute în 1993.

M. S. a bîntuit şi pe la Paris, unde Véronique Soulé (rămasă la imaginea lui Sorescu din '89 — atunci a avut prima întrevedere cu el) îi ia un interviu complezent, în care subliniază „prestigiul" pe care îl aduce astfel guvernului Văcăroiu, şi-l lasă să spună — fără să-i dea replica — toate enormităţile afirmînd că şi-a sacrificat persoana pe altarul patriei, că Iliescu e formidabil, că el nu citeşte *România Mare*, dar Vadim Tudor e un „temut polemist".

O tot caut de săptămîna trecută pe Véronique Soulé, cînd la *Libération*, cînd acasă. E în reportaj, nu e în birou etc. De complezenţa ei faţă de M. S. sîntem responsabili şi noi, care i-l „recomandaserăm" pe vremuri ca... disident! De mai multă vreme V. S. „deblochează" însă sistematic. Trimisă specială la ultimele alegeri, n-a revenit decît cu pagini întregi despre năpăstuiţii noştri... ţigani. De parcă celorlalţi, neavînd şansa de a fi o minoritate de privilegiat, le-ar fi mers mai bine.

Tot Marin Sorescu l-a scos pe Toto Enescu de la direcţia Muzeului. Hăulică ne spune că se simte ameninţat. Le e teamă ca repunerea în posturile culturale a ceauşiştilor de frunte să nu lovească şi la UNESCO. Îl liniştesc la telefon: Iliescu spre exterior păstrează faţa sa „umană" (chiar dacă e cea socialistă). Botez va rămîne la ONU, Hăulică la UNESCO. Nu-i va clinti, mai ales că nu-i creează nici un fel de probleme.

*

Telefon amuzant de la Zografi care a sosit la Paris. Cum Geta i-a spus că noi ne vom întoarce *definitiv* la Bucureşti (?!), se gîndeşte cum să ne organizeze cu toţii vieţuirea acolo. El se va însărcina cu transportul sacilor cu cartofi! De mult n-am mai rîs cu atîta poftă.

*

Un telefon de înjurături de o perfectă vulgaritate, înregistrate pe *répondeur*. O voce de femeie. Neidentificabilă. La vocile de bărbați îl regăseam pe George Barbu. Acum n-am idee cine să fie.

*

A murit Jean-Louis Barrault (83 de ani). Nu mi-a plăcut ca actor decît în *Les enfants du Paradis* și în *Procesul* — Kafka. Dar parcă o nouă fîșie din Parisul meu se rupe o dată cu dispariția lui. Madeleine Renaud are 93 de ani și se mai ține în picioare. Dar în ce stare! Carné vine în formă și în loden la înmormîntare. Credeam că a murit (e, cu Maria Casarès, singurul supraviețuitor din *Les enfants du Paradis*).

*

Cu Vona și V., la restaurantul românesc de lîngă République.

După valul de cronici entuziaste despre *Ferestre zidite*, acuma perspective de traducere la Plon sau Actes-Sud. Cîți ani prea tîrziu? Discutăm această mare aventură literară, dar și despre... nemurirea sufletului.

*

Am hotărît. Voi face două volume din ultimul prevăzut inițial (*Unde scurte* — bineînțeles).

L-am terminat pe al cincilea. Și în al șaselea voi încadra anii 1990-1992. Volumul V va cuprinde '88-'89. Altfel ieșea prea mare și depășea cele 400 de pagini reprezentînd maximum pentru „Humanitas". Dar cînd să le mai publice? În ritmul actual, în cel puțin patru ani.

Luni 7 februarie

L'Arche ia traducerea din Caragiale. Cum Actes-Sud nu mi-a trimis — așa cum promisese Irinei Mavrodin — nici o propunere, acceptăm, Eugen și cu mine. Povestea cu Actes-Sud tot a servit la ceva: să grăbească demersul lui Bruno Bayeu și L'Arche să fie pusă în rivalitate cu altă editură. Acum vrea să-l publice chiar în

primăvară. Aştept contractele şi de la L'Arche, şi de la Eugen, să le contrasemnez şi să le retrimit la editură.

Şi poate că va ieşi şi Caragiale din labirintul său editorial.

*

Telefon azi de la Liiceanu: să fac o cerere ca apartamentul din bd Elisabeta să devină o casă memorială E. L. Ar urma să fie contrasemnată de Doinaş (pentru Uniunea Scriitorilor) şi aprobată de Halaicu (care i-ar găsi locatarului anchetator sau judecător altă locuinţă). Mă va rechema miercuri pe acelaşi subiect.

Presupun că ţine de utopie. Merită însă încercat.

*

Cînd telefonau Liiceanu şi Marie-France (pentru contractul L'Arche), eram în convorbire şi înregistrare cu o tînără de 26 de ani, Antonella Capelle-Pogăceanu, care, pregătind o „maîtrise" asupra scriitorimii române între 1968 şi 1971 („Tezele"), voia unele lămuriri.

E prima „maîtrise" pentru care mi se cere o consultaţie de către cineva pregătit. (Majoritatea nici nu ştiu româneşte.) Fata aceasta are o licenţă la Cluj, a trecut pe la *Echinox* şi, înainte de a se căsători cu un francez şi a se instala la Lille, a lucrat la Institutul Francez de la Cluj şi apoi Bucureşti. Ştie mai tot, a citit mult, e informată şi bine orientată.

Ţepe (îl văzuse înaintea mea) o dirijase la Bucureşti (unde se va duce curînd) spre... Eugen Simion şi Breban! Nu şi-a revenit încă în fire. Cît despre Goma, a repezit-o — fireşte — la telefon.

*

Goma: capitolul cel mai dureros. A recidivat în *Timpul*. Altă polilogie vulgară de înjurături, în care lasă impresia că el s-a rupt de mari prieteni pentru a nu ne trăda pe noi, a ne fi fidel (Ţepe, Tănase). E, bineînţeles, invers. Cu Tănase n-am rupt decît tot din pricina lui, cînd V. T. voia ca V. să-l convingă pe Goma să nu-i ia timpul de antenă la „Droit de réponse". — Iar cu Goma, Ţepe „rupsese" în acelaşi moment în care o făcuse şi cu noi. Goma şi-a văzut visul cu ochii: a reuşit să rămînă într-adevăr singur. E singurul punct în care Ţepe a avut dreptate, profetizînd amar că Goma

va sfîrşi prin a se întoarce şi împotriva noastră. Încă nu ne „înjură“ pe faţă. N-ar fi exclus să vină şi asta. Din păcate, ne putem aştepta la orice.

Finalmente, din toate decepţiile vremii din urmă, el e desigur cea mai mare. Şi mai tristă.

*

Mihnea care vine cu Sandrine la noi să vadă o casetă (problema antisemitismului lui Antonescu discutată la televiziune de Tatulici cu invitaţii lui) ne aduce de la Patapievici o alta: masa rotundă cu el şi Ileana Mălăncioiu înregistrată la „Humanitas“ în septembrie şi care a trecut în sfîrşit pe Canalul 2. Mediocră, dar nu compromiţătoare. Infinit mai delectabile scrisorile lungi de la Patapievici, de un umor „ravageur“ şi care ne dezvăluie c-ar putea să fie şi un bun romancier. „Patapievicita“ casei se menţine şi chiar sporeşte. Depresiunea lui a luat sfîrşit: a renunţat la fizică pentru filozofie şi scris. Şi-a dobîndit — prin Pleşu — şi o bursă ce-i îngăduie să-şi rezolve regeşte problemele materiale.

*

Într-una din dimineţile săptămînii trecute a trebuit să mă scol în zori (zorii zilelor mele, adică pe la 10) ca să mă duc la o emisiune de televiziune pe FR3. Înştiinţată iniţial că e vorba de o discuţie despre exil, cedasem, ca rolul să nu-i revină cine ştie cărui veleitar capabil de prostii majore. În ajun (prea tîrziu ca să refuz), mi se dau detaliile: voi dispune de vreo patru minute într-o emisiune la 7 dimineaţa cu sfaturi pentru emigranţi. Ajunsă la studio, constat că sînt pusă să comentez un videoclip de la biserică şi să ascult sfaturile date celor ce vor să obţină cetăţenia franceză. Situaţia e atît de absurdă, încît uit să mă mai supăr. Mai ales că realizatoarea e amabilă, agreabilă, toţi sînt destinşi, tineri şi încîntaţi.

Mă întorc sub ploaie, fluierînd a pagubă.

*

Telefon cu Gabriela Omăt. Lucrează la cartea lui V., *Dimpotrivă*, şi mai are de îngrijit şi o ediţie Noica (dată de „Humanitas“) şi o alta de Zigu Ornea. Inspirat, V. îi sugerează să i-l dea pe Noica lui... Zigu. G. O. mi-a trimis prin „Humanitas“ şi alte trei exem-

plare din *Agendele „Sburătorul“*, împreună cu articole apărute prin ziare ce nu ajung pînă la noi.

Constat că absurditatea e în toi. Despre *Jurnalul* tatei (eveniment literar evident) s-a scris mai puțin decît despre *Seismograme*! Viitorul va răzbuna desigur această ironie de prost gust.

*

Tot de Mihnea adus: *Paradisul derizoriu*, Jurnalul din '88 încoace al lui Livius Ciocîrlie. Răvășit de obsesia nimicului, de o autenticitate răscolitor de modestă, Jurnalul lui Ciocîrlie te îndeamnă de fapt (pe mine în orice caz) să renunți a-l ține și tu.

E drept că nu notez aici decît fapte exterioare mie, doar pentru a le memora. Dar citindu-l pe C., am impresia că eu nu scriu decît în clișee.

Revelator și din alt punct de vedere: descriind sobru „condițiile“ iernii 1988 și insistînd asupra sentimentului de umilire și de vinovăție de a nu se manifesta ca alții drept disident, mă face să mă îndoiesc și de verdictele mele, în general moderate totuși. Într-o asemenea mizerie (frigul de afară, frigul dinlăuntru), epuizînd toate resursele de revoltă, cum să mai ceri sau să te aștepți la acțiuni spectaculare de rezistență? (Chiar dacă unele au sfîrșit prin a se ivi în 1989.)

Lectură pasionantă și... complexantă.

*

Ne trimite și Zaciu *Jurnalul* său. Telefonîndu-i să-i mulțumim, aflăm că e bolnav de inimă. Nu știu de ce mă întristez atît. Nici nu-l cunosc. Dar, încă unul...

*

A sosit la Paris Zografi — va renunța la fizica atomică (unde reușește din plin: e al doilea sau al treilea an de bursă în Franța) pentru literatură. Ne aduce primul lui volum de proze scurte apărut recent și o piesă de teatru mai veche. Și entuziasmul său revigorant, luînd și aspecte înduioșător de copilărești.

Mă întreb ce ne mai împiedică să ne întoarcem definitiv în țară cînd ni se asigură aprovizionarea cu cartofi. Cu cartofii aleși — zice Z. — de Patapievici și transportați de Z., totul e rezolvat, nu-i așa?

Uitasem să-l număr pe Z., dar şi pe soţia lui chimistă, printre excepţiile ce mă conving că mai rezistă „celula românească". „Cartofii" lui Zografi. Cea mai suprarealist-bufonă din toate prozele sale. În orice caz, apariţia lui e, de fiecare dată, tonifiantă.

Miercuri 16 februarie

Nu reuşesc să mă apuc de prefaţa la volumul V din *Unde scurte.* I-am făcut şi sumarul, stă dactilograma pe birou, destul de masiv pentru a mă mustra. Nu inspiraţia e în cauză (ce-o fi aia?), ci umoarea.

Ştirile din ţară (în special) şi din Est (în general) nu sînt neapărat mai proaste ca pînă acum, dar s-au acumulat, împingîndu-mă spre un prag de unde nu mai văd nici un orizont. Prezent îmbîcsit, vrăjmaş, morocănos. Singura soluţie ar fi „o nouă revoluţie". Dar „minuni în vremea noastră"...Una, în decembrie '89, şi românilor le ajunge pentru un secol.

Pe de altă parte, o prefaţă nu e un articol. Cartea, în cel mai bun caz, va apărea în vreo doi ani. Cînd va fi mai bine (puţin probabil) sau mai rău (previzibil). În orice caz, nu staţionar. Ar trebui deci să mă menţin — ca ton, într-un fel de neutralitate a constatării. Sfidare, ruşine, catastrofă, morală. Cum să le tratezi... obiectiv?

*

Ultimele ştiri, ultimele ziare:

• Marin Sorescu a numit în fruntea organismului care centralizează edituri şi librării — „Cultura naţională" — pe un poetaş de mîna a zecea, dar curtean ceauşist verificat, un nimeni de partid, Văduva-Poenaru.

• Eugen Simion face o carte de interviuri cu... Petru Dumitriu. (Şi cu a lui Pruteanu fac două.) Glorificîndu-l pe Petru Dumitriu, autorul singurului roman concentraţionar din literatura română.

• Marea problemă a zilei (cu larg ecou în *22*, unde scrie şi Mihnea): Antonescu criminal de război. Nu crimele împotriva umanităţii din Gulagul românesc şi sovietic, ci doar ale lui Antonescu.

Să ne înţelegem: dacă cifrele date de Muzeul Holocaustului de la Washington (date de... Radu Ioanid) sînt reale şi au fost deportate în lagărele din Transnistria 200 000 de evrei şi ţigani, evi-

dent că se poate vorbi de o crimă. Numai că atîta timp cît nu s-a pus prima piatră din Memorialul victimelor comunismului, cît nici un mare troţionar comunist n-a fost adus în faţa vreunui tribunal, cît ceauşişti şi comunişti preiau frînele puterii fără nici o explicaţie şi nici o scuză, Antonescu să reprezinte cazul cel mai urgent? De executat, a mai fost executat o dată. Nu e de ajuns?

E adevărat că după Ceauşescu, care i-a îngăduit un început de reabilitare (spre a se învesti în calitate de urmaş patriot) cu *Delirul* lui Marin Preda, Iliescu se serveşte de acelaşi Antonescu spre a se „apăra" de o posibilă audienţă a Regelui Mihai (acuzat astfel de a-l fi predat pe A. ruşilor şi de a fi introdus pe sovietici în ţară — cf. o emisiune perversă în ajun de Sărbători la televiziune, care a scuturat pînă şi apatia românească).

E adevărat că prin Drăgan, interpus, i se ridică lui Antonescu o statuie la Slobozia şi e în proiect o alta la Tîrgu-Mureş. Că provocarea deci există.

Provocatorii sînt însă pe măsura provocaţilor.

*

S-ar putea să mă irite şi faptul că Radu Ioanid (acum la Muzeul Holocaustului de la Washington) e — prin interviul pe care i-l ia Andrei Cornea în *22* — acuzatorul numărul 1. Or, acelaşi personaj s-a ocupat prioritar cu campania împotriva lui Mircea Eliade. Dacă nu mă înşel, tot el depusese la Sorbona o teză de doctorat ce i-a fost refuzată de juriu ca fiind „un pamflet" şi nu o lucrare ştiinţifică.

Campania continuă să dea roade. În *Nouvel Observateur* de săptămîna asta — un articol semnat Didier Eribon şi intitulat „Hélas Eliade" rezumă „teza" unui tînăr cercetător, Daniel Dubuisson, care într-o carte consacrată lui Dumézil (autorul i-a fost student sau discipol), Lévi-Strauss şi Eliade (*Mythologies du XX-ème s.*, Presses Universitaires de Lille) susţine că Eliade „îşi demască antisemitismul". Cum? Prin faptul că a reproşat iudeo-creştinismului de-a fi introdus ideea evoluţiei istorice — a timpului linear — şi de se fi opus astfel sacralităţii cosmice a religiilor ciclului. De unde la Eliade o „ontologie antisemită". De legat de trecutul lui legionar. E un exemplu delirant de patologie a interpretării.

*

Am trimis contractele (Caragiale) la L'Arche. Rudolphe Rach (editorul) mă anunță, telefonic, că va apărea la primăvară.

*

Liiceanu ne telefonează: renunțăm la ideea cu primarul și apartamentul. Prea lung de explicat și nici nu prea are importanță.

*

Alte incidențe în cazul Goma. Ne telefonează Mona suprarevoltată de reaua lui credință în felul cum prezintă cearta cu Țepe (apărîndu-ne — el, Goma — pe noi contra lui Țepe). Știu că „versiunea“ G. e falsă, și o liniștesc pe Mona. După aceea ni-l dă și pe Țepe la telefon: era ziua lui.

Nu știam ieri-alaltăieri, cînd am vorbit, că Țepe a mai comis încă o carte, reunindu-și toate interviurile + articolele din '89 încoace, cele mai multe împotriva lui Goma (am citit între timp cronica în *România literară*). Nu vor sfîrși niciodată.

Mă simt liniștit îndepărtată de această gîlceavă a ne-înțelepților cu lumea.

*

Cu Bernea, la cină,la Hăulică. B., mereu bombănitor și cald. Cardiologul i-a detectat un pre-infarct pe care l-ar fi avut fără să-și dea seama. Nu mai fumează și compensează bînd. Ne e familiar ca o fotografie din copilărie, deși nu avem aceleași repere.

Tunînd și fulgerînd împotriva Alinei Mungiu (cu piesa ei de teatru despre cei patru evangheliști: blasfemie!) lansează o enormitate: că bine îi fac islamiștii lui Rushdie! Zicem cu toții un „nu“ hotărît și nu mai discutăm.

*

Aseară telefon de la München: Iorgulescu.

Se pare că ne-a atacat Vasile Băran (după emisiunea la televiziune). Și Breban, că nu știu ce i-am făcut lui Marin Sorescu împreună cu Goma.

Mi-e total indiferent. Îl întreb de Ion Ioanid. E într-o clinică din München. Se duce la cîte două zile să-l vadă Stroescu și se

întoarce livid. Mă doare de parcă am fi prieteni vechi. Lucra — cît mai putea — la al treilea volum din *Închisoarea noastră cea de toate zilele*. Nu-şi va putea duce mărturia pînă la capăt? Şi un atare martor, obiectiv, cinstit şi talentat (scris alb şi nici o pretenţie literară) cu greu se va mai găsi.

*

Gabriel mi-a spus la telefon că s-a dat numele tatei unei străzi din Bucureşti. Care, nu ştie. Măcar să fie una prin care E. Lovinescu să fi trecut măcar o dată de-a lungul vieţii.

Duminică 6 martie

Aseară, între zece seara şi vreo două dimineaţa, Mihnea (întors ieri de la Bucureşti) cu Catherine (revenită de la Los Angeles), împreună cu Smaranda Enache şi Gabriel Andreescu (sosiţi de la Strasbourg, în drum spre Bucureşti).

O dată cu supărarea lui Iliescu pe Vadim Tudor (l-a atacat împreună cu Spiroiu, ministrul Armatei, şi consilierii lui de la Cotroceni — şi ruperea negocierilor cu partidele extremiste) aveam impresia că se desenează o apropiere în negocierile PDSR şi partidele din Convenţie. Din discuţia — animată — de ieri reiese însă clar cît de puţin e pregătită Convenţia să admită sau să respingă colaborări cu partidul iliescian. Emil C. dă declaraţii fără să consulte Convenţia, Coposu găseşte că acum e momentul să propună un contract regal pe cinci ani (!), liberalii se ceartă întruna (vreo trei-patru partide divizîndu-se pe măsură ce pretind a se uni...) şi aşa mai departe. Nu e chiar nimic de făcut?

În afară de această amărăciune a lipsei de perspectivă, bucuroşi de a o revedea pe Smaranda Enache (de o calitate constantă) şi pe Gabriel Andreescu, ataşant prin aparenţele lui de cinste nedezminţită. G. A. ne întreabă cum am găsit „serialul" Antonescu (între timp a apărut în replică un articol fără complexe al lui Mihai Sturdza — iniţiativa lui Mihnea) din *22*. Avem de fapt aceeaşi părere. Adaug că l-am fi vrut precedat de o punere în judecată a lui Dej, Pauker etc.

Îi dau un articol pe care i-l promisesem, prin telefon, Gabrielei, despre *Le nouveau Moyen-Âge* a lui Alain Minc. Şovăisem să-l

scriu, temîndu-mă ca, prin această viziune cvasiapocaliptică a Occidentului, să nu dau arme taberei extremiste şi izolaţioniste. Niciodată nu scriu mai rapid decît sub impulsul indignării. Constat cu destulă uimire că a mea rămîne intactă. Mai am pentru încă o viaţă.

*

Am scris şi prefaţa la volumul V (e oarecare, dar bine că e). Am găsit şi titlul volumului — *Pragul*. Şi pentru cel precedent am aflat un altul, *Est-etice*, ce va înlocui în mod mai fericit pe cel adoptat precedent din nu ştiu ce năuceală a gustului, *In extremis*.

Deci totul e gata (şi V. şi-a scris prefaţa la *Dimpotrivă*) pentru venirea lui Liiceanu la sfîrşitul săptămînii. De abia îl aşteptăm.

*

Îmi telefonează Adriana că a murit Nina Batalli (a citit în *Lupta*, unde eu nu mă uit la necrolog). Năpădită de imaginile de la Capri cu Adriana, în 1951.

Cine n-are amintiri, să nu şi le cumpere...

*

Ion Ioanid — îmi spune Gelu la telefon — a fost operat în ultima clipă. Respiră printr-un tub. N-am îndrăznit să-i telefonez soţiei lui, să aflu dacă a scăpat şi cum.

*

Simone la telefon: la clinica lui Cioran s-a făcut o „şcoală" pentru bolnavi. Îl duc deci la şcoală. Ca pe un copil. Uneori îndărătnic: nu vrea. Altădată lucid. *Ça ne sert à rien* — i-a spus. Evident. Am citit că se experimentează o doctorie nouă pentru boala lui Alzheimer. A vorbit şi ea cu doctorul. N-ar fi eficientă decît în prima fază, la începutul simptomelor. Indignată şi ea de campania împotriva lui Eliade. La o masă în patru, pe vremuri, cu Eliazii, Mircea ar fi recunoscut că el a făcut parte din mişcare, iar Cioran nu. S-ar putea să-şi fabrice şi ea versiuni proteguitoare, ca şi Christinel care-mi declara că Mircea i-a jurat că n-a fost niciodată... legionar.

Dar ce importanţă mai poate avea acum? Eliade a murit, iar Cioran — mai rău decît moartea.

Simone corectează volumul de articole (ale lui Cioran) traduse de Alain pentru Gallimard. Pentru a elimina o parte din ele. Nu cele politice. Acelea nici n-au fost alese. Cred şi eu.

*

Papilian îmi telefonează teribil de excitat de ştirea apariţiei traducerii din Caragiale (a aflat-o de la L'Arche). Vrea să facă mai multe emisiuni. Tărăboi. Eveniment (etc.) Doreşte şi un interviu cu Eugen. Spun că e imposibil, dată fiind boala. Cum insistă, îl îndemn s-o întrebe pe Marie-France. O pune pe Gabi I. s-o facă. Apoi trece, insistînd, şi el la telefon. Marie-France refuză, bineînțeles.

*

Am citit atacul lui Breban (interviu în *Literatorul*: şi acum grupul Lovinescu-Goma sabotează cultura „oficială"). Cred şi eu. Numai că de „grupul" în chestiune nu mai poate fi vorba. Breban îl susţine vehement de Marin Sorescu. Natural, din moment ce *Contemporanul* depinde de subvenţiile Ministerului Culturii.

A trecut vremea cînd puneam mîna pe telefon să comentez imediat cu Goma.

*

A murit Marin Bucur. În toamnă nu l-am văzut la Bucureşti (erau la ţară). Mi-au telegrafiat de ziua mea. Nu ştim ce s-a întîmplat. Cum nu avem numărul lor de telefon, îi scriu Victoriei Ana Tăuşan, încercînd să trec peste piedica frazelor convenţionale.

*

Telefon de la Alecu — în trecere pe la Paris după ce a fost la Rege (cu Providența ce-l va readuce pe tron...). Cald, bun, apropiat. Dar alături de realitate. Poate că vîrsta nu-i mai permite să-şi reînnoiască stocul de paradoxuri.

*

Citesc *Jurnalul* lui Zaciu ('79-'83) ca pe un roman poliţist (de fapt, nu citesc romane poliţiste, văd doar filme poliţiste, suspansul nu-l suport decît în imagine şi în spaţiul celor două ore

ale unui film).Toate şedinţele de la Uniune, lupta cu cenzura, cotidianul vieţii scriitoriceşti. Viziunea nu e diferită de ecoul perceput de noi aici, dar are avantajul instantaneului şi al trăirii directe.

De fapt, împreună cu *Jurnalul* lui Livius Ciocîrlie — deşi foarte diferite, abisal al lui Ciocîrlie, exterior, faptic, raţional al lui Zaciu — sînt primele două cărţi prin care scriitorii români încep să se pună pe ei înşişi — şi ce-au trăit — în discuţie.

Începutul unei noi etape sau două excepţii? Îi telefonăm lui Zaciu să-l felicităm. E mai bine cu inima.

Joi 17 martie

Gherasim Luca, la 80 de ani, s-a aruncat în Sena. Aflăm sinuciderea din *Le Monde*. Aceeaşi ca la Celan, numai că C. avea pe atunci nici 40 de ani (cînd te sinucizi mai „uşor“).

Nu ştiu de ce ştirea, de săptămîna trecută, mi-a produs un atare şoc. De poezia lui Gh. L. eram mai mult străină, iar pe om nu l-am cunoscut decît o dată: la un vernisaj parizian al lui Paul Păun. Erau amîndoi blînzi şi buni, fără înverşunări — cum le presupui la suprarealişti —, nici susceptibilităţi ca la Gellu Naum. De pus pe rană.

Dar nu era de ajuns ca să mă simt personal atinsă. Ideea că, la 80 de ani (cînd contrar oricărei logici te agăţi mai mult de viaţă — o văd jur-împrejurul meu), un bătrîn iese din casă cu paltonul pe el (e din nou frig) şi se aruncă în Sena mi se pare intolerabilă.

*

Ne-a telefonat Nora Ioanid. Operaţia a reuşit. Dar I. I. respiră printr-un tub şi e… mut. I se va pune un aparat care să imite vocea. Şi — în cazul în care cancerul nu a atins ganglionii — va trăi aşa cum nu concepea s-o facă (de aceea refuzase acum vreo şase luni operaţia şi se îngrijise cu un soi de vraci).

*

Intermediu alarmist cu Christinel căreia îi telefonez de două zile la un spital din Chicago. Finalmente nu i s-a găsit nimic grav. Dar cum prin tot felul de telefoane (Sanda Loga via Giza) se lansa-

se şi posibilitatea să fie un cancer, m-am speriat şi i-am speriat şi pe alţi prieteni parizieni (Vona, Alain, Sanda N., Gabi I.).

Şi cu asta închei lista de boli şi morţi.

*

Nu tocmai. Aseară, la Vona, care vrea să ne arate colecția lui de picturi, îl găsim cam suferind şi alarmat de starea inimii lui. La sfîrşitul serii, după cina la un restaurant din Neuilly, e mai bine. Nici el nu ştie cît e „închipuit" şi cît organic. Dar are mină proastă. Tablourile cu care şi-a încărcat apartamentul de pe bulevardul Bineau sînt unele frumoase, altele doar interesante, semnate de „maeştri" de mîna a doua. Pe culoarul de la etajul lui, pe un zid gol, o reproducere din Magritte mă impresionează mai mult decît întreaga colecție.

Trecem pe lîngă rue Pierret şi — iarăşi şi iarăşi — ideea că Christiane — care şi-a purtat paşii pe aici — nu mai e, descentrîndu-mi existența pariziană ce avea drept punct de referință casa ei de la Neuilly, mi se pare de negîndit.

Mereu versurile lui Valéry (nu le mai pot reconstitui în integralitatea lor) însoțesc privirea mea uimită pe caldarîmul peste care au trecut paşii celor ce nu mai sînt: „le don de vivre est passé dans les fleurs… où sont des morts les phrases familières…)

Şi acum chiar închei — din păcate doar pasager — şirul morților şi al bolilor.

*

Din viața cea de toate zilele deci:

Prea veselă (situația) nu e. O remaniere ministerială numind la Armată un fost şi notoriu securist, iar la Justiție un om al lui Drăgan n-are cum să deschidă alte perspective decît restauraţioniste. În acest timp, mişcări în Convenţie pentru alianțe cu PDSR şi Iliescu par aprobate de foarte (prea?) mulţi. Manolescu merge pînă într-acolo încît acceptă invitaţia lui Iliescu de a-l însoţi cu o delegaţie parlamentară într-o vizită în Coreea (!) Cred că e sinucigaş din punct de vedere politic şi i-o spun şi lui Mihnea (care e, natural, de acord cu M. şi optimist).

Liiceanu la Paris. Telefonează, cînd e el aici, şi Véronique Soulé (îi făcusem reproşuri pentru articolul despre Sorescu şi s-a decis să facă un alt articol reparator). Le înlesnesc o întîlnire, să-i ia lui Gabriel un interviu.

Gabriel ne aduce o scrisoare de 25 de pagini de la Patapievici (jurnal — roman — eseu) pe care o citim cu delicii intelectuale şi sufleteşti şi-i telefonăm îndelung a doua zi.

*

Sună Ţepe (tot în povestea Manolescu). Mi-o trece şi pe soţia lui Livius Ciocîrlie care aproape „plînge“ aflînd de călătoria lui Manolescu în suita lui Iliescu.

Nu discutăm despre „masa rotundă“ pe care o va organiza Ţepe la... PTT, cu scriitori din ţară: Cărtărescu, Gellu Naum. Oricum, n-avem de gînd să ne ducem la... poştă ca să-i vedem pe invitaţii lui Ţepe. Nemaiavînd *Cahiers de l'Est*, îşi asigură mai departe „clientela“.

*

Pentru prima oară îmi pare bine că legătura (telefonică) s-a curmat cu Goma. Altfel, ce nu mi-ar fi fost dat să aud despre călătoria „iliesciană“ a lui Manolescu! Şi ce somaţi am fi fost să luăm atitudine!

*

Am văzut, în sfîrşit, expoziţia la care a lucrat Bernea: „La Croix: signe et matières“ de la teatrul Barrault-Renaud. Cu gust, bineînţeles, dar cînd te apropii de cele cîteva obiecte (linguri, cruci etc.) şi vezi „fin du XIX-ème s.“ îţi spui că n-avem de ce să ne lăudăm cu o astfel de „vechime“ a folclorului. Dezamăgitor.

Surpriză bună în schimb la o piesă a lui Vişniec jucată de clovnii Macloma. Textul lui V., obsedat de conotaţii beckettiene, ia prin clovnii ce nu prea ţin seama de el (textul) o culoare feliniană. E şi trompeta, şi laitmotivul muzical din *La Strada*. (Marie-France, căreia îi spun că clovnii l-au scăpat pe V. de Beckett, îmi atrage — justificat — atenţia că şi *Godot* a fost interpretat în mai multe rînduri de... clovni.)

*

L'Arche (Rudolf Rach) ne trimite, lui Eugen şi mie, corecturile la Caragiale. Cum vrea să scoată cartea într-un timp record — pentru Salonul Cărţii — fac repede corectura.

*

Un student la teologie, Manea, ne aduce noua ediţie din *Jurnalul fericirii* al lui Steinhardt, scoasă deoarece cartea se află acum în programul şcolar şi în subiectele de bacalaureat. Din raiul său duhovnicesc, Steinhardt ar fi mulţumit — o suferinţă care a „dovedit" ceva. Cu raiul, eu stau mai prost. Aşa că nu mi-e dat să mi-l închipui surîzînd.

*

Gabriela Omăt ne trimite prin Liiceanu *Caietele critice* cu un număr consacrat lui E. Lovinescu. Ea semnează un lung studiu despre *Agende*. Vrînd să fie „originală", atîta brodează asupra faptului că tata şi-a trăit viaţa sub semnul cărţii (ceea ce e şi o evidenţă, şi o banalitate), încît uzează şi abuzează de termeni ca „bovarism". Or, nu ajung să înţeleg de ce E. L. poate corespunde unei astfel de catalogări.

În acelaşi număr, Bălăiţă şi V. Cristea mă atacă (trădez autonomia esteticului, deci şi pe părintele meu), iar Eugen Simion doar pe V., într-un dialog ridicol cu Petru Dumitiriu, care se tot jeleşte cu cei treizeci şi ceva de ani suferiţi în exil.

Sîntem doar în *Caiete critice* (conduse de Eugen Simion) şi deci e normal ca marele interlocutor exilat şi aproape rezistent să nu fie Paul Goma, ci Petru Dumitriu, pe care toate apele Dunării nu-l vor spăla de ruşinea de a fi scris elogiul Canalului concentraţionar.

Lume pe dos, pocită. Mă consolez (oarecum) citind cartea lui Françoise Thom (deşi exagerată ca totdeauna) asupra postcomunismului în Rusia, *Les Fins du communisme*. Cam acelaşi tip de păcate şi în Rusia. De unde se trag şi ale noastre. Deşi, în sfidare şi neruşinare, s-ar părea că tindem spre întîietate.

*

Manifestaţii tinereşti (studenţi şi liceeni) la Paris. Se ţin lanţ de vreo săptămînă împotriva unei legi de inserţie profesională

dată de guvernul Balladur şi pe care „stînga" s-a grăbit s-o decreteze „le smig des jeunes"*. Fiecare generaţie nouă în Franţa reface accesul de febră stîngist fără de care nu poate respira pe franţuzeşte. Există şi epidemii specifice. Începe să ni se prezică şi un nou Mai '68. Mit, nostalgie şi incapacitatea de a accepta realul în afara utopiei.

Boală veche şi, din nefericire, recurentă.

Duminică 27 martie

Conform promisiunii făcute vărului său (Oprescu), Gabriel L. a ţinut o conferinţă la Casa Română — „Despre libertate şi limită" — scuzîndu-se că va face o prelegere filozofică. Text mai vechi, foarte clar expus şi inteligibil şi pentru un astfel de auditoriu. Care, bineînţeles, altceva aştepta de la el. Să-l înjure, de pildă, pe Iliescu.

Cină după aceea la restaurantul românesc, invitaţi de Korne: Savu şi Oprescu cu soţiile, soţia lui K. cu fiul ei dintr-o primă căsătorie, V. şi cu mine şi, bineînţeles, „sărbătoritul": Gabriel.

Ne regăsim în aceeaşi formaţie, plus Cazaban cu soţia, aseară la Korne acasă, cu acelaşi personaj central, Gabriel, epuizat şi de colaboratorii săi parizieni, şi de Salonul Cărţii. Nu e însă depresiv, şi-şi păstrează umorul.

Tot săptămîna asta, marţi, şi tot cu el, la cină la Mihnea. La Mihnea, telefon cu Nicolae M., căruia nu prea ştiu ce să-i spunem spre a nu-i reproşa direct de a fi făcut parte din suita lui Iliescu în Coreea. În fond, „tactica" lui M. mi se pare floare la ureche pe lîngă discursul ideologic monocord al stîngiştilor de aici, care reapare periodic, ca o eczemă intelectuală.

Revenind spre Gabriel: i-am dat şi volumul V din *Unde scurte*: *Pragul*. Nu-i place titlul. Pe cel pentru volumul IV (*Est-etice*) îl „detestă". Pretinde că va găsi Dan C. Mihăilescu zece mai bune. Să vedem.

*

I-am telefonat Gabrielei Omăt şi, după ce i-am lăudat textul, i-am spus dezacordul meu cu viziunea unui E. Lovinescu bova-

* „salariul minim garantat al tinerilor" (*n.ed.*).

ric. N-a luat-o deloc bine. S-a explicat: L. era prin fire un tradiționalist de tip moldovean, și-a forțat natura pentru a deveni modernist — o recunoaște el însuși. Ce are însă de-a face cu „bovarismul“ — a vrea să fii altul, fără a reuși?

Probabil că se consideră nedreptățită: ea, care-și consacră acum mai tot timpul acestei ediții. Îndulcesc pe cît pot tonul, dar nu-mi dau seama dacă reușesc s-o îndulcesc și pe ea. Cu atît mai rău. Mi-e imposibil să-mi cosmetizez reacțiile și ideile. Mai ales față de cei pe care-i prețuiesc.

*

Sanda Vișan îmi cere prin telefon, pentru o emisiune televizată — centenarul lui Camil P. —, impresiile despre el, la „Sburătorul“ și la Seminarul lui de artă dramatică. Pledez cauza lui: în ciuda aspectelor ridicole ale vanității lui, rămîne una dintre inteligențele cele mai fremătătoare din România postbelică. Și deplîng faptul că, în timp ce de alți mari „colaboratori“ (Arghezi, Călinescu etc.) nu te poți atinge, cedarea lui, infinit mai căznită, a fost un pretext pentru a i se smulge locul meritat în literele noastre.

*

Vine Barbăneagră să ne convingă să participăm la un colocviu asupra exilului, organizat de Răuță (pe banii lui...) la Paris. Din nou se vor amesteca proștii cu deștepții, nechemații cu dotații, stereotipiile și frazeologia recurente cu luciditatea critică. Dar e inevitabil. Nu poți cere unor oameni a căror existență s-a confundat cu o formă mai simplă („deplasarea“ geografică) sau mai autentică de exil să-și dea seama că acum nu se mai poate vorbi — pentru prezent — decît de diasporă. Deci discutăm programul, mai modificăm și, de voie-de nevoie, ne încadrăm.

Barbă ne-a adus și două cărți ale lui... Dan Zamfirescu, cu dedicații delirante pentru V. și pentru mine. S-ar putea să fie cu adevărat nebun. Are și ridicolul sublimul său. Dăm, la telefon la Madrid, și de Don Aurelio. Are 82 de ani și e în plină formă.

*

Telefon de la Nora Ioanid. L-a adus acasă pe Ion I. Să se odihnească înainte de ședințele de raze. Va scăpa?

*

Demagogie exasperantă în jurul tinerilor. Televiziune, radio, presă scrisă şi, acum, la al doilea tur de cantonale, oameni politici de stînga căutînd să se regenereze, susţinîndu-le manifestaţiile ce-au degenerat toată săptămîna în lupte cu poliţia. Dacă mai continuă aşa, vom cădea în manifestocraţie. Dar nu vom cădea, deoarece — foarte probabil — Balladur va ceda şi-şi va retrage o lege bine intenţionată, dar prost prezentată. Dacă m-aş mai putea mira de ceva, aş rămîne uimită de felul în care se re-creează o cvasialianţă între socialişti şi comunişti, de parcă 1989 n-ar fi existat în Europa de Est. Dar nimeni nu învaţă de la alţii, nu-i aşa? Cîteodată nici din propria lor experienţă. Vezi revenirea vechilor comunişti şi în cele mai multe dintre ţările estice sau a ceauşiştilor la noi.

În ce mă priveşte, n-am găsit încă un vaccin împotriva speranţei. Este, probabil, latura mea cea mai detestabilă.

Luni 4 aprilie

Pentru prima dată mă înşel: am pus mai sus o lună (februarie) în loc de alta (aprilie). De ce să mă mir, în starea de oboseală nervoasă în care m-am instalat de o săptămînă?

Exact de o săptămînă. Luni 28 martie, pe la orele 2 fără vreun sfert (sau douăzeci), un telefon de la Marie-France: a murit papa! Incredibile cuvinte, tocmai pentru că Eugen era (de atîţia ani) mereu ameninţat cu marele prag. Ne obişnuisem cu clinicile, crizele, alarma.

Şi acum, în zile mai calme (duminică fusese plimbat cu maşina prin Paris — ceea ce nu i se mai întîmplase de vreo şase luni de zile), iată că l-a trecut (pragul). Nu avea decît o bronşită. La masă, pe la 1 şi un sfert l-a apucat tusea. A fost lungit pe pat şi, un sfert de oră mai tîrziu, era mort.

Fug, bineînţeles, acolo. (Şi de o săptămînă numai asta fac — după-amiezele şi serile sînt la *ei* — acum *ele.*) Moartea care l-a obsedat o viaţă presupun că nici n-a simţit-o. Altfel cum s-ar explica faţa „serafic“ de senină — cum nu i-am văzut-o niciodată. Rodica — după primul şoc — şi graţie unor calmante, se ţine admirabil. Mi-a spus la sosire, luni: aş vrea să mor, dar cum s-o las pe Marie-France, şi pe urmă n-a mai revenit. Marie-France, pe care n-o mai părăseşte dorinţa de a plînge, face faţă şi se ocupă de toate.

Cînd mă întorc serile acasă, și *répondeur*-ul nostru e debordat. Luni vine și V. și va reveni apoi la înmormîntare (vineri) și aseară (duminică, cînd cinăm la ele împreună cu Lucian Pintilie, care a luat avionul de la București). Au venit și Vienii din Elveția, și Regele cu Regina cu două dintre fetele lor, tot din Elveția. Ca și Gelu I. din Germania. Dar asta pentru înmormîntarea de vineri.

Pînă atunci, casa — de marți — e mereu plină. Într-una din după-amieze găsesc în salonul lor toată trupa de la Hachette. În altă după-amiază, d'Ormesson (venit protocolar pentru un sfert de oră) iese și el din camera lui Eugen uimit de marea liniște ce i s-a întipărit pe chip. Christiane tot de un edem pulmonar murise și fața îi era schimonosită de parcă n-ar mai fi fost ea. Sînt aproape sigură că Eugen nu s-a simțit murind.

Restul? Telefoane peste telefoane și cereri de articole.

Eu, natural, nu scap de Gabriela; convenim la telefon, luni seara, să ia un fragment din cartea lui V. despre Ionesco – *homo religiosus* (ce-i plăcuse îndeosebi lui Eugen) și mie să-mi pună niște întrebări, a doua zi, prin telefon de la *22*. Scriu totuși un text scurt pe la trei–patru dimineața, pe care i-l dictez la trezire Rodicăi Palade. Ca într-o stare secundă, dar evitînd și prea marea familiaritate, și punctele de exclamație.

Geta Dimisianu și-a întîrziat plecarea și îi este utilă lui Marie-France, mai ales vineri la înmormîntare, cînd în biserica arhiplină reușește să rețină scaune, vreo patru rînduri, pentru familie și invitații mai importanți sau mai bătrîni. Sîntem în rînd cu Marie-France, Rodica, Pintilie și Simone (nu crede că Cioran, care a mai avut un atac cerebral, a înțeles că a murit Eugen). În fața straniilor membri ai Academiei — dna Carrère d'Encausse pare extrem de tînără. În rîndul din dreapta, Regele, Regina, Margareta cu o soră a ei. Cu masca-i tragică (dar deschisă generos spre afară), drept (ca o lumînare), Regele are o atare ținută încît nu pot să mă împieidic a-i spune mai tîrziu, acasă la Ionești, că dacă l-ar avea drept model, românii ar fi obligați să-și îndrepte coloana vertebrală.

Lîngă mine, jalnic, Ion Ghica ține pironit un drapel românesc (ce sens?). Tot lîngă mine, și tot în picioare, o țață exclamă (cît i-ar fi plăcut lui Eugen!): „Ce mișcător că s-au gîndit să-i pună

bonețica de noapte pe sicriu!" Era bicornul de academician. În spate, Ioana cu Sergiu Celibidache care de abia reușește să se ridice în picioare (nu mai poate merge), dar are ochi frumoși, plini de lacrimi. Fața lui Glucksmann e ca o mască tragică: i-a dedicat ultima lui carte lui Eugen.

Discursuri, din fericire, puține (un preot catolic pe lîngă cel ortodox și un academician). Și Marie-France care citește o pagină din Eugen, alb dar ferm.

Ne ia apoi Lucian P. pe noi și pe Simone cu mașina de la Academie, în cortegiu, pînă la Cimitirul Montparnasse. Sîntem precedați de mașina „ambasadei" (Virgil Tănase a telefonat de trei ori la Academie să fie înscris Centrul său cultural și ambasada în protocol și să țină discursuri; i s-a tăiat scurt). La telefon, Hăulică a avut decența să nu-și propună vreun discurs din partea UNESCO-ului, e totuși un domn și știa că va fi refuzat. Iliescu a trimis o telegramă de o pagină, Văcăroiu și el, ca și Marin Sorescu, nici una n-avea concizia celei a lui Mitterrand, care a avut eleganța să nu-și amintească că Ionescu l-a atacat în presă. La Montparnasse se mai agitau Virgil Tănase și Reichmann — însă doar ca spectatori.

După aceea la Marie-France. Familia regală, Doina Cornea, Vienii (Ion V. ne-a trimis cartea lui de memorii scrisă în dialog cu Matei C.), Maria B., Gelu I., Pintilie etc.

Mici psihodrame la cimitir: Raicu și cu Sonia sosesc după ce fusese coborît coșciugul: făcuseră vreun ceas în metrou pentru un drum de 10 minute, se încurcaseră. Mai grav cu Goma: și-a lăsat părul și barba să crească vîlvoi și arată a pictor boem din secolul trecut. Ana cu gura schimonosită și ochii plini de ură. Dau mîna cu ei și le sărut doar copilul (e băiat mare și frumos). Se duc cu Lupan și Cristovici la cafenea după aceea și „rad" pe toată lumea, începînd cu V. și cu mine (că sîntem prea indulgenți). Se sperie și Mihnea, și Catherine de ei.

Dar unde am ajuns? La lista de invitați și la bîrfă cînd Eugen nu mai e și nu-mi dau seama cum vor asuma Marie-France și Rodica acest vid, cînd toată existența le-a fost definită — și trăită — doar în funcție de el.

Eugen a scăpat. Și de frica morții, și de suferințe. Dar ele?

*

I-am trimis, tot luni, ultimele corecturi din Caragiale lui Rudolph Rach, la L'Arche. Vrea să scoată cartea săptămîna asta. Eugen n-o va mai vedea.

*

Joi a fost singura zi cînd am stat acasă din pricina manifestației tinerilor. Ultima — Balladur a cedat.

*

Pagini ditirambice în ziare despre Eugen. Cu o singură excepție: Angelo Rinaldi în *L'Express*.

*

Aseară, Lucian P. în formă atît de bună, încît putem discuta pe față despre subiectul pe care-l decretaserăm (V. și cu mine) tabu, date fiind circumstanțele: de ce a ales să facă scenariul ultimului său film după un capitol din *Cronica de familie* a lui Petru Dumitriu?

Despre Rege (cum să-l aducem?), L. P. are o teorie și mai abracadabrantă ca a lui Matei Călinescu. După L. P., n-ar fi nevoie de „coloneii" lui Matei. Ar fi de ajuns ca zece mari intelectuali să se întindă pe jos în Parlament pentru ca opoziția să declare greva parlamentară, să se obțină televiziunea care să explice poporului cine e regele, și la un referendum, după șase luni să fie înscăunat (!) Pur și simplu!

*

Azi, Livius Ciocîrlie cu fata lui. Îi spunem tot entuziasmul nostru pentru *Jurnalul* lui apărut la „Humanitas".

Ne aduce de la Raicu cartea lui despre Eugen. Îi telefonăm și lui Raicu. Vrea să ne vedem. O vom face. Sonia are tensiune mare (22) și nici el n-a ieșit prea zdravăn din iarnă. Era ger la înmormîntarea lui Eugen. Și nici azi nu-i mai cald.

*

Ne telefonează Ion Ghica și apoi (negăsindu-ne acasă), o doamnă din partea lui. Voia să semnăm o listă pentru a i se face un proces în Franța lui... Iliescu, care va sosi luna asta în vizită oficială!

Herlea s-a dus la Quai d'Orsay cu o listă, întocmită de Maria B., asupra cazurilor de încălcare a drepturilor omului sub Iliescu. A fost primit rece şi şi-a văzut refuzată propunerea să i se acorde o întrevedere opoziţiei.

Evident: pe de o parte, formal, refuzul e justificat, de vreme ce Iliescu a fost ales democratic de două ori, pe de alta, de cîte ori e dreapta la putere se arată, pe plan de politică externă, mai „frileuse" decît stînga.

Joi 21 aprilie

A ieşit Caragiale. Prezentare frumoasă şi ultra-sobră, dar n-au ştiut să se servească de numele lui Eugen (ar fi atras desigur mai mult decît acela — necunoscut — al lui Caragiale). Să-l fi pus măcar pe ultima pagină de copertă, cu un citat din prezentarea lui C. de către I. (postfaţă).

Flămînd, azi după-amiază, pentru un interviu (RFI) şi cu iluzii (încă provincial româneşti) că acum, în sfîrşit, Caragiale va fi lansat. Thibaudat, e drept, mi-a spus că scrie: C. este actual şi mare dramaturg — a promis o pagină în *Libé*. În rest, o elementară prudenţă mă îndeamnă să nu-mi fac iluzii.

*

Telefon de la Gabriel. Avocatul, Doru Cosma, se lansează în sfîrşit în acţiunea (procesul?) pentru redobîndirea apartamentului tatei. Îmi cere o fotocopie a actului de naştere. I-l trimit prin fax-ul lui Mihnea. Gabriel crede că sînt speranţe, deoarece D. C. se lansează în acelaşi timp în recuperarea propriului său apartament.

Sîntem, V. şi cu mine, în continuare sceptici.

*

Urîtă vizita lui Iliescu în Franţa, primit fără urme de remuşcare sau reproş de dreapta franceză la putere. Balladur merge pînă acolo încît acceptă o invitaţie oficială în România. Dacă în China nu s-a ferit de ruşinea de a vedea arestaţi, cu prilejul vizitei sale, pe disidenţii mai cunoscuţi fără să reacţioneze vehement, putea visa măcar la cucerirea marii pieţe chineze pentru industria franceză. Dar în România…

E drept că vizita lui I. n-a fost aproape deloc mediatizată. Dar a apărut în *Figaro* un interviu cu I., semnat de intervievatorul neruşinat şi statornic al lui Ceauşescu: Miot. De abia răscumpărat de un articol demn şi reţinut al Doinei Cornea. Un singur articol critic şi lucid în *Le Monde*. Altul, între două ape, în *Libé*, de Véronique Soulé, care citează şi din convorbirea ei cu Liiceanu.

Au mai manifestat şi cîţiva români. În place de Chaillot — manifestaţia din faţa Ambasadei a fost (ca oricînd e dreapta la putere — pe vremea lui Giscard, în '77, era acelaşi lucru) interzisă. Vreo 15-20 de persoane au venit totuşi de la Chaillot să vadă cine intră la Ambasadă. Au stat în cafenea, mai ieşeau pe trotuar să privească. Fără steaguri (Ioana Celibidache îl ascunsese pe al său în umbrela Mariei B.), fără sloganuri, fără exclamaţii.

Dar — şi aici se produce marea ruşine — Virgil Tănase a ieşit din Ambasadă, i-a identificat şi l-a avertizat pe comisarul de poliţie (totul era blocat de poliţie de la podul Alma). Probabil că sînt „elemente primejdioase". Şi aşa au fost imediat îmbarcaţi în dube şi duşi la comisariatul din arondismentul 14, ţinuţi după gratii pînă după 9 seara. Mi-a povestit cu detalii Ioana C. Fusese şi ea „interpellée" împreună cu Maria.

Vineri seara a reînceput să zbîrnîie telefonul aici. O doamnă Prudhomme tot ţipase „criminalul Iliescu" pe esplanada de la Chaillot. Cînd ieşea din metrou pentru a ajunge la Ambasadă, a fost culeasă de doi români şi (tot mai trebuie să servească la ceva securiştii lui Ceauşescu) bătută în cap: vrei manifestaţie, îţi dăm noi manifestaţie! A ajuns la spital cu capul spart.

L-am chemat pe Flămînd (însărcinat cu reportajul pentru Europa Liberă), flegmatic: îşi trimisese deja reportajul şi nu mai avea cui să telefoneze. Am încercat şi eu direct la München: nimeni în nici un birou. De abia duminică l-am găsit pe Iorgulescu — revenit de la Paris. Toată lumea acolo în toate stările: s-a hotărît în principiu mutarea la Praga.

Azi îmi telefonează de la RFI Tudor Ţepeneag: au sfîrşit prin a se alerta şi ei deoarece sînt titluri mari în presa din ţară cu „arestările" de la Paris. Doina Cornea urma să dea un interviu pe TF1 ce trebuia să fie filmat la şi cu Marie-France. A fost (cu scuze) anulat: presiuni de sus!

*

E drept că mica ruşine a primirii lui I. (la care sînt sensibili doar românii) se desenează pe fundalul marii ruşini occidentale în faţa tragediei din Bosnia. Sîrbii bombardează sălbatic Goradzé, în timp ce NATO, ONU şi capitalele vestice tot anunţă şi amînă represaliile cu aviaţia. Două avioane lansează două bombe — şi la asta se rezumă totul. Pînă şi ruşii sînt dezgustaţi de sîrbii lor (sau fac pe dezgustaţii). Occidentul pierde partida într-un Est în care restauraţia îşi face de cap. Miloşevici e primit călduros la Bucureşti, iar Iliescu îndrăzneşte să dea lecţii francezilor că politica lor faţă de sîrbi e nedreaptă. Să dea, de ce nu? din moment ce sînt primite!

*

Telefonează şi Dana Roman: să găsim gazetari să scrie ce s-a petrecut în faţa Ambasadei. Pe care? La Goradzé sînt sute de cadavre în fiecare zi. Iar Iliescu n-a fost „votat“ de două ori de poporul român? Acesta e argumentul măciucă al francezilor. Occidentul nu mai are timp de nuanţe. Dacă nu-l trezeşte nici vîlvătaia din fosta Iugoslavie... De la München încoace tot aşa o ţine. Face război prea tîrziu şi pierde sistematic pacea.

Acum ratează prilejul nevisat (şi în fond nedorit de el) al imploziei comunismului.

*

Aflu de la Simone că, în preajma vizitei lui Iliescu, ambasadorul Vătăşescu cu Eugen Mihăescu au vrut să intre la Cioran (acum într-o stare penibilă). I-a prins Simone şi i-a dat afară. Veniseră probabil să vadă dacă nu l-ar putea „vizita“ Iliescu.

Acelaşi Iliescu a depus la Cimitirul Montparnasse o coroană de flori pe mormîntul lui Eugen, alta la Brâncuşi. Filmat, evident, de Televiziunea Română. Reportajul deja transmis.

Anexarea morţilor. Procedeu verificat.

*

Victor Popescu (fiul lui Stelian) la noi, cu proiecte ambiţioase pentru Casa Română: colocvii cu intelectuali din tot Estul etc. Îl domolim. Îi propunem, în schimb, lucruri mai modeste şi mai realizabile. De pildă, bursieri români să vorbească despre contactul lor cu „mentalitatea“ din Occidentul intelectual. — Zografi şi Răzvan Purcărea ar fi cu adevărat indicaţi.

Nu se supără de duşul rece şi pare de acord. E de bună calitate fostul director al *Universului literar* şi prieten al lui Mihai Niculescu.

*

Nicolae Florescu (de la *Jurnalul literar*) cu Michaela Constantinescu, o lungă după-amiază aici. Singurul lui defect e că găseşte romanul meu (răzgîiat şi insuportabil — publicat în *Revista Fundaţiilor Regale*) printre cele mai bune proze ale epocii. Ar fi vrut chiar să-l republice. Îi cer să nici nu se gîndească la aşa ceva.

*

Fiica lui Stere Gulea (urmează cursurile de la Belle-Arte fără bursă, lucrînd ca menajeră şi *baby-sitter*) îmi aduce ultimul lui film, *Vulpe-Vînător*. Referinţa la Pintilie e inevitabilă: „Vulpe" e şi el un fel de „Balanţă": extrema vulgaritate din ultimele luni şi zile ale regimului C. fiind surprinsă în cruzimea ei noroioasă, fără complezenţa metaforei. În arierplan, profunda cinste a lui St. Gulea care face plauzibil ignobilul cotidian, cel mărunt şi insuportabil.

Miercuri 4 mai

În duminica de Paşte am căzut în capcana Ioanei Celibidache. Organizase un Paşte pentru Rodica şi Marie-France şi mă asigurase că vom fi „en petit comité". „Comitetul" se ridica însă la vreo 20-30 de persoane, cu Brâncoveni şi Cantacuzini în frunte. Senin şi îmbătrînind frumos, tăcut, deci aparent înţelept, Celibidache stăpînea, alături de un motan pe jumătate angora (Von Balthazar, prescurtat Baltă), seara mondenă.

Ion Ghica venise cu extrase din presa română. Cele cîteva interpelări de la manifestaţia interzisă împotriva lui Iliescu deveniseră, în titluri de-o şchioapă: „valul de arestări de la Paris".

Jana Ghica este încîntată că memoriile lui Grigri au fost sau vor fi publicate în ţară.

*

A ieşit articolul lui Thibaudat în *Libé*: *M'sieu Caragiale face à la traduction*. Excelent, făcînd din C. marele dramaturg necunoscut, ceea ce şi este aici.

Între timp şi primele reacţii româneşti, pe care însă nu ştiu cît se poate conta (impresia că în sfîrşit i se va face dreptate lui C. prevalînd asupra judecăţii critice): Gelu la emisiunea de la FE (Gabriela Omăt îmi spune, de la Bucureşti, că l-a ascultat, l-a alertat pe Zigu Ornea să-l alerteze pe Manolescu: eveniment!).

Am intrat şi eu în acest meci imaginar, complet detaşată de aceste traduceri din anii '50 făcute mai mult în joacă.

*

Tot despre cărţi: telefonează astă-seară Mihnea că *Piteştiul* lui V. ar fi trecut în comitetul de lectură de la... „Temps Modernes". Cînd trebuia să iasă în aprilie la... Gallimard. Alte două telefoane lui Alain, să-l întrebe ce se petrece cu cartea pe Guilloux. Şi re-telefon Mihnea, ca numai după aceea să ia contact cu Danielle Sallenave (vor să-i consacre o jumătate dintr-un număr „Temps Modernes").

N-ar fi exclus ca totul să rezulte din cearta dintre D. S. şi Finkielkraut. Prima luase cartea, după ciocnirea dintre ei trebuia să apară în colecţia lui F. „Le Messager européen".

Imbroglio de lămurit mîine, şi care-l conforteazã pe V. în pesimismul lui funciar. Nu pentru el personal (cărţulia asta nici nu-i seamănă, era doar o datorie, nu literatură), ci pentru mărturia ce-ar trebui să rămînă despre acest tip de tortură, unică chiar şi în Rusia concentraţionară. Nikolski nu riscă nici post-mortem să intre în imaginarul torţionar alături, de pildă, de un Barbie, pe care, în fond, l-a depăşit. Nici în memorie nu există dreptate.

Are dreptate V. să nu se mai mire decît atunci cînd binele se mai iveşte în această lume de-a-ndoaselea.

*

Telefon de la Nedelcovici, în urma unui alt articol (scrisoare deschisă) al lui Goma publicat în *Lumea liberă* împotrivă-i. Tot despre proiectul de Uniune a scriitorilor — la Paris — din vara lui '89.

Acum şi cînd are sau ar putea avea dreptate, Goma nu mai e luat în serios. Prea a dat în toţi de-a valma, buni, răi şi canalii la un loc — şi pe acelaşi ton al mîniei şi denunţului. Or, cînd toţi

devin culpabili, nimeni nu mai este. De cîte ori nu i-am spus-o? Acum a devenit inutil. E prea tîrziu.

Își strică și trecutul. Cine mai poate crede în imprecațiile cuiva care pune pe același plan al mișeliei pe Manolescu cu un Eugen Barbu sau pe Liiceanu cu nu știu ce Dulea? Bietul Goma. Și-a năruit biografia.

Vineri 13 mai

Un articolaș de o abjecție specifică presei noastre de scandal, apărut în *Tineretul liber* (trecut sub egida lui Cristoiu, cultivă senzaționalismul ca la *Evenimentul zilei*), aduce „Cazul Cioran" la lumina tiparului bucureștean. Sub aparența milei, îngrijorării, alarmei și cu verbele puse la condițional, reiese că Cioran, grav bolnav și deteriorat mental, e în mizerie, „femeia" cu care stă nu e în măsură să-i asigure îngrijirea, el vrea să vină să moară în țară, dar n-are acte nici în Franța, nici în România, și se tot zbate Hăulică să-i aranjeze transportul în România...

Prin Cristina Hăulică aflu marți seara (10 mai) că Hăulică încearcă să dea o dezmințire. Îi telefonez lui Marie-France (va încerca să obțină o dezmințire de la Gallimard), ne telefonează Savu c-a primit un fax de la Gabriel care, întrebat de *Adevărul* și de *România liberă*, a și dezmințit etc. etc. În acest „etc." intră tot felul de telefoane, ultimul cu Simone (voiam s-o ținem la o parte, dar i-a telefonat Relu Cioran din România, alarmat), liniștind-o, explicîndu-i. Nu înțelesese mare lucru din ce-i spusese Relu (care și el, auzind la radio, nu prea pricepuse bine) și se temea să nu se înscrie și „articolul" în operația de recuperare pre-mortuară a lui Cioran, debutată cu vizita ambasadorului și a lui Eugen Mihăescu spre aranjarea unei „întrevederi" amicale cu... Iliescu. Cred că reușesc s-o calmez. Dar vulnerabilitatea lui Cioran e mare. Pe tot etajul lui nu sînt decît două infirmiere, Simone nu e tot timpul acolo, așa că intră cam cine vrea. Un necunoscut l-a și fotografiat pe Cioran.

Or, în stadiul lui actual, cînd nu mai recunoaște pe nimeni, nu mai vorbește, e semiparalizat și nu-și mai ține nici capul drept, o fotografie reprezintă o calamitate, un act de *lèse*-omenie.

*

Luni seara, la filmul lui Veroiu după *Le second messager* al lui Bujor Nedelcovici. El a organizat o vizionare la „La Latina" cu „le tout Bucarest" artistic de la Paris.

Veroiu, care începuse bine alături de *Nunta de piatră* a lui Pița, se vădește după o serie de filme de compromis din țară și apoi trecerea lui forțată în exil (unde n-ar fi avut nimic contra să-i dea bani... Drăgan ca să filmeze), un ratat al ecranului. Film provincial, neconvingător, nedibaci, cu actori prost dirijați, în care postorwellianismul din romanul lui Nedelcovici devine fabulă grasă cu simboluri apăsate (*muză*, de pildă, în femeie goală ce-l ispitește pe... creator).

Plecăm de acolo, eu înspăimîntată, Virgil doar dezamăgit: cînd românii nu sînt excepționali, se înscriu — ca într-un blestem — într-o sferă provincială a mediocrității. I-o spun cu toată sinceritatea, deși e coautor al scenariului, și lui B. N., a doua zi la telefon. El însuși pare consternat: nu dormise toată noaptea.

Printre spectatori: Banu. Ne anunțase că va vorbi în seara aceea de Caragiale, pe France Culture, și a fost nevoit să amîne și să-și schimbe subiectul: a murit Bernard Dort de sida. Mi-l aduc aminte ca ieri: ne-am întîlnit pe Boul' Mich după zdrobirea revoluției maghiare: se ducea — ne-a mărturisit sfidîndu-ne — să se înscrie în... partidul comunist.

Fusese prieten cu V. — care nici nu-i bănuise moravurile. Din acea zi însă l-am învăluit într-o indiferență ce ni-l făcea invizibil. La limita politeței. Ne mai întîlneam pe la premiere. — „Il faut qu'on se voie", îi lansa lui V., care nu-l contrazicea, știind că B. D. e totuși destul de „domn" pentru a nu insista. Nimeni n-a mai schițat vreun gest de apropiere. Nici după ce i-a trecut boala comunistă. (De cea brechtiană n-a scăpat probabil niciodată.)

*

Urmare la „aventurile" cu *Fenomenul Pitești*. Alain i-a telefonat lui Guilloux care s-a scuzat de întîrziere: cartea nu va apărea decît în octombrie, în colecția „Le Messager européen". Dar colecția nu există încă. Mihnea a vorbit cu Danielle Sallenave,

ea dirija pe vremuri (înainte de cearta cu Finkielkraut) revista la Gallimard: de acolo avea şi textul.

De carte s-ar ocupa acum Tereza Crémisy de la Gallimard. V. refuză deocamdată s-o cheme la telefon. Mihnea e cel mai agitat. Să-i aşteptăm întoarcerea din Bucureşti, înainte de a lua vreo iniţiativă. Sau, mai precis, de a alege între o colecţie încă iluzorie şi „Les Temps Modernes“.

*

Toma Pavel, o seară la noi (şi la restaurantul românesc). Ca totdeauna, strălucitor şi apropiat. Reacţionar cu har şi fineţe. S-a ridicat de acum trei ani împotriva lui „politically correct“, noua demenţă primară de stînga a campus-urilor americane. Acum scrie, într-o stare de supraexcitare intelectuală, un fel de urmare a *Fragmentelor despre cuvinte*, prin care îl descoperisem.

De un anticonformism ce ne încîntă.

*

Telefonez azi lui Raicu — împlineşte 60 de ani. Dau doar de Sonia Larian — cu tensiune, oboseală şi vocea şi mai stinsă ca de obicei. Mai rar atît de amărîţi ca ei că există. Pînă şi noi trebuie să arătăm, pe lîngă ei, ca expresia însăşi a optimismului funciar. Mi s-a părut că fac o gafă urîndu-i lui Raicu „La mulţi ani!“.

*

În *Micro-Magazin* din America, lungă scrisoare deschisă a lui Goma contra lui Iliescu.

Pornit dintr-o reacţie bine inspirată — Goma refuză o „reabilitare penală“ decretată recent: „rămîn duşmanul vostru“ şi „nu voi, călăii, aveţi dreptul să vă iertaţi victimele“ —, textul suferă de amalgamul ce caracterizează în vremea din urmă tot ce scrie G. Iarăşi litania cu Manolescu, Pleşu, Liiceanu (între timp susţine că L. a primit ordin de la Gelu Voican să-i trimită cartea la topit!, scenariul s-a îmbogăţit şi şi-a croit drumul spre delirul pur), ideile fixe şi false contaminînd şi deteriorînd tot ce-ar putea fi — şi este — îndreptăţit şi just în reacţia împotriva lui Iliescu.

*

Duminică (Duminica Tomii), parastas de 40 de zile pentru Eugen. Trezire la 9 dimineața, apoi biserică, cimitir și acasă la Marie-France pînă pe la 5 după-amiază. Singura notă mai puțin funebră: în loc de „veșnica pomenire“ se cîntă „Hristos a înviat“.

Marie-France a invitat vreo 30 de persoane. Vin mai ales francezi. Din fericire, nu toți. De pildă nu Hélène Carrère d'Encausse (tot văzînd-o la biserică făcîndu-și cruce ca ortodocșii, îmi amintesc că e... rusoaică). Pe celebrul père Carré îl ascultasem la biserică, unde a ținut un „discurs“ pe tema „luminii“. La Rodica și Marie-France acasă nu-l mai văd. E în altă cameră și noi sîntem grupați în sufragerie. Noi, adică românii: Maria B., Mona Ț., Ioana Celibidache. E drept, admitem și francezi — Simone (prin adopție), Jeanine Worms, în lungă convorbire cu V., fiica lui Gandillac, în jeans (!).

Doar privind-o pe Simone cum se grăbește să meargă spre „chinul Cioran“, ajung să nu mai plîng moartea lui Eugen: există și în tenebre șanse.

E nu numai deplasat ce scriu aici, dar și copilăresc: în clipele acelea de trecere despre care nici Lazăr n-a fost lăsat să vorbească, toate cuvintele se fărîmițează. Totul devine *ne-spus*. Cînți doar în cor „Hristos a înviat“, știind că nimeni nu învie.

Vineri 27 mai

De vineri 20 mai pînă luni 23 (inclusiv), simpozionul *Exilul românesc, identitate și conștiință istorică*.

Organizat de mai mulți asociați și „fundații“, dar în primul rînd de Răuță (cu banii) și Barbă (cu ideile și munca), a reușit două performanțe: să fie la un nivel onorabil și să nu se certe public românii între ei. Aceasta în afară de ultima după-amiază, la masa rotundă pe tema „Mărturii și perspective“, cu intervenții fie iluzionisto-optimiste (Coposu și Emil Constantinescu), fie lacrimogene, fie duioase și insuportabile de platitudine patetică (aceea a lui Balotă), fie fără nici un șir în idei și așa mai departe.

Din pricina încăpățînării lui Barbă (de ce nu?), am participat și noi, în două rînduri chiar în dialog cu Barbă (Dialogul dintre

exilul intern şi cel extern. Apoi: Asasinarea elitei intelectuale româneşti).

După simpozion, recriminările clasice: că simpozionul a fost „verde“ (nu era: cei cîţiva, rari, legionari, ca Halmaghi, cu intervenţii cuminţi şi democratice), că a fost împotriva Regelui (nu fusese invitat să-l prezideze); de ce a fost invitat cutare şi nu cutare etc. În afară de intrigăria specifică, e drept că în alegere au fost nedreptăţi şi mari erori:

• lipsa lui Goma. S-au opus frenetic: Poghirc şi Bujor Nedelcovici. E drept că în faza actuală a lui Goma, de amalgam şi furie în acuzaţie, exista riscul să provoace scandal; nu e mai puţin adevărat însă că a nu-l invita reprezintă un contrasens ce macină însăşi ideea de exil;

• lipsa lui Mihnea (pe care l-a pomenit, elogiindu-l cu o neaşteptată obiectivitate Sanda Stolojan). Toţi sînt în continuare împotriva lui;

• lipsa lui Manolescu. Au fost aduşi din ţară Coposu, Doina Cornea, Emil Constantinescu. Nu şi Manolescu (detestat în exil şi din pricină că Mihnea i-a organizat aici primiri fastuoase la oamenii politici de la Paris). Tot cu obiectivitate, Doina Cornea a deplîns de la tribună că n-au fost reprezentate toate tendinţele din Convenţie;

• în sfîrşit, Regele. Simpozionul s-a deschis, e drept, cu un mesaj al lui citit de Alecu, dar invitat n-a fost.

Regele (cu Regina şi Margareta) a venit la Paris, dar marţi, după încheierea simpozionului, spre a se întîlni mai întîi cu Consiliul său de „Coroană“ din ţară (Coposu, Alecu, Paler, Doina Cornea şi Roxana Iordache) şi apoi cu toţi ceilalţi la Hotelul Meridian. Primire entuziastă cu „Trăiască Regele!“ (cîntat în cor) şi sloganuri scandate. Regele — trist — cum nu l-am mai văzut şi lăsînd să i se prelingă o lacrimă cînd a spus că există un singur exilat care n-are dreptul să se întoarcă în ţară: el — (i-au refuzat viza pentru a se duce de Paşte la Timişoara, unde era aşteptat). Îşi dă oare seama că singurul plan pentru aducerea lui, cel al lui Coposu (cîştigă opoziţia alegerile, schimbă Constituţia şi-l cheamă), depăşeşte posibila limită de viaţă şi a lui, şi a lui Coposu? Chiar şi ne-re-

galiştii fanatici (cum eram noi) au fost contaminaţi de emoţia lui. Totul lasă să se prevadă (dacă nu crezi în Providenţă ca Alecu) că existenţa lui, cu această ultimă speranţă dezisă, se va încheia tot atît de tragic pe cît a început;

• ar mai trebui adăugată şi indignarea justificată a Luciei Hossu-Longin (e la Paris) că de la Televiziune i-au fost preferaţi Arachelian (în ultima vreme a făcut emisiuni cu... Adrian Păunescu) şi Mihaela Cristea (preferata lui Barbă). Bine am făcut că, de data asta, i-am refuzat, V. şi cu mine, interviul cerut. Pe cel acordat anul trecut de mine l-a introdus într-o carte apărută la editura „Roza Vînturilor" — a lui Dan Zamfirescu — postfaţată de el (un elogiu al exilului tot atît de delirant ca acela de altădată pentru epoca de aur Ceauşescu). Bineînţeles, fără să-mi ceară acordul.

Fără a încheia lista recriminaţilor pe marginea simpozionului, şi fără a mă ocupa de calitatea intervenţiilor (foarte bune, bune, onorabile, mediocre, deplorabile — au fost de toate), notez doar cîteva întîlniri, momente sau mesaje:

• Dintre întîlniri, singura neaşteptată: cu Ioan Gavrilă, unicul supravieţuitor al rezistenţei din Munţii Făgăraşului. A stat 30 de ani ascuns de ţărani înainte să pună Securitatea mîna pe el. Evident că sîntem emoţionaţi. (Îi şi aduc într-o intervenţie omagiul cuvenit şi ridic sala în picioare să-l aplaude, ca şi pentru Coposu şi Doina Cornea, de altminteri.)

Prin el ne sosesc de la Alba-Iulia invitaţiile pentru un Seminar cu studenţii asupra poluării morale şi de gîndire, la care ne-am fi dus dacă n-am fi promis deja să fim în septembrie la Timişoara. Am răspuns chiar ieri, refuzînd, dar insistînd asupra importanţei acestei iniţiative a unui club ecologic de la Alba-Iulia.

• Un alt colocviu — o altă invitaţie pe care o refuzăm cu regret: la închisoarea Sighet, pe care Academia civică (Ana Blandiana şi Romulus Rusan) vrea s-o transforme — sub egida Consiliului Europei — în Memorial al victimelor. Ne trimit şi prin Băcanu, şi prin poştă invitaţiile pentru iunie. Le răspund tot ieri.

• Surprinzător de amical, vivace, nealterat de vîrstă şi suferinţe: Coposu. Bea cîte şase cafele pe după-amiază, fumează 60 de ţigări şi e prietenos de parcă ne-am cunoaşte de o veşnicie. Se ri-

dică din sală cînd vorbesc, pentru a aduce un omagiu femeii române (simbolizată — zice el — de mine şi de Doina Cornea). Nici n-am replică, numai reprezentantă a femeii române nu m-am considerat vreodată. E sprinţar pînă la întîlnirea cu Regele: a răcit, are 39° şi s-a posomorît. Cunosc şi pe una dintre surorile lui, bună şi caldă, care insistă să venim la ei într-o seară cînd vom ajunge la Bucureşti. O vom face desigur.

• Tot atît de prietenoasă, Doina Cornea, dar pe ea o ştim de mai multă vreme aşa. N-are cum să ne surprindă.

• Paler, evident. Pornirea anti-exil i-o înregistrasem încă de la Bucureşti, la discuţia de la Muzeul Ţăranului Român, i-o regăsisem în recenta sa carte *Don Quijote în Est*, n-avea deci cum să mă surprindă nici acum. Nu e indecentă pentru că e nuanţată (bineînţeles nu e ca sindromul salamului cu soia, deşi pe un plan intelectual aduce şi cu aşa ceva). Dată fiind concizia lapidară a discursului, ca şi darul său oratoric, şi charisma sa, sala îl aplaudă chiar cînd, de fapt, ar trebui să se simtă atacată. Îl contrazicem public, reluînd cu el minipolemica de la Bucureşti. Totul însă într-un climat destins al prieteniei dintre noi şi al încrederii în cinstea lui funciară.

Cu el ne petrecem, de altfel, serile acestor zile. O primă oară, la cină la Tacou (are de discutat cu el traducerea în franceză a cărţii *Don Quijote în Est*). A doua oară, după spectacolul Caramitru — Eminescu (la pian o tînără de 15 ani foarte aplaudată deoarece vine de la Chişinău), îl ducem la restaurantul de la Odéon. A treia, în sfîrşit, la cina oferită de Răuţă cîtorva invitaţi, unde îi alegem pentru masa noastră pe el, pe Marcel Petrişor şi pe Antonia. Ni se alătură Barbă, cu Camilian Demetrescu şi soţia. Evoluţia lui C. D., sensibilă şi în pictura devenită realistă (în sala de la Maubert – Mutualité e agăţată o tapiserie a lui: *Sf. Gheorghe şi balaurul*), şi în idei, nu ne convinge. Creştinismul l-a dus spre un soi de fundamentalism mereu iritat. La masă ne rezervă o altă surpriză. Găsind că Barbă nu vorbeşte cu destulă deferenţă de Vintilă Horia, face o criză şi pleacă furios de la masă. Nu mai e cel pe care l-am cunoscut la începutul exilului său, cu pictură abstractă şi boemă frumoasă (cu soţia şi fiul stăteau într-o caravană, la Paris în călătorie,

iar în Italia curățau de buruieni o biserică și-o reclădeau). Primul semn prost: curată, albită, gata de a fi redată cultului, o transformase în propriul său atelier. Ar fi trebuit să ghicim semnul.

Spre a reveni spre Paler, armonie deci în discordie.

• Rodica Palade: a venit cu nu știu ce combinație, „organizatorii" neinvitînd, evident, ziariști democrați de stînga ca cei de la *22*. Își ia meseria de reporter foarte în serios: ia note, înregistrează, stă acolo de dimineața pînă seara. Ne-a adus o carte de Gabriel Andreescu (articole ale lui din '90 încoace) și un scenariu al lui Florin Gabrea inspirat de reeducarea de la Pitești. Îl citesc într-o noapte și, a doua zi, îi spun autorului toate rezervele mele. Rezumabile de fapt la două deoarece scenele de tortură vor fi insuportabile în imagine, oroarea lor poate să fie răsfrîntă pe fețele celor ce privesc în timp ce o voce din *off* le descrie; nepunîndu-l în scenă pe Nikolski și aranjamentul său inițial cu Țurcanu, pelicula este lipsită de adevăratul suflu demonic al experienței de la Pitești.

I-o prezint (pe Rodica P.) lui Gheorghe Barbul. *22* a reînceput serialul Antonescu și ar fi bine să dispună de mărturia probă a fostului său secretar.

Ion Solacolu (și el prezent) tocmai ne-a adus două numere din *Dialog*, tot cu discuția în jurul cazului Antonescu, și scrisoarea lui Gh. Barbul ne-a izbit prin punerile la punct lucide și ne-patetice.

Rodica vrea să-l vadă și pe „persecutorul" lui Mihnea, Varlam. Plină de voie bună, îmi spune apoi că Varlam a tratat *22* drept ziar al KGB-ului sau așa ceva. Varlam „trépigne". Nu i se dă cuvîntul decît printre ultimii și doar 5 minute. Profită să-l atace, fără a-l numi, pe V. Că nu de esteți rafinați care au „insomnii pascaliene" (citat din V.) avem noi nevoie acum, ci de un nou exil care să facă și să dreagă etc. etc.

Mai vedem și auzim:

• pe Emil Constantinescu, care nu vine la recepția pentru Rege;

• pe Bujor Nedelcovici — se împacă la gîndul duratei lungi ce le va rezolva pe toate;

• pe Ștefan Isărescu (primul soț al prințesei Ileana). Cred, cel mai bătrîn din tot Simpozionul, care numai de bătrîni nu duce lipsă.

E, alături de Fotino, împotriva conducerii ARA și a Congresului oamenilor de știință din exil invitați la Sinaia (ca o replică a puterii împotriva celui de la Paris?);

• grupul Stroescu-Stînișoară (el amabil și deferent, eu — rece — *et pour cause*) și Chihaia, care-l tot ridică-n slăvi, împreună cu cenaclul „Apoziția“, și pe George Ciorănescu proclamat de el „cel mai mare poet al exilului“;

• pe bietul Banu Rădulescu, care și-a luat adjunct la *Memoria* un compromis notoriu. Pare (B. R.) obosit, sărac și depășit;

• iar în hol și pe culoare, tot felul de inși care ne aduc cărți, ne spun ce-am însemnat etc. Atît de multe, încît la un moment dat, agresată de fețele necunoscute ce se suprapun, abia ajung s-o mai recunosc pe Olguța Horia sau pe propria mea vară Marina Graur, care, acum blondă, mi se așază în față și mă somează: — Nu mă mai recunoști? O recunosc, dar cu întîrziere. În acest timp, mi se aruncă în brațe o doamnă care îmi declară că trebuie să formăm, V. și cu mine, noile generații și că ne va trimite la „educare“ propria-i progenitură. Cea de „format“ nu e alta decît Sanda Pralong, reprezentanta pînă acum vreun an a lui Soros la București! De-ar ști ce-și propune maică-sa!

Mai sînt și tinerii — Toader Paleologu, indignat că i-a luat locul la vorbire Silvia Bădescu și că tinerii sînt sabotați. Fiul lui Baconski (teolog făcîndu-și studii la Paris), furios și el în numele tinerelor generații, pleacă după prima zi. Mai normali, Purcărea și Zografi ascultă, discută și sînt inteligenți, înțelegînd că un exil se alcătuiește din cei veniți cîndva din țară și că cei ce-l alcătuiesc nu pot deci să nu aibă și defecte, mai vizibile și mai numeroase decît calitățile locului din care au venit.

*

Înainte și după Simpozionul devorator de timp:

• a murit Cella Voinescu. Ultima oară o întîlnisem la înmormîntarea lui Eugen. Era redutabil de pisăloagă, dar curajoasă: la 80 și ceva de ani dădea mai departe lecții de desen și conducea mașina. Și îmbătrînea singură.

• A venit să ne vadă Andrei Brezianu, care fusese în țară cu nu știu ce director al Vocii Americii. Ne propune — dacă postul

nu se suprimă — colaborări fixe. V. mai mult refuză (amabil, fireşte), eu accept doar principiul unor interviuri pe teme variabile, dar nepregătite dinainte (nu voi mai reveni acum spre „cronici de întîmpinare“ sau alte rubrici fixe). Dar să sperăm că nu va fi cazul nici pentru această formulă: se vorbeşte de desfiinţarea sau sugrumarea emisiunilor lor spre Est. Deocamdată, alaltăieri, îmi telefonează de la Washington — aşa cum convenisem — şi-i dau un interviu despre traducerea din Caragiale.

• Miercuri 25, toată după-amiaza cu Nicolae Florescu şi soţia. Lungă convorbire înregistrată pentru *Jurnalul literar*. Şi insistenţa să revenim cu rubrici fixe în actualitate.

• Ieri telefon de la Liiceanu: să-l chem pe Doru Cosma. Primisem şi o scrisoare de la el. A avut un mic atac (cerebral?) din care şi-a revenit. Are termen 9 iunie la Tribunal pentru a încerca să redobîndească apartamentul tatei şi vrea să-i trimit un fel de adeverinţă de salarizare din aprilie 1950. N-am aşa ceva, dar găsesc o mică dovadă corespunzătoare de la „Agence littéraire française“ unde, alături de Rainer Biemel, ne închipuiam că vom putea implanta la Paris obiceiul cu agenţiile literare ca în lumea germană sau anglo-saxonă. I-o trimit deci. Fără nici un fel de iluzie. Memoria lui E. Lovinescu va rămîne în şi prin cărţile lui. Casa memorială, în hăţişul de legi româneşti, e doar un vis.

Pe care în fond nici nu-l visez. M-aş fi bucurat doar să scot din acel apartament pe un reprezentant al represiunii. Pentru mama, victima lui directă sau indirectă. (Nu se poate stabili dacă e Bistran.)

*

Telefon astă-seară cu Mihnea, reîntors dintr-un periplu Varşovia-Timişoara-Bucureşti:

• Liiceanu are din nou poftă să scrie articole şi să ia poziţii.

• Pleşu s-a săturat de Mihai Ungheanu şi echipa lui de la Ministerul Culturii. S-ar fi hotărît să atace direct. De altminteri, ultimele lui polemici din *Dilema* sînt mai tranşante. Dar nu-mi fac iluzii: Pleşu e incapabil să recunoască vreodată c-a greşit.

Şi cam atît. De fapt, mai mult îi povestesc eu lui Mihnea despre Simpozionul parizian. Mai cu detalii şi haz, cred, decît le-am consemnat aici.

Luni 13 iunie

Cînd nenorocul se înverşunează (spre a nu spune mai mult): Simone, traversînd strada, a fost răsturnată de o camionetă: colul femural şi mîna fracturate. E în spital operată şi face 38-39 de grade. Ieri i-au dat morfină. Azi am vorbit cu ea la telefon. Singura „consolare“: se încearcă a fi trimisă pentru reeducare la clinica din rue Broca (unde e spitalizat Cioran).

Cîte puncte de exclamare ar trebui pentru a te revolta împotriva unei astfel de sorţi? Supusă deja celui mai intolerabil coşmar (a-l vedea pe C. transformat în legumă — şi nefiind sigură nici măcar că te recunoaşte), e lipsită acum şi de singurul gest ce-o mai lega de el: să-i dea de mîncare seara.

Milă ca de ea de puţini mi-a fost în viaţă.

*

Pe Simone am văzut-o înainte de accident, miercurea trecută (8 iunie) la cocteilul organizat de „Humanitas“ la Paris. Surîdea (de unde atîta putere?) şi se purta normal: ca la un cocteil.

Cocteilul a fost un succes. Saloanele de la Cercle Républicain — de pe avenue de l'Opéra: pe două mese, cărţi de la „Humanitas“, pe pereţi imense fotografii Cioran-Eliade-Ionesco, bufet somptuos.

Discursul lui Liiceanu, fără cusur. Nici metafore, nici clişee, nici preţiozităţi. Primit ca atare de un public gen „le tout Paris“ intelectual: Glucksmann, Besançon, Manent, Furet etc. Gazetarii (aduşi în primul rînd de Mihnea): Thierry Wolton (nu ne mai văzuserăm de la procesul Pordea), Poulet, Leconte (de la *Express*). Iar de la noi: Flămînd pentru Free Europe, Vişniec pentru France Internationale, Papilian. Pe ei — ca şi pe Antonia, însărcinată cu interviurile de trimis la *22* şi la *Cotidianul*, îi îndrumez spre „personalităţi“ şi îi prezint.

Români mulţi şi feluriţi. Vine însă neinvitat inevitabilul Varlam. Şi dă semnalul „răpirii“ cărţilor de pe mese. Văzîndu-l cu un teanc de cinci-şase sub braţ, ceilalţi cred că sînt de „luat“ — nu mai rămîne nici una.

Mihnea cu Sandrine şi Edith Lhomel; Thierry Wolton, alături de Poulet, exclamă, referindu-se la vechea noastră luptă comună:

„on dirait une réunion d'anciens combattants!" V. şi cu mine îl regăsim (transformat de vîrstă şi de o barbă albă) pe Imre Toth, depresiuni în serie ar fi responsabile de cvasidispariţia lui din cîmpul nostru vizual. Rodica şi Marie-France, Sandra Hillerin şi Vivi Vulcănescu, Monica Cesianu (căreia nu ajungem să i-l prezentăm pe Gabriel — prea înconjurat), Giza şi nu ştiu ce reprezentanţi de la Ministerul Culturii.

Toubon, ministrul Culturii, a trimis o scrisoare extrem de caldă, de familiară lui Gabriel pentru „Humanitas". Scrisoarea lui Toubon e cu atît mai importantă, cu cît prima manifestare ca ministru a lui Marin Sorescu fusese atacul împotriva lui „Humanitas" (scoate doar „cărţi de dreapta"). Sorescu, care se afla în avion cu Gabriel, neagă că ar fi spus aşa ceva şi acceptă spăşit verdictele sau uimirile lui Gabriel în timpul călătoriei în avion („cum un scriitor ca dta stă acum mînă-n mînă cu Ungheanu & company?" etc.). Promite, umil, că va face ceva şi, pentru prima oară de la defecţiunea sa morală, încearcă să ne telefoneze şi nouă. (Îl lăsăm, fără răspuns, pe *répondeur*.)

Gabriel va continua: cu Furet la un colocviu despre Tocqueville, apoi interviu pe TV5. Acasă — şi în linişte — nu-l vom fi văzut decît o singură dată.

*

O altă reuniune, atît de diferită, încît nici nu-mi vine să le pun alături.

La insistenţele repetate ale lui Oprescu şi Victor Popescu să facem ceva pentru Casa Română, să ţinem conferinţe, să participăm, ne-am gîndit să punem în contact învechitul nostru exil cu „tînăra generaţie". Să vorbească Vlad Zografi şi Răzvan Purcărea despre „contactul" lor cu Occidentul. Amîndoi dau teze de doctorat la Paris, amîndoi se vor întoarce în România, amândoi vin de la ştiinţe exacte la cele şi neştiinţifice, şi inexacte: Zografi de la fizică atomică la literatură, Purcărea de la matematici la sociologie.

Cînd sosim împreună la Casa Română (ne-am întîlnit, V. şi cu mine, din întîmplare cu ei în metrou), Oprescu ducea pubelele, iar Victor Popescu spăla geamurile porţii de intrare. Şi m-am gîndit c-ar trebui fotografiaţi şi poza trimisă acelora din ţară care-şi

închipuie exilații ca pe niște huzuriți în bine și plini de bani. Lui Paler să-i treacă pofta de a cere de la tribuna Simpozionului recent ca, pentru înființarea unui Institut de Istorie, fiecare exilat să dea... un dolar; sau lui Băcanu reclamînd, de la aceeași tribună, bani pentru a cumpăra tractoare, ultimul lui vis sau slogan fiind: „țăranul și tractorul“.

În acest timp, la Casa Română n-au din ce să-și plătească o menajeră...

Lume puțină. Sîmbăta trecută, la aceeași oră, era o reuniune pentru Rege, la celălalt capăt al Parisului: acolo se puteau trage și sfori, și fraze sforăitoare. Excelentă surpriză cu Zografi — concis, cu umor și bună analiză, nepierzîndu-se în paranteze, la un nivel intelectual pe care i-l cunoșteam în scris, nu și în vorbire. Ansamblul de o bună ținută, pe care o recunoaște generos ca totdeauna Hillerin în încheiere. La cafenea, apoi, cu „conferențiarii“ noștri.

*

Tot Zografi și Purcărea ni-l aduc într-o seară acasă pe Banu Rădulescu, onest, sărac și încăpățînat în bine cu *Memoria* sa (unde l-ar vrea „urmaș“ pe Zografi). Dorește „editoriale“ de la V. și de la mine. Promitem doar o „discuție“ cu Zografi și Purcărea de făcut în iulie. Pușcăria pare a-l fi făcut pe Banu Rădulescu, asemenea lui Coposu, invulnerabil: fumează țigară de la țigară și bea vin mai trainic decît tinerii.

*

De abia întors de la Simpozion, Stroescu se vede înlocuit de americani la direcția secției române cu Hurezeanu.

*

Primesc numărul 3 din *Vatra* (martie 94) care-mi este „dedicat“, cu articole de Cistelecan, Mihai Dragolea, Sanda Cordoș, Iulian Boldea, Angela Marinescu (atacă pe Goma și tot exilul, în afară de noi) și — neașteptat și cel mai interesant: Gheorghe Crăciun.

Cu versurile lui Ion Barbu și cele în franțuzește ale Hortensiei Papadat-Bengescu (trimise de mine, din albumul în care „omagia-

seră“ sburătoriştii pe copilul de 3-4 ani). Şi cu prima parte din dialogul lui Grigurcu cu noi doi. A doua parte va apărea în numărul viitor, dedicat lui V. Sau cum spun ei în sumar, avîndu-l ca „temă de bază“.

Le mulţumesc (celor de la *Vatra*) a doua zi, deşi nu ştiu cît mă regăsesc doar în „obsesia etică“ în care mă fixează cu toţii.

*

Duminică după-amiaza, la noi: Irena Talaban. Îmi scrisese mai de mult de la Lille, unde pregăteşte o teză de doctorat asupra consecinţelor traumatismului comunist, cu sau fără psihanaliză (e psihanalistă ea însăşi). Proiectul mi se păruse şi original (cîţi sînt românii predispuşi să analizeze fenomenul totalitar pe care l-au trăit?) — şi bine orientat. Întîlnind-o, avem o şi mai bună surpriză V. şi cu mine. Dacă toţi intelectualii de la noi s-ar apleca cu aceeaşi inteligenţă, fervoare şi capacitate de analiză asupra comunismului, n-am mai avea de ce să ne temem de pierderea memoriei.

*

Plec la sfîrşitul săptămînii pentru o cură la Brides, fără absolut nici o poftă. Dac-ar fi „muntele“ meu „magic“ de la Megève...

Dar şi el aparţine acum trecutului.

Vineri 17 iunie

Chiar în grabă, nu pot să nu acord zilei de azi cîteva rînduri. Aş fi început cu „ce zi!“ dacă n-aş nota astfel pe acele aducătoare de catastrofe: morţii, accidentele, ştirile proaste.

Ei bine, „ce zi!“ în sens contrar.

Tocmai plecam să vedem filmul lui Pintilie *Un été inoubliable*, cînd, de la „Humanitas“, o domnişoară i-a cerut lui V. (el a răspuns, eu ieşisem deja în curte) să-i telefonez lui Doru Cosma.

Întoarsă pe la 4 şi jumătate acasă, l-am chemat: a cîştigat procesul pentru apartamentul din bulevardul Elisabeta! Bucuria nu e a unui proprietar căruia i se redă un bun, ci i se restituie un trecut. Dacă totul va putea fi dus la capăt (transcrierea de acte, dar mai ales evacuarea „chiriaşului“), aş putea deci:

• să o răzbun moral pe mama care a fost scoasă de acolo de gealaţi — şi e cel mai puternic motiv de satisfacţie;

• să fac o casă memorială E. Lovinescu şi un lăcaş cultural în cadrul Fundaţiei Humanitas (am şi vorbit cu Gabriel).

Iar dacă „securistul-chiriaş" e acelaşi din completul de judecată a mamei (cel văzut şi identificat de Ileana Vrancea), atunci „plata-răsplata" e şi mai completă.

Dar să nu visez încă. Revăd mereu scara pe care mă coboram în fugă cu mama care mă liniştea cum putea (mi-era o teamă nefirească de bombardamente) şi obsesiv mi-o închipui coborînd-o între securişti, fără nimeni (*fără mine*) s-o liniştească pe ea. Şi mă întreb cu ce paşi aş mai putea-o urca spre a mă întoarce *acasă*?

Lamento deocamdată inutil. Să vedem ce va fi.

Tot Doru Cosma îmi spune că are pe birou *Posteritatea contemporană* (*Unde scurte*, III) care a apărut, în fine. Mai aflu de la el că Barbu Cioculescu a venit ca martor la tribunal (pentru a declara că apartamentul îmi aparţinea şi se ţineau acolo şi şedinţele „Sburătorului" după moartea tatei). Îi telefonez şi lui să-i mulţumesc, punînd capăt încordării dintre noi — mai precis supărării mele pe el.

Cu Gabriel comentăm ştirea şi facem planuri. Planuri am făcut şi joi seara cînd a fost la noi, dar erau încă pe nisip.

*

În *România literară* (nr. 22) văd că am primit, Eugen şi cu mine, premiul traducerii pentru Caragiale, la Salonul Naţional de Carte de la Cluj. „Ediţia a IV-a" a premiului s-a desfăşurat la Cluj între 19 şi 21 mai. Şi de atunci n-au găsit mijlocul să mă pună la curent!

Tot din *România literară* aflasem c-am primit un premiu *Flacăra* pentru *Unde scurte*, II. Dar de la *Flacăra* încercaseră măcar să-mi dea un telefon (şters pe *répondeur* de o manevră greşită a mea).

*

Filmul lui Pintilie ne-a entuziasmat. Rigoare clasică — atît de străină aparent lui. Tragedie esenţializată — epură din care nu se poate scoate, nici adăuga, nimic. Ca un diamant.

Îi telefonez lui Marie-France (neliniştită că Rodica ar avea ceva neclar la plămîni). Pintilie a plecat ieri şi-mi pare rău că nu-i pot comunica entuziasmul nostru (îi făcusem doar destule reproşuri că s-a inspirat din Petru Dumitriu!). Cum de n-a fost premiat la Cannes, nu înţeleg.

*

Am primit foarte discutata carte a lui Simuţ, *Incursiuni în literatura actuală* — prima încercare de re-ierarhizare a literaturii contemporane, introducînd şi pe exilaţi, şi criteriile etice şi politice. Inegală probabil, dar în sfîrşit un punct de plecare incitant pentru o discuţie ce n-ar mai trebui să întîrzie.

Sîmbătă 23 iulie

De la 20 iunie pînă la 10 iulie am fost deci la cură la Brides. Două săptămîni cu Lucette, alta singură. Evident, *sans histoire*. Acelaşi tip de cameră (mai mare) cu balcon dînd pe acelaşi torent (al cărui zgomot continuu mă linişteşte tot atît cît mă enervează cel al străzii la noi la Paris), la, bineînţeles, acelaşi hotel.

În afară de cură şi două-trei plimbări (de două ori patru kilometri pe jos, nu mai mult deoarece e caniculă), în afară de telefonul cotidian cu V. (fără de care nu-mi pot începe ziua), lungi seri de lectură. Cea mai fastidioasă, masivă, şi în acelaşi timp instructivă, memoriile unui adjunct al lui Beria, Pavel Sudoplatov, *Missions spéciales*, intervievat la cei vreo 90 de ani ai săi de doi gazetari englezi. Apărută în traducere franceză, cu o prefaţă de Robert Conquest, cartea a făcut scandal mai ales în presa anglo-americană, autorul, organizator-şef al spionajului atomic, implicîndu-i direct pe Oppenheimer, Fermi şi ceilalţi savanţi care au dat sau au permis să fie date sovieticilor planurile, pînă în cele mai mici detalii. Din idealism şi urmînd sfaturile morale ale lui Niels Bohr care voia ca „bomba“ să fie la dispoziţia tuturor aliaţilor (i-a propus această soluţie şi lui Churchill care l-a primit cu indignare — şi dezgust — şi s-a dus în acest scop şi la Moscova). Soţii Rosenberg nu erau decît a nu ştiu cîta roată a căruţei, dar americanilor le vine greu să admită o „trădare“ de asemenea proporţii.

Sudoplatov a fost şi organizatorul atentatului împotriva lui Troţki, şi pentru toate nu resimte umbra vreunei remuşcări. Se consideră chiar victimă, fiindcă a fost arestat şi condamnat sub Hrusciov (ca „protejat" al lui Beria, pe care-l tot reabilitează). De unde şi senzaţia dezagreabilă de-a lungul acestei lecturi — altfel pasionantă.

Un singur detaliu m-a întristat: şi Imre Nagy a fost, la un moment dat, agent al lor, sub numele de cod Volodia.

A doua lectură: *La vie en Rouge* (vol. I). Semnată de doi gazetari de la *Le Matin* cu care am „lucrat" pe vremuri pentru disidenţii noştri: Christian Duplan şi Vincent Giret. Rescriu istoria satelizării Europei de Est luînd ca fir conducător pentru fiecare ţară un fost mare şef comunist, mai tîrziu sacrificat. Şi singurul capitol deficient e România. Pentru Ungaria l-au ales pe Rajk, pentru Cehoslovacia pe Slansky, iar pentru România, în loc de Lucreţiu Pătrăşcanu, pe... Valter Roman (!). Probabil că Adler (văr cu Petre Roman) le-a recomandat pe acesta din urmă — şi cartea lui. Şi le-a dăruit o biografie legendară a lui Valter Roman. Au totuşi fraze de distanţare asupra rolului jucat de V. R. în timpul cînd Nagy era la adăpost (securist) în România, după revoluţia maghiară, dar această alegere nefirească face ca România să se vadă marginalizată. Cum sînt de bună-credinţă, înregistrează apoi pe Vasile Paraschiv, Goma, Doina Cornea, dar disproporţia (Valter Roman n-a fost un personaj de prim-plan) strică ansamblul. Nici măcar nu semnalează că Lucreţiu Pătrăşcanu a fost *singurul* actor al marilor procese care a refuzat să-şi recunoască vinovăţia, fenomen fără precedent în marile procese. Mă enervez pe „consilierii" lor, Mihnea şi Anne Planche, care nu le-au atras atenţia asupra acestei mari gafe de construcţie.

Ca să mă smulg din mîlul istoriei de „partid" (oricît de utilă ar fi consemnarea ei), mă refugiez în dialogurile dintre Pierre Boutang şi Georges Steiner asupra mitului Antigonei şi sacrificiului lui Abraham, interesante fireşte, dar sub aşteptări. Şi mă consolez cu un mare roman (de sertar) apărut postum, al lui Ion D. Sîrbu, *Adio, Europa!*, în care situează şi „turceşte" comunismul româ-

nesc într-un Isarlîk deloc imaginar, amestecînd ca într-o *Ţiganiadă* de apocalipse contemporane grotescul şi tragicul. Îmi reproşez, încă o dată, plină de amar, că n-am vorbit la radio despre el pe cînd era în viaţă. Cînd venise la Paris — prin anii '60-'70? — ne adusese nişte piese publicate (deci mai plate şi conformiste) dezamăgitoare. I-am dat deci Rodicăi Iulian să scrie despre un roman al său mai îndrăzneţ, pe care de altminteri l-a elogiat. Citind acum *Adio, Europa!*, îmi pare şi mai rău de această mînă neîntinsă la timp (una din rarele).

La Brides, o singură întîlnire: cu Anca Papaconstantin, cu care ne urcăm într-o seară la Courchevel 5 500 şi la un sat savoyard, frumos ca o expoziţie, Praz de St. Bon.

Restul: rutină.

*

Caniculă la Paris. Cea mai călduroasă vară de cîţi ani?

Duminică 24 iulie

Atît de mare (canicula) că aseară am întrerupt aceste însemnări (de altminteri inutile), cuprinsă de lehamite şi trîndăvie. Le reiau azi — de ce? — sub ameninţarea unei furtuni ce nu se milostiveşte să izbucnească şi la o temperatură de peste 30°. Îmi amintesc — evident — de verile bucureştene cînd lui Grég îi rămîneau sandalele în caldarîmul topit, eu jeleam în casă cu storurile trase şi doar mama — ca totdeauna mai curajoasă — îşi petrecea ziua înfruntînd căldura prin comisiile de bacalaureat.

Ce timpuri minunate!

*

Să revin la Parisul regăsit:

• M-au aşteptat exemplarele din cartea mea, trimise în parte prin poştă, în parte prin Mihnea.

Aproape fără greşeli de tipar, mai masiv decît cel precedent, *Posteritatea contemporană* (*U. S.*, III) nu ştiu de ce nu mă încîntă deloc. Deschid la o pagină, răsfoiesc, mă opresc la alta, nimic nu-mi reţine atenţia, nu mi se pare demn de recitit.

Trimit cartea lui Goma (totuşi), care nici nu răspunde (despărţirea e deci definitivă), Ilenei Vrancea (e şi un capitol despre ea), lui Gabi Ionescu (e în reeducare, după o fractură a colului femurului), celor trei (Iorgulescu, Gelu, Hurezeanu) de la FE. Nu le-au primit încă, mă anunţă Iorgulescu azi-dimineaţă de la Paris, venind cu ultimele ştiri: strămutarea sigură a postului la Praga (din ce-am scăpat) şi campania organizată de Stroescu împotriva lui Hurezeanu — la care contribuie — ciudat — şi Doina Cornea.

*

Mult mai mult mă bucură numărul din *Vatra* (4-'94) consacrat lui V., cu pagini mai numeroase decît cel dedicat mie (3-'94).

Articolul lui Grigurcu îndeosebi interesant. Cum Florenţa Albu ne avertizează (e la fete în „vizită") că Grigurcu a suferit o operaţie, îi şi telefonăm — a ajuns acasă în convalescenţă. Nu mai ştiu ce gură rea pretindea că a continuat să scrie şi pe masa de operaţie.

*

Doru Cosma mi-a trimis printr-o doamnă sentinţa favorabilă pentru apartamentul din bd Elisabeta. Îi telefonez. Avea dreptate (ca de obicei) V. să fie sceptic în ciuda evidenţelor: nu numai că sentinţa poate fi atacată în apel, dar legea pregătită de Iliescu şi ai lui, dacă va fi votată la toamnă, va fi retroactivă (deci poate anula sentinţa). Voi scăpa astfel de planuri, griji şi iluzii. Doar pentru memoria mamei aş regreta. Era singura „răzbunare" postumă pe care i-aş fi putut-o oferi.

*

Mă aşteptau la Paris şi cei doi Patapievici: Horia cu Ioana. Petrecem mai multe seri împreună.

Ieşim cu Ioana şi Horia la restaurante din cartier (cel românesc şi cel italian) şi, simţindu-ne bine, ne ţinem mai ales de glume. Parcă am avea eternitatea în faţa noastră.

*

Despărţirea de Zografi la un pahar de şampanie (şi-au luat doctoratul în fizica atomică şi el, şi soţia) devine brusc patetică. Cu

lacrimi în ochi, ne spune ce însemnăm pentru el. Sîntem şi noi emoţionaţi.

*

Altă moarte: mama lui Vivi (Anina Pogoneanu). Era într-o clinică, senilizată de mai mulţi ani de zile. A intrat deci, ca o plantă, în grădina lui Dumnezeu (pentru cei ce ajung să creadă în Rai).

Încep să fie aglomerate cimitirele.

*

Telefon de la Christinel. Uşor revendicativă şi cerîndu-mi — ca de obicei — să-i fac un „comision“. De data asta să-i aducem de la Bucureşti Gerovital. Îmbătrîneşte prost. Dar ce se cheamă a îmbătrîni bine? Şi există aşa ceva?

*

Întoarcerea lui Soljeniţîn în Rusia. Începută cuvios şi just prin debarcarea — acum două luni — direct la Magadam — de unde i se trage destinul. Şi apoi Siberia (mereu Gulagul) şi versantul vestic al Rusiei.

Păcat doar de cel mai profetic spirit al locului, sfidînd Istoria şi somînd-o să-i dea dreptate (şi ea, Istoria, l-a ascultat), lovit de o subită cecitate: în istoria ei, Rusia — pretinde el acum — n-a fost niciodată imperialistă, n-a obidit pe nimeni. Pentru a fi mai departe conştiinţa cea bună a Rusiei, nu e necesar, nici bine, să-i negi păcatele. Ajunge să le recunoşti şi — la nevoie, să le asumi. Tremur — e totuşi un fel de a spune — să nu-şi încheie soarta — exemplară — altfel decît şi-a început-o.

*

Altfel? „Căldură mare“. Geo D., căruia îi telefonăm azi să-l felicităm pentru că i-a ieşit la „Albatros“ o antologie a poemelor sale, alcătuită de el însuşi — ne spune că la Bucureşti e răcoare. Lumea pe dos.

Să încetez cu buletinul meteorologic. Eu, care mă miram că jurnalul-agendă al tatei conţinea mai în fiecare zi notaţii despre timp, ar trebui să nu-l imit.

Luni 8 august

Goma a răspuns prin scris. Decent. Mă bîntuie o poftă să-l chem la telefon. Şi-mi trece imediat. Cine ştie ce-ar mai ieşi.

*

Dorin Tudoran, sîmbăta trecută, la noi. Ieşim la restaurant cu soţia lui (Cora) şi fiica (de 17 ani), Alexandra. Şi cu Mihnea.

Dorin nu ne povesteşte prea mult de Basarabia (din toamnă, Fundaţia lui americană îl deleagă şi la Bucureşti), cît de dosarul de „securist" al lui Mihai Botez. Nu ajungem să pricepem exact ce conţine (dosarul) deoarece Dorin a rămas cu vechiul lui tic de limbaj: în loc de etc. spune „cutare şi cutare". Aşa că „dosarul" conţine... „cutare şi cutare". De fapt, că a fost „securist" încă de pe vremea disidenţei sau doar megaloman şi bizar (cum persistă să creadă Mihnea), Mihai Botez ajuns ambasador la Washington (ambasadorul lui... Iliescu) nu ne mai interesează. I-am fost chiar recunoscători că atunci cînd a trecut prin Paris şi l-a văzut pe Mihnea, n-a încercat să dea de noi. Tot nu i-aş fi răspuns.

*

Vasile Popovici vine încîntat, cu o cronică pe care a scris-o despre *Unde scurte*, III.

Articolul lui apare în *22*, împreună cu un altul, al Magdei Cârneci, nu numai foarte (prea?) favorabil, dar de-a dreptul mişcător venind de la o asemenea „modernistă" ce-şi abandonează platformele esteticii pentru a se alinia pe poziţiile mele, mereu decretate drept „etice". Semnătura mea pare a fi devenit sinonimă cu „etica". Dacă nu e cu morala, tot e bine.

*

Horia Patapievici a telefonat de mai multe ori de la Bucureşti: voia prefaţa lui V. pentru cartea lui de microeseuri (cele apărute în presă) într-o săptămînă. Culmea e că V. a reuşit s-o facă, pe cele mai caniculare zile ale sfîrşitului de săptămînă.

Azi a fost la Mihnea, la Est-Liberté şi a trimis prin fax nu numai textul pentru Patapievici, dar şi un altul, al meu, la *22*, cu o cronică despre *Adio, Europa!* N-am rezistat: trebuia — chiar dacă

el a murit — să mă răscumpăr față de Ion D. Sîrbu. Întîrziasem nepermis de mult să văd în el pe scriitorul major dezvăluit acum.

*

Mîine plec la St. Tropez, la Lucie, cu Marie-France și Rodica. Iar fără nici o poftă. Se anunță mari furtuni (și luăm avionul), ca și ploaie și timp urît pe Coastă.

Duminică 28 august

Am înotat. Zi de zi, de la 10 la 23 august (ziua întoarcerii). Nici o furtună, doar caniculă. Deci kilometrul meu pe zi asigurat.

Marie-France și Rodica au plecat cu o zi înainte de mine la un colocviu la Rimini consacrat lui Eugen, unde a fost invitat și Liiceanu (cu filmul lui — interviul cu Eugen pentru Televiziunea Română). Ieri, în absența mea, Marie-France a vorbit la telefon cu V. — telefona de Sfînta Monica: Gabriel a fost cel mai bun printre conferențiari.

Marți 23 am revenit cu avionul la Paris, pe o căldură tot atît de insuportabilă și cu conștiința „sportivă" împăcată.

*

Am și citit. Mai puțin ca la Brides, și cărți mai puțin bune:

• *Histoire de la nation roumaine* de Catherine Durandin (la ed. Complexes). Are o unică grilă de interpretare pentru istoria României — victimizarea. Rămîne mereu deschisă întrebarea: de ce s-a specializat în istoria unui popor pe care-l consideră mai înapoiat decît oricare dintre coloniile africane ale Franței și față de care arată un atare dispreț?

• *Face au scepticisme* (La Découverte) de Olivier Mongin (actualul director al revistei *Esprit*). Are pretenția de a desena peisajul intelectual francez după '89 și a deschide o cale spre acceptarea de către intelectualii doritori de utopie a democrației. Dar el însuși suferă de complexele pe care ar trebui să le detecteze la alții: concesiv cu boala comunistă (scuzînd), implacabil doar cu fascismul și nazismul. Ceea ce dă: ne-citarea decît aluzivă și peiorativă a noilor filozofi; punerea pe același plan a unui François

Furet cu Vidal-Naquet; anatemizarea lui Thierry Wolton (pentru că a încercat să-l coboare pe Jean Moulin de pe soclul său) etc., etc. Scris în plus pretențios, tern, plicticos. Nici nu-l duc pînă la capăt (lucru rarisim la mine).

• *Les morales de l'histoire* de Tzvetan Todorov (Grasset). Ca orice carte a lui, neinteresantă. Falsă reputație. Incapabil de orice idee originală. Venind după O. Mongin, odihnitor totuși: scrie neutru. Mai slabă chiar decît studiul lui despre fantastic (pe nedrept reputat).

Mai puțin neinteresante, deși nu îndeajuns de incitante:

• Numărul din *L'autre Europe* (L'âge d'homme) (28-29) consacrat Estului, conținînd intervențiile de la Seminarul Fundației St. Simon (Furet) din martie 1993. Cele mai citibile: Rupnik și Ianos Kiss. (Hassner încîlcit și deservit de o obiectivitate ternă.)

Aflu că:

• Din Rupnik, un citat din Havel ce s-ar aplica perfect României și sintagma lui François Furet „révolution-restauration" (restaurarea suveranității naționale, a proprietății private, a statului de drept).

Mă văd confirmată în impresia mea că aflăm la vecinii întru aceeași experiență cam aceleași tare: analiza trebuie dusă mai întîi asupra trunchiului comun. Vechea mea obsesie. Lucrînd acum la volumul VI din *Unde scurte*, constat c-o aveam încă din '90-'91.

În sfîrșit, *Frumoasa fără corp*, romanul lui Gheorghe Crăciun, din 1993. E scris între 1987 și 1991. Și în afara unei conversații cu o referință la Europa Liberă, nu conține nimic din contextul politic. S-ar spune că problematica și atmosfera sînt aceleași ca prin 1920 și ceva, cînd își scria Mircea Eliade „Scrisorile către un provincial" (ratări din pricini geografice). Nu știu care e pricina. A intrat sindromul cenzurii atît de tare în ei, încît au ajuns să se convingă, cu bună-credință, că orice referință la experiența totalitară e inestetică?

Durerea de dinți a primului dintre personaje e descrisă cu o atare pregnanță, încît ți se comunică și ție pe zeci de pagini, în timp ce *D*urerea majusculizată a Istoriei e total absentă. Ori sînt eu obsedată, ori sînt ei (scriitorii optzeciști în cazul de față) defazați. Cu atît mai trist, cu cît Gheorghe Crăciun e un scriitor de bună (poate chiar și „mare") clasă.

În timp ce-i citeam — cum se vede fără mare entuziasm — seară de seară, pe zidurile camerei mele mai circula cîte o şopîrlă împotriva căreia, iraţional dar obsesiv, luptam cu mătura şi bomba cu insecticide, chemînd-o în ajutor şi pe Lucie, care-mi înţelegea la modul abstract repulsia, dar, neîmpărtăşind-o, mă privea cu milă. Aş putea deci intitula acest capitol: „lectură cu şopîrle".

Cam atît pentru St. Tropez.

*

De cînd m-am întors, înot în curier şi ziare. Nici nu mă reinstalez temeinic în obiceiurile pariziene deoarece va trebui în curînd să rup din nou cu ele (la 15 septembrie plecăm în România).

În stocul de la poştă, un singur eveniment. Un episod (32) din *Memorialul durerii*, trimis de Ion Ioanid, dedicat pilotului Tudor Greceanu, „evadatul" de la Aiud. Îl privim chiar în seara sosirii mele, cu V., şi sîntem amîndoi uluiţi şi entuziasmaţi de calitatea martorului. La etajul 10 dintr-un bloc de la marginea Bucureştiului, întins pe pat (are un picior tăiat din pricina arteritei — i-au ţinut picioarele în blocuri de gheaţă după evadare, ca pedeapsă), cu soţia bolnavă de scleroză în plăci, personajul (de fapt un erou) e de o luciditate implacabilă. Lipsit de orice clişeu patriotard, discret cu propriile-i sentimente, sobru, nepatetic, vorbind o limbă inventivă şi personală, totul ne seduce în el.

Telefonăm a doua zi lui Ion Ioanid (de fapt soţiei lui, el ascultă, dar nu mai poate vorbi), îi luăm numărul de telefon. Şi-l chemăm. Dau întîi de sora lui, Marta Greceanu, sora lui şi fosta noastră colegă de universitate — făcea parte şi din grupul nostru „les chameaux" — care-mi face — amabil — o scenă: am uitat-o, de ce n-am văzut-o la Bucureşti (de unde s-o găsesc?).

Apoi vorbim cu el. Îi cer îngăduinţa să-i trimit pentru un lung interviu pe cineva de la *Memoria* (îl şi chemasem în ajun pe Zografi să facă o înregistrare). E cu totul de acord, dar i-a şi dat lui Banu Rădulescu nişte „materiale" pe care nu i le-a publicat pînă acum.

Nefiind sigură deci că *Memoria* va fi calea indicată (poate are B. R. ceva împotrivă-i), o chem aseară pe Gabriela Ad. Îi atrag atenţia asupra unei emisiuni care a trecut de mai bine de o lună la Bucureşti, al cărei final ar fi trebuit să facă *la une* a tuturor ziarelor româneşti: directorul-călău de la Aiud (Koler) nu e în America

— cum se pretinsese —, ci „bine mersi" în Cartierul Primăverii la București, unde se dedă la afaceri împreună cu descendenții?! Călăul mereu în fruntea bucatelor, neplictisit de nimeni, în timp ce una dintre victimele sale, pe moarte și cam în mizerie, se sufocă într-un bloc la marginea orașului. Obțin de la Gabriela să se ducă să-i ia ea însăși un lung interviu lui T. Greceanu. De fapt ar trebui să fie înregistrate zeci de casete, după care s-ar putea retranscrie și publica o carte. Dar cine s-o facă în această țară pe dos?

Cu Tudor Greceanu luăm întîlnire să-l vedem la București. Măcar admirația tardivă a cîtorva să-i mai încălzească ultimele luni, zile, ceasuri.

*

Telefonăm și lui Patapievici. A scris un articol excepțional de dur, lucid și precis despre „political correctness", intitulat „Comunismul american".

*

O chem și pe Gabriela Omăt. Nu mai pridideşte cu lucrul. A terminat volumul II din *Agendele „Sburătorului"*, dar nu și notele. Prevede deci o posibilă apariție prin primăvara '95. În ritmul ăsta, cele 10-12 volume prevăzute se vor prelungi prin anii 2000 și ceva... Nu i-o spun fiindcă face și ea ce poate. I-ar trebui un „lovinescian" pentru note, și unde să-l găsim? Să lucreze la Biblioteca Academiei. Pentru mai nimic. Slabă speranță.

*

Cu Gabriel vorbim chiar astă-seară. Ne confirmă: a scris patru capitole și și-a încheiat cartea despre limită. Facem planuri pentru București. Numai auzindu-i, pe el și pe Carmen, și mă năpădește brusc veselia, ca atunci cînd eram împreună toamna trecută.

Oare se va repeta starea aceea de cvasigrație?

Miercuri 14 septembrie

Mîine trebuie să mă scol pe la 5 dimineața (adică ora la care în general... adorm). Deci în grabă — mare — cîteva rînduri înainte de îmbarcarea spre România.

Gabriel, care mi-a dictat prin telefon programul primei săptămîni, cu reuniuni la Timișoara — Sibiu — Rîmnicu-Vîlcea (pentru V.),

m-a anunțat încîntat că în același timp cu *Dimpotrivă* al lui V. a apărut și vol. IV din *Unde scurte (Est-etice)*. De abia se porniseră dezbateri în jurul celui precedent, că iată pe piață următorul!

*

M-a sunat zilele trecute Alina Mungiu: să ne invite la lansarea cărții ei, înainte de a pleca la Harvard (sau așa ceva) pe vreo șase luni. Nu putem. Vom fi la Timișoara.

*

În *La Quinzaine littéraire*, o pagină întreagă despre traducerea din Caragiale. Ce importanță dacă autoarea spune cu stupiditate: că România ieșise în secolul trecut din Evul Mediu (asta i-a rămas probabil de la versiunea comunistă), că Eugen l-a „adaptat" pe C. trăgîndu-l spre sine — și ia exemple din *Scrisoarea pierdută*, tradusă doar de mine! Important e că se vorbește și că la editură sînt încîntați.

*

Cu Marie-France și Rodica, întoarse din Italia, la restaurantul românesc. Sosesc și ele la București pe 18 septembrie, pentru două săptămîni. E vechea dorință a Rodicăi — irealizabilă cît mai trăia Eugen — să-și mai vadă o dată Bucureștiul și rudele de acolo.

De altminteri toată lumea e sau va fi la București. Savu, Tismăneanu — mi-a telefonat de la Mihnea astă-seară, ia mîine același avion cu noi, Dorin T. care-și inaugurează centrul american (nu vom putea fi la „uvertură", aflîndu-ne la Timișoara), Iorgulescu (a avut o întrevedere la GDS, rezumată în *22*), Hurezeanu, Mihnea. *Le Tout Paris*, München și Washington (uitasem, e la București și Andrei Brezianu).

*

La Paris, spectaculara agonie morală a lui Mitterrand. E și bolnav (cancerul), dar profită (cu *panache* de altminteri) spre a-și dezvălui și justifica faza petenistă și prietenia cu Bousquet. Minte (de mințit a făcut-o mereu), dar are ținută și, ca politician, e totuși un domn. Iar campania împotriva lui (dusă mai ales de socialiștii care-l adulau cînd i-a instalat la putere) se situează mai curînd în abjecție decît în adevăr. Deși faptele incriminate sînt reale.

Oare e obsesie a mea sau am dreptate, şi re-procesul, după 50 de ani, al nazismului, antisemitismului, rasismului şi Vichy-ului are şi scopul nemărturisit de a se evita procesul ce-ar fi fost normal după'89 şi n-a avut loc: al comunismului?

Marţi 18 octombrie

Reiau după rîndurile notate în fiecare seară, cu oboseală, dar încăpăţînare, într-un carneţel, zilele acestei toamne româneşti. Doar întîmplările şi oamenii. Faptul brut. Restul, adică emoţia, se repetă. Cu un singur avantaj: ritmul în care trăim acolo nu-mi acordă timpul să devin lacrimogenă. Cu toate că la Timişoara... Să nu anticipăm.

Deci: *Jurnal din România*

Joi 15 septembrie

Sculat la 6 dimineaţa. La 8 vine Ilea să ne ducă la aeroport. Şi taxiul.

În avion, Volodia cu Mary Tismăneanu. Ea nu ştie o iotă româneşte, nici franţuzeşte. Iar engleza mea... Nici cu el nu stăm prea mult de vorbă: ne desparte tot spaţiul avionului. Ne ajută la bagaje.

La Paris 15°. La Bucureşti 34°. Se repetă scenariul de anul trecut.

La Otopeni: Gabriel. Ne ducem la „Humanitas" să luăm cărţile şi banii. În birou la Liiceanu e aer condiţionat. E însă oprit: Korne are guturai. E acolo şi Savu. Patapievici — şi el prezent la festinul de apă minerală. (Pe căldura asta, un festin într-adevăr.) Mergem şi în birou la Ioana Patapievici, o felicit şi pe doamna Iordache pentru impecabila corectură la *Unde scurte*, III. Acum am în mîini *Unde scurte*, IV *(Est-etice)*, iar Virgil *Dimpotrivă*, cu prima lui copertă frumoasă.

O cafea, două cafele (după o cafea-două cafele în avion).

Apoi, Intrarea Lucaci 3. Carmen, cu aceeaşi primire ca o întoarcere acasă. Şi poftă de vorbă nestinsă. Drept care nici nu mă odihnesc, cum proiectasem. Luăm în posesie apartamentul lui Gabriel-sacrificatul şi desfac valizele.

Telefonează Patapievici din partea lui Zografi: e la spital cu o discopatie, pus în fața dilemei: operație sau paralizie. O chem pe mama lui, dna Djamo, fosta mea colegă de la Notre Dame de Sion, să nu se ia vreo decizie înainte de a consulta mai mulți reumatologi.

Noaptea tîrziu, îi telefonez lui Manolescu. Tocmai sosea de la Convenție; iar s-au certat.

Pe *répondeur*-ul (acolo îi zic „robot“) lui Gabriel: Mihnea, de la Paris. Voia să știe cum am sosit.

Mă culc pe la 2 dimineața, fără să-mi dau bine seama că sînt la București. Cum am ajuns aici? Mi s-a părut mie sau orașul, întrevăzut din mașină, e mai curat, iar sosirea pe la Șosea aproape frumoasă?

Vineri 16 septembrie

Toată dimineața telefonită obligatorie.

Patapievici, însărcinat cu veștile rele, îmi mai anunță o boală: Alex Leo Șerban cu o hepatită gravă. Îl consolez (pe A. L. Șerban) cum pot mai bine.

Patapievici n-are monopolul: Barbu Brezianu ne anunță că Arșavir a fost răsturnat de o mașină, dar acum a ieșit din spital.

O chem și pe fina-nepoata mea, Monica Mihail: să nu vină la „lansarea“ de azi după-amiază, îi voi da cartea cînd o voi vedea la întoarcerea de la Timișoara. (Va veni totuși cu fiul ei.) Tot în și pentru familie, o sun pe Vana, să organizeze după-amiaza Lovineștilor. Liniștită că mi-am făcut datoria din prima zi.

Cheamă Alina Mungiu, vrea să ne invite la masă cu Pippidi (care după ce-l atacase pe V., a semnat acum și o notă în *Expres* împotriva *Agendei* lovinesciene. Nu e el nepotul lui Iorga?). Mă eschivez.

În tot acest timp încerc eu, apoi și Gabriel să-l convingem pe V. să spună măcar o frază la lansare. Finalmente, Gabriel îi smulge promisiunea — doar o frază însă. În orice caz, V. e convins că mai mult de zece persoane (la început spunea chiar 3!) nu vor fi în curtea de la GDS.

Sînt, la ora 5 cînd sosim, sute. Cam trei sferturi din mulțimea de anul trecut. Iar V. (ne-vorbitorul) e singurul dintre noi trei care

recoltează aplauze de la prima frază. Are numai formule fericite şi Gabriel e convins că şi le-a scris mai înainte şi ne-a „dus" azi-dimineață. Doar eu ştiu că nu-i aşa.

Semnăm ca demenții autografe, de la 5 la 9. Radu Filipescu a adus şi un cuartet studențesc care va cînta în final, în timp ce cade noaptea. Se intitulează „noul val". Sînt în ultimul an de Conservator şi dau serii un farmec puțin desuet care-l face să delireze pe Manolescu, devenit sentimental. El e cu Marina. Mai întrevăd pe Alexandru George (ne dă o carte a lui, le ia pe ale noastre), Costache Olăreanu, Mircea Zaciu, Patapievici cu Ioana, Dan C. Mihăilescu cu Tania Radu, Ileana Mălăncioiu, Rodica Palade, Magda Câmeci, Tia Şerbănescu, alții care nu mai ajung pînă la mine (le strînge mîna V.): Iorgulescu, N. C. Munteanu, Dimisianu, Ioana Pârvulescu etc.

Epuizată de ritmul autografelor, fac şi gafe: îmi trebuie timp înainte să pun un nume pe fața Marilenei Rotaru (venită fără echipa de televiziune, cea oficială nemaivrînd anul acesta să ne facă „reclamă") şi mi-e imposibil s-o „identific" pe Roxana Iordache; sînt obligată s-o întreb cum o cheamă. De jenă, după autograf semnez cu numele ei. Burlesc. Şirul nu se mai termină. Cei mai mulți foşti „ascultători" cu ochii-n lacrimi sau bătrîni ce-o cunoşteau pe mama, alții pe mine copil etc. Soseşte şi un copil de 8 ani care vrea un autograf şi pentru prietenul său „mult mai mare" (13 ani).

Cînd începe să cînte cuartetul, V., mai solicitat încă decît mine, semnează mai departe, semnează frenetic.

(*Notă*: A fost o seară aparte: o voi afla din nou mai tîrziu, cînd Dimisianu ne va da o *Românie literară* cu un editorial al lui Manolescu şi un articol entuziast al Ioanei Pârvulescu.)

Pe la 9 şi ceva ne smulge literalmente de acolo Gabriel şi mergem la O. K. (la mititei) cu Savu, V., Korne cu soția, Carmen, bineînțeles, şi Ileana Mălăncioiu.

Gabriel face repede un „scenariu" despre V., care ne-a „dus" şi ne-a „ras", recoltînd tot succesul, după care discuția alunecă spre Pleşu, împotriva căruia Ileana Mălăncioiu îşi gravează sentințele.

În grădina de vară (în rochie de vară), în buna dispoziție generală, piere şi oboseala: îmi pare bine că i-a „ieşit" lansarea lui Gabriel. Fără a împărtăşi pesimismul lui V., credeam şi eu că, după

voga de anul trecut, va fi un mic fiasco. A fost, ca în titlul lui V., „dimpotrivă“.

Sîmbătă 17 septembrie

Sorin Ilieşiu a montat, în sfîrşit (primele planuri ni le arătase acum un an), prima parte din filmul lui Liiceanu cu şi despre Cioran. Gabriel vrea să-l vedem, la GDS, împreună cu Savu. E versiunea ce urmează să fie dublată pentru Franța (se speră pentru „Arte“). Plecăm deci cu maşina de-acasă, dar în drum ne oprim să mai luăm un „supervizor“, neanunțat nouă, pe doctorul Brătescu, dispunînd de cărți şi imagini cu legionari, mai ales pentru secvența legionarismului lui Cioran (subiect delicat şi excelent comentat de Gabriel).

Ar fi fost bine să fim anunțați. Pentru a evita un mic şoc. Deoarece e ginerele Anei Pauker! Trezit mai demult din comunismul său originar, îmi amintesc că Eliade îi primise la Paris pe el şi pe fiica Anei Pauker, destul de fascinat de a vedea pe descendenta „eroinei“ sale din Strada Mântuleasa. Dar şocul era dublu. Deoarece, destins şi cu umor, doctorul Brătescu mi-a adus aminte cum ne înfruntasem pe „baricade“ la congresul studenților de la Cluj, din mai 1947. Cum noi, „monarhiştii“, le-am dejucat atunci planurile lor, ale „comuniştilor“ (voiau, cu acordul studenților, să epureze profesoratul şi să impună intrarea fără examen a celor cu origine „sănătoasă“). Pe mine mă propusese Gafița ca reprezentantă a Facultății de Litere din Bucureşti, ştiindu-mă „apolitică“ şi crezîndu-mă deci naivă. Aşa de puțin naivă devenisem, încît la Cluj am organizat, cu tinerii liberali şi țărănişti, sabotarea tuturor proiectelor comuniste. Prezidam şedințele delegațiilor tuturor facultăților de litere din țară, manevrîndu-i eu pe ei. Iar la şedința finală, cînd toți şefii de secție se aflau în prezidium, sînt cea care intonînd „Trăiască Regele!“ am obligat sala întreagă să se ridice în picioare.

Nu eram „monarhistă“, dar Regele reprezenta ultima barieră în fața comuniştilor. Atunci am cîştigat o clipă. Apoi au cîştigat ei pe vreo jumătate de veac. Şi iată-ne acum, duşmanii de ieri (din partea mea neîmpăcați nici azi), discutînd „colegial“ în maşină şi apoi în studioul de montaj.

Brătescu îmi mărturiseşte c-a venit şi anul trecut la lansarea de carte şi că n-a îndrăznit să se prezinte ca să nu-l „demasc“. O

spune cu umor, firește, dar în sinea mea nu pot să nu mă întreb „cui să-l demasc"? În lehamitea și uitarea generalizate, după acumularea de minciuni și oroare, acum, cînd ceaușiștii s-au cocoțat din nou în posturi, cine să mai fie sensibil la biata noastră luptă studențească din 1947?

Nu simt prea multă amărăciune deoarece șocul principal e filmul cu Cioran și mărturia lui care, de abia acum, la lumina bolii lui, își dobîndește întregul, sinistrul sens: „ceva s-a rupt în mine — nu mai pot să scriu". (Creierul îi era încă de pe atunci atins.)

Restul zilei, de la cinci după-amiaza pînă la cină, telefonită.

• Niki M. îi vorbește liric lui Gabriel despre „seninătatea și grația" ce se deslușeau pe fețele celor ce veniseră ieri la GDS și părăseau curtea în sunetele cuartetului studențesc. Ne luăm întîlnire pentru după periplul nostru: Timișoara — Sibiu — Rîmnic.

• Tia Șerbănescu, entuziasmată și de minicuvîntarea lui V. de ieri, și de volumul precedent din *Unde scurte*: Îmi pare bine că articolul meu despre *Adio, Europa!* a incitat-o să-l citească pe I. D. Sîrbu și să cumpere zece exemplare pentru a le împărți la prieteni. Mătură — exclamă ea — aproape tot ce s-a scris în ultimii zece ani. Sînt de aceeași părere.

• V. îl cheamă pe V. V. M. (Victor Valeriu Martinescu — „Marele Contemporan"). Ne transmisese un bilet ieri cu adresa la GDS. E fericit că-l aude; tot la întoarcere îl vom vedea la marginea sa de București.

• Magda Cârneci — nu ne găsise, n-o găsisem — pentru o întîlnire cu optzeciștii.

Iar ne culcăm tîrziu. E caniculă și noaptea. Și latră cîinii ca într-o țară a nimănui.

Duminică 18 septembrie

Cu G., îl ducem pe V. la Geo Dumitrescu. Și continuăm cu Savu spre aeroport. El pleacă, noi doi (G. și cu mine) le vom aștepta pe Marie-France și Rodica — sosesc de la Paris.

La Otopeni, Mircea Iorgulescu (pleacă și el). Îmi declară că a priceput nu știu ce — foarte important — în România, o dată cu această primă revenire, din '89 încoace. Îl îndemn să-mi comunice prin telefon atunci cînd el va fi la München și eu la Paris.

Cu el e şi Hurezeanu. Prima condiţie pe care a pus-o americanilor cînd a luat şefia — pretinde el — a fost ca V. şi cu mine să ne reluăm emisiunile. Gilet (aşa se va fi ortografiind?) i-ar fi răspuns că nu se poate deoarece am „fi în proces cu FE“(!). Îl liniştesc (pe H.): în orice caz la FE nu mai colaborăm. — Dar la Deutsche Welle (unde are intenţia să se ducă, tot ca director), replică el. Regulat — cum ar vrea el — nu, dar din cînd în cînd. Răspuns ce nu ne angajează cu nimic, deoarece nici întrebarea lui nu era, în fond, serioasă. E o întrebare de „tranziţie“. Ne îmbrăţişăm cordial.

Coborîm apoi un etaj şi le aşteptăm pe M.-F. şi R., împreună cu dna Popescu (vara Rodicăi) şi fiica ei Ilinca. De emoţie (nu se aştepta să ne vadă acolo şi s-o primim), Marie-France lăcrimează, găseşte chiar Bucureştiul frumos, pare fericită.

Plecăm cu două maşini: îl luăm pe V. de la Geo şi ne întoarcem după ce le depunem pe Marie-Fr. şi R. acasă.

G. pleacă la GDS să lucreze la filmul Cioran, la noi soseşte Tia Şerbănescu. Analizează lucid şi cu amar situaţia opoziţiei.

La noi, îi place pînă şi felul în care punem semnele de punctuaţie (!).

Pe la 7 încep să fac valizele pentru Timişoara, întreruptă de telefoane. Printre altele:

• Magda Cârneci. Refuzăm propunerea de a întîlni grupul ASPRO ca atare. Nu ne amestecăm în semigîlceava dintre această nouă „societate“ a scriitorilor — îndeosebi optzecişti — şi Uniune. Dar pe optzecişti da, cu excepţia lui Nedelciu (va apărea în volumul următor din *Unde scurte* atacul meu împotriva prefeţei sale la *Tratamentul fabulatoriu* cu teoretizarea „textualismului socialist“).

Îl caut şi pe Lefter la tatăl lui. Stabilim o dată. Pentru restul să ia contact cu Magda.

Uitasem: la aeroport, G. îmi atrage atenţia asupra unei scene cu specific local: Petre Roman (care ia avionul spre Paris) se prezintă la control cu o mînă în buzunar, alta i-o întinde poliţistului. Degajat. Valizele îi sînt duse, pe altă cale, de body-guarzii săi. Tipic pentru: „Ştii d-ta cine sînt eu?“

Mi se închid ochii. Mîine mă scol la 8 dimineaţa. (Şi asta a fost perioada de „odihnă“ premergătoare…)

Luni 19 septembrie

Plecăm la 11. Trecem prin Slatina, Craiova, Filiaşi. Aici, la Filiaşi, ne coboram din tren cînd mergeam în copilărie la Cruşeţ. Evident, nu recunosc nimic. În peisajul cu sate olteneşti se ivesc brusc (la Strehaia) nişte construcţii ciudate: case cu mai multe acoperişuri suprapuse, stil pagodă. Sînt construite de ţiganii reveniţi cu bani din Germania şi care-şi pun la vedere, în faţa curţii, şi cîte un Mercedes.

De la Turnu-Severin şi Porţile de Fier, totul se schimbă. Şi peisajul: deluros şi sever pe cele două maluri ale Dunării, şi satele: casele se închid asupra lor însele (curţi interioare). Nu sînt mai frumoase, dar mai civilizate. Intrăm în zona (aproape occidentală) a fostului Imperiu Austro-Ungar.

De-a lungul drumului (lung şi neîntrerupt decît o dată, vreo jumătate de oră, spre a mînca ceva lîngă maşină), G. cu verva-i inepuizabilă sugerează noi scenarii.

Mai serios, amănunţeşte şi planul lucrării pe care a terminat-o astă-vară la Păltiniş, *Despre limită*. La ultimul punct — sau treaptă — cînd „logica" implică existenţa lui Dumnezeu (cine altcineva ne-ar fi putut da libertatea alegerii?) V. reacţionează negativ. Prea? Cel puţin aşa pare observîndu-l pe G. Se supără, se întristează?

Ajungem la Timişoara la 9 seara. Ne aşteaptă, la Hotel Continental, Lia Epure de la Societatea Timişoara. Ne-a reţinut camerele. Cinăm cu ea într-un „cabinet particular". E bravă, expansivă, agitată, vorbeşte tare şi tot timpul. Ne anunţă pe a doua zi un program excesiv de încărcat. Şi noi care sîntem frînţi încă de azi (V., ieşind din maşină, a avut şi o mică ameţeală.)

În hotelul cam de lux, nu e apă caldă pentru o baie sau un duş recuperator.

Nici n-am timp să-mi dau seama că mă aflu la Timişoara, de unde totul a pornit. Aş vrea să fiu emoţionată şi sînt numai frîntă.

Marţi 20 septembrie

Sculare la 8 şi jumătate (n-am dormit decît vreo cinci ore, în ciuda a două somnifere, iar V. două-trei).

„Programul" într-adevăr excesiv. Dar îl suportăm vajnic de pe la 11 pînă pe la 2-3 noaptea.

În holul hotelului, dimineața, Mircea Mihăieș și Livius Ciocîrlie (mereu scuzîndu-se parcă de a ocupa un loc în spațiu). Ne confiscă Lia E. (tot atît de agitată și eficace) și ne duce la radioul local, Radio Cocktail, pentru un interviu în direct cu o doamnă Bobescu.

Întors, dejun rapid tot în „cabinetul particular" de la hotel, iar la 14, *două* dezbateri *două* pentru cele *două* televiziuni timișorene neaparținînd lui Drăgan. De departe cel mai bine V.

Gabriel scurtează imperativ al doilea interviu: sîntem așteptați pentru semnarea de cărți la Universitate. — Și tot semnăm, semnăm, 100–200 de ex. fiecare, în sala profesorilor, unde vine și primarul PAC, Oancea (cel pe care nu avusesem timp acum vreun an-doi să-l vedem, cu Mihnea, la Paris), și care va deschide dezbaterea.

Dar pînă s-o deschidă, mai trebuie să și intrăm în amfiteatru. De abia reușim să coborîm treptele printre cei înghesuiți în picioare. Amfiteatrul e ticsit, aerul irespirabil (saună — declară G.). Aplauzele sînt atît de interminabile, încît nu știu cum stăm în picioare lungi minute, întrebîndu-ne pe ce lume ne aflăm.

Și atunci mi se întîmplă ceva incredibil: cînd să le mulțumesc, mi se îneacă vocea-n plîns. Mă căiesc și mi-e rușine — e prima oară cînd nu mă domin în public. Dar am realizat brusc că, fără acești oameni care au început totul pe străzile Timișoarei, nu s-ar fi putut întîmpla incredibilul și eu nu m-aș fi întors niciodată în țară. Emoția, ținută în frîu, a scăpat, a țîșnit în acel fragment de frază curmată de presimțirea lacrimilor ce riscau să curgă. N-au curs, dar nici mulțumită de mine n-am de ce să fiu. Din fericire, V. e sobru.

Primarul ne „introduce". G. face o lungă teorie pe tema „operei" noastre, materializată în cărți, și pune primele două întrebări (una mie, alta lui V.) care să declanșeze dezbaterea. O începe un bătrîn PSM-ist (probabil bine cunoscut ca „provocator" în urbe, deoarece sala aplaudîndu-l ostentativ nu vrea să-l lase să vorbească). Atunci cînd reușesc să impun tăcerea ca să-și poată pune întrebarea, ea se soldează cu un „Ce cred despre... Romain Rolland (?)". Restul intervențiilor mereu interesante și emoționate.

Ceea ce împiedică reuniunea să fie doar un „succes" și un prilej de „lansare" de cărți e — ca de fiecare dată, dar la Timișoara și mai sensibil — emoția acestor oameni, care ani de-a rîndul ne-au

ascultat, ascunzîndu-se, şi care-şi regăsesc în astfel de întîlniri cu noi propriul lor trecut.

Disting — în timp ce curg întrebările, în rîndul doi, inconfundabila privire în lacrimi a Deliei Cotruş. Amintirea lui Puiu Cotruş pluteşte deci şi ea asupra întîlnirii. V. îi aduce omagiu, arătînd că prin el mai ales a putut descifra „fenomenul Piteşti", eu îl opun (răspunzînd la o întrebare) lui Silviu Brucan, Cotruş fiind adevăratul simbol al „generaţiei *irosite*". Lîngă ea, Sever Axente Popovici. Tot în sală, Şerban Foarţă cu soţia şi Livius Ciocîrlie.

Şedinţa ţine de la 5 pînă pe la 8 seara şi e mereu animată. G., căruia îi „reproşăm" că ne-a supradimensionat „opera", declară că l-am complexat, „smulgîndu-ne", V. şi cu mine, microfonul, cu replici mereu inspirate şi care lui nu i-ar fi trecut prin minte. Îl simt începînd să-şi pună la punct scenariul cu care-şi va amuza apoi toţi prietenii (cum a făcut anul trecut după călătoria la mînăstiri).

În hol, înconjuraţi (năpădiţi) apoi de tot felul de persoane cerînd autografe şi aducînd flori şi daruri (un pictor, nu ştiu care, ne aduce un peisaj timişorean).

Şi iar în maşina Liei (conduce ca nebuna), spre restaurantul „Mediterana", unde sîntem invitaţi de Mihăieş. Îi luăm şi pe Delia cu Axente Sever Popovici (care vorbeşte doar cu V.). Pe mine mă anexează un lung moment corespondenta FE la Timişoara, Brânduşa Armanca. I-am refuzat interviul cerut şi trebuie să-i explic de ce.

Pe la 10 seara, cînd se termină cina, credem că s-a încheiat şi ziua. Aş! Plecăm cu Lia şi G. la Mihăieş acasă să înregistrăm o dezbatere pentru *Orizont*.

De abia după miezul nopţii la hotel. Din Timişoara n-am văzut nimic, în afară de piaţa dintre Operă şi Catedrală (unde totul a început). G. ne promite pentru mîine, cînd vom pleca „în zori", un popas de un minut în Piaţa Unirii.

La hotel ne refacem bagajele şi dormim iarăşi prost şi puţin.

Miercuri 21 septembrie

Am zărit doar o clipă Piaţa Unirii dintr-un colţ al ei.

Înainte de plecare a venit Delia şi i-a lăsat lui G., pentru noi, rulade, gemuri, clătite (le pregătise din ajun sperînd că vom locui

cu G. la ea), trei ceşti de ceai chinezeşti şi nişte monede de argint de pe vremea lui Mihai I. Din ruladă vom şi dejuna, din nou la botul maşinii, în drum spre Transilvania.

Pe la 5 după-amiaza sosim la Sibiu. Popas la Librăria „Humanitas", apoi plimbare prin oraş. Nu-l mai văzusem din anii '40, cînd fusesem aici cu „cerchiştii" (Cercul de la Sibiu) şi păstrasem amintirea feerică a celui mai frumos oraş din ţară. Frumos a rămas, dar acoperit parcă de o peliculă cenuşie a socialismului, care pune urîţenie peste case, magazine, oameni. Cafeneaua unde încercăm să înghiţim ceva leşios şi insipid (aşa-zisă cafea) e şi ea, într-o piaţă de burg german, ca părăginită la un capăt de lume.

Trecem să-l luăm pe Relu Cioran. Discret, fin, apariţie visată de „frate" al unui mare scriitor. Cu el şi G., la Răşinari, pe urmele lui Cioran: cimitirul cu cei doi lei trişti de la mormîntul lui Şaguna (pe care se jucau Relu şi Luţ), în depărtare Coasta Boacii, evocată obsesiv de Cioran, satul în sfîrşit admirabil prezervat (culorile vii ale caselor — albastru închis — mai ales), gospodării intacte, parcă n-ar fi trecut peste el vremurile ce-au pătat totul în jur.

La cină, la un ţăran prezentat drept excepţional de G. („hîtru, mai profund decît toţi intelectualii la un loc" etc.). Decepţie: seara e suprarealistă şi chiar penibilă. Ţăranul exemplar ne primeşte deja băut. Va goli apoi o sticlă întreagă de palincă. Relu e agresiv: nu mai trebuie contrazis — ne face semn G. În încăperea rece cu ferestrele şi uşile toate deschise spre toamna de afară (la Timişoara ploua, aici e de-a dreptul rece), se bea sistematic şi tenace (în afară de noi) în aşteptarea — interminabilă — a unei mămăligi speciale la cuptor la care tot roboteşte o ţărancă bătrînă fără dinţi.

Ţăranul lăudat ca pomul dă dovadă de un nivel politic lamentabil — o dată cu ceşcuţele de palincă înghite şi toate clişeele (Yalta-Malta), ungurii care i-au căsăpit bunicii etc. Cei doi ani de la Canal nu i-au servit la deschiderea minţii sau poate e doar îmbibată de alcool. Cînd soseşte mămăliga — într-adevăr bună — mi-a pierit orice altă poftă decît de a pleca cît mai rapid.

Îl sfîrşit plecăm şi urcăm doar noi trei, în noapte, tăcere şi lună, spre Păltiniş. Pînă la 1400 de metri.

La Schit, unde sîntem aşteptaţi (aici au stat G. cu Pleşu astă-vară şi şi-a încheiat G. cartea), apartamentul ce ne este rezervat

a fost încălzit de maica-stareță: duduie sobele în cele trei camere unde ne instalăm (doar baia înghețată și apa rece). Şi un pisic (Miţi sau Iţic, după ocazie) descoperit de Carmen astă-vară, adoptat de stareță şi care se aciuează la patul fiecăruia dintre noi cu aceeaşi pasiune debordantă şi toarce ținînd isonul focului din sobe.

Sîntem rupți de lume. Mîine coborîm din nou la Sibiu pentru semnături şi reuniunea de la Universitate.

Cum la Răşinari a planat asupra întîlnirii noastre cu Relu atroceea boală a lui Cioran, aici, din toate colțurile, parcă ne cheamă Noica, dezbărat de toate impuritățile sale, cel pe care probabil că-l caută mereu G., revenind spre locul inițierii lui filozofice. Îl vom căuta şi noi, mîine.

Joi 22 septembrie

Dimineața consacrată *Jurnalului de la Păltiniș*. Cu etapele „inițiatice“, cele două case unde a stat Noica. Şi ghidul care ne va duce de pe filele cărții lui spre originea lor: bineînţeles Liiceanu.

E furios cînd, dimineața, descinzînd din schit, încă de pe trepte sîntem întîmpinaţi de un gazetar cu fotograful său. G. se înfurie şi îl admonestează drastic pe gazetarul sibian. Calmez lucrurile promiţîndu-i „interviul“ pe după-masă la Sibiu.

(*Notă*: Îmi va aduce într-adevăr la librăria din Sibiu fotografiile de dimineața. Vrea să se disculpe. Ştie, am fost avertizați că e un fost securist. Se plînge: e o calomnie, să nu credem etc.)

Urcăm spre prima casă unde avea Noica odăița descrisă în *Jurnal*. Ajunşi sus, nu mai găsim nimic: casa e dărîmată, se construieşte un hotel. G. e furios. Ne consolăm la gîndul c-o vom vedea pe a doua, unde a stat doar în ultimii ani. Uşa e închisă cu lacăt. G. găseşte o şurubelniță în maşină şi deschide minuțios lacătul. Pentru a cădea pe o a doua uşă închisă cu yale. Porneşte în sat să ceară cheia: e la Sibiu! Renunțăm. De altminteri muzica uşoară răspîndită peste tot locul din megafoane profanează aerul (e curat și cerul — albastru ca într-o carte poştală). Urcăm iar printre brazi înspre mormîntul lui Noica. Aici spaţiu privilegiat, aristocratic, ca și mormîntul sobru în piatră cu cruce bizantină. În fața unui schit, izolat de tot şi toate, demn de tot ce-ar fi vrut Noica să fie.

Dejun la schit pregătit de cumsecădenia noastră de maică, apoi coborîm spre Sibiu. V. şi cu mine destinşi, G. ca de obicei anxios: că aici să nu ne aşteptăm la un public ca cel din Timişoara: sibienii sînt mohorîţi şi tăinuiţi, n-au reacţii spontane, atunci cînd a fost cu Bernea şi Pleşu sala era ca moartă etc. E, din prisos, dezminţit.

Oamenii aşteaptă încă de la Librăria „Humanitas" (ţinută de o doamnă simplă şi spontană). În prag, un bătrîn cu barbă de lungimea celei a lui Iorga aşteaptă de trei ore în picioare cu flori în mînă. Bineînţeles, e primul căruia îi oferim cărţile. Urmează semnături şi gazetari încolţindu-ne pe tejghea (unde semnăm şi vorbim în microfoanele întinse spre noi). Lăsăm florile în librărie pentru dna Moga şi plecăm cu ea, G. şi cărţile de semnat spre Universitate.

Recepţie, cam solemnă, la rectorat. Aperitive, cafele etc. şi tot corpul profesoral: rectorul, decanii, profesori (sînt trei de engleză, dintre care doi britanici). Şi viceprimarul (ţărănist) şi preşedintele Consiliului Judeţean care ne povesteşte cum era el în aceeaşi clasă cu Manolescu şi se formau intelectual din emisiunile noastre. (G. va opune această primire oficial universitară lipsei, la Timişoara, a rectorului Universităţii, absenţă care l-a indignat.)

(*Notă*: vom afla mai tîrziu la Bucureşti că ea fusese provocată de proastele relaţii dintre rectorat şi Societatea Timişoara, mai precis G. Şerban.)

Trecem apoi în clădirea din faţă şi se repetă identic fenomenul de la Timişoara. Aceeaşi sală arhiplină cu oameni în picioare (numai că de data asta pătrundem fără greutate prin intrarea profesorilor), aceleaşi interminabile aplauze, aceeaşi discuţie animată, de vreo trei ore (în loc de un ceas prevăzut) şi aceeaşi emoţie în întrebări. Începe rectorul, continuă Gabriel (tot cu *opera*) şi noi. În timp ce V. răspunde, viceprimarul mă tot întreabă la ureche „dacă poate aborda politică". Şi o abordează în final, răcnind în microfonul pe care-l ţine lipit de buze, ceva în genul: „voi sînteţi făcliile neamului".

În final, iarăşi gazetarii şi cereri de autograf (un aviator ne aduce spre semnat vreo 15 coli albe pentru colegii lui, piloţi şi paraşutişti, şi ţine s-o facem cu stiloul său cu cerneală ca să ţină, ca semnătura lui Avram Iancu ce poate fi văzută şi azi la Muzeu). Noroc de aceste momente comice ca să mai taie din patetismul atmosferei.

În sală, îmi descopăr o colegă de la Notre Dame de Sion, Anișoara Opran (numele mi-l va da, la Paris, Antonia C., e mătușa soțului ei), căsătorită cu un Romeo Pleșoianu, fost coleg de liceu cu V. (Alt coleg al lui V. se va ridica să declare mîndru că V. a fost premiant pe liceu, și V. va fi obligat să se scuze îndelung pentru această „pată" din biografia lui. Anișoara mă urmărea cu ochii umezi și-mi făcea semne din sală. Îmi arată și o fotografie de la Notre Dame de Sion cu toată clasa.)

Tot în sală: Relu cu soția, Dragomir (filozoful „oral" de a cărui critică ținea seama pînă și Noica), Dumitru Chioaru și Ion Dur de la *Euphorion* (cu întrebări scrise pentru un interviu de trimis de la Paris pînă în 15 noiembrie), Mircea Ivănescu și televiziunea filmînd în sală.

Daruri de la necunoscuți (o *icoană*, între altele, de la o tînără care nici nu-și spune numele). Scrisori, unele patetice. Un pictor, Mircea Stănescu (și el de la *Euphorion*) ne mărturisește că și-a ținut „coloana vertebrală dreaptă" din pricina emisiunilor noastre. Veniseră „ascultători" din Sebeș, și chiar de la Craiova. Și flori, din nou flori (un buchet adus de un copil ca de poză — poza cu dictatorii sărutînd copii. Drept care n-o facem și noi.)

Un detaliu uitat: printre întrebări, una asupra campaniei duse de Norman Manea împotriva lui Mircea Eliade și a tezelor după care opera lui E. e antisemită. Replic că lui N. M. i-am răspuns în *22* și că povestea cu antisemitismul din opera lui de istoric al religiilor e o „pură aberație". Sala aplaudă.

Dacă, pe cînd făceam emisiunile la FE, mi-ar fi spus cineva că vom trăi astfel de clipe, l-aș fi declarat nebun.

La Păltiniș ne așteaptă maica. E pusă masa și „în sobă arde focul".

Din nou bagaje pentru mîine, ultima etapă: Rîmnicu-Vîlcea. Din nou culcat tîrziu pentru trezit în zori.

Vineri 23 septembrie

Coborîm din Păltiniș pe la 12, trecem la Sibiu să-l salutăm pe Dragomir, care ia și el trenul spre București.

Drum cu adevărat frumos de-a lungul Oltului pînă la Rîmnicu-Vîlcea, unde ajungem pe la 3 și jumătate.

„Cel mai frumos oraş din lume" — cum le spunea tuturor V., litanic şi cu umor — complet desfigurat. Stilul „alimentară" al blocurilor a înlocuit vechile case. (De unde, probabil, şi lipsa de emoţie aparentă a lui V., nu regăseşte, în afară de Liceul „Lahovary", mai nimic din feerica şi mereu amintita-i adolescenţă.)

A rămas (mutată din loc) casa lui Anton Pann. Unde e instalată Librăria „Humanitas". De acolo, după primire şi flori, pornim în maşina lui G., cu un profesor, în căutare de trecut. Şi mai ales la Liceul „Lahovary", unde V. revede mai multe săli de clasă şi curtea în mijlocul căreia caută zadarnic un smochin răpus.

Înapoi la librărie, aflăm, tot semnînd cărţi, că reuniunea va avea loc la... Consiliul Judeţean, şi nu la un Muzeu, cum credea G. Deci sîntem aşteptaţi la... prefect. (PDSR, evident, Rîmnicu fiind „roşu", a votat 80% cu puterea.) Ezităm o clipă, dar G. găseşte că această primire „oficială" e un „semn bun" (acceptarea valorilor din exil şi opoziţie) şi că nu trebuie refuzat.

Sîntem „conduşi" pînă la Prefectură de un ins care se prezintă consătean cu V. (e din Lădeşti). Însărcinat cu treburile culturale ale judeţului, vom avea surpriza să-l auzim rostind, la reuniune, o urare de bun-sosit în cel mai deplin stil intelectual, pentru care îl va felicita G., el roşind de plăcere şi oferindu-şi pe loc serviciile pentru o mai bună colaborare cu Librăria „Humanitas".

Deocamdată ne duce la prefect. Clasica masă de conferinţe, faţă-n faţă noi (G. între V. şi mine) şi Ei: prefectul cu adjunctul său. Văd şi eu cum arătau secretarii de partid, capete pătrate, cefe groase, priviri împiedicate. Şi începe un trudnic dialog.

G., care după aceea în maşină spre Bucureşti va construi mai temeinic scenariul periplului nostru, va insista asupra caracterului de-a dreptul suprarealist al acestei convorbiri, noi exprimîndu-ne pe limba noastră, iar ei vizibil neînţelegînd nimic, de parcă ne-am fi adresat în chineză.

Ca să fie cît de cît amabil, V. începe să evoce o „glorie locală", Luc Bădescu, care a ajuns profesor de literatură franceză la Sorbona. Tăcere densă în faţă. Cu o încordare vizibilă în sprîncenele ce se ridează, şi prefectul, şi adjunctul caută în gînd pe unde se va fi aflînd această localitate de care n-au auzit: Sorbona.

O lungă pauză. Ca să umple tăcerea, V. mai subliniază și locul ocupat de Luc în exegeza baudelaire-iană, cum a rectificat el teze greșite. Prefectul simte că măcar acum trebuie neapărat să plaseze ceva. — Ah — zice — va să zică îi corecta cînd scriau greșit? Și așa mai departe într-un dialog de surzi din care G. îi salvează cu un clasic „Și cu realizările cum stați?“ Respirînd ușurat și regăsindu-se pe terenul binecunoscut al limbii de lemn, prefectul ne debitează ceva cu dificultățile etc. Dar pentru a-și evidenția și succesele, adaugă: Uite, chiar acum ne așteaptă englezii la Drăgășani să parafăm niște acorduri. Sar pe ocazie și-l rog să se grăbească spre orașul cu pricina, la treburile suspendate de venirea noastră.

Între timp, adjunctul, care ținuse un pix în mînă și un carnețel, să-și noteze cuvintele memorabile ale mai-marelui, a rămas cu el în aer. Prefectul a cerut să fie introdusă și echipa de televiziune (aștepta, în biroul „ordonanței“-locotenent de serviciu, o domnișoară posacă) și se instalase la masă și episcopul Irineu cu cîrja sa de argint cu tot.

Scăpăm deci din întrevedere și după ce înfruntăm o serie de gazetari (la R.-V. sînt două posturi de televiziune independente și unul-două de radio), ajungem și în marea sală a Consiliului Județean, unde, în bună tradiție comunistă, se instalează alături de noi la prezidiu și episcopul, și însărcinatul cu treburile culturale, dar și Doinaș cu alt senator PAC, istoricul Șerban Rădulescu-Zoner, veniți la o reuniune locală a partidului lor. Aflăm de la Doinaș că Manolescu, a cărui prezență ne fusese anunțată, s-a tăiat grav la picior cu niște cioburi de sticlă de la o fereastră spartă și e la spital.

Sala plină; „oratorul de mase“ care a devenit, V. remarcă totuși cu un ochi de vultur două fotolii neocupate și face și deosebirea între Timișoara, Sibiu și fostul său „cel mai frumos oraș din lume“. Sală de altminteri mai amorfă și convențională; multe întrebări învîrtindu-se în jurul relațiilor familiale și colegiale ale lui V. cu R.-V. Sînt exhibați și vreo trei colegi de-ai lui de liceu (par niște bătrîni sfîrșiți). Ține un minidiscurs și un popă din satul lui V. — ne vizitase și la Paris, Vețeleanu. Dar ridicolul sublim va fi atins de un veteran de război cu două tricoloruri încrucișate pe piept plus medaliile, și care vine pe estradă, după ce s-a terminat, să-mi

înmîneze o „adeverință“ — scrisă agramat — după care V. și cu mine am luptat „fiecare cît zece divizii“. Îi răspund destinsă — se încheiase corvoada — și amuzată cu un salut militar. Încîntat pesemne, veteranul se retrage în fundul estradei, unde dintr-o tașcă scoate un fluier și începe să cînte. Așa că interviurile noastre (sîntem cîteșitrei înconjurați de un roi de gazetari) sînt înregistrate pe un fundal de doine. Tocmai cînd i se puneau lui G. întrebări despre Heidegger...

Am insistat asupra aspectului comic deoarece cu el și-a constituit mai ales G. scenariul cu care ne-a distrat pe tot drumul întoarcerii spre București. Au fost, evident, și clasicele întrebări serioase. Au intervenit și Doinaș, și mulți alții.

De abia ne putem extrage de pe estradă. Tot ce fusese cam amorf devine brusc excitație. Nu doar gazetarii (deștepți, tineri, profesioniști), dar și o liotă de anonimi pentru autografe sau cu daruri.

O doamnă de vreo 90 de ani, aproape oarbă, ne aduce niște manuscrise (o scrisoare a Reginei Maria, amintirile mamei sale din Primul Război Mondial) pe care se încăpățînează să mi le încredințeze (ca să mă „inspir“ din ele. I le voi retrimite de la București, cu un cuvînt...).

V. nu scapă nici de un văr care-l pisălogise cu scrisori la Paris, să-i dea lui pămîntul pe care mama lui V. l-a lăsat altei rude. Nu obține mai mult nici de data asta. Refuzăm invitația lui la cină: soția sa voia să ne ofere și niște țesături etc. etc.

Pe la 8 și jumătate reușim să plecăm spre București, unde sosim pe la 11 și ceva.

Acasă, Carmen și Mihnea, venit ieri de la Paris.

Pînă pe la 3 și jumătate dimineața cinăm și stăm de vorbă.

Sîmbătă 24 septembrie

Doar cinci ore de somn. Iar.

La trei, plecăm cu Mihnea la Manolescu. E grav rănit, cu piciorul în ghips și riscul de flebită. Stă într-o garsonieră minusculă în Drumul Taberei. Ne impresionează și austeritatea stilului de viață și devotamentul Marinei, care ne devine profund simpatică. Și Niki pare schimbat. Pare a ține cu adevărat la noi. În minibiblio-

teca sa are o fotografie cu noi trei făcută anul trecut la *România literară*. Stăm împreună pînă pe la 7 şi sîntem mereu de acord.

Seara, cină la Patapievici. Pe la 10 soseşte şi G. şi repetă „scenariul periplului“ cu brio.

Duminică 25 septembrie

O trezire mai miloasă: în jur de 10 şi jumătate.

Telefonită febrilă pentru a „programa“ diferitele *rendez-vous*-uri.

Cu Doru Cosma (vorbim cu soţia), Gabriela Omăt (îi dau întîlnire la „Humanitas“), Dan C., Mihăilescu (le rezervăm o seară), Monica Mihail, o după-masă, Vana (altă după-masă).

La 6, Gabriela Ad. și Gabriel Andreescu. Discuție foarte aprigă pe un ton şi destins, şi amical.

Gabriela Ad. ţine un discurs extrem de coerent („haotica“ ne va surprinde şi acum prin concentrarea şi stricta organizare a argumentelor), dar neconvingător. Mai ales pe V., nu. De cînd l-a surprins pe Manolescu trăind aproape sărăcăcios, i-a devenit incondiţional.

Liiceanu pleacă să-l primească la aeroport, cu Marie-France, pe editorul italian cu care s-a împrietenit la Rimini şi pe care l-a invitat pentru „Humanitas“.

Rămaşi singuri cei doi (Gabriela – Gabriel A.) ţin neapărat să ne pună la curent (înainte să sosească Mihnea) cu diferendele de la *22*.

Mihnea ne duce la un restaurant (Tezaal), de lîngă Arcul de Triumf, creat de un inginer prieten cu Manolescu şi cu Dorin Tudoran. Primul restaurant cu alură occidentală. Ne simţim bine, nimeni nu se ceartă, totul trece în registrul glumei.

Gabriela Ad. trebuie să se scoale în zori: merge la Sinaia, la un colocviu organizat de Catrinel Pleşu cu Fundaţia lui Buzura, la care participă şi Patapievici. Invitatul „de onoare“ fiind Adam Michnik care din '89 încoace deblochează sistematic. Se sărută la televiziunea franceză cu Jaruzelski şi e împotriva de-comunizării, inamicul dintîi devenind aceeaşi Biserică Catolică ridicată de el în slăvi mai înainte.

La Bucureşti e din nou foarte cald — singura pauză cu aer a fost la Timişoara-Sibiu-Păltiniş.

Dorm deci şi puţin, şi prost. Latră şi cîinii, dar m-am obişnuit.

Luni 26 septembrie

Toată dimineața iar telefoane: Manolescu (i-au scos ghipsul de la picior; ne vom vedea cu el și mama lui — fostă profesoară a lui V. — săptămîna viitoare), Alina Mungiu (va veni ea pentru un ceas la noi), Monica Spiridon (sosește de abia mîine din Statele Unite), Doinaș (Irinel aștepta nerăbdătoare să fixăm data cinei la ei), Alecu (foarte agitat că nu-i dăm semn de viață), Geta D. (fixăm o cină pentru cînd se întoarce și Paler din America), Gabriela Omăt.

Spre 3 și jumătate vine Mihnea să-și ia bagajele, la 4 plecăm spre V. V. M. Taximetristul ne recunoaște după voci și se oferă să vină să ne și ia din Balta Albă. Ceea ce va și face închizîndu-și contorul ca să ne transporte gratis. Bineînțeles, nu acceptăm.

Mai prost e că, gîndindu-ne la vîrsta lui V. V. M., i-am spus (taximetristului) să ne ia peste o oră și jumătate. Și e prea puțin. Am fi stat ceasuri întregi cu V. V. M., verde, viu, neobosit. Cei vreo 15 ani de pușcărie au trecut peste suprarealistul metamorfozat în haiduc (așa semna un ciclu de poeme trimis lui V. în anii stalinismului și căruia i-a consacrat un număr din *Caiete de Dor*) privilegiindu-i parcă tinerețea și sănătatea. Teribilist, se poartă cu V. în discuție ca în tinerețe și într-adevăr V. redevine și el adolescentul luat de nasturii hainei de fantascul V. V. M. pe Calea Victoriei.

Acasă, îl regăsim pe G. neliniștit: nu știa unde sîntem.

Plecăm la Barbu Brezianu și Irina Fortunescu. În hol, Arșavir Acterian: schimbăm cărțile și fuge: e surd și nu suportă zgomotul reuniunilor numeroase. Și numeroși totuși sîntem: Marie-France cu Rodica și editorul italian Guaraldi, Nelly Pillat cu Monica și soțul ei.

Marți 27 septembrie

Mașina de la „Humanitas“ vine să ne ia la 12.

Acolo, în sala mare de conferințe, autografe pentru cei din editură și un serviciu de presă dezorganizat (G. îl trimisese pe responsabilul serviciului de presă să-l ducă nu știu unde pe Guaraldi...) la care ne ajută Gabriela Omăt, convocată de mine de la „Minerva“.

Îl căutăm și pe Halaicu. Doru Cosma vrea să obțină anularea apelului Municipiului la procesul — cîștigat — cu apartamentul tatei. Nu dăm de el.

O sun la „Albatros“ şi pe Geta D., să coboare. Facem cîteva cumpărături în patru (G. pentru recepţia de diseară la el) — şi ne întoarcem.

Telefonită neîntreruptă şi necesară.

Andrei Ghiţescu (a avut un infarct, va veni să ne ducă la Vana), Cristian Teodorescu (fixăm o întîlnire acasă), Monica Spiridon (idem). O „lichidez“ pe Sanda Lovinescu prin telefon, refuzînd amabil (lipsă de timp) să mă duc la ea pentru „comunicările“ ezoterice.

Invitaţii încep să sosească la 8, cînd G. e sub duş. Carmen fiind în Turcia, începem prin a face, V. şi cu mine, pe gazdele. Primul, Lucian Pintilie, apoi Rodica, Marie-France, Ilinca şi iar Guaraldi. A văzut în nu ştiu ce librărie oameni cumpărîndu-mi cartea şi ţine să mă fotografieze cu ea în mînă. Lucian Pintilie „tient la vedette“. Ţine un discurs de radicalizare politică şi găseşte în trecutul românesc seminţele stării actuale (nu e original, cei mai mulţi au acelaşi demers ce le permite să facă economia unei analize a fenomenului totalitar). În orice caz, dacă filmul său *Un été inoubliable* s-ar rezuma, cum crede el, la asta, nu ne-ar fi plăcut atît. — Nici nu-l contrazic, să nu stric atmosfera „voioasă“. E gata să se asocieze gestului protestatar al lui G. în povestea cu televiziunea. (E şi el pe lista lui Iuga, alături de G., Paler şi N. C. Munteanu.)

Miercuri 28 septembrie

Telefoane:

• Manolescu, căruia îi cer să se însărcineze de mesajul pentru Halaicu (G. n-a dat de el).

(*Notă*: va da. H. îi va spune că apelul e doar formal. Doru Cosma nu e mulţumit de răspuns, după el primarul, deşi liberal, se defilează.)

• Ion Bogdan Lefter: vor veni totuşi, cu Elena Ştefoi şi cu Nedelciu (ştie că l-am atacat, vrea totuşi să ne vadă; românescul „ei şi?“ sau sociabilitate nevanitoasă?)

• Romulus Rusan. Vrea să participăm la deschiderea anului universitar. Refuzăm. La colocviul Pen-club. Refuzăm. Acceptăm, în schimb, imediat, să-i vedem pe el şi pe Ana Blandiana — duminică.

La 3, Alina Mungiu cu flori şi tabla de materii a tezei sale de doctorat (pare interesantă). E vitală, plină de idei şi talent. Pleacă cu o bursă la Harvard pe şase luni.

La 5, Radu Nicolau şi Anca Fusariu pentru o emisiune vineri cu public (tineri) pe noul post de televiziune al lui Tatulici — Tele 7 abc. Pe Tatulici (pervers politic) l-am fi refuzat. Pe cei doi, recomandaţi de altminteri stăruitor de G., nu. Amîndoi interesaţi şi interesanţi. Ne descriu în linii mari emisiunea care va deschide ciclul „cu public".

La 8, G. ne duce cu maşina la Zografi. (El merge mai departe spre Irina Nicolau.)

Noi, în acest timp, la Zografi (foarte slăbit de boală şi spital). Casă frumoasă, cu biblioteca mare — stă la părinţi (tatăl — geograf, mama, fostă colegă la Notre Dame).

Plecăm apoi cu Gabriel şi Ion Vianu, care ne îmbrăţişează călduros (e altul de cînd i-am spus că ne-a plăcut cartea). A venit la un congres de psihiatrie şi stă în casa bătrînului Vianu, unde-l şi depunem.

Altfel? „Căldură mare."

După-masă, TV5 pentru un interviu televizat de o oră. Cu o domnişoară de 22 de ani, Muţică. Totul ţine vreo două ore.

Seara, pe la 21, îi primim pe optzecişti: Ion Bogdan Lefter cu Simona Popescu, Gheorghe Crăciun (îmi mărturiseşte dificultatea de a ieşi din experimentalism şi a aborda experienţa suferită sub comunism), Mircea Nedelciu, extrem de destins etc.

Cu ei, Volodia Tismăneanu cu Mary, Mihăieş şi un gazetar american — se pare foarte cunoscut — de la *Washington Post*. A venit în 1990 în România pentru trei zile şi n-a mai plecat (decît pentru o săptămînă la Washington). A fost şi bătut (de mineri?) şi scrie o carte despre situaţia din ţară. Cum cumpărase patru exemplare din cartea mea pentru prietenii lui din America, e atît de bucuros că mă vede, încît mă ţine aproape un ceas să-mi povestească avatarurile lui din ţară, o zecime în româneşte şi nouă zecimi servindu-se drept translator de Mihăieş.

De abia cînd pleacă cu Tismăneanu & company, pot reveni spre optzeciştii noştri care-l înconjoară pe V., în cealaltă parte a salonului. I. B. Lefter şi Nedelciu ne roagă să fim membri de onoare în ASPRO (fiind primii aleşi prin referendum!). Acceptăm.

Momentul cel mai reuşit al serii: Gabriel revenit pe la 11 din oraş, unde a cinat cu italianul şi Marie-France, îşi povesteşte versiunea definitivă a „turneului" nostru. Cu toţii, chiar şi noi, ne tăvălim de rîs.

Vineri 30 septembrie

La 4 vin să ne ia cu maşina Anca Fusariu şi Radu Nicolau pentru emisiunea cu tineri (să fie vreo 20-30, distribuiţi la mese pe platou). Emisiunea se intitulează (după cartea lui V.) *Moştenirea dezonoarei*. Cei doi realizatori s-au pregătit temeinic, au citit cărţile, ştiu ce întrebări să pună. Vine rîndul tinerilor, care se dezmorţesc, ne vorbesc de apatia, de dezorientarea, de lipsa de modele, de impresia că intelectualii nu-i iau în seamă. Un fel de „ce e de făcut?", dar moale, de abia şoptit. Cred şi eu, după ce şi-au dat obolul şi în decembrie '89, şi în piaţa Universităţii ei (au între 17 şi 23 de ani) sau colegii mai în vîrstă, şi au constatat că totul a fost în zadar, orizontul li se pare închis. Încercăm, V. şi cu mine, să le răspundem, evident fără a le da lecţii, nici a fi patetici. Cred că reuşim într-o oarecare măsură deoarece dialogul prevăzut pentru o oră ţine două, iar realizatorii sînt foarte mulţumiţi. „Va fi un eveniment" — ne tot asigură ei.

Facem cu ei apoi un scurt Bucureşti *by night*: o cafea la buveta de pe locul fostului Teatru Naţional (singurul meu reper în această parte a Căii Victoriei rămînînd doar Palatul Telefoanelor). Apoi cîţiva paşi într-un Cişmigiu nocturn, pînă la debarcaderul unde tata îşi trata scriitorii întîlniţi la Alcalay cu cîte o bere.

Ne conduc apoi la Gabriela Ad., care a reunit la masă echipa de la *22* şi cîţiva prieteni: Gabriel A., Andrei Cornea, Rodica Palade, Perjovski (cu soţia), Oana Armeanu (cu soţul), Tia Şerbănescu, Patapievici, Mircea Martin (amabil şi invitîndu-ne să scriem la revista lui), Sorin Alexandrescu (venind şi el la colocviul de la Sinaia), Manola Bogdan cu o prietenă.

Sub impresia întîlnirii de adineaori cu tinerii, le propun să deschidă la *22* o rubrică pentru ca să se poată exprima. Ideea li se pare bună, dar greu de realizat. Sînt de fapt, cu toţii, prea obosiţi pentru a lua alte iniţiative.

Gabriela nici nu prea discută. Cum a fost la un congres în Franța (cu Mircea Martin şi Papahagi) n-are decît o idee (umor sau e serioasă?), la alegerile de peste patru ani (nu la cele viitoare) să fie propus pentru preşedinţie... Papahagi!

Rîs general.

Tia ne duce acasă cu maşina pe la 1 şi jumătate. Acum e 3 şi mă voi culca.

Sîmbătă 1 octombrie

La începutul după-amiezei, Pruteanu cu fotograful de la *Evenimentul zilei*. Vrea un lung interviu: ce i se va părea mai popular va trece în *Evenimentul*, iar ce este mai „elitist" — la *România literară*. Timpul e scurt, întrebările lui Pruteanu oarecare, interviul iese slab. Eu nu sînt mulţumită decît de răspunsul privindu-l pe Goma: arunc răspunderea stării lui actuale pe scriitorimea română şi continuu să-mi exprim admiraţia pentru Goma. Pun la punct şi problema lui Breban, mai precis pretenţia sa de a fi fost un exilat. Dar cred că nu va ieşi nimic.

La 4 şi jumătate, Gabriela: mergem la Tudor Greceanu. Ne duce fiul Gabrielei, Mircea, cu maşina. Într-o suburbie cu blocuri de mizerie. Cînd ies din maşină sînt gata să calc pe o pisică moartă cu roi de muşte pe ea. În jur, ţaţe care pălăvrăgesc şi pe care, în greaţa ce mă năpădeşte, le bănuiesc de a fi, toate, iliesciene.

La etajul 10. Întrevederea cu T. Gr. Oscilează între coşmar şi sublim.

Coşmar: încăperea minusculă ocupată de un pat şi o „chaise percée". În acest spaţiu strîmt deambulează ţinîndu-se de un cadru metalic un fel de nebună cu părul vîlvoi. (De fapt, nu e nebună, ci foarte lucidă, suferă de scleroză în plăci: e soţia lui Greceanu.) Cînd intrăm noi, îşi pune cu gesturi sacadate o rochie. Scenă demnă de expresionismul german din filmele anilor '30. Tot coşmar: piciorul tăiat (acum s-a cangrenat din nou) al lui T. Gr. cu pijamaua prinsă cu ace spre a ascunde golul.

Sublim: capul lui. Parcă despărţit de rest: întreg, lucid, impecabil. Ne spune într-o franceză fără umbră de accent că doctorul, azi-dimineaţă, i-a mai dat o lună de trăit: cangrena + tranzitul in-

testinal distrus de regimul alimentar de la Aiud (foamete sistematică pe mai multe zile, alternînd cu hrană multă și grasă). — Nu rețin nimic (de unde „la chaise percée"), nici măcar medicamentele — continuă pe românește. Îi plăceau integral emisiunile lui V., nu și „Tezele" mele pe care le critică: de ce să le vorbesc de tot felul de cărți pariziene ce nu puteau ajunge pînă la ei? Îl înțeleg, eu emiteam pentru o lume cît de cît normală căreia el, chiar după ieșirea din închisoare, nu-i mai aparținea. Nimic stingheritor nici în aceste critici, nici în omagiul său final, mereu aceeași inteligență descriind infernul fără patos.

Îi dăm cărțile. Cînd vine doctorul să-i facă pansamentul, trebuie să plecăm: nu încăpem cu toții în cameră.

Ieșim de acolo zdrobiți și ne ducem la Gabriela ca să tăcem împreună. Gabriela vrea să-l îngrijească doctorul Nae Constantinescu, ea să-l înregistreze cît mai mult pe casetofon și să scoată o carte cu el. Ar mai vrea să-l filmeze Stere Gulea. Plecăm pe la 8 seara cu Mircea care ne duce la Doinaș. Schimbare de atmosferă. La Doinaș și Irinel, totul e impecabil și occidental, ca de obicei. Insuportabil de civilizat cînd vii de unde venim noi acum.

Mai sînt: Alecu cu Pia, Marie-France cu Rodica, Gabriel cu Carmen și... Volovici. (V. va discuta cu el despre Fondane, iar Liiceanu îndelung despre cartea sa asupra antisemitismului românesc din anii '30.)

Apoi dezbatere în jurul imposibilității pentru Liiceanu, candidat la Consiliul de administrație al Televiziunii publice, de a se prezenta în fața unei comisii prezidate de Păunescu. Paleologu și Doinaș au surzit moral. N-ajung să înțeleagă de ce ar refuza Gabriel să treacă „examenul" cu „porcul de serviciu" (așa îl numește pe Păunescu în *Apel către lichele*). Doinaș vine cu exemplul unei comisii de bacalaureat unde nu te întrebi dacă examinatorul e moral sau nu. Alecu cu Revoluția Franceză din care ni se trag toate relele. Și Păunescu probabil că se trage, după el, din „Criminalii" de atunci. („Toți erau criminali. Și Danton, și Camille Desmoulins, nu numai Robespierre. Păcat de Büchner și de Camil care i-au luat apărarea lui Danton.") Fără nuanțe.

Și pentru Doinaș, și pentru Alecu, concesiile par obligatorii pentru a „lupta din interior" — argumentul de altădată spre a justi-

fica înscrierea în Partid. Consternant. Poate şi pentru că venim de la Tudor Greceanu.

Duminică 2 octombrie

După-amiaza la Ana Blandiana şi Romulus Rusan (el ne duce şi ne aduce înapoi). Evident avem dreptul la o lungă desfăşurare a tezei potrivnice lui Manolescu: PAC + Quintus (PL) + Roman (PD) încearcă să disloce Convenţia, iar după aceea să facă o alianţă cu... Puterea, iar prin Cunescu să se afilieze la... Internaţionala Socialistă. Toţi aceştia sînt deci consideraţi de „electorat" drept trădători. Imperturbabil, V. răspunde, fără nuanţe, că pentru el Manolescu e singurul om politic din România! Stupoare şi tăcere prelungită. O rupe Blandiana pentru a ne oferi cărţile de membri de onoare în Pen-clubul românesc. Şi nu pare a purta pică. Vorbim mai departe ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

În ciuda „divergenţelor" în lupta PAC-AC, întîlnire agreabilă şi aparent foarte prietenoasă.

Acasă, G. ne transmite că se va mulţumi să înmîneze Comisiei parlamentare un dosar, iar presei o scrisoare, spre a arăta de ce nu se prezintă în faţa lui Păunescu.

Mîine G. pleacă la Tîrgul Cărţii de la Frankfurt. O cină de adio deci cu el şi Carmen, la O. K.

Luni 3 octombrie

De la 3 şi jumătate la 6 cu Cristian Teodorescu.

Seara, la Tania Radu şi Dan C. Mihăilescu, care stau pe strada Câmpineanu (la numărul 40, unde m-am născut eu). La 31 a fost a doua locuinţă a tatei, după divorţ. Acum nu mai sînt decît blocuri noi. Totul a fost ras şi reconstruit, aşa încît nu regăsesc nimic din topografia locului.

Seara încîntătoare, ca şi umorul lui Dan C., şi fineţea Taniei R. Au o fată de 17 ani, mai înaltă decît ei. Ne povestesc cu haz nebun cum de 48 de ore, înnebuniţi la ideea că ne au drept oaspeţi, au tot discutat *menu*-ul. O mică epopee gastronomică pe care n-o mai redau (eu neavînd umorul lui Dan C.). Dan C. ar vrea să rescriem cronici, deoarece le lipseşte o „critică de direcţie".

Ne povestește culisele colocviului de la Sinaia. Fundația lui Buzura a organizat — să ia ochii străinilor — o mare crăpelniță, rafinat-exotică, cheltuind milioane. Inenarabilă și întoarcerea lui Dan C. în mașină cu Breban, care se pregătește să treacă la țărăniști și se vede desigur prezidențiabil.

Ne simțim foarte bine și plecăm foarte tîrziu, cu un taximetrist care nu cunoaște strada Lucaci și se tot coboară la fiecare colț de stradă să întrebe pe te miri cine. Dar citește *România liberă*, îi plac editorialele lui Paler, a fost și în Piața Universității. Ceea ce compensează rătăcirea nocturnă.

Marți 4 octombrie

Frig deodată și ploaie.

După-masă, fină-mea Monica Mihail cu Cristian, fiul ei. Apoi rămînem doar amîndouă: vrea să-mi povestească nefericirile ei.

Dan M., internat la spitalul Colentina, nu mai are decît 44 de kg și e amenințat de o leucemie sau de o tuberculoză. Cu toate precauțiile de rigoare (să nu se vexeze Dan și Veronica) îi las bani pentru medicamente.

În acest timp V. (în sfîrșit liber de capul lui) a fost în oraș cu Patapievici. I-au întîlnit pe Florența Albu și pe Stoiciu și s-au plimbat prin vechile cartiere.

Seara, după cină, sub ploaie, la Niki. Este cu dna Apolzan, maică-sa, pe care a adus-o să-și întîlnească elevul: pe V.

Ne comunică o neașteptată victorie. AC a cedat, acceptînd toate exigențele PAC (exact contrariul a ceea ce se aștepta). Blandiana, dulce, Băcanu, mielușel (promițînd că de poimîine *România liberă* nu va mai publica un rînd împotriva lui Manolescu), Gabriel A. și el de acord. Întoarcem situația pe față, pe dos, și nu înțelegem.

Încep telefoanele: Iorgulescu de la München — aflase deja știrea, apoi Mihnea.

Pe la 1 dimineața o ducem cu taxiul pe doamna Apolzan (tocmai în Balta Albă). Taximetristul, de data asta, crede într-un complot mondial împotriva României, la care iau parte și... extratereștrii. Cum să-l mai contrazici în acest context... stelar?

Miercuri 5 octombrie

Şi mai frig. Şi mai ploaie.

După-masa, Monica Spiridon. Sosită de cîteva zile din America, nu se readaptează. Şovăie: unde să-şi continue cariera: aici? În Statele Unite?

Apropo de un articol excelent al lui Patapievici în *22* despre mania „corectitudinii politice“ pe campusurile americane. Matei C., în plin conformism, îl găseşte „simplist“. Nu îndrăzneşte de fapt să se opună modelor americane? Să fie clasicul complex al sărăcanului adoptat de rudele bogate? Mă acuz — imediat ce-mi vine această idee sau reacţie — de simplism şi rea-credinţă. Ceva, ceva rămîne totuşi adevărat.

La 5, Mihai Zamfir. Scrie la un roman postdecembrist, un fel de *Education sentimentale* aplicat situaţiei actuale din ţară. E optimist cu privire la evoluţiile viitoare. Singurul.

Seara, tot sub ploaie, ne duce Carmen pînă la Dimisieni. Acolo, Paler, revenit de la colocviul Calciu din Los Angeles, cu un popas la Washington. Cu o doză în plus deci de antiamericanism. I-a văzut acolo pe Dragoş Munteanu şi pe „transfugul“ Turcu, amîndoi siguri că Buzura a fost în Securitate. Şi mai e?

V. în formă nebună, Paler apropiat, toţi agreabili. Tocăm mărunt şi complice pe unii şi pe alţii.

Stăm pînă la 2 dimineaţa. Ne aduce Paler acasă.

Joi 6 octombrie

Pe la 3 şi jumătate — în timp ce vorbeam la telefon cu Dorin Tudoran — vine sa mă ia Andrei Ghiţescu (vexat că nu l-a recunoscut V., căruia i-am dat „liber“ să se plimbe cu Patapievici). Familia Lovinescu la Vana şi Şerban Constantinescu. Deci Andrei Ghiţescu cu Lili, Mabia cu fiul ei şi Lucica Romanescu (fiica generalului specializat în genealogii).

Se discută mult despre venirea mîine a Regelui, fără viză. Ştiam de ieri de la Paler că avusese loc un „Consiliu de Coroană“ în care, în afară de Dan Grigore, toţi fuseseră contra. Pînă şi Paleologu se lăsase convins, pentru a se răzgîndi din nou azi-dimineaţă. Probabil că la Paris lucrează în sens contrar Ariadna Combes şi

Ricci. Cînd vezi care sînt factorii de decizie din jurul Regelui, îți piere pofta de monarhie.

Pe la 6 și jumătate vine și V. — Andrei Ghițescu ne duce la 8 la Doru Cosma, unde cinăm. Casă impunătoare și soție extrem de afabilă. După ce vorbim (puțin) de proces, încercăm să le povestim (cu infinit mai puțin haz) scenariul lui G. cu periplul nostru.

Cînd ieșim de acolo să așteptăm (mult) taxiul sub ploaie, V. tremura la propriu de frig. (L-a plouat toată ziua; s-a plimbat în Cotroceni cu Patapievici.) Acasă își ia temperatura — doar 37 cu 6 — tremură însă mai departe. Îmi disimulez cvasipanica: dacă face o gripă și nu mai putem pleca?

Vineri 7 octombrie

Aspirinele țin în frîu răceala lui V. Seara încep și eu să febricitez. Doru Cosma îmi spune la telefon că soția lui e bolnavă cu 39°. O „viroză“, cum se spune pentru orice la București?

Fac valizele. Vine Gabriela Ad. de la aeroport unde Regele nici n-a fost lăsat să intre. S-a întors cu același avion Air-France. O las cu Carmen să povestească mai departe despre acest strălucit eșec și lucrez la... valize. Să ne vedem plecați.

Sîmbătă 8 octombrie

Ne-am văzut. Dar cu greu. Mai întîi pe mine m-a apucat o sfîrșeală dimineață după micul dejun. Am moțăit în pat pînă au venit Ioana și Horia P. să ne ia. A venit și șoferul de la „Humanitas“ la timp, dar fără benzină! Cît să luăm benzină la Băneasa (coadă) limita de timp pentru prezentare la aeroport trecuse. Noroc că ne-o indicaseră prost de la Air-France: am trecut totuși.

La aeroport la Paris ne aștepta Ilea. Și-am început, acasă, să dormim pînă ce vom recupera tot somnul pierdut în România.

Duminică 23 octombrie (reluarea *Jurnalului parizian*)

Am recuperat. Și de abia azi am terminat de transcris Jurnalul din România. Diseară, la cină la Christinel, care a sosit de miercuri, mai răsfățată și mai egocentrică decît anul trecut. Numai de n-am îmbătrîni la fel!

Telegrafic, puţinele ştiri pariziene (am obosit de atîta scris).

• Goma a scos în 11 exemplare roneotipate un *Dicţionar patafizico-gomist*. Nu sîntem pe lista „aleşilor“. Deci nu-i vom trimite nici noi cărţile. M-am săturat de nevrozele sale.

• Prin telefon, Mihnea — întors de la Bucureşti — ne citeşte scrisoarea lui Ţepe către Iliescu, publicată în *Adevărul*. (Auzisem de ea, dar n-o văzusem.) Trecînd peste faptul că-i scrie lui Iliescu să nu-şi „păteze“ biografia refuzînd să-i redea cetăţenia luată prin decret de Ceauşescu (de parcă biografia lui I. nu fusese pătată mai grav de chemarea minerilor la Bucureşti), reţinem atacul împotriva noastră, nenumiţi, dar clar indicaţi. El, Ţepe, n-a vrut să facă precum alţii, să se „dolarizeze“ la FE, un alt mod de a fi paralel cu al comuniştilor (ceva în genul ăsta). Mă apucă nu tristeţea, ci dezgustul: prea se lungeşte lista dezamăgirilor printre foştii disidenţi şi prieteni de ieri.

• Tot Mihnea, despre cearta de la *22* care se agravează. Lung telefon şi cu Gabriela pe acest subiect. Numai să nu se ajungă la ruptură.

• Două pagini în *22* despre *Dimpotrivă*: Tia Şerbănescu şi Dan C. Mihăilescu. Acesta din urmă, excelent.

• Restul? Cotidianul somnoros. V. are din nou migrene (La Bucureşti îi dispăruseră) şi tace tot atît de sistematic pe cît vorbise în ţară. Recuperează singurătate.

Eu mi-am pus ordine în hîrtii (probă: transcrierea Jurnalului bucureştean).

Marţi 25 octombrie

Mică recepţie la ed. du Cerf pentru prezentarea volumului cu *Corespondenţa dintre Eliade şi Petazzoni*. (Erau de faţă îngrijitorul ediţiei, un tînăr cercetător italian Spineto, dar şi Meslin, Ugo Bianco şi Mgr. Lustiger.) Printre români: cei doi Hăulică (Cristina a dus-o şi adus-o pe Christinel cu maşina condusă de şoferul inevitabil securist), tînărul Baconski (şi-a trecut o teză de doctorat despre rîsul în patristică: mare succes la Sorbona).

Luni 14 noiembrie

Manolescu cu Marina la Paris. Cinăm cu ei şi Mihnea la italieni şi acasă găsim timp să ascultăm şi muzică (înregistrarea „anului“ din

Cele patru anotimpuri, ce le face din nou ascultabile şi le mătură de orice clişeu al prea înrădăcinatei obişnuinţe — ca şi *Combattimento* lui Monteverdi). Marina ne place din ce în ce mai mult, sensibilitatea ei la muzică adaugă încă o notă la impresiile noastre din Bucureşti.

Niki e hărţuit între întrevederile cu oamenii politici francezi organizate de Mihnea şi colocviul lui Toubon la cinci ani de la căderea Zidului de la Berlin.

Sîntem invitaţi şi noi, dar nu ne ducem. Dintre români mai sînt Liiceanu (care dirijează, împreună cu Pivot, unul dintre „atelierele" de lucru), Caramitru, Mircea Martin, Dinescu (venit din Germania cu soţia) şi Igna (devenit ceva pe la Ambasada română şi nedînd semn de viaţă de atunci: îi e ruşine?).

Din paginile publicate cu acest prilej în *Le Monde*, ne dăm seama că decepţia de după '90 nu e doar românească, ci estică, în general. Aceeaşi cauză; aceleaşi efecte. Cu nuanţe, evident, dar nu mai puţin aceeaşi. Deci nu doar „celula românească" n-a ţinut sub totalitarism, ci „celula omenească".

Aici se înşală analiştii români căutînd doar în arhetipurile locale vinovăţia mentalităţii postcomuniste; nu vom înţelege nimic rezumîndu-ne la „moftul român".

*

Înainte de sosirea lui Manolescu, două pagini în *România literară* despre *Dimpotrivă* (cartea în discuţie). Cu articole de Alex. Ştefănescu, Ioana Pârvulescu, dar şi — entuziast — Manolescu, care de mult nu mai recenzase vreo carte. În trei săptămîni ediţia s-a epuizat.

*

Gabriel L. deci la Paris. L-am văzut de două ori. Mult pentru timpul lui parizian supraocupat, mereu prea puţin pentru noi care ne simţim atît de bine cu el. Ne aduce şi două casete: una cu o parte din emisiunea de la Tele 7 abc, alta cu întrunirile de la Sibiu şi Rîmnicu-Vîlcea (aceasta din urmă mai puţin mediocră decît crezusem atunci). Privind-o cu G., suprapunem imaginile peste scenariul creat de el, le contopim şi rîdem necontenit.

Facem şi lucruri mai serioase: încercăm să discutăm asupra cărţii sale *Despre limită*. L-a entuziasmat atît de tare pe Toma Pavel (care

l-a cunoscut pe G. la Bucureşti, la Doinaş), încît a înnebunit-o pe Marie-France s-o traducă, i-a telefonat şi lui Besançon ca Fundaţia lui să dea bani de tipărire, şi o va publica în colecţia lui de la Grasset. Ne bucurăm pentru G. Dacă „Arte“ ia şi filmul cu Cioran, iar Michalon (deschide o editură) scoate o carte cu textul acestui interviu şi comentariile lui G., audienţa lui pariziană se va lărgi. (Şi aşa *Le Monde* îl citează în încheierea articolului despre colocviul lui Toubon.)

G. face de pe acum planuri cu noi pentru la anul: un nou turneu la Iaşi-Cluj, cu lansări, şi descoperirea Maramureşului. Pînă la anul…

*

Primim de la Ulici o invitaţie pentru colocviul diasporei pe care Uniunea Scriitorilor îl organizează la primăvară. Refuzăm prin scris, politicos.

*

Cum am promis (înainte de călătoria în România), ne ducem, V. şi cu mine, la 5 noiembrie, la Casa Română, pentru a ne descrie „impresiile“. De fapt, pentru a răspunde la întrebări. Data şi ora fixate mai de mult corespund, din păcate, nu doar cu colocviul lui Toubon — de aceea nici n-am putut să mergem să-i ascultăm acolo pe Liiceanu şi pe Manolescu, dar şi cu o sărbătorire pariziană a bietului Rege. Nouă şi întrebările lor, şi răspunsurile noastre ni se par destul de oarecare, dar Victor Popescu şi alţii sînt bucuroşi: sala e arhiplină (vin spre final şi unii de la „sărbătoarea regală“) şi animaţia e fără precedent.

Printre alţii, Barbă făcînd un elogiu (neaşteptat din partea lui şi delirant) al intervenţiei lui Manolescu la colocviul ministrului Culturii, dar pentru a-l ataca din nou pe Mihnea (cel care-l dusese pe Manolescu la… socialişti). I-o tai scurt replicîndu-i că şi de data asta tot Mihnea „l-a dus“ la RPR. Ca de obicei, Barbă nu se supără pe punerea mea la punct şi ne aduce cu maşina acasă.

*

Printr-o scrisoare a lui Zografi şi apoi dintr-un telefon cu el, aflăm că Tudor Greceanu e mai bine după operaţie şi reîncepe interviurile cu el. Poate va ieşi totuşi o carte reunind ce-au „cules“ Gabriela şi Zografi. Deocamdată, Gabriela a publicat o pagină la

22, iar Zografi lucrează pentru *Memoria*. Efortul nostru de a-l face cunoscut pe acest martor exemplar (şi dificil) n-a fost deci cu totul inutil.

*

Telefonăm şi lui Patapievici. Aflăm că pleacă pe şase luni în Germania, chiar la sfîrşitul acestei luni. Că şi-a trecut (cu mare succes) teza — sau prima parte a ei — la filozofie, că va dirija o colecţie de „istorie a ideilor“ la „Humanitas“, că totul merge deci „pour le mieux dans le plus *mauvais* des mondes“... Şi ne pare atît de bine pentru el.

*

Relu Cioran a fost două săptămîni la Paris să-şi vadă fratele. Nu se ştie dacă Cioran l-a recunoscut, dar ori de cîte ori Relu îi amintea nume de la Răşinari, din copilărie, Cioran ieşit din totala amorţeală a ultimelor luni surîdea sau chiar rîdea. Licărea.

*

Marie-France îmi pregăteşte o „aniversare“ ca anii trecuţi. În parte, din pricina cărţii lui Gabriel şi a entuziasmului dezlănţuit al lui Toma căruia îi vom telefona în seara aceea. Drept care e invitat, natural, Besançon (i-a spus că mă „venerează“ — *sans blague*!). Apoi Doinaş (va veni pentru nişte Zile Valéry de la Bucureşti). Şi, evident, Pintilie (şi el la Paris pe o săptămînă cu scenariul filmului său cu minerii). 19 noiembrie fiind şi ziua cînd G. vorbeşte la Casa Română, vom pleca de acolo în trei spre Marie-France.

*

Printre picături (adică atunci cînd nu lucrez la vol. VI din *Unde scurte* pe care-l închei acum), citit romanul lui Cărtărescu *Travesti*, pe care G. ni-l descrisese cu entuziasme. Uşor decepţionată: fantasticul lui Cărtărescu devine cam manierist.

Reiau din întîmplare şi din... bibliotecă, pentru cîteva pagini de citit înainte de culcare, *Somme toute* de Claude Roy şi n-o mai las din mînă. Regăsesc tonul acela, în definitiv destul de rar, de adevărat scriitor. Cred că e ceea ce mă reţine, deoarece felul de a se trezi din comunism al lui Claude Roy (după ce fusese de extrema-dreaptă), crezînd mai departe în idealul socialist şi punînd

nu o dată defectele capitalismului cam pe acelaşi plan cu crimele comunismului, n-are cum să mă mulţumească. Portretele lui Sartre, Aragon, François Mauriac sînt antologice.

*

Primim de la Călin Vlasie o revistă anunţată de un an (*Paralela 45* — cuprinzînd şi interviul nostru cu Grigurcu, apărut între timp şi în *Vatra*) şi o *Antologie a optzeciştilor* alcătuită de Gheorghe Crăciun.

Şi eu nu mai înţeleg nimic. Acelaşi Gh. C. care la Bucureşti îmi spunea că se află la ananghie deoarece nu ştie cum să ia cotitura ce-l va duce spre scrierea celor trăite şi suferite, deci conştient că textualismele trebuie depăşite, face un elogiu delirant al scrierilor „generaţiei", prevăzîndu-i victoria după „lupta finală" cu orice alt curent literar.

Mă face să mă întreb dacă această „generaţie" merită într-adevăr enorma şansă a dispariţiei cenzurii. Dacă libertatea nu slujeşte decît pentru a scrie mai departe aşa cum o făceai şi fără ea, atunci la ce bun? Pe de altă parte, mi se pare cam ciudat şi un articol al lui Ion Bogdan Lefter (cred că în *Dilema*), împăciuitorist şi „echidistant", mă face să nu înţeleg de ce a scris cu atîta participare despre *Unde scurte*, III, unde se exprimă exact contrariul.

Ceva se întîmplă şi cu „tinerii" noştri virînd spre maturitate şi dovedindu-se incapabili să ia măsura a ceea ce s-a întîmplat cu ei şi a orizontului dobîndit ce aşteaptă o altă întîmpinare.

Duminică 20 noiembrie

Ieri, Gabriel la Casa Română. Eşec, deoarece pentru un public de emigranţi (nu neapărat sau nu toţi intelectuali) a pregătit o expunere privind filozofic şi „din avion" — cum spunea el — situaţia din România. Cu elemente interesante pentru un eseu de filozofie politică (mai ales balul mascat provocat de înlăturarea măştii unice a comunismului), dar cu o obiectivitate rece ce nu putea să nu şocheze pe purtătorii de drapele interioare, fîlfîind demagogic.

Cît a evocat naşterea democraţiei în agora greacă, domnea o linişte respectuoasă. Lipsa de vibraţie la idee se resimţea acut. Şi totuşi idei G. avea — şi nu dintre cele uzate.

Întrebarea-cheie a actualei societăţi româneşti: cum era mai bine? Înainte sau acum? *Înainte* nu înseamnă comunism, ci doar cum mi-era mie mai bine. *Acum*, maschează adevăratul conflict. Iar electoratul alege în ceea ce se recunoaşte: Iliescu. E „al nostru“. Recunoaşterea se face prin limba de lemn (nu sensul seduce, ci muzica cea cunoscută). Se mai face prin vizitele de lucru televizate, primirile la Palat (ritualul comunist cunoscut).

Această schiţă a unui posibil eseu politic este primită după nivelul fiecăruia din sala arhiplină: cu interes sau cu indiferenţă. Cînd însă G. trece la „măştile“ partidelor politice şi la o analiză semantică a titulaturii fiecăruia şi începe cu PNŢ-CD (de ce *naţional*; orice partid e naţional: de ce ţărănesc cînd tocmai la ţară n-are alegători; de ce creştin: ce facem cu ateii, musulmanii, evreii?) şi mai adaugă şi natura sa gerontocratică, sala începe să fiarbă. Ici, colo, cuconetul naţional-ţărănist se agită şi şuşoteşte. Nu mai contează că G. a avertizat de la început că analiza e făcută „din lună“ şi nu reflectă propriile-i opţiuni, sala e primară şi afectivă. Nu toată, e drept: prima întrebare — a lui Herlea — e decentă, a doua a lui Karnoouch, chiar interesantă. Dar se aud mai ales „ţaţele“ (ţaţe mental, chiar dacă sînt cucoane), cu partidul lor, cu ţărişoara lor, cu o frazeologie patriotard-satisfăcută. Mă simt obligată să intervin, să reamintesc că Liiceanu e autorul *Apelului către lichele*, c-a scris articolele monarhice etc. Fără a calma de altminteri sala.

Majoritatea pare indignată de această reacţie lamentabilă, dar în timp ce alţii ni se plîng nouă, şi-l aprobă pe G., el, la „catedră“ — după încheiere —, se vede asediat de două femei turbate, una întrebîndu-l de ce e prieten cu Berindei, a doua: de ce topeşte cărţile (l-a citit probabil pe Goma).

Cînd mă gîndesc la nivelul general al întîlnirilor noastre la Bucureşti-Timişoara-Sibiu şi chiar Rîmnicu-Vîlcea, îl plîng pe bietul G. livrat subdezvoltaţilor mintal din emigraţie.

Ne rupem de acolo şi luăm un taxi să ajungem la Marie-France. Acolo, trei sărbătoriţi: eu, Simone (aflasem de la G. că la 18 noiembrie fusese ziua ei) şi Pintilie (la 9 noiembrie). În plus de cei prevăzuţi, mai e şi Toma Pavel sosit din Statele Unite.

Alain Besançon tutuieşte şi iubeşte pe toată lumea. Antipatiei sale crescînde pentru polonezi şi îndeosebi, pe drept cuvînt, pentru Michnik, îi răspunde şi corespunde slăbiciunea pentru români — „qui se remettent sans cesse en question".

Besançon îl elogiază pe Pintilie pentru *Le chêne*.

Doinaş e cam mut. Se joacă plin de distincţie de-a statuia. A venit cu flori (cîte un buchet pentru fiecare doamnă) şi cu un surîs imperturbabil.

Toţi sînt în fond destinşi (în afară de Pintilie, încordat din pricina unui proces pe care i-l face un producător francez că n-a realizat *Duelul* pentru care avea contract). Destinşi şi inteligenţi. Ţi-e mai mare dragul! Respirăm cu toţii în linişte deasupra „vulgului". Seară foarte reuşită. Ducem cu taxiul pe Simone (agresiv-glumeaţă cu Gabriel), apoi pe G., apoi pe noi înşine.

Mai privesc o dată darurile pe care V. mi le-a adus aseară: o casetă cu filmul despre Kantor, ultimul disc al lui Laurie Anderson, volumul II din *La vie en rouge* a celor doi gazetari foşti la *Le Matin de Paris* (de data asta cu o disidenţă ce privilegiază pe Goma şi Doina Cornea, dar nu-l uită pe Valter Roman — ce le-a desfigurat primul tom) şi — în sfîrşit, un obiect foarte design indicînd şi ora, şi calendarul, şi temperatura şi pe care nu ştiu încă să-l mînuiesc cum ar trebui.

*

Acasă, pe *répondeur*: Grég să mă felicite. Mi-a trimis o casetă cu nu ştiu ce românesc pe ea. Îl rechem azi. Nu e el singurul prieten de adolescenţă ce-mi rămîne?

*

Telefon de rămas-bun pe la miezul nopţii de la G. S-a stabilit între noi trei o asemenea complicitate, încît (în ceea ce ne priveşte în orice caz pe V. şi pe mine) ne-am instalat în această prietenie ca într-un adăpost.

*

Besançon, ieri, suprasaturat de Rusia. Pînă şi Soljeniţîn l-a dezamăgit, iar Zinoviev a publicat în *Pravda* articole „supranaţionaliste". Acum B. scrie despre fundamentalismul islamic. Nu mai

vrea să audă de Rusia, el care, dintre sovietologii francezi, a dus cel mai departe şi mai profund analiza. În fond, pînă la capăt.

Sub lupă, un alt fanatism.

Miercuri 7 decembrie

Măriuca Vulcănescu, cu Sandra, la noi (22 noiembrie). Mulţi la Bucureşti o consideră cam ciudată.

Cu noi, nu dă nici un semn de aşa ceva. E drept că s-ar putea ca eu s-o mai impresionez. Prin '45–'46, cînd mama a fost bolnavă (oare ce-a avut atunci?) şi am înlocuit-o, la „Regina Maria", am avut-o elevă pe Măriuca, în clasa I sau a II-a, şi în loc să fac cu ele gramatică, le-am învăţat toate cîntecele franţuzeşti pe care le adusese Georges R. de la Paris, unde le auzise la „scouts de France". Deci cîntece vechi şi cuminţi pe care Măriuca le mai ştie şi azi. (Unul dintre ele — premonitoriu — pe care mi-l cînta acum era — presupun — compus chiar de mine: „Je suis parti de mon pays — Au clair matin d'un jour nouveau."

Vede în mine pe „profesoara" de ieri? Nu ştiu, dar e rezonabilă, alături de Sandra, ca de obicei bună, depresivă şi caldă.

*

Goma cu Ana au fost — aflu din tîrg — la două manifestaţii. Prima împotriva lui Iliescu, cînd n-au putut să ajungă la Ambasadă şi au fost duşi la comisariat, unde i-au lămurit pe poliţişti asupra naturii „democraţiei" din ţară, iar Goma a dat autografe. A doua, la biserică, unde duminică s-a reunit „poporul", mînios că părintele Costandache a deschis special biserica spre a-i primi pe Iliescu şi suita lui de 30 de persoane, printre care Hăulică şi... Virgil Tănase. Deşi a refuzat din nou să recunoască tutela Patriarhiei române, popa fie e prost, fie vanitos. N-avea de ce să deschidă biserica luni, special pentru Iliescu, şi să-l primească cu „trataţie" chiar, însoţită de un refuz de fond. Bineînţeles că se afla la faţa locului şi Televiziunea Română să filmeze scena istorică.

Mînia e deci justificată şi presupun că popa va fi forţat să-şi dea demisia.

De Goma, îmi pare şi bine, şi rău. Bine că iese din pustnicia lui şi „activează". Rău, deoarece o face în strînsă frăţietate cu un cuconet excitat şi patriotard.

*

Azi, Irena Talaban. A venit să vadă interviul dnei Hossu cu Nikolski (avem versiunea integrală, nemontată).

O revăd cu plăcere. Are atenția mereu concentrată asupra arhivelor și oamenilor ce i-ar putea ajuta să priceapă ce și cum s-a petrecut comunismul la noi. Fiind de formație psihanalistă, e sensibilizată la patologiile politicului și ale memoriei.

Exact deci ceea ce așteptăm după '89: minți deschise și curioase, cercetînd martori și mărturii. De fapt, sînt rarisime.

Dacă cel puțin cîțiva dintre optzeciști și-ar fi înlocuit textualismele și procedeele narative, pentru deslușirea acestui tip de enigmă, „la releve" ar fi fost asigurată. O recentă antologie de texte teoretice ale optzeciștilor alcătuită de Gheorghe Crăciun și publicată de Călin Vlasie arată contrariul. Se vede explicit din prefața lui Crăciun: sînt satisfăcuți de ce-au făcut și vor să continue așa. Le rămîne să se citească între ei.

Irena Talaban e printre excepțiile pomenite. Dacă ar și scrie pe măsura avîntului ei întru cercetare și înțelegere, ar fi un început.

*

Și basarabenii se vor sincroni și se întorc deci spre optzeciștii din vechiul regat. Se pregătesc să dateze cu vreo 30 de ani. Evident progres — pînă acum datau cu vreun secol. O constat din lectura unei reviste a tinerilor scriitori, *Contrafort* (de la Chișinău), pe care ne-o aduce un tînăr regizor, directorul Teatrului „Eugen Ionescu" de acolo, venit cu trupa lui (în repertoriu Ionesco și Beckett) la Off – Avignon (cu succes se pare). Ținută remarcabilă, orientare estetică (a *Contrafortului*) discutabilă. O și discutăm de altminteri, pentru un interviu de publicat în ziar. Vine cu soția lui, Corina (prezentatoare la Televiziune). Nici o diferență cu intelectualii de la București. Nici măcar de accent. Mihai Fusu, așa îl cheamă, pregătește acum un fel de *happening* pe tema Ilașcu și alte aberații de sub regimul Snegur. Și el e cu totul de acord că textualismul datează și că în actualitate se intră prin actualitate.

*

Lui Gabriel L. i-a telefonat Doru Cosma: a cîștigat apelul pentru apartamentul din bulevardul Elisabeta. Dar mai trebuie așteptate

cîteva luni înainte de a pavoaza. Presupun că se mai pregătesc alte legi (retroactive, bineînțeles) dînd drepturi de reclamații chiriașilor.

Nu prea are importanță deoarece nu ajung să cred real că voi avea înapoi casa tatei.

*

Telefonat Gabrielei Omăt, s-o anunț că i-am trimis traducerea din Caragiale prin Gabriel. Lucrează (fără spor) la volumul II din *Agendele* lui E. L. și s-a și certat cu Săndulescu ce ar fi urmat s-o ajute la note.

*

Patapievici ne telefonează dintr-o cabină din Germania. E panicat. A fost cazat într-un sătuleț de acolo cu o sumă derizorie pentru mese. Și la o gazdă posacă ce nu-i dă acces nici la bucătărie, nici la telefon. E drept că nu departe se află stînca lui Lorelei. Dar nu se poate hrăni cu ea.

Horia își numără mărcile (puține) și se pune pe post.

*

Ecaterina Kleinen-Sughiev la noi. E autoarea unui studiu asupra tinereții literare a lui Eugen în România.

Pe autoare am întrevăzut-o de două ori: la colocviul exilului și la conferința de la Casa Română (a noastră sau a lui Gabriel, nu mai știu). E profesoară de română la o universitate provincială și, dacă ar fi să judec după un articol despre exil pe care mi l-a dat, fără mari exigențe științifice. Luîndu-se după o emisiune de pe France Culture, ne-a luat pe mine și pe Antonia ca reprezentante ideale a două generații de exil, ne-a adăugat doar citați pe C. V. Gheorghiu (!), Edgar Reichmann etc. Tot unu și unu. Și gata, s-a zis cu exilul. Totuși e și Goma, dar agresiunea împotriva lui e luată ca o dovadă că C. V. Gh. nu s-a înșelat total cînd a scris că KGB are agenți în exilul românesc. Nu știe nici că C. V. Gh. (el însuși agent), citat ca atare (sub alt nume) de Pacepa, îl atacă astfel pe Goma (care i-a și făcut un proces). De fapt, nu prea știe nimic. Îi fac o serie de critici. Nu le ia în tragic: era doar un articolaș pentru Uni-

unea Latină. Altfel, simpatică, aparent bravă şi fostă colegă la Radiodifuziunea Română cu Alain Paruit.

*

Am cinat la Mihnea săptămîna trecută: din nou despre conflictul de la *22*. Ne-a adus o lungă (10 pagini) scrisoare-plîngere a Gabrielei. În afară de sfaturi de bun-simţ şi conciliere, nu văd ce-aş putea face pentru ea. Solidaritatea mea nu poate fi, de la distanţă, decît verbală şi gratuită.

*

La „ceai" la Caranica, duminica trecută. Indignat de faptul că unii legionari încearcă, azi, în ţară, reactivarea mişcării printre tineri, ne dezvăluie că Papanace l-a vizitat în 1945 spre a-i oferi conducerea — morală — a mişcării la Paris. Şi refuzul lui drastic.

Dar indignarea lui de azi nu-mi displace. A rupt cu ei toţi. Nici măcar la cafenea nu-i mai vede. „Vor să ducă o nouă generaţie de tineri spre abator", exclamă el. Le-a spus-o şi lor. Şi lui Sfinţescu.

Voia să ne mai confeseze ceva: că-şi retractează entuziasmul faţă de *Mioriţa* lui Anania. Pe care noi îl blamasem de atunci. Reconfortant: deci oamenilor (unora) li se mai întîmplă — rar — să-şi rectifice şi itinerarele cele mai pasionale.

*

Ultimul Bernard-Henri Lévy: *La pureté dangereuse*. Deşi, pînă la pragul de unde devine paroxistic, teza lui e ademenitoare — puritatea fanatică în politică duce la integrism —, are defectul explicaţiei *unice* care întemeiază sistemele închise asupra lor, producătoare şi ele de fanatism. Astfel democraţia, ca şi cosmopolitismul devin armele unei bătălii fără iertare şi fără nuanţă. A confunda orice formă de patriotism cu şovinismul şi a suspecta toate rădăcinile poate deveni o viziune născătoare de fanatism. Apoi e stingheritor că Lévy găseşte pricini mai tuturor popoarelor, în afară de cel ales, suspectînd de permanentizare antisemitismul polonez doar fiindcă polonezii au (ar avea), la rîndul lor, pretenţii la acest titlu. Apoi cartea, deşi cu formule fericite, e scrisă mai gazetăreşte, să fie la zi, spre a fi lansată ca un ţipăt de alarmă. Asupra maras-

mului şi occidental, şi estic după '89, analiza lui e însă şi exactă, şi necesară.

Dar de ce această presimţire a Apocalipsului, cînd secolul XX l-a trăit din plin cu cele două sisteme concentraţionare ce l-au desfigurat? Acum nu mai suferim decît urmările, consecinţele lui, un fel de „mică apocalipsă“ la îndemînă. Apropierea de anul 2000 readuce pe scenă toate angoasele colective. Urgenţa la B.-H.L. e dictată de Bosnia, unde NATO şi ONU şi Franţa şi Anglia se fac de rîs încă o dată, fără a avea scuze pentru demisia lor ruşinoasă nici în forţa lui Hitler, nici în arma atomică a sovieticilor. Cu o singură frază, B.-H.L. caracterizează demisia actuală:

„S'il y avait des soldats chez Kafka, ils seraient sûrement casques bleus.“

*

În fiecare seară înainte de a mă culca, citesc cîte o scrisoare a lui I. D. Sîrbu din volumul de *Corespondenţă* (cu Nego, Nemoianu etc.) publicat recent în ţară. De la *Adio, Europa!*, e una din vocile cu care mă împac cel mai bine. Şi-mi pare rău c-am ratat această „întîlnire“ cînd a venit să ne vadă la Paris.

Îmi vine să-l înviu şi să-i cer iertare.

*

V. i-a telefonat lui Grigurcu şi l-a pus în contact cu Liiceanu. Ar vrea să publice un volum la „Humanitas“.

*

Un număr din *Magazine Littéraire* consacrat lui Cioran. (Îi ceruseră şi lui V. un articol — a refuzat, şi lui Liiceanu: n-a zis nu, dar n-a trimis.)

*

Dintr-un documentar asupra Rusiei (istoria comunismului rezumată în trei emisiuni la „Dossiers de l'Histoire“ pe FR3), doar prima parte ni se pare excelentă: revoluţia rusă văzută după arhivele de imagini furnizate de Moscova: revoluţia reală — adică lovitură de stat opusă clişeelor cunoscute. Comentariul lui Michel

Tatu şi el profund demistificator. Ele, clişeele, revin în forţă în partea a doua cu „epopeea“ războiului. Partea a III-a, defilare rapidă (după moartea lui Stalin şi pînă azi) complet desfigurată prin ignorarea lui Soljeniţîn, a rolului *Arhipelagului* său în şubrezirea imperiului. Superficialitate occidentală sau *parti-pris*? Nici n-aş mai ţine caseta pe care l-am copiat (şi poate nici n-o voi face) dacă n-ar cuprinde două scene inedite (cel puţin pentru noi):

• Discursul lui Saharov la nu ştiu care congres, atacînd China după Piaţa Tien 'anmen în timp ce Gorbaciov îl chema la ordine şi, finalmente, îi lua cuvîntul (Saharov s-a şi stins din viaţă două zile mai tîrziu).

• În Parlament, după puciul împotriva lui, Gorbaciov declarînd că nu se poate renunţa la regimul socialist în Rusia. Elţîn scria ceva la tribună în timp ce Gorbaciov răspundea astfel unui deputat ce-l apostrofase. Şi cînd Gorbaciov îşi încheie prima frază, Elţîn se ridică liniştit şi citeşte, în stupoarea generală urmată apoi de aplauze (dar nu unanime), un decret dizolvînd partidul comunist.

Cu un astfel de moment şi de om putea începe noua istorie a Rusiei. Cu Elţîn de azi, nu mai începe nimic.

Duminică 11 decembrie

Azi noapte, Rodica internată de urgenţă la Necker. O criză spasmodică, cu respiraţia tăiată, o panicase pe Marie-France. Telefonează azi Marie-France de la spital (Rodica e la reanimare cardiacă). După primele examene de as-noapte, nimic la inimă, nimic la plămîni. Investigaţiile continuă. Va sta acolo vreo săptămînă. Asta mai lipsea. Vorbesc şi cu Rodica. Voce calmă, clară, fără urmă de teamă. E real o doamnă.

*

Îi mulţumesc (tot prin telefon) lui Ioanid pentru volumul IV din *Închisoarea noastră cea de toate zilele*. Mai precis ei, el nu mai are voce. Aflu că scrie urmarea. Şi că deocamdată nu vrea să fie operat din nou să i se pună „aparatul de vorbit“. Tot de la ei: Greceanu ar avea cancer la plămîni.

Ştirile noastre cele bune, şi ele „de toate zilele“.

Miercuri 28 decembrie

• De Crăciun, la Marie-France. De abia o scosese în ajun pe Rodica din spital (o hernie la esofag) şi a găsit timpul (de unde? cu ce putere?) să facă pom, masă şi să fugă după cadouri. Să asigure continuitate.

Cu Simone (lui Cioran, după numărul din *Magazine Littéraire*, doctorul-şef al clinicii, dîndu-şi în sfîrşit seama că are un client „celebru“, îi administrează acum un medicament-miracol foarte primejdios pentru ficat şi nesigur ca rezultate dacă n-a fost luat de la început, ceea ce, din păcate, nu e cazul). Şi cu Maria B. — care o lua în fiecare seară de la spital pe Marie-France.

• În 26, la Mihnea şi Catherine, cu Iorgulescu — venit de Sărbători de la München — şi soţia. Iorgulescu se vădeşte coerent doar în înverşunări: împotriva opoziţiei, Blandiana, Paler, Geta. De Piaţa Universităţii pretinde că nu mai poate fi o referinţă acum, cînd Marian Munteanu şi-a arătat adevăratul chip legionar. Zboară ca un fluture orbit de lumină, de la o răutate la alta, ca o porta-voce a *Dilemei*.

Mihnea pleacă împreună cu Catherine şi Vlad la Bucureşti, pentru cinci ani de la înfiinţarea GDS. Parcă o dezamăgire poate fi sărbătorită.

*

Telefon de la Ierusalim: Ileana Vrancea care vrea neapărat să venim la ea în Israel, să punem la punct un proiect ce nu poate fi discutat prin scrisori.

E a doua oară c-o refuz, dar şi ea refuză să înţeleagă că Israelul nu e... Neuilly.

*

Fanaticii islamişti au pus mîna la Alger, de Crăciun, pe un avion Air-France cu sute de pasageri-ostatici. Ajungînd cu el la Marsilia — în scopul de a-l arunca în aer cu ei cu tot şi cu ostatici —, spectaculară acţiune franceză. GIGN-ul reuşeşte să-i ucidă, după ce ei înşişi asasinaseră trei ostatici — şi să scape pe toată lumea. A doua zi, branşa teroristă a FIS-ului omoară în Marsilia nişte preoţi francezi.

Sîmbătă 31 decembrie

Foarte emoţionată de:

• o scrisoare-confesiune a lui Patapievici (*le mal aimé*), căreia nu-i găsesc calificativ, într-atît e de profundă, subtilă şi necesar patetică;

• o alta de la Vlad Zografi, care ne spune ce a însemnat pentru el întîlnirea cu Tudor Greceanu. Calitatea umană la Zografi mi se pare excepţională. Sensibilitatea lui la „celălalt", la valorile morale incarnate de Greceanu, de la curaj la cinstea dusă pînă la sacrificiu, fără a uita de boieria spirituală, rar am mai întîlnit-o. Cînd pune o întîlnire cu Greceanu deasupra apariţiei primului său roman, mi se pare că-l revăd pe Virgil scriind în tinereţe că, în faţa sacrificiului lui Vulcănescu, prestigiul „operei" păleşte. Am impresia, deloc modestă, a unei filiaţii: dacă am făcut totuşi ceva în existenţă, este de a ne fi pus — la modul deloc căznit, dimpotrivă, cu un fel de fervoare naturală — în „serviciul" (nu neapărat în sens strict montherlantian) de adus celuilalt pe deasupra împlinirii personale. V. şi mai deplin. Şi e un dar, cel mai de preţ, cînd regăsesc aceeaşi atitudine la alţii — la Zografi, de pildă. Printre tineri, Patapievici, pe plan intelectual, şi Zografi în sensul de mai sus sînt marile noastre recompense.

*

Vorbesc azi cu Zografi la telefon: a murit (cancer la plămîni şi la ficat) Greceanu, după două luni de intense suferinţe. Şi din interviurile luate de Zografi — care trebuiau să continue — nu ies decît 60 de pagini, prea puţine pentru cartea pe care acceptase s-o editeze Gabriel.

Singurul dar pe care i l-am putut face lui Greceanu a fost... Zografi. Faptul că un tînăr asculta şi sorbea lecţia de eroism poate că măcar parţial îi justifica sacrificiul.

*

În rest, răspundem la cîte zece felicitări pe zi.

1995

Sîmbătă 7 ianuarie

Am început anul scriind un articol despre Tudor Greceanu. Altfel nu puteam scăpa de apăsarea pe care mi-a lăsat-o știrea morții lui.

I-am telefonat Gabrielei — nu răspundea nimeni. Apoi la *22*. Am dat de Rodica Palade. Gabriela e încă la Washington, unde a fost invitată de Mihai Botez (!) și de Ioana Ieronim.

Rodica se gîndește să consacre o pagină lui Greceanu. Îi dau ideea să-i ceară un articol și lui Zografi, ultimul său interlocutor. Acceptă imediat. În felul acesta, dacă nu viața, cel puțin moartea lui Greceanu nu va rămîne în anonimat.

*

Năpădiți de felicitări. De departe, „cea mai cu haz" de la *22*. Montaj fotografic. V. și cu mine la „lansarea" de carte în curte la „Humanitas", totul „înstelat" de grupurile de oameni din jur. Montajul e doar frumos. Hazul vine din text: „celui mai celebru cuplu de la cea mai celebră revistă".

Îi telefonez Rodicăi P. să mulțumească... echipei.

*

Scrisoare de la Grigurcu, vizibil vexat că Liiceanu, la oferta lui de a i se tipări un volum de articole la „Humanitas" (ofertă transmisă prin noi), i-a răspuns (la telefon) că va supune manuscrisul noului tip de marketing de la „Humanitas": prospectarea librarilor din rețeaua lor spre a ști cam cît ar putea vinde din cartea proiectată — dacă e sub 2 000-3 000 de exemplare, se refuză, oricare ar fi calitatea manuscrisului.

Răspuns inabil din principiu: în felul acesta un editor n-ar putea niciodată lansa un nou autor. Dar cum n-am idei de management

în situația de criză a editurilor din România, nu văd cu ce argumente am putea pleda cauza — atît de justă — a lui Grigurcu. (Vizibil așteaptă să soluționăm noi problema.) De data asta noi vom dezamăgi pe cineva și nu cineva pe noi (cum se întîmplă din ce în ce mai des). Și tocmai pe... Grigurcu!

*

Primesc de la Varvara Florea o tăietură dintr-un ziar de la Suceava, *Crai nou* (28 decembrie '94), în care e deplînsă starea Victoriei Steliana Lovinescu (soția lui Lala). Sînt și eu „atacată" în trecere: „Doamna M. L., una din rudele de sînge ale soțului ei, a trecut în acest an pe la Fălticeni [eroare, era în 1993], dar s-a oprit puțin pe la casa celebrelor sale rude." „A plîns și a plecat repede pentru că era așteptată." „Așa ni s-a spus."

Eroare, n-am plîns. Soției lui Lala îi trimisesem în 1992–1993 și o sumă de bani din drepturile de autor prin „Humanitas", dar nu-și mai amintea. Varvara se oferea s-o ia la ei acasă și s-o îngrijească așa cum ar face pentru mama ei, ca de obicei, are reflexe de sfîntă. Îi telefonez imediat să-i temperez elanul. Și bine fac. Socotea că am obligația morală față de această rudă pe care mi-o socotea apropiată și că au dispărut toți ceilalți Lovinești.

Dar voi scrie și directorului Muzeului să văd ce se poate face pentru biata femeie (are 93 de ani, e semiparalizată și probabil senilizată), ca și Sandei Lovinescu să-mi spună de ce drepturile de autor ale lui Vasile L. nu-i sînt vărsate văduvei. Dacă va fi nevoie, îi voi mai trimite și bani, dar n-o pot lăsa pe Varvara să-și sacrifice cîtă tihnă mai are pentru un om al cărui caracter nu-l știu deloc. Varvara de partea ei se va duce, cînd va ieși din răceala care o ține în pat de o săptămînă, să vadă situația la fața locului (femeia plătită s-o îngrijească pe bătrînă n-o hrănește și o ține în murdărie).

*

Alaltăieri noaptea, după ce privisem, din ciclul Montparnasse, un documentar consacrat lui Giacometti (cu un interviu ce-i fusese luat în 1960) și care ne emoționase estetic cum de mult nu se mai întîmplase, închizînd obloanele pe la 4 dimineața, un spectacol ireal: *ningea* și cele două străzi ale noastre (Villa Verlaine și François Pinton) erau transformate în tablouri.

De fiecare dată ninsoarea ne readuce cu gîndul (văd că nu doar pe mine, ci şi pe V.) spre copilărie. Parcă n-am mai fi văzut ninsori de atunci.

Dacă n-ar fi fost ger, am fi rămas cu ferestrele deschise să privim fără oprire. Ca în prima noapte la New York, în hotelul nostru de pe 7th avenue, la etajul 10 sau 20, în insomnie feerică cu zgîrie-norii ce ne înconjurau. Dar atunci n-aveam timp pentru „amintiri din coplărie".

Luni 23 ianuarie

Au apărut în *22* nu două, ci trei pagini dedicate lui Tudor Greceanu. Pe prima — ca editorial — articolul meu (recitit mi se pare slab şi sentimentaloid), pe a doua un altul, al lui Zografi — corect, dar mai puţin inspirat decît scrisoarea ce mă entuziasmase —, pe a treia un fragment din convorbirile lor (Greceanu – Zografi) despre curaj. Chenare, titluri mari, fotografii ca la moartea unei celebrităţi. Trebuia făcut. Ca un omagiu soldatului necunoscut, deţinutului anonim, a căror memorie nu are cu adevărat drept de cetate azi în ţară.

Telefon azi de la Victor Popescu. Profund emoţionat. Iarăşi nu convingem decît pe cei dinainte convinşi.

*

Gabriel, care mi-a adus şi numărul din *22* apărut în dimineaţa plecării lui de la Bucureşti (11 ianuarie), vine şi cu romanul lui Zografi, *Omul nou*, apărut la „Albatros". Îl citesc în urgenţă şi îi telefonez lui Z.: suflu epic, personaje ce se ţin, bine redată atmosfera de mizerie şi spirituală, şi materială (epoca pre şi postdecembristă), dar (e destul de bună calitate pentru a suporta şi „dar") prea multă filozofare şi încă o dată nu atingînd esenţialul. Culmea e că personajul ce-i seamănă cel mai mult, *alter ego*, Andrei, e cel mai puţin realizat tocmai din pricina „filozofărilor" sale, despre credinţă, Mahler etc. E totuşi ce a scris mai bine pînă acum. Nu de ajuns încă pentru a justifica părăsirea definitivă a fizicii atomice (teza lui de doctorat a avut un atare succes, încît Centrul de Fizică Atomică de la Paris îi mai oferea încă doi ani de bursă) spre a se consacra total literaturii.

Dar asta nu i-o mai spun deoarece ar fi inutil: decizia sa este luată.

*

Gabriel deci la Paris. Îl vedem de două ori la noi şi aseară la Mihnea. Hărţuit, tras din dreapta în stînga. Vine cu cărţi pentru noi, va pleca cu manuscrisul lui V. (*Semnul mirării*) şi cu oboseli suprapuse.

Cum va scoate la „Humanitas" trei proze de Berberova, ţine (încă din ianuarie) să-i iau eu un interviu-discuţie editorului — Hubert Nyssen. Îmi aduce deci trei cărţi de B. Şi *L'Accompagniatrice*, de care păstram o amintire aproximativă (şi mai mult proastă) din pricina filmului lui Claude Miller. Acum, lectura constituie aproape o revelaţie, rareori concizia sistematică a dat atare rezultate. Superba lipsă a adjectivului.

De B. mă îndepărtase răceala din *C'est moi qui souligne*. Or, pînă şi în *L'Accompagniatrice*, care mă seduce pe plan pur estetic, regăsesc aceeaşi duritate ce mă îndeamnă imperios să privesc personajele şi dramele lor de la o imperativă distanţă.

*

Vorbesc la telefon cu Doru Cosma (mi-a trimis o scrisoare prin G.). Procesul s-a finalizat, apelul Municipiului a fost cîştigat de D. C. — (deci pierdut pentru ei, toate termenele pentru alte apeluri depăşite). Deci apartamentul din bulevardul Elisabeta îmi revine, dacă Parlamentul nu votează vreo lege retroactivă.

Rămîne chiriaşul: are 5 ani pentru a părăsi casa... Sau poate 10 (s-ar pregăti o lege în acest sens). Deci puncte de suspensie.

*

În *România Mare*, un gradat de Securitate mîndru de a fi fost aşa ceva şi care semnează — curajos — cu pseudonim mă tratează drept spioană (alături de Caraion, Petru Dumitriu), „care şi-a omorît propria mamă". Numărul e din 25 noiembrie, dar îl primesc de abia acum (de la A. Constantinescu). Bineînţeles, *RM* profită pentru a titra, în contrasens cu ce conţine articolul, „M. L. o agentă a Securităţii care şi-a omorît mama".

Nu voi răspunde, evident. Nu se dialoghează cu Securitatea, cu organul ei, nici cu mlaştina. Dar sacrilegiul cu mama mă sîcîie. (Ca să mă slujesc de eufemisme.)

*

Despre cartea de „confesiuni“ (de fapt un interminabil interviu) a lui Breban, o replică a lui Goma în *Lumea liberă*, de o cumpătare ucigătoare. Parc-ar fi Goma de pe vremuri. Dac-ar putea recupera tonul acesta în toate reacțiile, s-ar recupera pe el însuși.

Vineri 10 februarie

Sub dubla maledicție: nefumatul și „mecanica“ aceasta monstruoasă a ordinatorului cu care am impresia că niciodată nu mă voi putea obișnui, iau loc în casă, în viață, în gesturi: sute de clape în loc de cîteva, simple și cinstite (ah, prima noastra mașină de scris de la Paris, portativa ce-a ținut vreo 20 de ani și pe care au fost bătute *Caietele de Dor*!).

Cu fumatul e, bineînțeles, infinit mai greu, parcă mi s-ar propune să devin altcineva cu mîini fără de rost, neștiind ce să fac din mine și cu mine; — cînd mă gîndesc la superioritatea cu care priveam la bieții drogați, de parcă ne-ar deosebi ceva. Ne deosebește doar natura drogului, la ei ducînd la demisie și decădere, la noi (fumătorii) numai la obișnuință. Tot o sclavie, dar mai „nobilă“ — ca să zicem așa.

Cît despre Macintosh-ul scelerat, el ocupă mai întîi în casă un loc masiv destrămînd geometriile încăperii, iar pe clapele lui, tulburător de ușoare, fac mai multe greșeli decît litere. Cum să scrii pe așa ceva și cum să scrii fără să fumezi? De ce mă răzbun pe robotul ăsta nevinovat de nepriceperea mea funciară? Cît despre bietul Cristo obligat să mă învețe alfabete „tehnice“, îl voi întreba mîine de ce din cînd în cînd sar două-trei rînduri deodată.

Sîmbătă 11 februarie

S-ar putea ca din pricina monstrului sau poate a lipsei de țigări, aseară cînd m-am culcat, m-a luat cu cîteva tremurături. Nu „sfinte“ și argheziene, ci banal gripale.

Duminică 12 februarie

A trecut „gripa“ sau ceea ce am crezut eu c-ar fi fost așa ceva. Mai curînd vreun virus de ordinator. Deci din nou la monstru, cu Cristo profesor și Virgil spectator. Ore întregi. Și acum din nou

exerciții. Am impresia că viața, ce-a mai rămas din ea, se va scurge pe ordinator.

Luni 13 februarie

Tocmai acum a plecat Smaranda Vultur. Ne-a făcut o impresie deosebită, fiind unul dintre rarii intelectuali căruia șocul „revoluției" i-a fost benefic, îndemnînd-o să-și modifice domeniul de cercetare. De la poetică a trecut deci la problema deportaților din Bărăgan, alcătuind, cu deplasări în satele din Banat, un corpus aproape etnografic de interviuri și comentarii. Foarte bine, această doamnă; e de trei ani profesoară la Sorbona, în locul lui Alexandru Niculescu, dar o timiditate deloc românească a împiedicat-o să ne „deranjeze". Smaranda Vultur ne lasă o parte din cartea pe care ar vrea — i-o sugerăm și noi — s-o prezinte la Humanitas. Aș începe imediat s-o citesc, dar din volumul VI al *Undelor scurte* mai am de terminat prefața și anexele, mă așteaptă și corectarea (de fapt rescrierea) intervențiilor la Colocviul exilaților din mai trecut (dialogurile lui Barbă cu noi), și lectura manuscrisului Rodicăi Iulian despre „Impostura Dracula", ca și, cel mai important pentru mine, citirea pînă la capăt a cărții lui Furet *Le passé d'une illusion. Essai sur l'idée communiste au XX*[e] *siècle.*

Studiu capital, de situat în marea descendență de la Hannah Arendt și Jules Monnerot la Raymond Aron și Alain Besançon, cartea lui Furet nu mă pune doar într-o stare de efervescență intelectuală, dar mă satisface și pe alte planuri: umple un gol și demistifică o nouă impostură.

Golul: din 1990 încoace, de cînd s-a prăbușit comunismul fără ca vreun intelectual să fi prevăzut data sfîrșitului, inteligheția pariziană (de cea germană sau americană ce să mai pomenesc?) s-a pus în grevă de idei și creativitate. Rămas fără dușman ideologic (descoperit, e drept, tardiv, de-abia prin anii '70, o dată cu „noii filozofi" și cu demarxizarea radicală pe care întîlnirea dintre ei și universul lui Soljenițîn a provocat-o în elite), fără utopie, fără zei, redus la gospodărirea modestă a cetății — în plus, în criză — intelectualul parizian „boude". Excepțiile sunt atît de rare (Glucksmann, Finkielkraut; Alain Minc), încît nici nu mai trebuie pomenite. Ivirea lui Furet cu un studiu menit unui impact asemănător celui cu

„Penser la Révolution française" (din 1967, cred) poate fi semnul unei schimbări de climat sau, în orice caz, al unei ieşiri din morozitatea ambiantă.

Demistificarea: pe inevitabilele urme ale lui Hannah Arendt, Furet compară mereu comunismul cu fascismul (analizîndu-le trunchiul comun), dar merge mai departe, arătînd cum antifascismul a servit a masca realitatea sovietică şi a salva prestigiul Moscovei şi al comunismului. Cum şi cît a reprezentat o armă. Acum cînd, pentru a se evita procesul comunismului ce-ar fi fost normal să fie iniţiat în Est, se revitalizează antifascismul, fie prin redeschiderea tribunalelor ce-au judecat şi condamnat încă de la sfîrşitul războiului şi nazismul, şi Vichy-ul, şi pe responsabili, o astfel de repunere în chestiune a clişeului cu primejdia fascistă e mai mult decît salutară.

*

Ieri scrisesem o întreagă polilogie despre filmul lui Kieslowski văzut la televiziune, *Blanc*, şi despre motivul, mai mult sau mai puţin conştient, pentru care mă impresionase mai mult decît *Bleu* (relaţia de ne-egalitate dintre Est şi Vest). Ca şi, de altminteri, tot despre Furet (obsesia mea fecundă în clipa de faţă). Şi, în graba culcării — era vreo patru dimineaţa — uitasem să apăs pe unul din pătrăţelele cuvenite pentru a fixa în memorie. După vreo două-trei ore deci de chin tehnic, totul a fost pierdut. N-am adormit, de necaz, pînă pe la 5 şi ceva. Învăţătură de minte să-mi mai iau monstru în casă. Va trebui de altminteri să schimb apelaţia: monstrul s-a mai domesticit, începe (oh, destul de încet şi de greu!) să merite alt nume.

Tocmai cînd scriam aceste rînduri împăciuitoare, domnul ordinator mi-a încurcat mai multe pasaje, invertindu-le (poate şi cu ajutorul meu nevoit) şi, ca să repar, am mai pierdut vreun ceas. Plus dracii. Ai mei şi ai computerului. E într-adevăr timpul să mă opresc. Ore înaintate şi saturaţie.

Marţi 14 februarie

Turdeanu ar fi acceptat nu ştiu care mare premiu al Academiei Române, ce-i va fi înmînat la UNESCO de către Simion, probabil (se află la Paris).

Ramolisment? Acum vreun an şi mai bine, Turdeanu ne telefonase: îl invitaseră la Universitate (cred chiar că semna Emil Constantinescu) să-i dea un titlu de *doctor honoris causa*. Am stat nu ştiu cît la telefon să-l liniştim: nu, nu va fi omorît dacă se duce, nici închis, nici torturat. Şi nu se va compromite dacă va evita instituţiile şi ziarele nedemne (Virgil îşi aduce aminte cum ascundea Turdeanu publicaţiile din exil într-un sertar la Sorbona, să nu le vadă şi să aibă a i le reproşa profesorii trimişi de Bucureşti — pe vremea aceea, Marcea.) Deci nu senescenţa ar explica totul. Cîteva elemente de prudenţă (nu şi laşitate, T. n-a făcut compromisuri) preexistau.

Demisiile acestea post-teroare, post-exil, post şi neocomunism sînt cele mai dezolante.

Joi 16 februarie

Iar am pierdut aproape un ceas şi sînt furioasă: n-am apăsat pe nu ştiu ce clapă şi tot ce-am bătut s-a dus în labirintul monstrului sau pe „apa sîmbetei" lui.

Deci foarte pe scurt ceea ce scrisesem foarte pe lung. Sami Damian îmi trimisese prin Ioana Crăciunescu cartea lui *Scufiţa roşie nu mai merge în pădure*, care mă iritase profund prin tonul arogant cu care autorul dă lecţii intelectualilor din ţară, suspectaţi cam în bloc de închidere, suficienţă şi alte „şovinisme". Doar Occidentul e fără pată, nici răspundere în tot dezastrul secolului. (I-am replicat de altminteri mai demult în *22*, recenzînd studiul lui Minc tocmai asupra noului „ev mediu" ce ne pîndeşte din pricina incapacităţii politice apusene.) Găsisem inadmisibil mai ales felul în care-i trata ca pe doi ştrengari vinovaţi pe Liiceanu şi Pleşu pentru că, la Heidelberg fiind, în loc să se occidentalizeze la minte, frecventînd cursurile lui Heitmann pesemne, preferaseră să rămînă în orbita Noica şi sub obsesia lui, Liiceanu compunînd *Epistolarul*, iar Pleşu colaborînd cu propriile-i misive. De altminteri, Sami Damian a recidivat recent împotriva lui Pleşu în *22*, reproşîndu-i că-şi permite ironii tot faţă de Occident.

Deci n-aveam de gînd să-i răspund. Îmi comunică acum prin Ioana C. că vor consacra la Heidelberg un seminar „cărţilor" mele şi că Heitmann ţine să fiu de faţă la discuţii trei zile şi mă invi-

tă la Heidelberg cînd vreau eu din aprilie pînă în iulie. Încep, bineînțeles, prin a refuza, dar nu e ușor să persist cînd din atîtea luni, la alegerea mea, mi se cer doar trei zile! Discuție mai mult sau mai puțin lungă la telefon și nu chiar agreabilă. S. D are un fel de a vorbi specific fie timizilor, fie înfumuraților. V., care ascultă convorbirea și refuză invitația ce-i era adresată și lui, crede că mai curînd din a doua categorie ar părea să facă parte.

A mai venit acum cîteva luni la Paris, dar Goma a refuzat să-i facă legătura cu noi, lăsîndu-l să înțeleagă că sîntem certați. Îi replic că, dată fiind admirația mea pentru integritatea morală a lui Goma, cu el nu mă pot certa niciodată. Pot doar să nu mai vorbesc cu el. Temporar sau definitiv, nu de mine depinde.

În prima conversație, cea cu Ioana C., reîncep insistențele să ne vedem (durează de doi ani). Tot inutile. Îmi tot vorbește de „soțul“ ei, Tudor. Și mai cum? Mică pauză. Apoi: Potra. Respiră cînd îi spun că nicicînd n-am considerat responsabili copiii de ceea ce au putut face părinții lor. Și rămînem, amabil, pe această declarație de principiu.

*

Am primit invitația de la UNESCO (adică Hăulică) pentru Turdeanu. Mă înșelasem: nu are un mare premiu al Academiei, ci e numit membru de onoare. Și mai grav. Fiecare își pune onoarea unde poate. Îmi pare rău că Turdeanua și-a coborît-o pînă la... dezonoare.

Vineri 17 februarie

Din nou s-a șters un întreg paragraf. Răspunzînd la mai multe telefoane (scriu după-amiaza) am închis monstrul — merită din nou și cu totul acest nume — și iar s-a șters. E în sine destul de plicticos și sălbatic de inutil să ții un jurnal, dar să-l mai și compui de două ori e culmea.

Scriam deci că ultima notaţie din caiet este din 23 ianuarie şi că cele cîteva lucruri pe care le am de reținut între această dată și cea la care am început lucrul pe computer — 10 feb. — le voi nota aici.

Dintre „vizitatori“:

Magda Cârneci, ca totdeauna sobră cînd o vezi, rezervîndu-și patetismele pentru cînd scrie. E pe cîteva luni aici să-și termine

teza de doctorat cu Besançon. Îl găseşte cam umoral şi deci schimbăcios în raporturile cu ea. Ştiu că-i găsea cam superficiali pe Antohi şi pe ea, dar mai ştiu că Besançon poate fi neaşteptat. Ca atunci, de pildă, cînd l-am rugat să protesteze împotriva închiderii biroului din Paris pe lîngă directorii de la FE unde se afla în comitetul consultativ, alături de Hassner. El, Alain, îmi ceruse să-i spun tot ce nu merge pe post ca să... şi dă-i şi luptă. A refuzat atunci într-un mod inexplicabil, deoarece mai tîrziu, la Marie-France, era din nou superamical şi chiar exagerînd cu prietenia. Deci n-o văd prea bine pe MC.

Cineastul Caranfil, al cărui prim film îl ratasem, *E pericoloso sporgersi*, vine să ni-l arate pe casetă. N-are nimic din stîngăciile sau emfaza unui debut. Dulce-amărui, mînuind grotescul în minor, viziunea lui se apropie de cea a unui Kusturica şi nu a lui Pintilie, care de altminteri îl apreciază. Din generaţia lui, se spune că e cel mai dotat. „Se“ adică, în fond, tot Pintilie.

Speranţa Rădulescu, ca totdeauna încîntătoare. Şi suflet, şi generozitate, şi inteligenţă, şi fineţe. Ce îi mai trebuie oare pentru a fi perfectă? În orice caz pentru noi care o vedem din cînd în cînd e (perfectă). A venit pentru lucru la Musée de l'Homme şi-şi închipuie — greşit — că Virgil are nu ştiu ce disc de Bartók cu folclor românesc pe care l-ar fi văzut la noi în discotecă. Iese un imbroglio deloc dramatic, în care îi las pe V. şi pe ea să se descurce.

Ilie Constantin, Al. Călinescu cu soţia, o întîlnire demult programată, reclamată şi o după-amiază destinsă, plăcută. Călinescu nu mai poate să scrie de dezgust pentru evoluţia lucrurilor şi intelectualilor în România. Perioadele de depresie şi chiar nevroză, şi la el, şi la ea (sînt bine cunoscute în România încă de pe vremea cînd susţinea disidenţa la Iaşi), nu l-au împiedicat însă să se poarte impecabil pe plan intelectual şi moral. Ne pare bine că-l regăsim, după peste un an de absenţă şi de complexe — din partea lui.

Vlad Alexandrescu cu soţia (matematiciană). Cu al treilea volum din *Corespondenţa* lui Tudor Vianu. Precedentul mi-l adusese într-o cafenea unde îi dădusem întîlnire pentru a nu-l pune în contact cu V. Era momentul cînd Ion Vianu pornise contraatacul prin interpuşi ca Pippidi sau direct, apărîndu-l pe... Ralea împotri-

va atacurilor lui V. din *Românește*. Acum vrea discuție deschisă ca să introducem nuanțe în „drama“ lui Vianu... Nuanțe n-am dibuit, în schimb convorbirea a fost civilizată, deci nu lipsită de ipocrizie. Și, mai ales, nici un cuvînt despre Marie-France care nu numai că a publicat în *22* scrisoarea deschisă către Zigu Ornea, dar le-a trimis și scrisori personale lui V.A. și lui Vianu mult mai violente spre a le reproșa c-au publicat misivele lui Eugen în care erau atacați ca legionari Eliade, Cioran și Stamatu.

Trimisă de Christinel și stînd chiar în apartamentul parizian al Eliazilor, nepoata sau strănepoata lui Zarifopol venită la Paris să definitiveze o teză de doctorat despre Cioran. E la aceeași universitate cu Matei și ne seduce.

Ne-am dus la expoziția Ioanei Celibidache. S-a deplasat și V., care-i gustă nu numai pictura, dar și umorul, degajarea și grația. Filiația Paul Klee ca de obicei, dar culori măestrite și cîteva idei.

Sîmbătă 18 februarie

Aseară la noi, fiul lui M.R.P., Andrei Paraschivescu. Cu „o pădure“ — cum zice el — de flori, cu o casetă pe care o privim împreună (o emisiune la Televiziunea Română despre *Jurnalul* lui M.R.P. al cărui prim volum a apărut în țară — comentează Zaciu, Paul Cornea și directorul pe atunci al Editurii Dacia, Vasile Igna) și mai ales cu povestirea propriilor sale peripeții din cei trei-patru ani de cînd s-a „refugiat“ la Paris. Mai ales cum a scăpat din capcanele și planurile lui Ion Mihăileanu, fost stalinist, Miron îi spunea „colonelul“, iar la Paris, bineînțeles, refugiat și fostă victimă a comunismului.

Andrei și-a găsit de lucru în informatică și totul pare a se desfășura acum normal pentru el, dacă n-o fi moștenit de la M.R.P. niscaiva scrînteală, bună pentru literatură, nu și pentru viața cea de toate zilele. În aceasta din urmă Andrei pare bun și generos. A fost, de plidă, cu Sonia Larian la spital cînd a fost operată de glaucom și de cataractă (ca toți păguboșii cumulează). Și tot cu ea la Oficiul de refugiați pentru reînnoirea actelor pe care, firește, Raicii nu se gîndiseră s-o facă. Dar Raicii sînt o altă problemă și un alt capitol. Pe altă dată.

Duminică 19 februarie

Telefonează Mounette. Ca de fiecare dată, trebuie plînsă. Că n-a mai venit de mult în Occident (cred și eu, înainte era prezentă la atîtea festivaluri de cinema, din cauze mai degrabă „mihnești"). Că Răsvan Cernat e ca mazilit la Filarmonica din Iași și aceeași mafie de ieri îi barează drumul spre București și deci cariera. Pe ea aș fi gata s-o plîng puțin, dacă nu se poate altfel. Îi păstrez o amintire aparte pentru felul cum ne-a povestit, înnebunită de elan, manifestația de la Brașov (1987) la care participase. Și apoi primul număr al unei reviste de cinema „explozive" după revoluție (se mai poate întrebuința acest cuvînt?) ea mi l-a trimis (colabora sau era chiar în redacție).

Dar și pe părinți! Anda, treacă-meargă, bravă oarecum, complexată în orice caz. Și bolnavă grav cînd am cunoscut-o la Georges și Lucie. Dar acum Mounette îmi spune la telefon că Mihnea a scris „romanul secolului" sau așa ceva — nu e în stilul ei să fie bombastică — și că ei nu mai au „relații", aceeași „mafie" fiind la putere. De cînd Mihnea i-a displăcut dnei Ceaușescu (probabil că în primul rînd i se părea insuportabil de manierat) și l-a mai dat în jos pe scările lor ierarhice, familia joacă persecuția și, dacă ar fi lăsată, aproape disidența. V. și cu mine nu ne prindem însă. Prima oară cînd am vorbit la București, la telefon, cu Mihnea Gheorghiu era entuziast de parcă ne părăsisem ieri, el care nu dăduse nici un semn de viață de vreo 30 de ani de cînd tot circula prin străinătăți. Nu el poate fi sufocat de complexe. Totuși și pe Mounette, și pe Anda le ascult fără neplăcere deoarece nu debitează un rol, ci cred într-adevăr că l-au trăit.

Citesc în puținul timp pe care mi-l lasă computerul (ucenicia la monstru e cumplită) dosarul de interviuri cu țărani ce au fost deportați în Bărăgan, cu un foarte interesant studiu introductiv al Smarandei Vultur. Dacă pe plan strict istoric nu aflu ceva nou, transcrierea exactă a vorbirii lor dă o proză complet dezbărată de clișee. De pildă, Ana Cuzmanovici, „dislocată" în Bărăgan la 15 ani, spune despre fratele ei că „duhănește" trei pachete de țigări pe zi, în loc de fumează. Maria Mărilă scrie versuri populare, evident de factură elementară, dar fără urmă de „foaie verde" și alte stereotipuri în ele. Firește, nu aici stă interesul dosarului ce va deveni,

sper, repede o carte. Ci în memoria redată, în ciuda lipsei de apetență a mediului înconjurător pentru aducerea „de minte“ — și în același timp de vinovăție.

Marți 21 februarie

În sfîrșit, am dezbărat camera mare de monstru. L-am pus la intrare, sub scară, unde nu a devenit frumos (așa ceva nu i se poate cere). Dar biroul sau living-ul, sau biblioteca-discotecă — oricum i-am spune, doar salon nu — și-a regăsit proporțiile dinainte. De lucrat, lucrez mai puțin bine pe el deoarece mă aflu în culoarul de trecere, pe „bulevardul“ casei, fără să pot crea acel spațiu închis al solitudinii, prielnic chiar și scrisului celui mai banal, notația cotidiană slujind mai degrabă exercițiului pe clavir decît dorinței de a scrie. De dorit, nu doresc decît să mă întorc spre Furet, părăsit cu regrete, remușcări și pagubă.

Orice ar fi, mutarea monstrului e ca o victorie (oh, atît de mică!) a simțului estetic asupra celui practic. Și n-ar fi fost cu putință (mutarea) dacă n-am fi obținut să vină de la Telecom să ne pună o altă priză de telefon. Urmau să sosească mîine. Azi după 6, o voce troglodit de străină a întrebat, la telefon, de „dna Lorenț“ (aveam să reconstituim apoi că asta reprezenta stîlcirea lui Ierunca). Era să închid cînd vocea mi-a mormăit ceva cu Telecom: dacă pot veni peste o jumătate de oră. Au sosit doi, vorbind între ei o limbă ciudată și declarînd, de la prima vedere a prizei și firului telefonic, că prelungirea nu se poate face din pricina bibliotecii. Mă și resemnasem, cînd i-am întrebat, ca de rămas-bun, de ce neam sînt. — Iugoslavi, mi-a răspuns cel mai dezghețat. — Sîntem vecini, am dedus eu cu voce tare, înștiințîndu-i că noi sîntem români. Și atunci a intervenit scena pre-finală din actul III: și ei erau români, dar din Banatul sîrbesc, primul rupînd-o într-un soi de dialect, al doilea și mai nesigur pe el, familia fiindu-i strămutată la Belgrad de o generație. Timișoara pronunțată de unii și de alții cu emoție s-a transformat într-un „Sésame, ouvre-toi“; în mai puțin de un sfert de oră, priza telefonică era pusă unde voiam, trasă pe deasupra ușilor și bibliotecii și se lăsa nu chiar cu chef (mai aveau o instalație de făcut), dar cu cafele și whisky, la botul calului, cu schimburi de păreri și experiență exprimate în onomatopee româno-sîrbești.

Solidaritatea estică a acționat din plin, telefonul și *répondeur*-ul se învecinează cu compact-discurile lui V., iar eu îmi continuu lucrul în iluzia că voi sfîrși prin a învăța ceva. Mai știi?

Mi-a telefonat Antonella-Capelle Pogăceanu, căsătorită cu un francez și care vrea să profeseze aici. Venise acum mai multe luni — poate chiar un an — să mă vadă: lucra la un D.E.A. despre scriitorimea română sub comunism și limitele „rezistenței" sale. Cînd mi-a trimis lucrarea, obișnuită fiind cu impovizațiile exotice ale atîtor tineri francezi pe subiecte românești cunoscute de ei pe jumătate, pe un sfert, uneori chiar deloc, m-a impresionat seriozitatea și obiectivitatea ei. Îi pierdusem adresa. O felicit deci acum și-mi povestește că, la susținere, Al. Călinescu i-a făcut aspre reproșuri; ar fi nedreptățit pe scriitorii români! De fapt, s-au nedreptățit singuri și Al. Călinescu, tot făcînd depresii pe această temă, o știe mai bine ca oricine. A.C.P. scrie acum o teză de doctorat cu problemele româno-maghiare (naționalismul de cele două părți), prin care, probabil, părînd destul de echilibrată — va nemulțumi și pe unii, și pe alții.

Altă scrisoare de la Bedros Horasangian, care s-a refugiat la o revistă a armenilor din România, dar se simte stingher și nu-și găsește locul nicăieri. Îl sfătuisem să se „refugieze" într-un... roman, singurul spațiu unde n-are cum să fie străin. Ne trimite o fotocopie din *Jurnalul* lui Vasile Dem. Zamfirescu, psihanalist și discipol, cred mediocru, al lui Noica. În pasajul cu pricina din 23 noiembrie 1985, Noica, revenit de la Paris, îi relatează întîlnirea cu noi și argumentele prin care a vrut să ne convingă să abandonăm politicul și să ne dedicăm „în întregime" politicii culturale, promovînd „valorile reale din țară". Îmi aduc perfect aminte, era în anul cînd Noica se înfuria pe Soljenițîn și pe Goma, îndemnîndu-ne să-i facem cunoscuți pe tot felul de „protocroniști" de partid. Cînd a ajuns chiar să îndemne pe refugiați la colaborarea „culturală" cu Ceaușescu, îmi aduc aminte că mi-a dispărut respectul aproape școlăresc pe care i-l purtam, chiar și atunci cînd era iritant — și-am ajuns să cam țip la el. De țipat, de altminteri, el țipa mai tare. Nimic din toate acestea nu transpare, firește, în seninătatea cu care dă seama învățăcelului său de întîlnirea noastră.

În *România literară*, nr. 5, primită azi, o pagină de Alexandru Niculescu asupra lui V., nu polemist, nu critic, nu opozant sau nu numai, ci istoric literar. Al.N. e dintre cei care găsesc că se face prea puțin pentru noi în România, noi doi avînd tendința — doar uneori, e drept — de a crede că se face prea mult. Al.N. nu e doar bine intenționat, ci și convingător. Cel puțin pe mine m-a convins. Nu știu dacă și pe V.

Miercuri 22 februarie

Într-o zi a toamnei trecute, negăsindu-mi cartea pregătită pentru lectura în metrou, am luat, în fugă, din bibliotecă un Claude Roy, *Somme toute* din 1976. Probabil că atunci n-o citisem, altfel nu-mi explic șocul resimțit. Nu-mi aminteam din alte cărți ale lui citite, începînd din anii '60 (înainte nu-l „frecventam", era prea comunist, după ce fusese prea fascist, mai precis petainist — *Oda* lui către Mareșal!), acest dar de portretist, cu totul aparte. Văzuți de el, Sartre, Breton, François Mauriac, dar mai ales Aragon (primul Aragon, cel al Elsei și al supremației în partid, al doilea îndeosebi, „le veuf" dar nu „l-inconsolé", redat libertății, chefului și străzilor nopții pariziene, pierdut și regăsit în ea) sînt mai „vrais que nature". Probabil că Roy nu intră în clanul celor „mari" ce vor rămîne (deși felul în care Valéry și Gide sînt proscriși în purgatoriul indiferenței poate să ne lase sceptici asupra corelației dintre valoare și durată). Dar în afara poemelor ce se strecoară între capitole, de un nivel aproape amatoristic, e un scriitor de care am simțit că nu mă voi mai putea lipsi.

Iată de ce am urmărit astă-seară emisiunea „Le Cercle de Minuit", consacrată lui și la care fusese liber să-și invite prietenii, pe Jean Daniel, Michel Polac, Roger Grenier etc. Îl mai văzusem pe Claude Roy la alte emisiuni, la Pivot, printre altele. Era violent, cu formule incisive, sclipind de o inteligență a replicii instantanee. Chiar după ce a fost operat de cancer (i s-a scos un plămîn) aceeași vitalitate îl făcea de temut. Acum, a scos o nouă carte, are 80 de ani, capul e întreg, dar vitalitatea a dispărut. De banalitate nu-l salvează decît un surîs bun și deseori autoironic. Ceilalți, deși ceva mai „tineri", sînt cuprinși și ei de o oarecare mole-

şeală. Jean Daniel e probabil cel mai bine şi mai la zi, neuitînd să-l citeze pe Furet în privinţa febrilităţii cu care intelectualii au sărit la extreme între cele două războaie şi insistînd asupra portretistului C.R. Polac s-a îngrăşat (de cînd s-a lăsat de pipă) şi, în afara unei critici justificate (absenţa simbolului Sarajevo din „jurnalul" lui C.R.), se cam străduieşte să fie „drôle", ceea ce nu cadrează nici cu lîncezeala emisiunii, nici cu vîrsta omagiatului. Deoarece există probabil un prag dincolo de care nu trebuie să te mai dai astfel în spectacol; contrar radioului (unde doar vocea tremură) televiziunea nu iartă. În fond, cred c-am rămas pînă la capăt tocmai pentru a lua o lecţie. Să presimt momentul cînd va trebui şi eu să încetez, să-mi învăţ pragul.

Mai ironică pare situaţia după ce Andrei Savu a venit astă-seară la noi să-mi aducă *L'éditeur et son double* de Hubert Nyssen, cu care Gabriel ţine cu tot dinadinsul să fac o emisiune asupra Ninei Berberova, care ar urma să fie programată la Televiziunea Română cînd îi vor apărea traducerile la Humanitas. Cum Nyssen este acela care a „descoperit-o" şi, publicînd-o la Actes Sud, a impus-o la peste 80 de ani, cum a însoţit-o şi în călătoria de reîntoarcere la Sankt-Petersburg, e şi cel mai indicat s-o prezinte. Virgil, mai sensibil ca mine la „prag" — şi cînd nu trebuie —, a refuzat, mai rămîneam doar eu. Care nu mi-o doream. Deşi proza fără lacrimi şi fără adjective a Berberovei (cea din *L'Accompagnatrice*) mă seduce, personajul Berberova, aşa cum reiese din autobiografia ei *C'est moi qui souligne*, e prea egoist, duritatea lui devenind vizibilă într-o stupefiantă frază în care mărturiseşte că i-a plăcut secolul în care a trăit. O frază de negîndit la Nadejda Mandelştam sau la Anna Ahmatova! Dar i-am promis lui Liiceanu şi o voi face.

Joi 23 februarie

Telefon (9 seara) de la Ioana Patapievici. Speriată, şi e normal: au venit — ca pe vremuri — la vecinii ei de palier nişte ofiţeri de la SRI să „întrebe" de Horia. Că a fost fotografiat alături de un arab care ar face trafic de devize (pretextul), că de ce e împotriva regimului (textul). Ioanei nu îi este frică să i se întîmple ceva lui

Horia, dar e uimită de reintroducerea acestui sistem de „anchetă", ce arată că securiştii şi ai lor nu se mai tem să se manifeste pe faţă. Şi-au arătat şi legitimaţiile!

O sfătuiesc să aibă o convorbire cu Liiceanu, înainte de a-l alerta pe Horia. Şi dacă e nevoie de scandal, atunci să se facă public la *22*, adică chiar acolo unde a scris Horia articolele „împotriva regimului". Înţeleg senzaţia ei: eu însămi, auzind ştirea, am avut impresia că mă întorc în timp cu peste cinci ani. Dacă se ajunge la scandal, de data asta scriu şi eu, tăcerea devine intolerabilă, nu mai poţi beneficia de scuza că „ţi-ai făcut datoria" (expresie pe care o detest) cît a fost greul, iar acum în cvasinormalitate mai poţi lăsa pe alţii să se indigneze. De urmărit deci cu „vigilenţă", cum se spunea într-un limbaj de partid, din păcate reactualizat.

Mă cheamă Mihnea de la Est-Libertés. Îmi va trimite mîine traducerea Sandrinei din Întrevederea Cioran-Liiceanu, pe care, concomitent cu filmul de televiziune (sînt oferte la Arte), Michalon vrea s-o editeze acum imediat, adică mai înainte, cînd nici măcar nu e sigur că Gabriel a semnat un contract. Împărtăşim, V. şi cu mine, temerile exprimate ieri de Savu: din pricina acestei publicaţii cu care Simone poate să nu fie de acord, s-ar putea să nu mai poată fi luat filmul pe unul sau altul dintre canalele de televiziune franceze (Pivot a scris un articol entuziast în *Dimanche Matin*, îndemnînd pe directorii de la A 2 şi FR 3 să se bată pe film). Savu îi va retelefona lui Gabriel în acest sens.

Vineri 24 februarie

Telefon, pe la prînz, de la Gabriel, ca totdeauna atent cu timpul nostru şi de o fineţe sufletească rar întîlnită. Ne roagă ca, din textul ce ne va fi transmis de la Michalon (de fapt, *Introducerea* lui G.), să nu citim decît un pasaj şi nu cele 100 de pagini anunţate. Le vom citi, bineînţeles pe toate, dar, o dată mai mult, profunda politeţe a inimii — care e, în fond, grijă pentru semen — ne impresionează. De fapt, sîntem acum obişnuiţi cu ea la Gabriel.

Îl întreb şi de Ioana Patapievici. A văzut-o, auzind despre ce e vorba s-a urcat (cum spune el) „în plafon" şi a făcut „tot ce trebuie". Nu-l întreb ce (telefonează de la Humanitas), dar presupun

că i-a telefonat lui Măgureanu şi a făcut scandal. Ne va spune Ioana deseară.

Ne-a spus. Gabriel nici nu s-a gîndit să-i telefoneze lui Măgureanu (şi bine a făcut), ci să dezlănţuie scandalul. În *22*, Rodica i-a şi luat un interviu Ioanei şi, dacă am înţeles bine, şi lui Horia, iar Doinaş, alertat de Gabriel, va face o interpelare la Senat. Manolescu i-a telefonat astă-seară Ioanei pentru a se vedea luni, tot cu privire la intervenţia în Parlament. E foarte bine că reacţia ia proporţii, fiindcă doar astfel poate fi împiedicat SRI-ul să se slujească la lumina zilei de metodele leite ale Securităţii. Ioana e dezamăgită doar de vecinii ei de palier, morţi de teamă. Fiului lor, care-i povestise totul, i-au reproşat amar „imprudenţa", iar Ioanei că-i pune în primejdie. Pe astfel de reacţie de supunere şi frică se bazează noul regim ca să-l perpetueze pe cel vechi. L-am sunat în Germania şi pe Horia. Nu era acasă, tocmai îi telefona Ioanei.

A sosit şi textul promis de la Est-Libertés. Fireşte, l-am citit integral (sînt vreo 40 de pagini). Pasajul la care se referea Gabriel (implicarea lui Cioran în ideologia de extremă dreaptă) e tratat cu tact pentru a nu provoca „o nouă afacere Heidegger", cum se temea G. Tot eseul introductiv e de foartă bună ţinută, iar traducerea Sandrinei, cu mici excepţii, bună, inadmisibile fiind doar numeroasele greşeli de ortografie şi de gramatică (cînd te gîndeşti că fata asta a trecut o teză de doctorat la Sorbona, măsori şi mai bine decandenţa „înaltului for"). Îi telefonăm lui Gabriel pentru a-l linişti şi a-l felicita.

Toate acestea, înainte să vină, seara, Gălăţanu cu soţia, aducîndu-ne fotocopia tezei Alinei Mungiu (promisă de luni de zile), ca şi primul său volum de versuri. Am impresia că se aşteaptă să înlocuim, pentru propria-i lămurire, critica de poezie cam absentă în ţară, cu excepţia cea mai notorie, a lui Grigurcu. O veste proastă pentru ei: nu va mai apărea *Expresul*.

Duminică 26 februarie

Mai multe telefoane, ieri şi azi, cu Gabriel pe de o parte, cu Sandrine pe de alta. Încîntată de corecturile propuse, minimale, e drept, Sandrine ar vrea să-mi trimită, la „revăzut", tot textul *Întrevederilor Cioran-Liiceanu*.

Citesc, în puţinul timp liber ce mi-l lasă monstrul, *L'éditeur et son double* a lui Nyssen. Berberova, care îl „judecă" pe Soljeniţîn cu o suficienţă penibilă, mă interesează, de fapt, din ce în ce mai puţin. Dar din moment ce-am promis...

Dau, în sfîrşit, şi de Smaranda Vultur la telefon şi îi comunic excelenta impresie pe care ne-a lăsat-o dosarul ei cu deportaţii din Bărăgan.

Şi scriu în acest *Jurnal* ce devine de o insuportabilă lungime, notînd tot felul de mărunţişuri pe care altădată le-aş fi lăsat să treacă — bune pentru uitarea noastră cea de toate zilele — doar pentru a face exerciţii practice pe lecţia „magistrală" dată aseară de Cristo.

Atunci de ce să nu adaug lunga convorbire — aproape un ceas — cu Magda Cârneci? Plecînd de la teza ei (*Artele plastice sub comunism*) reiau plîngerea mea litanică asupra incapacităţii intelectualui român de a se ocupa şi preocupa de fenomenul ce i-a măcinat viaţa, cel totalitar. Preferă — de cîte ori mă voi repeta? — să oscileze în decriptarea răului prin arhetipurile naţionale, de la *Mioriţa* la *Moftul român*, decît să se refere la arhetipul esenţial, comnismul aşa cum a fost făurit la Moscova şi exportat în tot Estul. Degeaba publică Liiceanu pe mai toţi „clasicii" genului (de la Hannah Arendt la Besançon şi, în curînd, Furet), ochi de citit vor fi, minţi de gîndit, asimilat, reflectat s-ar părea că nu. E şi ea de acord, dar numai cu asta cum să mergem mai departe?

În sfîrşit, îl căutăm, iar fără rezultat, pe Horia. Ioana P., căreia îi telefonăm pe urmă, ne spune că e plecat, cu o excursie organizată de „şcoala" lui, pe alte meleaguri germane. Alertat de Gabriel (ne înştiinţase de ieri c-a făcut-o), Pleşu i-a telefonat lui Măgureanu! Bineînţeles că nu „ştia" nimic şi că va „cerceta". Ioanei, pe care a chemat-o şi el, i-a anunţat că va scrie în *Dilema.* Iar „obiectul" miniscandalului politic ce va interveni săptămîna viitoare se dedă la excursii studenţeşti prin Germania! Şi bine face. Şi el, şi Ioana au reacţionat cum trebuie.

Luni 27 februarie

Nu pot să răspund la scrisori deoarece pe claviatura vechii maşini de scris mi-ar fi acum greu de scris (de-abia m-am obişnuit cu caracterele româneşti de pe computer), iar imprimanta n-o voi avea,

probabil, decît în jur de 15 martie. Am telefonat azi din nou la FNAC: sînt mereu în ruptură de stoc. Toți vînzătorii de acolo (pe bulevard Saint Germain) sînt pe cît de tineri și drăguți, pe atît de ineficienți. Continuu deci să scriu aici tot felul de nerozii doar pentru a mă exersa, avînd drept unic interlocutor: Monstrul, mai precis ecranul lui.

În acest timp, ceilalți „interlocutori" așteaptă. În curierul de azi:

Scrisoarea lui Sami Damian cu detaliile „invitației" și programul seminarului în care este inclusă discuția despre *Unde Scurte*, IV. De mine depinde fixarea datei. Devine din ce în ce mai greu să refuz. Va trebui să iau o hotărîre și cît mai repede. Întrebarea e, repet și mă repet, dacă s-o fac cînd e Liiceanu acolo sau mai înainte (dat fiind cele scrise de S.D. despre el și Pleșu.)

George Pruteanu ne-a trimis cartea lui de întrevederi, *Pactul cu Diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu*. În dedicație, speră că nu vom fi iritați „din cale afară". Mă uit la sumar și înțeleg: evident că Petru Dumitriu ne vorbește de rău. Dreptul lui, numai că minte. Pretinde că ne-a văzut doar o singură dată și că n-am făcut nimic pentru el. Fals, ne-am întîlnit de mai multe ori, Virgil l-a și prezentat public la o conferință ce i-a fost consacrată la Preuves, iar după ce au plecat în Germania ne-am și scris. Pînă cînd, furios că am pomenit într-o cronică de romanul său despre Canal — ceea ce el însuși făcea din plin detaliind „mîrșăvia" sa trecută —, mi-a trimis o misivă mînioasă, declarîndu-mi că nu sînt nimic și el totul și că mă „scoate" din literatura română. Se mai plînge în interviul de acum că Virgil (mai ales de el se ocupă) și cu mine nu am vrut să-i luăm un interviu la Europa Liberă. Uitînd sau prefăcîndu-se că uită un fapt elementar: pe atunci nu lucram la nici o Europă Liberă, ci doar la Radio Paris. În fond n-are nici o importanță, nici nu ne gîndim să restabilim adevăruri atît de mărunte. P.D. rămîne probabil victima aproape exemplară a propriului său compromis inițial: oricît ar continua să se acopere singur cu noroi, să-și facă *mea culpa* (năpustindu-se pe cei ce-i repetă afirmațiile, în gura altuia, ele devin denigrări) și să încerce singur a se convinge că l-a iertat Iisus, blestemul continuă. Iar el seamănă leit cu portretul lui Dorian Gray. E probabil cea mai deplină ratare umană și literară de sub comunism la noi. Deoarece el avea *de unde* să rateze, numai talentul nu-i lipsea.

Să-i răspund deci lui Pruteanu că n-am fost „iritați“ și să profit pentru a-l întreba ce a făcut cu interviul cu care ne-a pisălogit o după-amiază întreagă la București, astă-toamnă, dacă nu l-a publicat (ceea ce sper) să n-o mai facă sub nici un motiv. Presupun că și știu pentru ce nu a apărut: prea categoric îl apăram pe Goma, în timp ce-l atacam pe Breban.

Primesc o scrisoare, o fotografie și primul volum de la „copilul-minune“ al poeziei românești, Cosmin Nicolae. E un caz; n-are doar talent, ci și — la cei 15-16 ani ai lui — o maturitate uimitoare. L-a adus maică-sa la semnarea de cărți de la Humanitas în 1993, apoi mi-a scris ea cerîndu-mi sfaturi pentru cariera lui (să-l lase să fie publicat sau să încerce a-l „înțărca“ într-o viață de copil normal?). Am dirijat-o atunci spre Blandiana, căreia i-am telefonat să-i descriu „cazul“. Văd că l-a înțeles prea bine din scurta prezentare de pe ultima copertă a cărții. (În afară de posibilitatea penibilă, dar nu exclusă, în care un adult s-ar ascunde în spatele acestei farse pentru a pătrunde mai repede și mai scandalos în literatură, dar e o ipoteză de care nu voi ține seama). Îmi scrie acum pentru a mă pune la curent cu ultimele lui lecturi — Malraux, Kafka, Hesse, și a-mi cere sfatul dacă să-și traducă poemele în franceză și engleză sau să le redacteze direct în această limbă. Precocitate deci și în dorința de carieră internațională.

Am mai primit (s-a dus V. la cutia poștală) Programul Centrului Cultural al Ambasadei și al lui Virgil Tănase. La o ședință consacrată culturii de tranziție și Fundației Culturale Române nu va participa doar Buzura, ci și... Mircea Zaciu! Îi pierdem oare rînd pe rînd? Plata sau răsplata e, fără îndoială, publicarea *Dicționarului* la editura Fundației. Mîine, n-ar fi imposibil ca la astfel de ședințe să participe și alți scriitori ce s-au lăsat editați acolo: Bujor Nedelcovici sau Ilie Constantin, fără a mai vorbi de Țepeneag. Treaba lor și tristețea noastră. De altminteri,Tepeneag a mai fost la Centru în anii din urmă. Dar, în ce-l privește, ne-am consumat de mult amărăciunile.

Seara pe la 9, telefonează din nou Ioana. Deprimată din cauza vecinilor. I-au făcut scandal că le-a dat numele și se văicăresc, conform modelului cunoscut: că băiatul nu va mai putea intra la

facultate, că le-a distrus liniştea tocmai lor care au avut curajul s-o pună la curent (Ioana află astfel că SRI-iştii cu pricina s-au dus cu aceleaşi întrebări la toţi vecinii din bloc şi ei au tăcut mîlc, după vechea obişnuinţă).

Din pricina acestor sîcîieli, Ioana — ştiind totuşi cu buna ei luciditate că felul în care a procedat era cel bun — nu se mai bucură deplin de primele rezultate: Doinaş a intervenit în Senat, dar totul s-a cam terminat în „băşcălie", iar Manolescu — care i-a telefonat, oficial, ca şef al PAC-ului, lui Măgureanu — nu a primit încă răspuns, M. nefiind în birou.

Marţi 28 februarie

Le-am scris totuşi (scrisorile). Patru la rînd: Alina Mungiu, poetul-copil Cosmin, Pruteanu şi Sami Damian (am vorbit astă-seară la telefon cu Gabriel, nu-l deranjează să aibă prin mine de-a face cu el, deci pot fixa seminarul după 20 iunie, cînd e şi el la Heidelberg).

Miercuri 1 martie

Seara, telefonează Mihnea, sosit de la Tirana şi cu gîndul la o nouă plecare a lui către Bucureşti, poimîine. Îl pun la curent cu „cazul Patapievici".

La rîndul lui, cîteva ştiri. Cea mai importantă: PAC-ul va ieşi din Convenţie, UDMR-ul a şi făcut-o (cred şi eu după proiectul de „autonomie teritorială"!). A vorbit cu Manolescu, care crede că aşa e mai bine. Tare mi-e teamă că-şi fac iluzii: şi Niki, şi el.

Pornind de la corecturile aduse la textul lui Gabriel tradus de Sandrine, ajungem şi la Michalon care a luat de la Gallimard, pentru propria-i editură, şi colecţia „Temps Modernes". Vrea, în principiu, să publice deci şi *Piteşti*-ul lui Virgil ca al doilea volum al colecţiei.

Joi 2 martie

Din nou ştiri de la Ioana P. A apărut pagina din *22* pe care i-a trimis-o prin fax lui Savu pentru noi (pînă acum nu s-a manifestat). Cu articolul Rodicăi Palade, relatînd „obiectiv" cele povestite de Ioana, cu o foarte scurtă intervenţie a lui Horia prin telefon şi cu in-

terpelarea lui Doinaş în Senat. Pe de altă parte, a avut loc o reuniune la G.D.S. unde a fost discutat „cazul“ şi se pare că Gabriel a fost excepţional. Pleşu a vorbit la Europa Liberă (ca de obicei, textul trece şi în *Dilema*) şi a fost invitat şi de Tele 7 abc să discute pe acest subiect. Toate organele de presă neoficiale (presupun deci posturi de televiziune şi radio) au semnalat gravitatea abuzului.

Doar Horia — spune Ioana — nu pare a lua prea în serios ce s-a întîmplat, poate (crede ea) spre a nu o speria. Am impresia că s-a făcut maximum, deşi Gabriel a lăsat-o să înţeleagă că mai are alte planuri.

Vineri 3 martie

Telefon de la Bucureşti: Ion Bogdan Lefter chiar din sediul Europei Libere. Credea că fusesem anunţaţi: a fost numit şeful biroului bucureştean.

Lefter spera că sosim la Bucureşti, ne văzuse pe lista de „invitaţi“ ai Fundaţiei lui Banu Rădulescu, *Memoria* (am refuzat de acum cîteva luni). L. voia să fim „sărbătoriţi“ şi la ASPRO, să ne primim titlurile de membri de onoare „atribuite“ în septembrie. Cîteva bîrfe apoi (minore) despre Congresul Uniunii şi expresia antipatiei lui, neascunsă, împotriva lui Ulici.

Cînd m-am trezit azi era gazul în pană pe tot cartierul. Deci nici cafea, nici apă caldă de spălat, nici foc. Telefoane peste telefoane pe la vecini şi la Gazul Franţei, unde ni se promite, vag, reparaţia pe după-amiază sau pe seară. Virgil, stoic (nu înţeleg cum poate rămîne atît de calm în astfel de situaţii cînd eu devin un pachet de nervi, nu înţeleg şi-l invidiez), rămîne acasă, eu plec la Hotel de Ville să caut o lampă pentru monstru — şi nu mă pot decide. Cînd mă întorc spre seară totul e restabilit, luăm cafele şi ne e cald.

În astfel de situaţii iritante — e drept destul de rare — îmi aduc mereu aminte de Marin Preda care se tot scula de pe fotoliu la cinci-zece minute să privească aparatul de încălzire cu gaz, nevenindu-i să creadă că te poţi încălzi fără a tăia lemne (totuşi la Bucureşti va fi avut şi el „gaze“ cum se spunea acolo) şi vrînd să ştie, neîncrezător în progres, ce facem cînd se strică. Ce să facem? i-aş fi răspuns eu azi, fugim de-acasă.

Sîmbătă 4 martie

Repetiția zilei de ieri: pană de gaz de la 12 pînă pe la sfîrșitul după-amiezei (6-7). De data asta l-am lăsat pe V. să „fugă de-acasă“ ca să nu asiste la telefoanele mele enervate prin vecini (o vecină îmi spune că n-a mai văzut astfel de *coupures de gaz* în cartier, din timpul războiului!) și — inutil — la Gaz de France. Mă îmbrac ca pentru sporturi de iarnă (am senzația că cele vreo 17 grade din casă nu sînt mai mult de 5-6) și bat oarecum stoic la monstru (din ce în ce mai puțin monstruos). Seara, cînd se întoarce V., aflu că s-a descoperit sursa nebuniei, o mare *fuite* pe o stradă apropiată, unde era plin de poliție și pompieri. Rămîn totuși cu impresia că totul va reîncepe mîine, ca într-un film detracat unde aceeași scenă, una singură, se fixează pe ecran. Sînt revoltată de fragilitatea mea, iritabilă la culme din pricini mărunte. Cum aș fi reacționat pe vremea cumplitelor ierni românești cînd Ceaușescu drămuia căldura?

Seara reușim să dăm, în Germania, de Horia P. Cu gripă, răcit cobză, și neștiind toate detaliile pe care ni le-a spus nouă Ioana. Îl declarăm omul cel mai celebru și mai „protejat“ deci acum din România și ne înveselim cît putem noi mai bine (de fapt, nu prea avem de ce).

Duminică 5 martie

Telefonită bucureșteană acută.

Ioana Patapievici cu o singură știre nouă: la Tele 7 abc nu va vorbi doar Pleșu despre „cazul P.“, ci va fi o discuție între el și Liiceanu. Din ce în ce mai bine.

Mă încumet și-i telefonez din nou Gabrielei Ad. Spun „mă încumet“ deoarece știu că din conversația prea lungă nu mă voi alege decît cu parantezele. Rar am întîlnit pe cineva mai puțin dotat pentru acest gen de comunicare decît Gabriela. Și acum cam tot așa iese. Aflu însă că atît *România Liberă*, cît și *Cronica r.* au anunțat participarea noastră la simpozionul *Memoria*. Deci nu delira Lefter cînd credea că vom veni la București.

Îmi dă prin minte să-l chem pe Vlad Zografi, tot aveam intenția s-o fac zilele astea. Și misterul se dezleagă: refuzînd, îi sugerasem totuși lui Banu Rădulescu să ia ceva din interviurile acordate lui Zografi pentru a ne avea și pe noi prezenți, cît de cît. Ceea

ce a şi făcut. Deci Z. a extras din răspunsurile lui V. asupra anilor '45-'47 un fragment — probabil acela cu crizismul — şi l-a intitulat „Agresorii neliniştii", iar de la mine cînd descriam mediile occidentale otrăvite de dogma marxistă, cu un titlu de care nu-şi mai amintea exact, ceva cu Utopia. Şi le va citi marţi dimineaţa. De unde şi iluzia prezenţei noastre (Gabriela se întreba, de pildă, dacă nu-i telefonam de la Bucureşti). O ştire bună de la Z., va sosi Anca la Paris pe o lună. Şi cum ne e tot atît de dragă ca şi el...

Cum am terminat cu Bucureştiul, telefon amar de la Mona. Paul Goma, în *Jurnalul* său publicat în ultimul număr din *Vatra* (încă nu l-am primit), descrie o scenă imaginară cu tatăl ei din care reiese că preotul cu pricina ar fi fost înscris în P. C. (ceea ce nu se putea). Plus alte drăcovenii şi amabilităţi privindu-i pe Mona şi Ţepeneag. Mona mă întreabă ce să facă: să trimită o rectificare la revistă sau nu? Prima mea reacţie e da, mă gîndesc apoi că riscă să intre astfel într-un dialog interminabil şi nu mai ştiu ce s-o sfătuiesc. Deşi ţin la ea, nu uit să strecor totuşi ceva şi despre incorectitudinea de care a dat dovadă Ţepe, cînd a scris recent că, spre deosebire de alţii — aceştia fiind vizibil noi —, el n-a vrut să intre la Europa Liberă ca să facă acelaşi tip de propagandă ca în ţară, dar de-a-ndoaselea. Ce să răspundă Mona? De fapt, nici nu aştept un răspuns, dar, din moment ce vorbim de „infamiile" lui Goma, să se ştie că mai sînt şi alţii (de n-ar fi, în ultimele luni, decît Breban sau Petru D., amîndoi inventîndu-ne fie atitudini pe care nu le-am avut, fie fraze pe care nu le-am rostit).

Ca să scap de „problemele" româneşti, mă întorc decis spre Furet. Îl citesc rar (deci prost) din pricina exerciţiilor cotidiene pe computer. Azi, iar a venit Cristovici să-mi dea o lecţie. Fie explică el prea repede şi e lipsit de metodă, fie sînt eu total inaptă, fie amîndouă, merge încet şi greu, iar lucrul adevărat la volumul al VI-lea (mai am doar puţin, dar nu e încheiat) aşteaptă mai departe.

Cîte mărunţişuri!

Marţi 7 martie

În faţa corespondenţei aduse ieri de V. de la cutia poştală, m-a apucat o cvasipanică. Prea mult ziare de răsfoit, unele chiar de citit, prea multe cărţi de la cunoscuţi, mai puţin cunoscuţi sau chiar ne-

cunoscuți, și mărțișoare pentru care nu poți să nu mulțumești. Pierdere de timp mai plicticoasă acum, cînd se apropie și întrevederea cu Nyssen — pentru care încă nu m-am pregătit, ca și — totuși — livrarea ultimului volum din *Unde scurte* pentru Humanitas.

Hotărît lucru, ar trebuie să învăț, chiar acum spre final, impolitețea. Să nu mai răspund la absolut toate scrisorile de la veleitari sau mai puțin, să nu mulțumesc pentru toate cărțile de începători sau mai puțin. Dacă nu aș fi reacționat în acest fel cu o teză de doctorat, *Prozatoare ale literaturii române moderne*, a unei cercetătoare, Liana Cozea, răspunzîndu-i imediat, nu aș fi primit ieri, prin scrisoare recomandată, o somație amabilă de a-i comunica grabnic „impresiile“ mele.

Poți să nu-i trimiți cîteva rînduri prea bine cunoscutului Dan Petrașincu, cînd romancierul de altădată revine acum în tipăriturile românești ca „istoric al religiilor“ și ca Angelo Morretta? Nici gînd. E brav și e trecut de vreo 80 de ani. Și apoi face parte, nu-i așa, din păcatele Cenaclului „Sburătorul“, deci din moștenirea mea „personală“.

Și așa mai departe. În teanc, mai dau peste:

— o invitație pentru V. și pentru mine la un colocviu, în mai, la Timișoara, despre „Ideea europeană și dilemele presei postcomuniste“, organizat de filiala bănățeană a Uniunii Europene. Brândușa Armanca, corespondenta Europei Libere cu care am cinat la Timișoara (e vicepreședintă a colocviului sau asociației), adaugă cu mîna pe formularul în limba engleză că pentru V. și pentru mine este asigurată și „finanțarea drumului cu avionul“. Nici nu se gîndesc deci c-am putea refuza, ceea ce din păcate vom face. Am confirmarea azi cînd, prin Sandra Vulcănescu, îmi telefonează o timișoreancă, Dana Diminescu (nepoata lui Brutus Coste), care face la Paris o teză de sociologie sau antropologie și vine acum de la Timișoara cu numere din *Orizont*, scrisoare de la Șerban Foarță și tot felul de vești de la Mihăieș și Adriana Babeți (a cărei vedere se pare c-ar fi amenințată). Cu toții sînt siguri că ne vedem la primăvară la colocviu. Ce rău îmi pare că nu va fi așa. Dana D. vine mîine să ne aducă mesajele;

— Iordan Chimet ne trimite o scrisoare din 9 februarie (!) nu prin poștă, ci prin cineva care a pus-o la Paris — mania moște-

nită din comunism a clandestinității —, în care descrie proiectul studiului colectiv întreprins asupra „identității“ românești și ne cere colaborările pînă în martie (sîntem în martie!) netinînd seama de misiva de acum vreo două luni unde îl înștiințam că nu-i vom trimite texte;

— de la Ion Ioanid, un nou *Memorial al durerii*, prin care Lucia Hossu-Longin inaugurează o serie despre „rezistența din munți“. Deși filmul n-are nici o arhitectură, fiind mai dezlînat și mai plin de clișee patriotarde ca oricînd, episodul are meritul de a răspunde clar intervenției unui general-maior (nu știu cum va fi venind asta) Tăbăcaru care a îndrăznit să afirme pe Tele 7abc că cei din munți erau „bandiți“. Reapar deci nu numai comuniștii, ci și terminologia lor. O nerușinare ce sfidează însăși indignarea. Ce extraordinar ar fi fost dacă emisiunea Luciei H.-L. ar fi avut ținuta glacial-superbă a descrierii lui Greceanu despre încercarea de evadare din Aiud — textul a apărut, cu o scurtă introducere a lui Zografi, în *22*. Am pierdut (în parte cred din pricina lui Banu Rădulescu, care n-a luat în seamnă primele texte trimise lui de fostul pilot încă din 1991 — printre care și cel cu evadarea, găsindu-le probabil prea seci) unul dintre marii martori ai universului concentraționar. De talia tocmai a lui Ioanid, dar mai nervos, mai concentrat decît el.

Decepționante mi s-au părut (și poate că n-am dreptate) cele apărute tot în *22* despre cazul Patapievici. Nici măcar răspunsul lui nu e la temperatura exactă a situației. Bine totuși că i s-a dat, ca simptom, importanța cuvenită.

Tot ieri, cu biroul plin de scrisori și ziare, și întrebîndu-mă cu ce să încep, telefon de vreo oră cu Sandrine pentru corecturi la traducerea ei din *Întrevederile Cioran-Liiceanu*.

Orele 2 noaptea.

Mi-am dat încă o dată seama, mi-am dat și mai bine seama, cît de îndrăzneț este demersul lui Furet de a pune pe plan de egalitate — și de complicitate — comunismul cu nazismul și de a denunța antifascismul ca pe un mijloc de a camufla natura criminală a comunismului, urmărind timp de trei ore și mai bine filmul consacrat lui Leni Riefenstahl și dezbaterii asupra lui pe Arte. Toate sloganurile actualului antifascism apăreau la mai toți participanții,

cu excepția — mai mult decît notabilă — a lui Frédéric Mitterrand (moderator) și a unei gazetare germane. Deci Leni Riefenstahl nu poate fi comparată, prin felul cum și-a pus arta în slujba unui regim totalitar, cu — să spunem și s-a spus — Eisenstein, deoarece ar însemna, cum a afirmat fără să roșească agresivul director al Institutului Goethe, să relativizăm istoria (era o trimitere la revizioniștii care neagă lagărele naziste ale morții) și să punem pe același plan pe Stalin cu Hitler! Nu se poate păcat mai mare! Primul va fi fost groaznic, dar nu era rușinos, nu vehicula o ideologie otrăvită, doar al doilea e purtător de virus ucigaș. Nemaidispunînd, după implozia comunismului, nici de comanda moscovită, nici de rolul fixat de Kremlin (a camufla unele „excese" sau „erori" din patria socialismului, adică natura totalitară a comunismului), „antifasciștii" se slujesc acum de renașterea unui pericol nazist imaginar pentru a oculta, în fond, propria lor colaborare (conștientă sau nu) cu celălalt totalitarism al veacului: comunismul, fără de care nazismul probabil că nici nu s-ar fi ivit sub forma lui delirantă (și Furet o arată cum nu se poate mai clar). Lucrul a devenit vizibil încă de la colocviul disidenților de la Cracovia, unde sugestia Anei Blandiana, a mea, a lui Gabriel Liiceanu de a se deschide un „proces al comunismului" a provocat o reacție de indignare la cei mai mulți disidenți de „obîrșie" comunistă, începînd cu bunul nostru Michnik. În Franța, reculpabilizarea vichystă și cererea de noi sancțiuni (parcă epurarea de după război nu s-ar fi făcut în sînge), în Germania agitarea pericolului neonazist decurg din același demers. Azi însă nici nu mai pare comandat de o Moscovă ce nu se mai descurcă nici cu ea însăși.

Condusă de o echipă de „stînga" (în sensul cel mai rău al cuvîntului, dar oare există unul cu adevărat bun după ce stînga s-a compromis prin tovărășia de drum cu comuniștii?), nu era anormal ca acest scenariu să se repete în dezbatere. Aproape anormală, atitudinea — și nuanțată, și măsurată — a lui F. Mitterrand, care, în primul rînd, nu vrea s-o reducă pe Leni Riefenstahl doar la o propagandistă a lui Hitler, iar apoi nu vede de ce n-ar putea fi comparată glorificarea dictatorului, la ea, Hitler, cu aceea a lui Eisenstein. Acesta îi oferise lui Stalin prototipul salvator al lui Ivan Cel Groaznic.

Ce greu va fi digerată cartea lui Furet de intelighenţia în stare de frustrare ideologică!

Surpriza de a vedea ce a fost L.R. înainte de marile ei filme de propagandă, şi mai ales după, filmînd un trib în Africa sau făcînd filme subacvatice şi plonjînd pînă la 91 de ani. Sistemul ei de apărare (deoarece este mereu interogată ca la tribunal şi dusă sistematic „la locul crimei", unde filmase congresul nazist sau jocurile olimpice) este foarte slab, dar nici înflăcărată de ideologia nazistă nu cred c-a fost. Ci gîndindu-se doar la cariera şi arta sa şi servindu-se de admiraţia lui Hitler spre a şi le îndeplini. Pînă şi soţul de 40 de ani pe care şi-l oferă cînd ea depăşise 60 este un operator pe care-l formează spre a avea un bun cameraman în Africa şi în plonjeuri.

Poate exagerez, dar am impresia că nu vieţuiesc peste normă cu atîta incredibilă vigoare decît acele femei preocupate exclusiv de ele, care şi-au făcut, din indiferenţă sau duritate, scut. Nina Berberova, de pildă. Sau, bine cunoscută de mine, Cella Delavrancea.

Miercuri 8 martie

„Agenţia de ştiri Patapievici", cum îşi spune cu umor Ioana, intervine de trei ori astă-seară cu veşti peste veşti.

Savu primise deja un fax de la Gabriel, punîndu-l la curent cu audierea lui la Comisia pentru Televiziune, unde a fost „perfect". I-a mai vorbit şi de emisiunea de ieri cu Pleşu despre „cazul P", de la Tele 7abc, care a ieşit foarte bine. Ioana cu detalii: a fost filmată şi ea cu Tudor, Gabriel, admirabil, Pleşu mai puţin bun ca la Europa Liberă, puţin prea degajat. În tot, o reuşită.

La ştirile de seară tot la televiziune (nu ştiu dacă cea oficială sau altele), s-a anunţat că un Comitet, alcătuit din nouă personalităţi de prim-plan (printre ei, Manolescu, Paler, Doinaş, Gabriel şi Pleşu — Ioana îi înşiruia prea repede şi nu voiam s-o pun să repete, va da faliment cu atîtea telefoane), a ţinut o conferinţă de presă la Uniunea Scriitorilor protestînd vehement şi declarînd că nu-şi va opri acţiunea pînă nu vor „cădea nişte capete". Nu-mi dau seama dacă la conferinţa de presă sau direct la televiziune Manolescu a declarat c-a văzut „dosarul" lui Patapievici, stă scris acolo, ca în vremea cea bună a lui Ceauşescu, că P. are soră în străinăta-

te, că e prieten cu Monica Lovinescu — nu mai credeam că le sînt sperietoare — şi c-a... participat la revoluţie! Iată, a devenit o culpă.

Peste vreo jumătate de oră, din nou „agenţia de ştiri": tocmai se prezentaseră, acasă la Ioana, în uniforme (cu decoraţii sau nu?), colonelul Bot, căpitanul Păcureţ şi colonelul Crăciunescu, declarînd că tot caută unde şi cine poate fi acest gradat Soare şi nu dau de aşa ceva, dar în aşteptare, îi lasă un număr al lor de telefon, dacă o ameninţă cineva, să-i anunţe imediat că vin s-o apere.

Peste un sfert de oră, altă bombă: la Toma Roman, soţul Adrianei Bittel, a venit spontan o vecină care nu ştia cum s-o avertizeze pe mama lui P. că se prezentase la ea acelaşi gradat Marius Soare, de data asta incriminînd în afacerile cu arabii şi pe mamă. Şi a spus de unde e: de la SPP (adică Serviciul de Pază şi Protocol al Preşedinţiei), deci direct Cotrocenii. I-a lăsat şi numărul de telefon al serviciului unde lucrează. Însemnată nu este doar această precizare ce va împiedica diversele servicii de poliţie să se facă că nu ştiu, dar şi că oamenii, cînd un „secret" devine public şi izbucneşte scadalul, nu se mai tem să depună mărturie.

Încă o dată: sîntem încîntaţi că povestea ia amploarea cuvenită — cu mult peste aşteptări — nu doar pentru că P. devine omul cel mai protejat din ţară, dar şi fiindcă astfel se împiedică legalizarea fostelor procedee securiste (dosar, vecini, intimidare etc.). Cei de la Securitate ştiu prea bine pînă unde se poate merge... Cel puţin pe faţă. Dacă şi oamenii nu se mai lasă intimidaţi şi-şi iau răspunderea mărturiei, ceva e pe cale să se schimbe în mentalităţi.

Cît de naiv pare, după o astfel de avalanşă de veşti, Ilie Constantin, căruia Virgil Tănase îi propune nu ştiu ce participare la Centrul Cultural la nu ştiu ce reuniune cu francezi (că la Ambasadă nu se duce Ilie Constantin) şi ne întreabă ce să facă. Lui îi e tare simpatic V.T. I-a făcut şi servicii... Cînd îi spun că e omul lui Iliescu, cît şi cum, cade din lună. Pe moment, mă şi enervează, cum se mai pretind unii oameni *exilaţi* dacă nu ştiu nimic despre comportamentele contemporanilor lor? După care îmi trece. Dar mă gîndesc ce mană cerească ar fi fost pentru Goma o astfel de reacţie.

Dana Diminescu, după cum era convenit, după-amiaza pe la noi. Scrie un studiu despre un grup de ţărani din Oaş care s-au instalat pe la marginile Parisului, lucrează la negru, trimit banii acasă şi n-au, bineînţeles, acte în regulă. O teză de sociologie. E încîntătoare, de o remarcabilă fineţe, un fel de apariţie din „trecute vieţi de doamne şi domniţe“. Cum se vor fi salvat astfel de fiinţe de ţinută aristocratică de vulgaritatea ambiantă, e de neînţeles. D.D. e departe de a fi singura. Şi soţia lui Zografi e la fel. Şi alte cîteva.

Vine cu flori, cu ziare de la Mihăieş şi cel mai inspirat mărţişor primit vreodată de la Şerban şi Mia Foarţă: o minusculă nisiparniţă (să tot treacă vreo 10 secunde pînă se scurge nisipul, ceea ce mai poate însemna şi că trebuie să fiu atentă cu timpul care-mi mai rămîne, după ce am numărat cu deceniile, apoi cu anii, să mă mulţumesc acum nu doar cu zilele şi orele, dar şi cu secundele). Cum asemenea calcule nu-mi stau în fire nici azi şi risipitoare rămîn, mai bine mă amuz de parodia lui Foarţă după versurile dedicate mie de Ion Barbu pe cînd eram copil şi care la Foarţă se transformă în:

Să nu prelingă nici o litră
din spirtul conţinut în ea;
în nisiparniţa-clepsidră
din care arabu-bea!

Tot azi, răspuns la Timişoara că nu venim la colocviul din luna mai. Din pricini de nisiparniţe?

Joi 9 martie

Pe la orele 11 seara telefon lui Gabriel. E plin de umorul lui cel bun ce ne-a transformat călătoriile prin ţară în tot atîtea zile de vacanţă. Cu el rîd ca în adolescenţă. Comentînd „dosarul“ lui Patapievici reclamat de Manolescu lui Măgureanu şi obţinut, G. rectifică: a doua „vină“ din dosar e că P. e prieten cu mine şi cu V. (în versiunea Ioanei eram numai eu). Şi comentariul: „Dacă el care nu v-a văzut decît de trei-patru ori e urmărit din cauza asta, ce mă fac eu după ce m-am plimbat cu dvs. de-a lungul şi de-a latul României?“ Apoi brodează, încîntat, pe temă. Aflăm:

— că Ioana a fost perfectă la emisiunea de televiziune;

— că Gabriel este, cum ne şi aşteptam, la originea creării Comitetului de protest (din care face parte şi Şora).

Avem şi noi să-i dăm veşti. Mai precis, una, dar deloc oarecare. În *Libération* de azi, la ştirile scurte, una priveşte „cazul". O copiez înainte să se piardă prin dosare:

„Des intellectuels et des personnalités politiques ont dénoncé hier la réapparition d'une police politique en exposant le cas d'un écrivain, Horia Patapievici, objet, selon eux, d'une surveillance des services de sécurité pour ses opinions politiques. «Nous voulons savoir d'où émanait l'ordre de surveillance», a lancé André Plesu, ancien ministre de la culture dans le gouvernement Petre Roman."*

Astă-seară, Televiziunea oficială, la ştiri, a dezminţit că ar exista un Marius Soare în serviciile de poliţie (tot G. ne-o spune). Important nu e să-l găsească, nici s-o recunoască (deşi n-ar fi rău), ci să înţeleagă că nu le mai merge cu vechile metode, că acum se poate protesta şi face scandal şi în ţară, nu doar, ca mai înainte, doar din străinătate.

Savu a venit azi după-amiază, în fugă, cu Oprescu după el (îl ducea cu nu ştiu ce treabă urgentă la Casa Română) să-mi aducă de la Nyssen fotografiile Berberovei şi reportajul televizat al vizitei ei în Rusia. Ca şi ultimele două scurte texte ale ei apărute zilele astea la Actes-Sud, *Les dames de Saint-Petersbourg* şi *Zoïa Andréevna*, scrise în 1927. Savu, el a avut ideea nefericită a acestei întrevederi televizate, a luat pentru mine şi romanul lui Nyssen, apărut nu de mult, la Gallimard, *L'Italienne au rucher*. Vona îl găsise admirabil, nu ştiu însă dacă gusturile noastre coincid. În orice caz, azi am terminat de bătut la monstru contribuţiile noastre la Colocviul exilului (aşa de aiurea descifrate de pe casete, că ne-am văzut nevoiţi să le rescriem) şi mă voi apuca de „dosarul Berberova", fără tragere de inimă — nu înţeleg de ce personajul mi-a rămas atît de puţin simpatic de la *C'est moi qui souligne*.

---

* „Intelectuali şi personalităţi politice au denunţat ieri reapariţia poliţiei politice, relatînd cazul unui scriitor, Horia Patapievici, obiect, după părerea lor, al unei supravegheri din partea serviciilor de Securitate, pentru opiniile sale politice. «Vrem să ştim cine a dat ordinul de supraveghere», a spus Andrei Pleşu, fost ministru al Culturii în guvernul Petre Roman." (*N.ed.*)

Seara, la cineclubul unui canal de televiziune, vedem un film mai vechi al lui Saura, *Le Jardin des délices*, ce fusese cenzurat sub Franco şi păruse violent politic pe atunci. Acum, revolta a pălit din imagini. Dar nu şi imaginile. Oare într-adevăr cenzura provoacă această necesitate a spusului poetic? V. îi spune „obstacol". Pe mine mă dezolează ideea în sine, dacă nici în artă oamenii nu ştiu ce să facă cu libertatea, ce ne mai rămîne nouă necredincioşilor, neîndumnezeiţilor?

Sîmbătă 11 martie

Ziua începe cu un telefon insistent al lui Basarab Nicolescu. Îşi va prezenta (sau i se va comenta) noua carte la Mămăligă peste o săptămînă şi ţine să fim de faţă. V. îl lăsase să înţeleagă pe M. că nu vom putea, dar telefonează şi el tot azi. B.N. s-a purtat todeauna civilizat şi-mi displace să-l refuz, mai ales că a avut tot felul de avanii din pricina lui Edgar Reichmann (căruia îi reproşăm de comun acord atacurile împotriva lui Eliade), dar n-avem ce să facem.

Am încercat acum vreun an să-i explic lui Leonid de ce nu mai au nici un rost aceste cenacluri de exil sau, în orice caz, noi nu vom mai participa la ele. Dar se comportă mai departe ca şi cum nu s-ar fi schimbat nimic. Situaţia e cu totul diferită şi e primul care o ştie tot mergînd prin ţară, promiţînd tipografii la te miri cine, editîndu-şi cărţile (de fapt, una singură, *Poveste cu ţigani*, neglijată complet de critică, pe nedrept, e artificioasă, dar nu lipsită de interes). Nu pricep cum va fi făcut afaceri omul ăsta, tot ce e literatură prea vede de-a-ndoaselea.

Sau să fie, mai simplu, nostalgia, mărturisită sau nu, a unui timp cînd lui şi cîtorva cenaclişti fideli li se părea că literatura nu se face în România, ci în exil, de preferinţă la Neuilly, în cenaclul cu pricina? Pentru a observa acuma (dar observă?) că proclamatele capodopere de atunci (textele citite de M., de pildă, primite cu aplauze la scenă deschisă) nici nu sînt omologate literar în ţară. Mai ştiu eu? Nici nu mi-aş pune astfel de întrebări inutile dacă nu m-aş obliga să mă exersez aproape zilnic la monstru. În orice caz cenaclul avea pentru scriitorii — şi mai puţin scriitorii — din Paris un interes cert: să nu ne pierdem din vedere şi să ştim ce mai devenim unii şi alţii — iar nu ce devine literatura română. Din cînd în

cînd cîte un scriitor din ţară îşi făcea apariţia pe acolo (cu voie de la poliţie, unii, alţii nu) şi mai dădea iluzia unei unităţi de „breaslă" pribegilor „creatori". (Sînt inutil rea, se vede că tot citesc din Berberova.)

Aseară îmi telefonase Ruxa. Atît Smaranda Vultur, cît şi ea n-au putut dormi noaptea de emoţie la gîndul c-am putea veni azi la Casa Română, s-o ascultăm pe S.V. vorbind despre lucrarea sa cu deportaţii din Bărăgan. Şi deşi îi spun Ruxei că nu vom veni, ne hotărîm să mergem. Apreciem prea mult trecerea Smarandei V. de la poetică la aceste studii recuperatoare de memorie, pentru a nu i-o arăta prin simpla noastră prezenţă. De altminteri V. îi va aduce în final un omagiu pentru această mutaţie prin sacrificarea vocaţiei iniţiale, obţinînd pentru ea aplauzele unui public poate nu atît de sensibil la rigoarea acestei operaţii în acelaşi timp de memorie şi de declişeizare. Public foarte puţin numeros (un motiv în plus să ne pară bine că ne-am dus). Cicerone Poghirc — a ieşit la pensie şi pare mulţumit, dar nu prea cred —, Antonia, fireşte (deşi la revistă nu scrie decît despre manifestaţiile anoste din exil), Al. Călinescu cu soţia, Dana Diminescu cu prietenul ei arhitect, Florica Dumitrescu, Oprescu (se înşală sistematic, azi i s-a părut că S. V. nu-l implica decît pe Ceauşescu în crimele comuniste, şi nu tot regimul cu Gheorghiu-Dej în frunte, cînd de fapt ea tocmai invers a făcut), Victor Popescu (vrea să ne vadă pentru alte planuri cu Casa Română), alte trei-patru persoane.

Răsfoiesc pentru prima oară actualele manuale de istorie pentru clasa a XII-a, nu numai ambigue, ci şi scrise cu stereotipiile vechi, acum inversate. Şi întrevăd posibilitatea prostirii, năclăirii în slogan a încă unei generaţii. Dar afară e atît de frumos (prima zi de primăvară), încît nu-mi mai ofer luxul unor fixaţii întunecate.

Ieri, iar un sac plin de la cutia poştală. Din ziare, de reţinut remarcabilul articol al lui Pleşu din *Dilema*, „Căpitanul Soare", de unde nu e de scos o virgulă. Să precizez: la el nu e niciodată de scos sau de adăugat ceva pe plan estetic, doar atitudinea lui, tocmai cînd te încîntă mai tare, o coteşte spre ambiguităţi. De data asta, nimic. A dispărut acea moleşeală a indignării pe care i-o dă lui Pleşu buna sa dispoziţie, prea sistematică. Nu ştiu de ce Patapievici îl inspiră atît de mult, e şi singurul căruia, în ciuda fap-

tului că-şi bătuse joc de el în *22*, nu numai că nu i-a reproşat nimic, dar i-a şi oferit una dintre marile burse de la nemţi.

Din scrisori, cîteva rînduri de la Luli August, mulţumindu-mi, ditirambic, ca de obicei, pentru volumul al IV-lea din *Unde Scurte*, dar mai ales descriindu-mi cum m-a văzut ea, prima oară, la Mangalia. Şi simt nevoia să citez, fiindcă deodată parcă mi-a fost redată plaja de la Mangalia, vuietul mării, digul, mama sub cort, soarele arzător, adică tot ceea ce însemna pe atunci eternitatea pentru mine. Acum eternitatea a rămas în urmă şi cu toate că senzaţiile de la Mangalia le pot rechema în orice clipă şi nu întîrzie la apel, mi se întîmplă să mă îndoiesc: a existat cu adevărat aşa ceva? Iată de ce copiez din scrisoarea lui Luli ceea ce ea numeşte o „ilustrată“.

„Plaja Mangaliei. La jumătatea distanţei dintre biserica grecească [nota mea: nu-mi amintesc unde era] şi dig, un cort mic alb, la o aruncătură de băţ de cortul nostru multicolor. Pe cearceaful-prosop din faţa cortului, o fetiţă de 3 sau 4 ani, ca un greieraş, cu 2 kilograme de ochi şi cu gene-perie, giugiuleşte un pui de pisică scos dintr-un coş învelit în creton. Extraordinarul meu tată, Henri, mergînd spre dig, se opreşte, sărută deferent mîna Doamnei care şade lîngă fetiţa greieraş. Revenind cîţiva paşi înspre mal, îmi spune: «Această Doamnă e din marea boierime a Olteniei.» Crezuse că îşi vorbise singur, nebănuind că aparatul meu de înregistrat era înzestrat şi cu bandă sonoră, fiindcă eu păream cu totul [lipseşte un cuvînt, probabil absorbită] întru construirea unui castel de nisip (ceea ce de altfel, am făcut toată viaţa).“

Acum îmi dau seama că din pricina frazei cu mama am reprodus „ilustrata“ lui Luli. Nu mai ştiu care era pisica, doar nu le vom fi dus la Mangalia pe Djiala sau pe Kiki, dar mama era acolo şi asta mi-era de ajuns pentru ca, aşa cum adaugă Luli, şi nisipul, şi soarele să fi fost de aur la Mangalia.

Locul din România unde mi-ar fi cel mai frică să mă întorc.

Duminică 12 martie

Telefon după-amiază de la Manolescu. Comitetul PAC-ului a hotărît ieşirea din Convenţie. Bine probabil că nu va fi, dar nu se mai putea altfel, dictatura PNŢ-Alianţa Civică devenise prea insolen-

tă, iar Emil Constantinescu prea umflat-dictatorial. Niki mai telefonase ca să stărui eu pe lîngă Marie-France să-i dea lui Dabija dreptul de a reprezenta în turneu în Statele Unite nu știu ce piesă a lui Eugen. Mi-e imposibil.

Pe la 4-5, trec pe aici Pupăzan și în același timp Răzvan Purcărea să împrumute două cărți pentru seminariile lui de sociologie: *Cartea albă* despre mineriadă a lui Mihnea și cea despre Canal a lui Cesianu. Mi-aduce, nu în schimb, ci pentru că mi-o promisese mai demult, mărturia despre rezistența în munți a lui Ion Gavrilă-Ogoranu: *Brazii se frîng, dar nu se îndoaie*. Titlu cam naturisto-liricoid contrazis se pare de conținutul sobru în expresie. Îl voi citi după ce termin cu Berberova, Furet și nefericitele de *Unde scurte*. În vreo lună, sper să-i dau volumul înapoi. Cafele și o scurtă discuție (hotărîrea PAC, proporțiile scandalului Patapievici, declarațiile generalului-locotenent de Securitate la televiziune despre „bandiții" din munți etc.). Îi ținem puțin. Pe mine mă așteaptă Berberova — tot ea! — pe V. răspunsuri urgente la scrisori: Barbu Brezianu (se plînge pentru prima oară de bătrînețe, are 86 de ani), Țeposu (ne cere colaborarea la *Cuvîntul*, noua formulă pur culturală), Iordan Chimet (insistă să-i trimitem texte sprijinindu-l în enciclopedicul său efort de stabilire a „identității" noastre culturale — de altminteri fără coloratură naționalistă). Peste tot refuz politicos, în afară, firește, de Brezianu, deoarece el nu cere nimic, săracul. Decît poate tinerețea, de care însă ducem lipsă cu toții.

Înapoi acum nu la tradiție, ci la Berberova! Cînd voi scăpa de năravul de a epuiza bibliografia unui subiect fie el și întîmplător?

Lungă convorbire cu Mihnea, întors ieri din România cu sacul plin dacă nu de vești noi (le știam pe toate), cel puțin de detalii.

Luni 13 martie

Manolescu și PAC mai întîi: nu e sigur că PNL al lui Quintus *(qui n'en est pas à un arrangement près)** va părăsi Convenția cu toate că e legat de PAC prin Pactul civic liberal; mai pitoresc, Stelian Tănase a trecut acum la Quintus (nu e posibil, va traversa toate partidele!), iar Alecu nu e încă sigur că va ieși din Convenție.

* „care nu e la primul compromis" (*n.ed.*).

De partea lui Gabriel, încîntare pentru organizarea „scandalului“ în jurul lui Patapievici. Mihnea a asistat la conferința de presă unde au invitat și presa străină (de aici nota din *Libération*). Era o încîntare să-i vezi pe toți reuniți, spune Mihnea, te-ai fi crezut din nou prin 1990, adăugăm noi. Mai întîi, cei trei preferați ai lui Mihnea, într-un perfect acord: Gabriel, Pleșu, Manolescu. Și ceilalți a căror listă mi-o completează: Caramitru, Horia Bernea, Doinaș, Paler, Șora, Rebengiuc, Babiuc (se tot plînge acum că pe cînd era la Interne nu putea obține nimic de la diversele poliții). Va mai apărea o pagină dublă în *22*. Chebeleu, purtătorul de cuvînt al Cotrocenilor, a negat c-ar exista în serviciile lor de pază vreun căpitan Soare. (*Mais, voyons!*)

În rest, Mihnea foarte izbit de numărul de case înstărite și făloase pe care și le-au clădit în Gorj (a fost pînă la Tismana) țăranii. „Sociologizează“ pe această problemă. Tocmai pentru că și le-au ridicat și s-au înstărit vor vota în continuare cu Iliescu.

Mihnea pleacă din nou, joi, în Bulgaria, ne-a adus cărți și ar vrea să vedem cu toții săptămîna viitoare caseta pe care ne-o va aduce Gabriel (sosește mîine) cu discuția dintre el și Pleșu la Televiziune (tot cazul P.)

Cheamă Toma Pavel, dar vorbește prea rapid pe *répondeur*, cînd ajungem la telefon, a închis. E la Paris, ceea ce înseamnă că-l vom vedea probabil la Marie-France, după parastasul din 28.

Ilie Constantin: mi-a urmat sfatul și a renunțat la invitația lui Virgil Tănase. Încearcă, am impresia, marea cu degetul: va sosi (pentru Salonul Cărții) Marcel Anghelescu cu *Dicționarul* lui Zaciu. Se subînțelege: nu l-am primi? În pofida tentației cu *Dicționarul*, hotărît nu. N-avem nimic cu el ca persoană, dar e vicepreședintele Fundației lui Buzura. Ilie Constantin ne știe îndeajuns pentru a nu insista sau poate nici nu avea vreun gînd precis.

Gălățanu: vrea Alina Mungiu să știe dacă am primit teza ei. Deduc că și-a schimbat adresa și nu mi-a primit scrisoarea. De fapt, Gălățanu vrea mai curînd să știe el ce credem despre cele două faze ale poeziei sale și despre polemica recentă cu Alex. Ștefănescu. (A.S. îl atacă — prietenește, însă dur — fiindcă în prima perioadă era autentic și aproape „genial“, iar în a doua, modernist, manierist și cam oarecare.) I-l trec lui Virgil să rezolve aceste probleme care mie sînt departe de a mi se părea esențiale.

Cred că nu voi duce pînă la capăt romanul lui Nyssen. E evident bine scris, nu e însă în nici un fel necesar. Chiar dacă nu ader la cultul Berberova, e greu să citeşti orice după ce ai închis o carte de ea. Eu am închis două (cele cu femeile prinse în exodurile revoluţionare, între Sankt-Petersburg şi... moarte), scurte, dense, intense. Poate şi din cauza acestei „arte a elipsei“ — cum o definea tocmai Nyssen — propriul său roman mi se pare insuportabil de diluat.

Toată această vorbărie, doar pentru a nu spune esenţialul. Sînt astă-seară minunat de uşurată: V. şi-a făcut o serie de examene care sînt toate perfecte. Zgîrcită cum sînt în acest aşa-zis jurnal cu „sentimentele“ personale, nu mai adaug nimic.

Marţi 14 martie

Ziua începe prost (dar nu grav) cu un accident la carnetul electronic unde copiasem vreo sută-două de adrese: se şterge în întregime memoria! Cu toate că la magazinul nostru de fotocopii mi se schimbă aparatul cu altul nou, nu-mi trece iritarea, totul e de luat deci de la început, o săptămînă sau două de lucru fastidisios, exact acela de care credeam că scap definitiv datorită „modernizării“ echipamentului. Cum nu pot discuta cu roboţii, mă supăr pe mine. Aşa-mi trebuie dacă mă modernizez prea mult.

Am uitat ieri să notez telefonul Antoniei C. În principiu, mă chemase să intervină pentru Smaranda Vultur, să i se publice cartea cu deportările în Bărăgan refuzată la Humanitas o primă oară de Sorin Mărculescu. Deci să vorbim noi cu Liiceanu. Nimic nou sub soare: i-o promisesem deja Smarandei Vultur, deşi cu sistemul lor de marketing (sondaj la librari) nu cred că mai pot ieşi la această editură decît volume de autori deja celebri.

Subtextul telefonului „antonian“ e mai interesant, constituind adevăratul „text“: e indignată pe Manolescu de abia acum — pretinde ea, care îl tot înţeapă de cînd a luat conducerea PAC — c-a îndrăznit să se compare cu Maiorescu. Cum am citit interviul lui Manolescu din *22* la care se referă A., îi atrag atenţia că Manolescu insistă asupra faptului că nu face o comparaţie de valoare, nu se ia drept Maiorescu, situaţiile doar se aseamănă, fiind suficient

de hotărîtoare spre a determina pe intelectuali să se angajeze în politic. E suficient să fii de bună-credință pentru a nu pretinde că Manolescu se ia drept Maiorescu. Dar cum, de fapt, A. nu este, nici nu prelungesc discuția.

Sîmbătă 18 martie

De joi am reintrat în zona de turbulențe și de panică de acum doi-trei ani pe care socoteam (nu speram, eram sigură) c-am lăsat-o în urmă. V. a revenit de la oftalmolog, unde fusese pentru o vizită de rutină, cu un diagnostic pe cît de neclar, pe atît de amenințător. V. e uimitor de calm în momentele cu adevărat dure, face față. Eu mai puțin.

Și tot restul trece în sfera inutilului, a măruntișurilor. Le notez pe scurt, numai pentru a da infirmării toate șansele, dintr-o superstiție neroadă (probabil îmi ține loc de credință), dar cum n-am deocamdată de ce să mă agăț… Însemnînd fleacuri (așa îmi apar în actuala stare de spirit) am iluzia că intru într-o normalitate unde răul nu ne poate atinge.

Primite prin poștă:

— cartea lui Basarab Nicolescu, *Théorèmes poétiques* (tot știință și alchimie, dar în formă aforistică). Evident c-o voi parcurge, mai ales că a făcut un efort pentru a ne-o trimite — tiraj mic. Mefiență însă, forma aforistică denotă, am, pe drept sau pe nedrept, impresia, o încredere în sine pe care nu și-o pot îngădui decît marii scriitori, gînditori etc.;

— Sanda Stolojan: un nou volum de poeme în franceză pe care ni-l dedică „în amintirea prieteniei noastre“. O cert la telefon: cum adică, doar „amintirea“? Pentru a-mi da seama, după ce închid receptorul, că are, din punctul ei de vedere, dreptate: nu numai că n-o mai vedem, dar nu i-am trimis nici una din cărțile noastre apărute în țară. Ca să fie însă exact, ar fi trebuit probabil să se evite și „prietenie“. Am fost noi cu adevărat „prietene“? Relații amicale ar fi termenul precis și restrictiv;

— culegerea de poeme a Rodicăi Drăghincescu din care deocamdată n-a avut timp să-mi placă decît titlul: *Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne e rușine*. La lansarea acestei cărți se

afla Şerban Foarţă cînd l-am chemat, acum vreo două săptămîni, la Timişoara;

— Ion Solacolu ne trimite revista *Dialog*, numărul pe iulie-oct. '94 dedicat lui Nego, pe care atît îl aştepta Ileana Vrancea (cu un studiu de-al ei se şi deschide). Convorbirea lui V. şi a mea cu S. despre Nego mi se pare destul de oarecare, dar poate că de vină e umoarea neagră cu care o parcurg. Pe cea cu Goma n-am citit-o încă, probabil şi pentru că de abia terminasem un alt articol al lui Paul din *Lumea liberă*, iarăşi bălmăjind furios şi făcînd din toţi contemporanii săi scriitori o apă şi-un pămînt ale răului. Obositor, obsesiv şi prost scris;

— Bujor Nedelcovici: fotocopii ale articolelor apărute în presa franceză despre ultimul său roman, ca şi din *România literară* răspunsul lui la recenzia lui Alex. Şt. la *Unde scurte*, IV, unde avea un singur reproş: că pun prea mare preţ pe *Al doilea mesager*, comparîndu-l cu Orwell. Nedelcovici are dreptate să-l readucă la text, scrisesem „în filiaţia lui O", ceea ce evident înseamnă o situare, nu şi o judecată de valoare. Dar ăsta e un păcat mai vechi al criticilor români: comparaţia implică la ei imediat egalizarea în valoare. Replica prea agresivă a lui Alex. Ştefănescu mă surprinde şi nu e de un gust suprem. Scriitorii noştri nu mai ştiu nici să se certe;

— V. îmi atrage atenţia — şi bine face — asupra unui articol al lui Dan C. Mihăilescu în *Dilema* nr. 133, „Îmi cereţi imposibilul", în care demontează mecanismul înfierării generaţiei anilor '30 ca responsabilă de crimele fasciste doar pentru a spăla pe comunişti de ale lor.

În sfîrşit, am primit şi imprimanta. A trecut Cristovici vreo jumătate de oră ieri şi a pus-o, în mare grabă, la punct. Cu el a mers, cu mine a început să facă năzbîtii, scoţînd cînd prea multe pagini, cînd deloc şi transmiţîndu-mi tot felul de mesaje suprarealiste şi contradictorii. Mai scriu acum aceste cîteva rînduri şi ca să văd dacă merge sau cum spune Cristo „dacă s-a obişnuit cu dvs". Pe această temă, am o lungă convorbire telefonică cu Adina Kenereş (n-o mai auzisem de nu ştiu cînd...), maestră în computer. Îi trimit şi o „poliţă" cu caractere româneşti ca să-şi poată bate romanul pe care, după atîţia ani de tăcere, a sfîrşit prin a-l scrie.

Duminică 19 martie

M-am întrebat astăzi brusc dacă, în afară de V., aş mai avea pe cineva pe care să mă bizui, o cărămidă încă solidă la temelia şubrezitei mele case.

Stîlp — sau cărămidă-temei — nu mi-a fost, în Franța, decît Christiane, zid al plîngerii şi totodată reazem al bucuriilor, imperturbabilă în fidelitate prietenească: să tot mergi cu ea pînă la capătul lumii. Nu pot să uit cum m-a scos din boala provocată de moartea mamei, transportîndu-mă ca pe un obiect — de fapt devenisem unul — pînă la Menton, unde cu o nesfîrșită răbdare a aşteptat ca marea, soarele, şi vitalitatea trupului încă tînăr să mă readucă, obligatoriu spre viață. Christiane, devotată celorlalți mai mult decît sieşi, încît nu m-am mirat cînd am auzit-o spunînd, într-o zi: „Je ne comprends pas ce commandement «aime ton prochain comme toi-même», car je ne m'aime pas assez."*

Alla nu avea astfel de devotamente, însă îți umplea existența cu fervorile şi zbuciumul ei nestăpînit, impunîndu-ți datoria de a o salva. Fără să ți-o ceară, bineînțeles. Dezechilibrul ei despletit la modul rusesc, dar corectat de finețe, gust, inteligență, talent, transforma cotidianul într-un fel de aventură plină de riscuri.

Mai aveam doi „stîlpi" aduşi cu mine din România: pe Georges şi pe Grég. Pericolul cînd te aflai alături de primul era mare, atît de la adăpost te simțeai, încît pe urmă nu mai puteai traversa singură o stradă (exagerez evident puțin). Despre al doilea puteai fi sigură că dacă-i ceri, în numele prieteniei, fără altă explicație, să se arunce în Sena, o va face. Dintre ei toți doar Grég a supraviețuit, e însă departe, ocupat doar cu bătrînețea şi cu Odile.

Pînă azi, nu m-am împăcat cu ideea că dacă formez MAI (llot) 23-14, la capătul firului nu-mi va răspunde Christiane, al cărei rîs protector punea capăt angoaselor momentului. Şi că, în fond, nu mai am absolut nici un astfel de număr de format în clipele cu adevărat grele.

Din pricina computerului, am început să scriu din nou despre mine în acest jurnal. Exercițiul „tehnic" m-a împins spre o stare

* „Nu înțeleg porunca asta «iubeşte-ți aproapele ca pe tine însuți», fiindcă eu pe mine nu mă iubesc." (*N.éd.*)

confesivă pe care o abandonasem o dată cu narcisismul adolescenței și mania tinereții de a-și inventa sau amplifica dramele și problemele. Mă părăsisem, făcînd din jurnal o simplă agendă — și era bine așa. Va trebui să revin spre o mai mare uscăciune sau să mă las de notația zilnică, reclamată, spun eu ca să mă scuz, de acomodarea cu monstrul, care a început să mă accepte mai ușor, așa că nu mai e nevoie de închinăciunea zilnică.

După-masă și seara, la noi, Gabriel. Privim împreună emisiunea de la Tele 7 abc consacrată „scandalului Patapievici". (Grație lui G., a capacității sale de a percepe imediat, *l'enjeu* a devenit într-adevăr pentru mass-media un „scandal"). Și el, și Pleșu foarte bine. El însă mai bine decît Pleșu, mergînd direct la esențial, autentic, angajat. Cu astfel de ființe te situezi imediat în inima întrebărilor și simți că nimic urît nu te poate atinge. Purtătorul de cuvînt al SRI-ului, Ulieru, intervievat prin telefon, declară că „se află de aceeași parte a baricadei cu Liiceanu și Pleșu", dar pe de o parte nu știe cine ar putea să fie acest „căpitan", că de la ei firește nu e, iar pe de alta se întreabă, cu o mitocănească strădanie manipulatorie, dacă nu cumva va fi vreo „provocare a opoziției".

G. ne aduce și dosarul de presă. Nu am citit încă toate articolele, dar am văzut:

— că purtătorul de cuvînt al Cotrocenilor, Chebeleu, găsește cazul „rocambolesc" și „bizar", aducînd a „înscenare" și „provocare" (iarăși!). La Cotroceni însă, lucrurile nu merg chiar atît de strașnic, altfel cum s-ar explica că Măgureanu i-a dat lui Manolescu „dosarul" lui Patapievici (în care tatăl său e trecut ca evreu — spion sosit de abia în 1948 în Bucovina);

— că Soare, pe numele lui deconspirat de *România liberă*: Marius Lucian Streche, făcea cu adevărat parte din Unitatea Specială de Pază și Protocol (USPP) a Cotrocenilor. În ziar i se dau și adresa, și numărul de telefon (numai cei din diversele poliții nu reușesc să le afle);

— că, în schimb, ofițerul Ion Chirilă, care făcea presiuni asupra unui tînăr istoric ieșean, Răzvan Ungureanu, asistent universitar, să scrie istoria patriei cum „trebuie", a fost identificat de SRI și eliminat, calificîndu-i-se acțiunea drept „abuzivă, contrară legilor și drepturilor cetățenești".

În acest timp, o altă ilegalitate: în locul lui G., în Consiliul de administrație al Televiziunii a fost numit un „om“ al președintelui, impus de Cotroceni, oferindu-se drept consolare un fotoliu și lui N.C. Munteanu. Iuga a intrat, ca protest, în greva foamei, de 12 zile.

Nu vor lăsa ăștia puterea din mînă, în ruptul capului... „Ce e de lucrat?“ cum ar fi spus Simion Bărnuțiu (mai bine îl citez pe el decît pe inevitabilul Lenin cu „ce-i de făcut?“).

Dac-am avea răspuns.

Marți 21 martie

Ziua începe cu un telefon exaltat de la Gabriela Ad. La început nici nu înțeleg bine ce-mi spune, nu pentru că s-ar bîlbîi, dar mi se pare aberant: Goma i-ar fi trimis o declarație de candidatură la Președinție pe care o va publica în *22*. I-a și telefonat, ne roagă și pe noi s-o facem: în marasmul actual, o astfel de candidatură, cu un astfel de program ar aduce aer curat în miasmele politice românești. Ne-ar scoate din impas. Chiar dacă n-ar putea fi vorba să fie ales Paul, campania electorală ar lua alte dimensiuni.

În ciuda incredulității mele care dăinuie (n-o bănui pe ea că inventează, ci pe Goma de bășcălie), încerc s-o mai calmez și, în orice caz, refuz net orice intervenție a noastră pe lîngă Goma, orice reluare de contact. Nu din supărare față de el, ci din experiența recentă. Dacă Goma glumește, n-are nici un sens, dacă e serios, imprevizibilitatea umorilor sale îl va transforma într-un candidat iresponsabil și, în orice caz, ne-influențabil.

Seara, Cristovici se întoarce de la Goma tocmai cu programul în chestiune (faxat între timp de Gabriela lui Mihnea pentru noi). După două pagini de atacuri clasic-bășcălioase împotriva lui Manolescu, Goma își închipuie ce Românie ar încerca să clădească el și pe ce baze dacă ar fi președinte. Și urmează — afirmate sentențios și didactic — utopicele noastre dorințe de memorie, de Nürnberg, de curățire a atmosferei, de justiție etc., toate extrem de corecte dar irealizabile în configurația actuală. Printre ele, de pildă: nu trebuie să recuperăm doar Basarabia, ci rușii ar urma să fie obligați a ne plăti despăgubiri, pentru jafurile și crimele săvîrșite sub ocupația lor. Foarte bine, dar obligați de către cine?

După ce citesc textul (ce l-a enervat la culme pe Mihnea, descoperind în el şi mai vechi, şi puerile teorii despre canalele de ape ce-ar trebui să înlocuiască drumurile în România), cred că înţeleg mai bine ce se petrece în mintea lui Paul. Dacă nu e luat în serios, va insista asupra caracterului provocator, de deriziune a textului (bineînţeles că aşa ceva nu se poate realiza cînd ai de a face cu un popor ca acela din România), dacă, dimpotrivă, se prinde, se poate produce decliclul unei întoarceri în ţară, cel puţin pe perioda electorală.

Şi brusc îmi aduc aminte cum inventase în nu ştiu ce text (n-a văzut lumina tiparului) o insulă din România, stăpînită de el şi unde i-ar fi invitat, în vacanţă sau la studii, pe... Liiceanu şi pe Pleşu (tocmai îl vizitaseră la Paris, la începutul anilor '80). M-am cam speriat atunci, dibuindu-i un fond de megalomanie nebănuit de V. şi de mine care-i lăudasem, dimpotrivă, mereu... modestia.

În plus, Goma e acum şi prost înconjurat. Tămîiat probabil. Din fericire pentru el, şi ajutat băneşte. Un domn şi o doamnă Bianu îi publică unele cărţi (ieri „dicţionarul" de cuvinte închipuite de el, azi pagini de Jurnal, e drept roneotipate). Aceiaşi i-au dăruit un ordinator Macintosh cu imprimantă laser care l-a dat gata pe Cristovici: e de vreo 30 000 frs. — ne spunea el epatat. S-a dus să-i instaleze computerul azi şi Paul i-a şi promis... Ministerul Culturii.

După-amiază, în sfîrşit întrevederea cu Nyssen. Începe cam şoltîc: Stefan de Fay, care urma să sosească la 3, mi-a telefonat pe la 3 şi jumătate că mai trebuie să cumpere un cablu, deci, ca tot românul, a sosit cu un ceas şi jumătate întîrziere, la 4 şi jumătate, în acelaşi timp cu Savu şi Nyssen (acesta din urmă grăbit, îl aşteptau înapoi la Salonul Cărţii). Savu, în plus, răcit cobză, nu ştia cum să-şi ascundă furia, Nyssen, de la început foarte simpatic şi direct, regreta că n-am făcut înregistrarea la Salonul Cărţii. Iar eu, probabil din draci acumulaţi, mi-am pierdut uzul vorbirii şi cum a început filmarea l-am numit de două ori Hussen în loc de Nyssen! Noroc că gafa era atît de repetitiv enormă, încît nu puteam fi suspectată că nu-i ştiu numele. Apoi restul a mers — presupun după felul în care se însufleţea el — mult mai bine decît se aşteptase. La plecare, după vreo 43-45 de minute înregistrate, m-a invitat la Arles, m-a îmbrăţişat, a insistat asupra impresiei pe care i-o lasă casa

noastră etc. Savu ne-a telefonat mai tîrziu: în taxiul ce-i ducea înapoi la Porte de Versailles, Nyssen s-ar fi arătat încîntat. (Am vorbit cu el şi de Vona: va trebui să-i telefonez mîine, să-i comunic înflăcărarea cu care Nyssen pomeneşte de romanul lui ce urmează să iasă în colecţia Irinei Mavrodin.)

Rămînem apoi cu de Fay, să filmeze fotografiile Berberovei şi introducerea mea, de data asta în româneşte.

Seara, telefoane cu Savu, Ilie Constantin, Mihnea (întors din Bulgaria şi la care cinăm mîine), Gabriel să mulţumească, politicos de parcă n-ar fi român, pentru după-amiaza Nyssen — el n-a putut veni, era prea prins la Salonul Cărţii.

Ieri-seară, am telefonat mai întîi lui Horia Patapievici în Germania, să-l trezim la realitate, adică la proporţiile „scandalului" dezlănţuit pe cazul lui, apoi, Ioanei, care găseşte ecoul cu atît mai uimitor (totul se datorează lui Gabriel — insistă ea; şi aşa şi e), cu cît pentru gazetarul de la *România liberă* care, dezvăluind adevărata identitate a căpitanului Soare, a fost luat la poliţie şi ţinut ca pedeapsă trei ore după zăbrele, ziarul s-a mulţumit să dea ştirea la fapte diverse în cîteva rînduri în loc s-o pună pe prima pagină cu litere mari.

A reapărut — telefonic — şi bietul Miron Niculescu cu vechiul lui proiect al unei emisiuni Ionesco pe France Culture la care să particip, reîntîmpinînd tot atît de vechiul meu refuz. Am însă pentru el un fel de duioşie amestecată cu milă: nu cunosc pe altcineva care să se fi zbătut atît de mult pentru o lipsă de rezultat atît de spectaculară. Preferaţii mei, păguboşii...

Joi 23 martie

Aseară, la Mihnea, cu Gabriel. Nu aflăm decît pe la sfîrşitul mesei că era de fapt aniversarea lui. Seară ocupată mai mult de telefoanele cu Bucureştiul şi de „gafele" Gabrielei. Chiar Manolescu, relativizînd de obicei „dramele", e indignat şi-i descrie lui V. îndelung situaţia: Gabriela a făcut o pagină întreagă cu cei cîţiva „disidenţi" din PAC, ce rămîn în Convenţie şi-n Parlament ca „independenţi": Paleologu, Tocaci şi mai ştiu eu cine, fără să dea cuvîntul unui reprezentant al curentului majoritar (aflu după telefonul Gabrielei — vezi mai jos — că totuşi au fost şi apărători ai lui Niki, Şora

de pildă). Mai mult decît o gafă, e o ruptură şi o poziţionare a revistei net împotriva lui Manolescu, net pentru Emil Constantinescu. Cum, în plus, Gabriela a publicat „programul preşedinţial" al lui Goma, cu cele două pagini premergătoare de atac împotriva lui Manolescu, totul ia aspectul unui manifest (ceea ce probabil că în capul Gabrielei nu e).

Alte ştiri mai bune, aflate, rînd pe rînd, de la Rodica Palade şi de la Manolescu:

— o manifestaţie la Bucureşti, pe marginea grevei foamei a lui Iuga, în favoarea candidaturii lui Liiceanu la Consiliul Televizunii (locul ce-i fusese luat pentu a fi atribuit, împotriva statutului, omului de la Cotroceni). Manifestanţii cu portretele-afiş ale lui G.;

— în Parlament, toate poliţiile (chiar şi cea de la Cotroceni) îşi trimiseseră ieri cîte un reprezentant să se „disculpe" în cazul Patapievici. Manolescu, care prezidează Comisia pentru Armată şi apărare naţională (nu-i ştiu titulatura exactă), îi dă detalii lui G. prin telefon. Chiar dacă planul de bătaie al lui G. se va limita ca rezultat numai la atît şi tot e ceva: cînd s-a mai văzut obligată fosta Securitate (cu toate ramurile ei actuale) să dea socoteală pentru nişte acţiuni ce trebuie să li se pară şi responsabililor, şi executanţilor ca fireşti?

Am fost întreruptă de un lung, înflăcărat, patetic apel al Gabrielei Ad., care se crede victima unui complot organizat împotriva ei de Mihnea şi Manolescu. Cum am întîmpinat-o cu ceva de genul — ce prostie ai făcut!, ne-a vîrît şi pe noi printre complotişti şi a ieşit o dramă puternică. Pentru a o linişti va trebui să-i telefonez deseară, ea nemaiputînd cheltui banii Grupului (de unde telefona) c-o „bate" — cum spune ea, Radu Filipescu. Încearcă să mă convingă că Manolescu îşi va pierde PAC-ul (are deja 13 disidenţi de seamă). După ce acum vreo lună i-a dat cuvîntul lui Manolescu să atace Convenţia, consideră că acum are dreptul să dea acelaşi cuvînt disidenţilor, destul că le-a cenzurat tot ce era împotriva lui Mihnea (e sfetnicul cel negru al lui Manolescu) etc. Prevăd o dramă pe care n-o vom putea împiedica, Gabriela fiind prea convinsă că are dreptate şi e năpăstuită pentru a da înapoi, iar din partea Niki-Mihnea nearătîndu-se nici o speranţă de îmblînzire a poziţiilor.

Am rezumat prost, întreruptă de telefoane, aceste certuri cu aparențe frivole și consecințe probabil grave care, la o recitire peste o lună-un an, vor părea inexplicabile.

Ora 10

Alt telefon cu Gabriela. Radu Ioanid, cel cu campania contra lui Eliade, devenit nu știu ce băgător de seama la Muzeul Holocaustului de la Washington, l-a tratat pe Gabriel Andreescu drept antisemit, citîndu-l fals. Nu mă miră. Gabriela i-a scris să-i refuze un alt text. Din explicațiile ei cu paranteze, rețin că ei înseși prin America i se făcuse, prin aceeași filieră (care după ea s-ar urca spre Andrei Cornea), reputația de antisemită din familie de legionari.

La sfîrșitul convorbirii (întreruptă de vreo două ori) aflu că Pruteanu a venit recent cu interviul nostru din vară să i-l publice la *22*. Cînd, printr-o scrisoare din 2 martie, îi cerusem să renunțe la el deoarece n-a fost publicat la timp, el s-a grăbit să facă de-a-ndoaselea. Gabriela îmi promite că-i va transmite mîine refuzul meu și al lui V. să mai fie publicat un text care datează în halul ăsta. Și în plus — motiv de necomunicat lui — vreau să ne dezbărăm de acest interviu. În fond, vina este a noastră: nu trebuia să i-l acordăm (interviul) la București. O atare politețe — sau amabilitate — ține mai mult de delăsare.

Vine Cristovici de la Goma, căruia i-a mai dus un „logiciel" pentru computer. Lui Cristo i-a plăcut declarația de candidatură a lui Goma. Dreptul lui. Îmi aduce aminte că Goma scrisese un roman (prost, o recunoaște și el) unde el ar fi devenit președinte al unei Românii postcomuniste și care ar fi fost cam profetic. E desigur cel din care îmi aduceam aminte doar de insula unde îi invita pe Liiceanu și Pleșu.

Mai tîrziu în noapte (2 sau 3?)

Marea telefonită de azi continuă: Mihnea, întors de la Geneva, după o comunicare din nou cu Rodica Palade. Aceleași probleme: Gabriela, *22* și paginile cu „disidenții" PAC, Emil Constantinescu care s-a repezit să-l susțină pe Văcăroiu în nesemnarea tratatului cu ungurii, și să treacă la Televiziune alături de el, cînd nu erau chemate decît partidele politice (PAC nu s-a dus), E. C. împotriva căruia susținătorul său pasionat de astă-toamnă, Gabriel Andreescu,

va scrie săptămîna viitoare (m-a anunțat victorios Gabriela ca să-mi dovedească obiectivitatea lor politică).

În plus, problema cărții cu întrevederile Cioran-G. Vinovat e, în primul rînd, Michalon care trebuia să știe că drepturile aparțin celor doi interlocutori. Gabriel a văzut-o pe Simone o seară întreagă destul de penibilă și s-a ajuns la un acord: Simone să primească 15 000 de franci (clinica lui Cioran costă 20 000 pe lună și are deci nevoie de bani), iar pentru rest să decidă Gallimard cu Michalon. Gallimard pune o singură condiție: *Întrevederile* să nu apară la Michalon înainte de volumul cu opere alese proiectat de Gallimard. Mai e nevoie să adaug că n-am cea mai mică încredere în Michalon. Fantasmează cum respiră, chit că din atîtea automistificări mai iese, rar, și ceva concret: Est-Libertés, de pildă, sau acest album Cioran cu care vrea să-și lanseze editura. Îmi aduc aminte cum ne povestea ce prieten este el cu „Antoine“ și cum vrea acesta din urmă să-i încredințeze colecții de ale lui. Aveai impresia că mai intimi decît ei doi greu să fie niște amici. Pentru ca acum să dîrdîie de frică, cum se va înțelege cu zisul „Antoine“. Sînt probabil doar la stadiul de Monsieur.

Vineri 24 martie

Seara consacrată lui Ionesco (la un an de la moarte) de Casa Română la Paris IV (catedra deținută de Smaranda Vultur). O reușită, și ca prestații (așa se spune, nu? — urît cuvînt!), și ca public. În jurul Rodicăi — puțin absentă — și a lui M.-F., prietenii: Simone, cei doi Worms, Maurice de Gandillac (ce admirabil îl întreține răutatea!). Printre prezenți: Antonia (ne întîlnim cu ea la ieșirea din metrou), Victor Popescu și Ruxa, firește, Vivi Vulcănescu, dna Tomoroveanu, străveche, repetîndu-mi admirația ei (a fost de curînd agresată și se întreabă dacă nu cumva... Securitatea), Sanda St., Monica Cesianu, Cazaban, Vona, Dinu Bastaki, fost în banda „Les Chameaux“ a adolescenței mele bucureștene, Irina Zarifopol (eram gata să n-o recunosc), Purcărea etc. Sală arhiplină și civilizată. Două interviuri televizate cu Eugen, primul mai banal, urmat de o conferință a lui Gilles Plézy (a scos recent o lucrare despre Ionesco) și el destul de banal. Al doilea, cu Liiceanu, infinit mai emoționant, în românește, subtitrat. Vorbește apoi Gabriel, repetînd,

dacă am înțeles eu bine, ce a spus astă-vară în Italia. Așa și fusese convenit cînd s-a programat reuniunea de azi. Face o excelentă impresie și e îndelung aplaudat.

Eugen în acest ultim „cuvînt" al vieții sale e de o autenticitate sfîșietoare, cu întrebări de o naivitate aproape copilăroasă, îți vine să-l ocrotești. Dar în fața morții pe care n-o înțelege decît drept un păcat al divinității (dacă ea va fi existînd) ce ocrotire poți avea? Amintește o teorie sau intrigă dintr-o piesă de Salacrou: ar trebui să ne naștem bătrîni, să parcurgem existența invers și să murim în scutece. Nu era pentru Eugen o temă de teatru al absurdului, ci un fel de apărare împotriva îmbătrînirii. Și ea iluzorie, firește.

La ieșire, inevitabilele persoane necunoscute cu reviste și cărți. Unul dintre ei, un preot, Pascal (anunțat prin telefon de Poghirc), vine cu o revistă a Bisericii Unite, *Mesagerul*, de la Padova, la care, dacă am înțeles eu bine, îmi așteaptă colaborarea dat fiind „meritele" mele în lupta pentru catolicism. Frumoasă cu adevărat această luptă, avînd doar un singur defect: că n-a existat nicicînd. Îi dau părintelui cu pricina numărul meu de telefon.

Întorși acasă pe la 12 noaptea: pe *répondeur*: Purcărea, vrea, nici mai mult, nici mai puțin, decît o întrevedere cu Liiceanu pentru a discuta nu știu ce problemă de sociologie. Mai important, evident, Mihnea, alertat de Rodica Palade: trebuie avertizat imediat Gabriel să-i telefoneze lui Iuga (soția lui speră că l-ar putea determina să oprească greva foamei care l-a dus pe prag de moarte). Ar fi și început să se spună prin Buc. că, uite, Liiceanu e la Paris (și ce poți face la Paris decît să te distrezi?) tocmai cînd Iuga moare în țară pentru el. Imediat nu-l putem „avertiza" nici Mihnea, nici noi, ne-a cerut tuturor să nu-i trezim vărul și pe soția acestuia după ora 9 seara. Rămîne pe mîine cînd ne vom întîlni la parastasul lui Ionesco. Mihnea îmi mai spune, tot de la R.P., că Gabriela s-a apucat să-i scrie lui Manolescu. Sub influența, presupun, a telefoanelor noastre de ieri; cine știe ce mai iese și de aici.

Printre ziarele aduse azi de V. de la cutia poștală, *România literară* nr. 9-10. Începe cu editorialul consacrat de Manolescu tot cazului Patapievici, sub titlul, „SPP nu există", și se încheie la „Revista revistelor" cu lungi citate din articolul lui Pleșu (în *Dile-*

ma) „Căpitanul Soare". Dumitru Chioaru ne publică aici interviul dat de noi în octombrie pentru revista *Euphorion*, cu care s-a certat. Nu datează prea mult.

Sîmbătă 25 martie

Parastas Ionesco. Sobru şi fără alt public decît cel voit de Marie-France. Dintre cei care nu sînt invitaţi acasă: Ioana Celibidache, Sanda Stolojan, iarăşi străvechea dnă Tomoroveanu, de data asta cu fiul, şi Simone, neînştiinţată la timp că s-a schimbat data.

În drum spre M.-F., Gabriel, anxios după telefonul de as-noapte cu Iuga, ne cere să discutăm împreună cu Glucksmann ce e de făcut pentru a-l determina pe Iuga să-şi oprească greva foamei (doctorul nu-i dă mai mult de două zile înainte ca deteriorările organice să devină ireversibile) şi cu ce tip de acţiune ar putea fi înlocuită. Iuga îl aşteaptă pe G. imediat ce soseşte mîine la Bucureşti;

Cînd ajungem la Ioneşti, ne despărţim deci în două grupuri-două camere. În jurul Rodicăi, în salon, cei doi Worms, Mona, Mauclair (el va pleca primul, joacă *Scaunele*, undeva în *banlieue*), alţii pe care nici n-am avut timp să-i văd. În sufragerie: complotiştii de ocazie, Glucksmann cu soţia, V., Gabriel, eu, mai tîrziu Brigitte Fossey, cu prietenul ei doctor, şi, sporadic, Pintilie şi Marie-France. Îl punem la curent pe Glucksmann şi cu scandalul Patapievici, şi cu cel de la Televiziune. Are reflexele rapide ale intelectualului care a „lucrat" pentru a salva disidenţi timp de vreo două decenii. Prima lui reacţie e cea mai bună: Liiceanu să nu accepte a ocupa un post pentru care se sacrifică o viaţă omenească. A-l avertiza deci imediat, la coborîrea din avion, pe Iuga şi a-i scrie în acest sens o „scrisoare deschisă" lui Iliescu. Ultima sugestie nu e de pus în aplicare, dar n-avem timp să-i explicăm lui Gl. în detaliu de ce. Gabriel ar vrea să facă Gl. textul, nu poate, replică el, nu scrie decît în singurătate. Pînă la sfîrşit, cer hîrtie şi compunem cu toţii (mai ales Gl., vechi şi înrăit petiţionar, îi iau formulele pe dinainte) o declaraţie: de admiraţie pentru curajul sacrificial al lui Iuga, cerîndu-i în acelaşi timp să pună capăt grevei foamei spre a duce lupta prin alte mijloace, noi semnatarii stîndu-i alături. Aici se complică lucrurile: care sînt semnatarii? Gl., Brigitte (Gabriel strîmbă din nas: nu-i destul de cunoscută), Marie-France, Pintilie — se

declară gata să ia avionul spre Bucureşti imediat ce s-ar declanşa o acţiune în sensul de mai sus —, V. şi cu mine. Prea puţin, dar în acelaşi timp prea tîrziu pentru a obţine altele prin telefon. Genul petiţionarilor pentru Est s-a stins o dată cu dărîmarea Zidului Berlinului. Găsesc o formulă în taxiul cu care ne întoarcem acasă depunîndu-l mai înainte pe Gabriel: să traducă scurtul text în româneşte, mîine, în avion, şi să-l semneze şi intelectualii români.

Gabriel e depăşit. O constat cînd ne telefonează pe la miezul nopţii, după ce şi-a făcut valiza. Îl aşteaptă editura, deschiderea Librăriei franceze, Universitatea (luni are nu ştiu cîte ore Heidegger şi altele Noica), desfăşurarea mai departe a protestelor împotriva serviciilor secrete (căpitanul Soare), cînd să mai înceapă şi o altă ofensivă, să deschidă un nou front Iuga-Televiziune? Ce să-i răspundem altceva decît: imediat? Şi unica soluţie s-o lege de cea precedentă. Zece personalităţi au protestat în cazul Patapievici, aceleaşi, prin telefon, s-o facă şi acum, de cum pune bietul G. piciorul „pe pămîntul patriei“ şi mîna pe telefon. Îl simţim dinainte obosit şi sîntem dezolaţi că nu-i putem fi de ajutor.

Glucksmann, de care ne-am despărţit în mare prietenie (m-a şi sărutat, ca Nyssen, de la o vîrstă nici nu mai e nevoie să ţi se ceară voie, nu mai e primejdios), se duce la emisiunea lui Tesson, „Ah, quels titres“ pe FR3 (de aceea a plecat mai devreme de la M.-F.). Pe tema „mai există o dreaptă şi o stîngă?“ (carte de dialog între Imbert şi Julliard) se înscrie şi cea a lui Glucksmann, un fel de chemare către de Gaulle („De Gaulle, où es-tu?“) spre a reda Franţei sensul riscului şi al grandorii de a apăra libertatea în lume. Pare bombastic spusă aşa, dar cu febra îngheţată de propria-i luciditate de care nu se desparte nici o demonstraţie a lui, Gl. este foarte bun. Ca şi la „Cercle de Minuit“ acum nu ştiu cîte seri, i s-ar părea logic lui Gl. ca Franţa să nu abandoneze Europa de Est haosului actual, să pună la punct un fel de plan Marshal pentru a o salva de haos. Sollers, monden ca de obicei, uită că susţinuse, prin ianuarie, pragmatismul *terre-à-terre* al lui Balladur (i-o reaminteşte Tesson). Ce importanţă? Revirimentele îi stau în fire. Acum, intimidat şi frivol, îl aprobă pe Gl.

Ştiu că nu voi citi cartea lui Glucksmann, confuzia la el fiind sistematică şi malefică, imediat ce pune mîna pe condei. Dar de

ascultat, aş face-o cu orele, la vorbire se limpezeşte, totul devine evident ca o teoremă expusă cu patimă. Cine nu l-a ascultat pe Glucksmann apărînd pe năpăstuiţii Istoriei nu ştie ce-i aia o teoremă fierbinte.

Luni 27 martie

Ieri după-amiază, Anca Zografi, chemată pe vreo trei săptămîni aici de laboratorul de chimie unde-şi trecuse teza de doctorat. Cu o lungă scrisoare de la Vlad, o piesă de teatru pe care a scris-o într-o săptămînă s-o prezinte la concursul Uniter, *Petru*, farsă bufă, avînd drept personaj pe Petru cel Mare al Rusiei (Vlad tocmai citise biografia lui Troyat), numărul 12 din *Memoria* (cu un comentar al lui Virgil despre tatăl lui Alexandru Herlea — dintr-o emisiune din 1980), cele două texte aranjate de el din interviurile pe care i le dădusem, vara trecută, pentru colocviul Memoria, şi bucureştene ştiri.

Cea mai bună (dar o ştiam dinainte) este venirea lui Zografi la Humanitas. Gabriel s-a arătat încîntat nu numai de calitatea sa umană, dar şi de referatele şi propunerile de colecţie pe care i le-a supus. De la 1 aprilie îşi va începe deci noua carieră (a abandonat definitiv fizica atomică şi habar n-am dacă a avut dreptate).

Cea mai proastă (în ceea ce-l priveşte) este că se arată destul de afectat de tăcerea generală a criticilor faţă de primul lui roman. Ar fi existat, evident, o soluţie. Simplă. Să scriu eu. Numai că nici cu romanul Z. nu m-a convins. E un om dăruit pentru scris, dar lasă impresia ciudată că n-are ce spune sau, mai precis, nu ştii ce drum vrea să ia. Mai construit decît nuvelele (cu care a debutat), romanul *Omul nou* suferă şi el de teoretizări excesive, de o intruziune a oniricului nejustificată, de stîngăcii. Dacă ar mai fi pe timpul Europei Libere, probabil c-aş fi făcut o cronică despre el, dar aşa cînd nu mai intervin decît rarisim, şi pe evenimente, nu pe cărţi? În afară de faptul că n-aş mai dispune de argumentul că nu mai fac critică literară, de opus tuturor celor ce ne trimit cărţi sau manuscrise, cerîndu-ne prefeţe ori comentarii, am fost totdeauna incapabilă să scriu altceva decît resimţeam şi credeam. Din păcate, mă tem că nici despre piesa lui nu voi avea reacţii mai „entuziaste". Are două acte. Primul, pe care l-am citit, aduce a operă-bufă

fără muzică. Dacă aş dori unui om să facă literatură bună şi necesară, acela ar fi, în momentul de faţă, Zografi.

Anca e primul om sosit din România care ia total partea lui Manolescu (ieşirea PAC din Convenţie) şi judecă la fel ca noi vanitatea cea proastă a lui Emil, obtuzitatea de partid a lui Coposu, orgoliile Anei Blandiana, limba de lemn inversă a *României libere*.

Seara tîrziu îi telefonăm lui Gabriel. A fost, la coborîrea din avion, la Televiziune unde Iuga îşi continuă greva, pretinzînd că toate rapoartele doctorilor sînt favorabile. Mîine va fi o dezbatere în Senat şi e destulă lume în jurul lui I. Emil Constantinescu se afla şi el acolo, pretinzînd că va duce problema Iuga-grevă-Televiziune pînă la Consiliul Europei. Altă dovadă de iresponsabilitate. Pînă să ia în discuţie Consiliul Europei cazul Iuga, acesta are timp să moară de mai multe ori. Gabriel nu vedea încă ce e de făcut, dar în orice caz, cu declaraţia de la Paris şi vizita de ieri, răspunderea lui mi se pare degajată. Apoi, sînt sigură că nu se va opri aici. Deocamdată are, nedeclarată, dar sensibilă, impresia că e oarecum sacrificat. M-a întrebat dacă am vorbit cu Mihnea (el îl alertase pe Gabriel şi apoi se făcuse nevăzut). Dau, nu prea lesne, şi de Mihnea. E de aceeaşi părere cu noi: a trecut epoca petiţionarilor, în plus cazul cu Televiziunea nici nu e uşor de explicat, iar singurul scriitor mai notabil la care ar avea el acces, Finkielkraut, e exclus să semneze alături de Glucksmann. Mihnea pleacă însă mîine în Albania. Îmi promite totuşi că-i va telefona azi la birou lui Gabriel.

Noaptea ne cheamă şi Christinel. Întîi întreabă despre timp, cum e la noi, că la ei… O adevărată manie climaterică. Apoi cere să-i trimitem doctorii. Sînt rea. Christinel mi-e dragă, chiar dacă unele trăsături de răsfăţ au devenit mai iritante, acuzate de vîrstă.

Marţi 28 martie

Zloată (plouă cu zăpadă, ninge cu ploaie?) şi frig. Le plîng în gînd — la telefon nu dau de ele — pe Rodica şi Marie-France care sînt la cimitirul Montparnasse pentru o slujbă la mormîntul lui Eugen (e exact un an azi de la moartea lui).

Citit şi actul al II-lea din piesa lui Zografi, *Petru*, şi-mi pare bine că-mi revizuiesc părerea. E acolo un monolog al bufonului asupra

unui Sankt-Petersburg sinistru, rece, umed, incomensurabil, oglindind nesațul și nemăsura rusească, cum mi se pare că — păstrînd totuși rezervele necesare — de la Custine n-am mai citit. Apoi și Petru se desenează mai complex decît în actul I și, în fond, începe să existe o dată cu asasinarea filozofului cinic și negativist Pierre de la Manque, pe care venise să-l caute la Paris, cerîndu-i ajutorul pentru a schimba „firea rusească". Cum nihilistul parizian, cu alură de Cioran (se va fi gîndit la el?), nu vrea să-l urmeze pe Petru în Rusia și nu crede în vreo schimbare posibilă a omului în general — și cu atît mai puțin a rusului în special —, Petru îl va asasina. Desigur se desenează aici și ideea „omului nou", dar nu aceasta e modernizarea cea mai stingheritoare. De sfătuit neapărat Zografi — căruia îi voi telefona — să renunțe la aluziile la Macintosh sau la avangardă, un fel de răsfăț al trimiterii spre contemporaneitate. S-ar putea să exagerez părerea bună, sînt însă atît de încîntată că-mi place în sfîrșit un text scris de el, încît îmi pot permite și acest probabil exces.

La cutia poștală — puțin, au început greve la poștă, nu degeaba ne aflăm în periodă electorală — o carte poștală a Alinei Mungiu unde pomenește „de un răspuns apropo de coperta a patra de la carte de la dl Ierunca, dar poate că ați vorbit la Humanitas deja". O adevărată cimilitură. Presupunem, V. și cu mine, că va fi vorba de teza ei de doctorat (pe care ne-a trimis-o), iar în altă misivă, pierdută, îi va fi cerut lui V. o prezentare. Mister. Cum n-avem decît adresa de la Harvard și acum e la Berkeley, nu prea văd cum am lămuri lucrurile.

Scrisoare și de la Gabriela, cu fotocopie din fraza incriminată a lui Radu Ioanid (ignobil) și răspunsul ei (prea blînd).

Ion Vartic îi trimite lui V. *Cartea Împărtășirii* de N. Steinhardt, în care a inclus și „Secretul *Scrisorii pierdute*", textul semnat cu un pseudonim, Nicolae Niculescu, și apărut în *Ethos* în 1975. Mi se pare de neînchipuit c-au trecut 20 de ani. Era ieri, era acum cîteva ore, cînd St. ne dădea această interpretare uimitoare, zdruncinînd viziunea admisă — și probabil justă — asupra lumii caragialești și descifrînd, dimpotrivă, un univers al armoniei, un rai al împăcării, un teritoriu al toleranței de unde satira n-ar fi evacuată, dar s-ar îmblînzi ea însăși. „Cu siguranță, o capodoperă a eseisti-

cii româneşti“ — scrie Vartic în prefaţă. În orice caz şi „cu siguranţă“ cel mai neconformist eseu asupra lui C., mergînd împotriva tuturor tezelor admise. (Mă înşel eu sau Ralea schiţase undeva un portet al unui C. mai blînd?)

Azi, V. are impresia că nu mai vede destul de bine să citească ziarul. Bat în neştire la computer pentru a nu mă lăsa pradă angoasei. Aşa va fi cel puţin pînă săptămîna viitoare — miercuri — cînd i se va face un nou examen. Mi se pare o eternitate pînă atunci.

Ora 12 noaptea

Închisesem ziua — şi Macintosh-ul — cînd a sunat un domn Radu Negrescu Suţu. Noroc că numele îmi spunea ceva. Îl citisem în *Lupta* unde ne vedeam înştiinţaţi că strînge semnături pentru Iuga şi Patapievici spre a le publica în *România liberă*. Ni le-a cerut şi, fireşte, le-am dat pentru V. şi pentru mine. Apoi cum insista asupra faptului că Iuga e pe moarte, l-am rechemat pe Gabriel. S-a dus şi azi să-l convingă pe Iuga să înceteze greva. — Mă încredinţaţi dvs. — i-a replicat Iuga — că dacă eu opresc greva obţin ce vreau? Cum să-l asigure de aşa ceva? Gabriel a vorbit azi la Jurnal pe Tele 7 abc, trei ambasadori au protestat, mîine apare în *22* declaraţia noastră pariziană cu Glucksmann în frunte, iar Gabriel reia contact cu grupul creat pentru Patapievici.

De vină nu e numai Cotroceniul pentru numirea omului de încredere, fost colonel de Securitate, Şoloc. Ci şi Comisia parlamentară care nu s-a oprit la principii, ci a negociat candidat cu candidat. Astfel aflăm de la Mihnea, care telefonează înainte de plecarea în Albania, că Gabriel n-a obţinut la Comisie decît 3 voturi: Călin Anastasiu (PAC), Rusu (PD) şi Angela Nicolau (PDSR?!). Acum, cînd a început să se facă puţin scandal, Ţepelea şi-a dat demisia din postul de preşedinte al Comisiei (după Mihnea, i-ar cam fi forţat mîna Coposu).

Telefoane şi la Paris, cu Anca, şi la Bucureşti, cu Vlad Zografi, să le spun ce mi-a plăcut din piesa lui istorico-bufo-tragică. Ne-a pus la poştă o nouă scrisoare — ne anunţă el — cu tot atîtea pagini ca cea trimisă prin Anca. Cu atît mai bine. Tot zice V. c-ar trebui să publice un volum de corespondenţă: într-atîta îi sînt de interesante misivele. La Bucureşti este aşteptat peste două-trei zile

Patapievici. A plecat normal şi cam anonim, se întoarce aproape ca o vedetă a rezistenţei. S-ar fi lipsit cu bucurie, sînt sigură, de aşa ceva. Iar mie, dacă mi-ar fi spus cineva, după '89, că voi fi obligată să redevin petiţionară pentru a salva vieţi şi principii în România, i-aş fi rîs în nas. De-a-ndoaselea totul, mereu?

Miercuri 29 martie

Se dezleagă enigma Alina Mungiu. Ne telefonează de la Boston. Aşa cum mă aşteptam, ne trimisese, o dată cu manuscrisul tezei ei de politologie, o misivă cerîndu-i lui V. să scrie cîteva cuvinte despre ea pe supracoperta cărţii ce-i va apărea la Humanitas. Scrisoarea s-a pierdut, dar V. e de acord. Rămîne doar să ştie termenul de trimitere. Vorbind apoi cu Ioana P., aflăm că volumul Alinei Mungiu va fi trimis, împreună cu *Jurnalul* lui Patapievici, la tipografie în Germania. Ioana va întreba mîine pe redactoarea de carte care e data-limită. Horia P. a ales şi el din prefaţa la cartea precedentă (încă neapărută la Nemira) două fraze ale lui V. Ce poate fi mai mişcător (termen prea sentimental, dar adecvat) decît faptul de a fi astfel „ales" de doi dintre tinerii scriitori post-decembrişti cei mai interesanţi? De fapt, eu sînt „mişcată" şi „sentimentală", V. rămînînd impenetrabil.

Ioana P. e îngrijorată: Televiziunea oficială şi PDSR-ul îl acuză pe Liiceanu că lasă un om (Iuga) să moară pentru ca el să ocupe un loc pe care nu-l merită. Şi românii de rînd fără acces la Tele 7 abc sau la ziarele independente sînt destul de proşti ca s-o şi creadă. Exact previziunile lui Glucksmann. Îl căutăm zadarnic pe Gabriel, telefonul său nu răspunde. În fond poate că-i mai bine aşa. Voiam să-l îndemnăm încă o dată să declare distinct că în orice caz ar refuza orice loc obţinut printr-un astfel de sacrificiu. Cum G. e legat de promisiunea făcută lui Iuga, ar fi respins o astfel de soluţie, pentru oricine altcineva la îndemînă. Spre a nu-l dezamăgi pe Iuga (a nu-i lăsa impresia c-a făcut toată greva pentru nimic), G. e în stare să nu reacţioneze la calomnii atît de odioase, ca apoi, cum îl cunosc, să aibă remuşcări toată viaţa.

Seara, pentru a lăsa o clipă deoparte contemporaneitatea românească, privim pe Canal Plus, prima parte a filmului lui Jacques

Rivette despre Ioana D'Arc. Nu e Bresson oricine vrea şi de altfel nici nu sînt sigură că Rivette a vrut-o. Spre altceva s-a străduit: spre adevărul istoric (e respectat), spre depatetizare (asigurată pînă la uscăciune), spre rigoare. Rivette nu e nici Bresson, dar nici Eisenstein (scenele de bătălie sînt infantil amatoristice) şi mai ales nu Dreyer. Sandrine Bonnaire parcă de abia a trecut dintr-un rol de marginalizată la modă, drogată sau zonardă în revoltă, la cel de sfîntă ce trebuie prin jocul ei despuiat să fie salvată de propria-i legendă. O dată cu legenda însă a dispărut şi emoția, filmul acesta corect interpretat, cu reconstituiri de epocă şi peisaje frumoase, se urmăreşte cu o elegantă plictiseală. Prima parte, de fapt primul film, se intitulează *Jeanne la Pucelle. Les batailles*. A doilea, tot atît de lung: *Jeanne la Pucelle. Les prisons*. Deşi l-am înregistrat pe casetă, nu sînt sigură că-l vom mai privi. Din pricina lui... Dreyer.

Joi 30 martie

În *Libération* de azi, scurt articol despre greva lui Iuga, pomenit fiind şi G. I-l trimit mîine lui Savu să-l faxeze la Humanitas.

Astă-seară ne aduce Cristovici două numere din *România liberă* (ediția internațională), şi-mi dau seama, dintr-un interviu al lui Banu Rădulescu, ca şi din programul comunicat presei înainte de simpozionul *Memoria*, că a lăsat voit impresia participării noastre efective (ceea ce nu e totuşi prea cinstit). Mai e şi pitorescul incident, pe larg povestit de Zografi în scrisoare, cu tînărul gazetar Ghilezan, care neştiind cine este Bertrand Russell şi înțelegînd anapoda textul meu citit de Zografi (de fapt rescris de el deoarece era extras dintr-un interviu) şi-a subtitrat articolul „Modelul lui Bertrand Russell în România". În absența unui proces penal, a unui nou Nürnberg împotriva responsabililor de crimele comuniste, propuneam, în acel fragment, crearea unui tribunal la Timişoara format din personalități abilitate să dea cel puțin o judecată morală. Şi adăugam că Bertand Russell a făcut-o pentru cauze false, de ce n-am face-o noi pentru una justă? Exasperat, Zografi i-a scris la ziar cerîndu-i o rectificare. Fără succes, fireşte. Dar l-a iertat — şi bine a făcut — deoarece acest Ghilezan a fost ținut la

postul de poliție cîteva ore pentru a fi încercat să-l demaște pe căpitanul Soare. Pe lîngă asta ce mai contează un Bertrand Russell transformat din contramodel în model? Sau cum bine îi scria Z. (ne-a trimis dublul scrisorii): „E ca și cum ați spune «Modelul lui Karl Marx la *România liberă*»." Toată povestea n-ar avea mare semnificație dacă nu mi-ar întări impresia că există între Banu Rădulescu și noi o neînțelegere. O descoperisem cînd, în primul sau al doilea număr din *Memoria*, negase celor ce nu trecuseră prin Pitești dreptul de a scrie despre acest „fenomen". Adică celor din exil, în primul rînd Virgil și Goma, deoarece nu în țară se abordase subiectul tabu întru toate. I-o reproșasem, decent, la radio, și imediat își făcuse mea culpa, exagerînd în sensul opus. Acum, după ce Zografi îl ajută gratuit de luni de zile (a tradus cu Anca vreo 200 de pagini din *Internaționala Trădătorilor* — procesul unde, printre martori, a fost și Adriana), nici nu-l pomenește vorbind despre tinerii de nădejde cărora le va lăsa revista (și pe care-i citează). Informația falsă cu participarea noastră reală, și nu prin Zografi interpus, face parte din aceeași zonă de incertitudini nu majore; doar stingheritoare.

Vineri 31 martie

Ziua începe tardiv (ca toate zilele mele) cu un telefon de la Savu. A vorbit cu o doamnă de pe Arte să dea la Jurnalul de astă-seară o secvență cu greva lui Iuga. Numai că Gabriel de care dă în sfîrșit la Humanitas (amîndouă telefoanele de acasă, deci și cel al lui Carmen, sînt în „deranjament", ceea ce începe să semene cam prea mult cu o operație a Securității chiar pentru cei vaccinați de „spionită", ca V. și cu mine) a ajuns la capătul puterilor, nu mai vrea să audă nici măcar de un interviu prin telefon pentru Arte. A scris o declarație (Savu ne-o citește), apărută azi în *România liberă*, dezlegîndu-se de orice răspundere față de greva lui Iuga, neputînd consimți la sacrificarea lui. (E probabil textul pe care a trudit pînă la 6 dimineața, într-una din nopțile trecute.)

Mi-e o grijă reală de G. Hărțuit, obosit, cu prea multe pe cap, chinuit de această răspundere nedorită, necerută, se simte, sînt si-

gură, nedreptăţit şi părăsit de noi toţi. Că e adevărat sau nu, n-are mare importanţă, lehamitea se dispensează de logică. În plus, se şi întreabă desigur pentru cine să te jertfeşti în ţara asta unde dezastrul moral a transformat oamenii în neoameni.

O altă dovadă a fricii cuibărite încă în ţesuturile tuturor: colega mea de la Notre Dame de Sion, pe care am reîntîlnit-o la Sibiu (i-am cerut să-mi identifice pe celelalte colege de clasă de pe o fotografie), evită să-mi scrie direct. Antonia mă caută azi: a primit răspunsul ei, nici măcar pe numele Constantinescu, şi el compromiţător din pricina *Luptei*, ci pe pseudonimul de poet al lui Dan (Bocaniciu). Au trecut cinci ani de cînd pactul cu frica a fost rupt la modul spectacular şi iat-o, cuibărită cu ruşine în ţesuturi, cum reapare chiar atunci cînd ameninţarea nu e directă (ca în cazul Patapievici). Colega mea venise într-un amfiteatru plin să ne asculte, în rîndul întîi cu soţul ei (fost coleg al lui V.), dar pe o scrisoare fără nici un conţinut primejdios, total anodină, se teme să-mi pună numele. Pentru oamenii aceştia face greva foamei Iuga, care, am aflat abia din articolul de ieri în *Libération*, a fost închis la Aiud vreo 6-7 ani sub Ceauşescu? Pe Palach, care şi-a dat foc de viu la Praga, cehii îl comemorează la fiecare aniversare a martiriului său. La noi, un tînăr s-a transformat în torţă vie pe o pantă de schi, un altul s-a sinucis, nu de mult, pentru a protesta împotriva denaturării revoluţiei la care participase, şi nu se mai vorbeşte de ei. Să fim cu totul blestemaţi, să ne pregătim pentru ieşirea noastră nezgomotoasă din Istorie, să devină convalescenţa mai gravă decît a fost boala? Întrebări retorice: stăm foarte rău şi atîta tot.

Cineva de care nu s-a atins nimic urît sau rău: Varvara Florea. Pe străzile Sucevei, cînd mergeam în grabă spre casa ei, mulţumea lui Dumnezeu c-a fost în închisoare, astfel a fost împiedicată să facă greu evitabile compromisuri. De cînd am întîlnit-o la Paris, unde venise să-mi aducă mesaje postume de la mama, am rămas convinşi, V. şi cu mine, că avem de-a face cu un fel de sfîntă laică. Primesc azi o scrisoare: a fost la Fălticeni s-o vadă pe soţia lui Lala, care stă în subsolul Muzeului şi, la cei peste 90 de ani ai săi, cvasiparalizată, este exploatată de toată lumea. Am scris inutil pentru ea directorului Muzeului (ce ne primise cu onoruri la Fălticeni),

nici nu s-a obosit să răspundă cu toate că o parte din Muzeu, partea ei de moştenire, le-a fost cedată de ea. Acum se duce Varvara şi-o îngrijeşte, aducîndu-i mîncare de la... Suceava. Îmi scrie să nu-i trimit nimic (îi expediasem prin Humanitas acum doi ani o sumă de bani) că iau totul „ceilalţi". Îmi propusese chiar într-o scrisoare precedentă s-o ia la ea acasă, că pot trăi trei persoane din pensia Varvarei şi a lui Ion, soţul ei.

O nouă scrisoare sau complementul precedentei, de la Zografi. Citind primul paragraf, facem haz, V. şi cu mine. Sincerităţii mele, cînd îi judec scrierile, îi răspunde, şi foarte bine face, cu aceeaşi monedă (evident, nu din răzbunare). Trebuie să copiez cîteva rînduri deoarece m-au bucurat real şi sînt de părerea lui. Despre *Unde scurte*, IV deci:

„Cred că — împreună cu celelalte volume — e mai curînd o carte despre scriitori şi cărţi, decît o radiografie a României sub comunism. Revin asupra lui *Dimpotrivă*. Dacă, printr-un miracol, m-aş trezi în 2195 şi aş fi întrebat în legătură cu România ultimilor 50 de ani, aş recomanda fără ezitare *Dimpotrivă*. Acolo e esenţialul."

Îmi dă, cavalereşte, şi o şansă să mă salvez. Şi iar citez fiindcă — iar — are dreptate:

„În primul volum din *Unde scurte* aveaţi un excepţional capitol despre Picasso. Pătrunzător şi original. [...] Aş vrea să citesc o carte întreagă care să semene cu acest capitol. Scrieţi-o, vă rog!"

Parcă dacă aş fi putut, aş fi aşteptat îndemnul lui! Oricum, nu e nici o ipocrizie cînd afirm că mă bucur sau că are dreptate: cred cu adevărat că V. a fost un martor mult mai inspirat şi mai profund decît mine, pe toate planurile.

În *22* e inserată o ediţie specială cu programul electoral al lui Paul Goma, cu menţiunea „în exclusivitate". Gabriel Andreescu scrie, pe partea sa, o Scrisoare deschisă, idolului său de pînă mai ieri, Emil Constantinescu, criticîndu-l pentru prima oară. Din păcate, dintr-un singur motiv: că a sprijinit guvernul în hotărîrea sa de a nu semna pactul româno-ungar. De ce m-aş mira: pasiunea lui G. A. pentru minorităţi e atît de mare, încît a găsit drept soluţie pentru a ajuta pe basarabeni să-i declare „minoritari" ca să poată fi apăraţi, renunţînd astfel la Basarabia însăşi: dacă n-ar fi majoritari ro-

mânii în Basarabia, cum să mai fie vreodată revendicată și „alipită"? Planul aiuristic și aparent „științific" al lui G.A. a provocat, de mai bine de o lună, tumult și discuții vehemente. Pe bună dreptate. G.A. una știe, una spune: Helsinki. În 1995 e și depășit, și prea puțin.

Să mai notez catastrofa aeriană de la Otopeni: un Airbus al companiei Tarom (din cele cumpărate în Franța de Petre Roman) a explodat în aer, imediat după decolare. Nu există supraviețuitor. 60 de neantizați. După reporterul de pe TF 1, la București se dezvoltă o psihoză a bombei. Asta le mai lipsea.

Am început să notez prea multe în acest jurnal. Va trebui să mai renunț la mărunțișuri, să mai tai din detalii, să nu încarc memoria, fie ea a unui robot, cu atîtea lucruri inutile; Și să mă apuc de lucru: să termin în sfîrșit volumul al VI-lea, cel mai năpăstuit dintre toate, dat fiind ritmul de delăsări succesive în care a fost compus. Nu mai am scuza ucenicei la monstru: de bine, de rău, am învățat: nu tot, dar esențialul, iar monstrul nu-și mai merită numele.

Mai uitasem să rectific o însemnare: nu m-am lăsat de fumat, cum, solemn, și amar, anunțasem pe prima filă bătută la Macintosh. Hotărîrea fermă n-a ținut mai mult de o zi. În schimb, am scăzut, de la vreo 32-33 pe zi la 16. Scot mereu țigările din pachet să le număr, gest penibil de drogat, inestetic. Nu de estetică am eu nevoie însă, ci de nicotină. Și de gest. Asigurate amîndouă, cu efort, de doza pe care mi-am autopermis-o, neștiind de fapt dacă răspunde-corespunde la ceva. Și dacă plămînii nu sînt tot atît de infestați de 16 țigări ca de cele 32-33 precedente. Acum că mi-am pus capăt iluziei de eroism din primele file ale jurnalului pot să închei și ziua de azi.

Nu încă. Adaug la 2 și jumătate dimineața:

— Am telefonat lui Dan C. Mihăilescu pentru a-i mulțumi: ne-a trimis o serie de numere ale *Suplimentului* său literar. Îl văzuse pe Gabriel azi-după-amiază. L-a găsit foarte răvășit. G. l-a întrebat cum i-a găsit declarația despre degajarea răspunderii în greva lui Iuga. Nu i-a răspuns deoarece textul lui G. pare a-l fi lăsat perplex. Sper că nu mulți vor reacționa la fel. Îi mărturisesc dezacordul meu cu fraza despre cartea lui Ioanid „cea mai importantă apariție editorială post '89". Răspunsul e bun și dezarmant: auzise că e grav bolnav. Convinsă și învinsă îi promit că

voi trimite lui Ioanid o copie după cronica sa. Cu umor — cam negru — ne anunță că este covîrșit: a primit, în aceeași zi, cartea lui Zigu Ornea despre generația anilor '30 și cea a lui Volovici, cu același subiect... Cum îl știu revoltat (ca și mine) că păcatele ideologice despre care se scrie preferențial, după 50 de ani de dominație comunistă, sînt cele ale extremei drepte dinainte de război (are chiar îndrăzneala de a o scrie), îl plîng pentru lectura iritantă ce-l așteaptă. În încheiere, îl întreb dacă el și Tania au citit romanul lui Zografi. Nici nu știa de el. I-l recomand și, apoi, o chem la Paris pe Anca, îi dau adresa să-l expedieze Vlad. Poate se va rupe astfel cercul tăcerii. Într-o doară, chemăm la Gabriel. S-a restabilit comunicația. Lăsăm două mesaje pe *répondeur*. Bine, cel puțin, că nu mai este izolat.

Am ezitat mult înainte de a vedea *Germinal* de Claude Berri. Nici vorbă să ieșim în oraș pentru așa ceva, dar la televiziune și la îndemînă... De ce mă temeam, într-un fel, n-am scăpat. E imposibil, după ce știi și ai trăit ce-a ieșit din utopia socialistă, să-l suporți nu doar pe Berri, dar și pe Zola (poate mai ales pe Zola) fără să ai impresia că asiști la un spectacol realist-socialist. Am spus „într-un fel“ deoarece filmul e corect și academic. Să te apuci însă în 1993 să transpui în imagini viziunile naturalist-simpliste ale lui Zola, aduce a iresponsabilitate. Iată de ce un proces Nürnberg al comunismului ar fi trebuit să aibă loc: pentru ca să devină tot atît de rușinos a silabisi alfabetul comunist, ca și cel nazist.

Sîmbătă 1 aprilie

Termin cartea lui Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frîng, dar nu se îndoaie*, volumul I din mărturia sa asupra rezistenței în munți, apărută în 1993 la Editura Marineasa din Timișoara. Autorul, unul dintre rarii supraviețuitori ai acestei rezistențe (din munții Făgărașului) pe cît de legendară, pe atît de puțin cunoscută, a venit, anul trecut, la Colocviul exilaților de la Paris și a recoltat, ca într-o delegație a umbrelor, aplauzele meritate de cei cărora un ofițer de Securitate mai îndrăznește să le spună în 1995 la Televiziunea Română „bandiți parașutați din străinătate“. L-am cunoscut deci în mai trecut, ne-am îmbrățișat cu toții și mi s-a părut un țăran cinstit și „eroic“, nu și un intelectual.

Or, din carte aflu că era student în agronomie la Cluj, şi de altfel totul e scris cu oarecare îndemînare. O bună surpriză. Din păcate, cedînd datoriei de memorie de a-şi numi pe toţi camarazii dispăruţi, avînd şi impresia, justificată, că le oferă în acest fel mormîntul la care n-au avut drept, cumulează personajele şi situaţiile asemănătoare fără a avea talentul de a le creiona diferit pe primele, nici descrie variat pe celelalte. Cum mai toţi luptătorii din munţi sînt tineri provenind de la sate, iar fugărirea lor de către Securitate nu diferă ca metode (deşi se perfecţionează cu anii), se instalează în acest document prin excelenţă evenimenţial o monotonie a dramei care-l deserveşte. Rămîn mărturia rară şi cîteva judecăţi asupra capacităţii românilor de a produce Iude în serie ce nu pot fi ocolite. S-ar putea însă ca impresia mea asupra repetitivităţii personajelor şi fugăririlor să nu fie cu totul exactă, din moment ce Răzvan Purcărea (el mi-a împrumutat volumul) mi-a spus că nu l-a putut lăsa din mîini o noapte întreagă.

Vedem pe Arte un film destul de oarecare al unui jurnalist cu mai bune intenţii decît talent, Marcel Bistène, *Etoile sans lumière*, (din 1945), doar pentru a o regăsi pe Edith Piaf, care-l impune aici, într-un rol cam nătîng, pe Yves Montand. Din păcate, sunetul e ca trecut prin var, incomparabila voce a lui Edith Piaf sunînd hodorogit. Îmi amintesc — cum s-ar putea altfel? — de prima şi singura dată cînd m-am dus s-o văd în nu ştiu ce sală de music-hall. De ea îmi amintesc, bineînţeles, în rochia ei simplă şi neagră, măruntă şi parcă pierdută pe scena prea mare pentru un astfel de greier patetic. De vocea ei debanalizînd şi ducînd pînă la ţipăt cîntecul de stradă parizian.

Dacă însă mi-a rămas atît de prezentă scena, e şi pentru că l-am întîlnit acolo (era în primul sau al doilea an de Paris) pe Basil Munteanu „profesorul“ pe care tinereţea mea insolentă îl găsea probabil prea venerabil pentru astfel de „spectacole“. Nu că s-ar fi putut repeta schema din *L'Ange Bleu*, dar la preocupările „comparatiste“ ale lui Basil nu răspundea, nici corespundea registrul „popular“ al lui Edith Piaf. Basil M. mi-a confirmat impresia atunci cînd a început să vorbească — ca pentru a se scuza — de nu ştiu ce sens „metafizic“ al şansonetelor lui Piaf.

Duminică 2 aprilie

Marie-France a vorbit la telefon cu Geta și cu Alecu (e pentru două zile la Paris): grevei lui Iuga i s-au alăturat încă 13 persoane (presupun de la Televiziune), iar Coposu a cerut ca, de mîine, parlamentarii să se pună în grevă (nu a foamei firește). Nimeni sau mai nimeni nu-i va da probabil ascultare: situația actuală a fost creată la Comisia unde patru deputați ai opoziției au votat cu candidatul puterii!

Seara, cinăm cu Vona la restaurantul românesc din cartier, condus acum de o... poloneză. Ne aduce fotocopii după noi cronici asupra romanului său de tinerețe, *Ferestrele zidite*, care din 1993, cînd a apărut la Cartea Românească, și pînă azi se bucură de primirea rezervată, în general, operelor complete. Și-l răsplătește astfel pe autor pentru toți anii risipiți, nedăruiți scrisului.

La întoarcere găsim un mesaj telefonic al lui Horia Patapievici, ajuns la București și pe care nu-l mai putem chema: e trecut de miezul nopții. Va fi pe mîine.

Luni 3 aprilie

Cu Horia ne și începem seara. Îi telefonăm pe la 8 și ceva, îl găsim radios că e acasă; și realizînd în sfîrșit ce s-a făcut din „cazul" lui. În Germania era — ciudat — în stare de amnezie parțială: nu mai putea contura exact realitatea din țară. Îl îndemnăm să-l înconjoare, el și Ioana, pe Gabriel, pe care-l suspectăm de năruiri interioare. Ioana îi dă lui V. data-limită pentru trimiterea textului despre Alina Mungiu: 15 aprilie.

Astă-seară, mai tîrziu, pe la 11, am dat și de Gabriel. Mai precis, el de noi. Îi lăsasem un nou mesaj pe *répondeur*. Ne-a rechemat atît de calm, pretinzîndu-se într-o atare formă, încît suna fals. Presupun că ținea să ne liniștească.

Mihnea sună imediat după G. N-au vorbit încă (M. s-a întors ieri-noapte din Albania), după cîte i-a spus însă Manolescu, G. a avut două prestații televizate foarte bune și lămuritoare. Tot de la Manolescu, o confirmare posibilă a „optimismului" afișat de G.: azi s-a făcut scandal în Parlament — cu o foarte bună intervenție a lui Doinaș — urmînd ca mîine să se obțină anularea rezultatelor Comisiei pentru audiovizual și reluarea votului. Iuga ar fi

acceptat în acest caz să-şi sisteze greva foamei la care s-au asociat nu 13 persoane, cum auzisem, ci 30.

Părăsind „problemele“ româneşti pentru a ne întoarce la Paris (e curios, totuşi aici trăim), o nouă ocazie de a verifica falsitatea, cel puţin parţială, a atacurilor intelighenţiei de lux — şi nu numai — împotriva imaginii televizate, capacităţii ei de abrutizare, incompatibilităţii funciare dintre televiziune şi cultură. Pe una dintre cele mai frivol-intelectuale şi „la modă“ emisiuni culturale, „Le Cercle de Minuit“, bolnavă de toate clişeele stîngii intelectuale, azi Zoran Music. Ascultîndu-l, văzîndu-i desenele incredibile de la Dachau în care mormanele de cadavre devin un peisaj, în timp ce peisajul toscan îşi desvăluie scheletul, cîţi neiniţiaţi nu se vor duce la expoziţia de la Grand Palais pe care altfel ar fi ignorat-o?

O mărturisire a lui Zoran Music: sosind la Paris pe vremea terorismului abstracţiunii, în anii '50, nu s-a lăsat contaminat din pricina memoriei de la Dachau. „Morţii m-au eliberat de arta abstractă“ spune el, simplu. Din pricina lui, nu pot scăpa în noaptea asta de cuvîntul: eroziune.

Marţi 4 aprilie

Vine V. cu recolta de la cutia poştală. Urmările (comice?) ale declaraţiei lui Goma de candidatură la Preşedinţie aşa cum sînt înregistrate, cu indignare, în *Lumea liberă* (1 aprilie 1995) de Liviu Cangeopol. Insensibil la tactica şi capcanele întinse de Goma, Coposu ia cu totul în serios ameninţarea ce s-ar ivi astfel pentru alesul său, Emil Constantinescu, şi, răspunzînd la întrebările unei agenţii de presă, ART Press, pretinde că faptul de a fi stat departe de ţară după evenimentele din '89 reprezintă pentru Goma un handicap, singurul electorat pe care s-ar putea bizui el fiind alcătuit din cei ce l-au citit sau au ascultat Europa Liberă. Dînd la o parte fulminanta indignare a lui Cangeopol, ce vede într-o astfel de declaraţie sindromul „salamului cu soia“, nu poţi totuşi să nu fi penibil surprins de lipsa totală de umor, în bună tradiţie ardelenească, a bătrînului lider.

Nu e singurul. Un alt om politic — e drept, de infinit mai mică anvergură — Horia Rusu (PL '93) o ia şi el de-a bună şi, deşi refuză să anticipeze asupra unei eventuale susţineri a lui Goma de

către partidul său, îi recomandă, dată fiind valoarea programului, să se întoarcă rapid în România şi să se implice în viaţa politică (notă în acelaşi ziar). Ubuesc, peisajul nostru politic. În continuare.

Citită (am primit textul de la Savu), Scrisoarea deschisă a lui Liiceanu către Dumitru Iuga (faxul e din 31 martie) face cît toate programele. Încheiată pe un ton de ironie amară faţă de poporul pentru care Iuga se sacrifică în gol, e scrisă cu aceeaşi cerneală ca *Apel către lichele*.

Un nou volum de poeme şi o revistă de poezie de la alt necunoscut (să se mai spună că nu se publică poezie în România postdecembristă!). Volumul: *Zodia nopţii* de Cassian Maria Spiridon, (Cartea Românească, 1994) şi revista *Poezia*, avîndu-l ca redactor şef pe acelaşi, iar în colegiul de redacţie numai scriitori de vază, ne-au sosit de la France Internationale. Nu le-am deschis încă.

Abundă şi programele de la Centre Culturel Roumain (Ambasada). Din ce în ce mai pline şi în plasa cărora se prind nu doar cei chemaţi din ţară (pentru ei este, dacă nu normal, mai puţin grav), ci şi din exil. Radu Stan, de pildă. Şi cei din ţară ştiu că ceva nu e în regulă, în orice caz, pentru nişte intransigenţi înrăiţi ca noi, deci nu riscăm să ceară a ne vedea. Cum n-a venit, de cînd e consilier la Ambasadă, Vasile Igna, cum n-a dat un telefon Mircea Zaciu al nostru venit la Salonul Cărţii cu *Dicţionarul* publicat la... Buzura. Sîntem încîntaţi de a fi dispensaţi să le facem reproşuri. Inutile, de altfel. Pare atît de în firea intelectualului român să se dea cu puterea sau, cel puţin, să profite de ce-ar putea primi ori pica de la putere, încît cei care n-o fac sînt excepţii de-a dreptul „eroice". Destul de numeroase, din fericire, orice s-ar spune şi pretinde.

Mă întorc spre ieri, cînd, fiind prinsă de orele 4 dimineaţa bătînd la Macintosch (nu-i mai spun Monstru, e semn bun — deşi mi-a mîncat acum cîteva secunde un întreg paragraf), n-am mai avut timpul să adaug la ultimele rînduri şi acest detaliu, deloc nesemnificativ: Zoran Music are 88 de ani. Să îmbătrîneşti întreg, ca el sau Berberova, ce vis! Mă urmăreşte şi azi cuvîntul eroziune. Ce-ar fi să-mi intitulez ultimul volum: *Eroziuni*? S-ar potrivi cu tot ceea ce se petrece în Est, prima dintre eroziuni fiind a memoriei, a doua a demnităţii, a treia a omeniei, a patra a comunismului etc. Pomelnicul e nesfîrşit, dar înainte de a-l continua sau de a alege

un titlu ar trebui mai întîi să termin cartea. Nu m-a oprit, în fond şi în primul rînd, ucenicia pe ordinator, cum am pretins (şi sincer am şi crezut). Probabil, infinit mai mult dezgustul faţă de unele metamorfoze umane din România şi ca totdeauna, inevitabil, gustul zădărniciei.

Rămîn şi azi sub impresia lui Zoran Music. Cei 88 de ani ai săi, încă interogativi şi deschişi spre lume, mai mult amari decît înţelepţi, „erodaţi" ca un desen sau o pictură a sa (şi cadavrele de la Dachau, dar şi ultima serie de autoportrete), parcă mi-au deschis asupra bătrîneţii cea mai „consolatoare" perspectivă de pînă acum.

Am însoţit totuşi vreo săptămînă cel puţin, atîta timp cît i-am recitit cărţile, dosarul de presă, Carnetele lui Nyssen şi am privit reportajul asupra întoarcerii ei în Rusia, bătrîneţea vioaie a Ninei Berberova. Prea împlinită însă ca un festin feeric, prea vitală, prea cuceritoare, pentru a nu se închide asupra unicităţii sale.

Apoi, am asistat, prin televiziune interpusă, la centenarul lui Jünger. Mai văzusem, datorită aceluiaşi ecran, şi o femeie de 120 de ani, sărbătorită ca şi cum Franţa ar fi cîştigat o bătălie. Privind-o, chiar dacă-şi păstrase minţile, în parte văzul şi un bob de auz (cînd reporterul îi urla în urechi, înţelegea), nu te alegeai decît cu teama de a nu ajunge ca ea. Cu Jünger, dimpotrivă. E drept că nu se mai plimbă prin pădure, ci doar în grădina lui, unde se mai aşază din cînd în cînd, picior peste picior, pentru a fuma o ţigară, dar mintea şi trupul au rămas neştirbite. În plus, aşteaptă cu o oarecare bucurie moartea pentru a începe — el o spune — a doua viaţă. Are aceeaşi încredere ca Mircea Eliade în „la vie après la vie" (e titlul francez al cărţii americane despre experienţele, din spitalele de peste Atlantic, asupra bolnavilor ce-au trecut prin comă şi au revenit spre viaţă. Ne recomandase şi nouă cartea Mircea, sperînd să ne înfrîngă scepticismul. Nu ne-a înfrînt nimic. Poate şi pentru că era scrisă tern... Viziunea mirifică a luminii ce te aşteaptă după primul tunel, povestită în stil de week-end burghez, devenea greu suportabilă pentru nişte esteţi ca noi. Nu numai că nu ne-a convins, nu ne-a pus nici măcar pe gînduri).

Ca Jünger, fireşte, să tot trăieşti 100 de ani. De ce nu m-a impresionat? La limită, de ce nu l-am invidiat? Mai întîi, documentarul cu interviul luat lui de un neamţ era penibil de limitat. Prost

de-a binelea. Reporterul se oprea mai mult asupra cărăbuşilor din colecţia lui J., a experienței sale de război sau a complicității sale în atentatul împotriva lui Hitler. Aproape deloc asupra cărţilor sale. Ai fi putut crede că e intervievată un fel de glorie locală dintr-un sat german, învăţător, priceput în insecte şi brav în războaie. Caricaturizez, dar nu prea mult. Jünger răspundea politicos şi egal la toate întrebările, cum ele erau mediocre, răspunsurile nu evitau nici ele insignifiantul, uneori locurile comune.

Apoi, în afară de *Falezele de marmoră* şi de paginile pariziene ale *Jurnalului* său, îmi dau seama, o dată mai mult, că, oricît loc ar ocupa el în literatura contemporană, Jünger îmi rămîne străin. I-am citit, nu de mult, în nu mai ştiu ce revistă, pagini de jurnal dintr-o călătorie incredibil de lungă pentru un om de vîrsta lui. O croazieră cu foarte multe escale. Lecturile semnalate în pagini nu-mi sînt familiare (nu e vina lui J., e a mea), descrierile de porturi unde se opreşte sînt pur descriptive, iar mondenitatea lui, atrăgătoare pe cînd era la Paris ca ofiţer german de ocupaţie, stînd la taifas cu tot ce conta Parisul mai „fins lettrés“, devine fastidioasă cînd notează ce primar sau ambasador îl primeşte în escalele sale. Am lăsat destul de repede *Jurnalul* din mînă. Remarc aceeaşi „mondanitate“ şi în execrabilul reportaj de pe Arte.

În sfîrşit, Jünger mai face şi cîteva profeţii pentru secolul XXI, fie imprecise, imprudente şi fanteziste ca toate profeţiile proferate de ne-profeţi, fie banale: statul mondial, războaiele locale, revenirea spre sacrul pe care tehnica l-a camuflat etc.

Pe cînd, la Zoran Music, totul mi s-a părut a fi gîndire vie, dubitativă, totul fixat la stadiul esenţial al întrebării şi al uimirii de a fi om şi martor în acest secol al ciumei utopice. Rănile oblojite de artă, nu şi vindecate de ea, iar el înaintînd în timp fără a le renega, nici a le exhiba. E deci bătrîneţea ce m-a „convins“ cel mai mult. Numai că despre bătrîneţe n-ar trebui să-ţi fie îngăduit a diserta decît dacă eşti încă departe de ea, pînă pe la 40-50 de ani cînd încă imaginezi, şi nu descrii. Deoarece nu-mi amintesc ca dintr-o astfel de descriere să fi învăţat vreodată cineva ceva.

De ce atîta sporovăială? Pur şi simplu, din aprehensiunea pentru analiza de mîine la ochii lui V., teamă stupidă deoarece nu vom

avea imediat rezultatul. Totul se petrece însă pe un plan unde logica n-are nici preţ, nici greutate, trebuie suportat şi atîta tot. Şi atunci te ameţeşti scriind: orice şi despre orice.

Miercuri 5 aprilie

A fost cum prevedeam: nu ştim nimic precis. Întrebată de V. dacă e foarte grav, după angiografie, doctoriţa (Dr. Françaix) a răspuns doar „Je n'ai pas l'impression que ce soit très grave".

Orice ar fi, sînt, curios, mai liniştită. Şi pentru că mă aşteptam la un examen lung şi dur. De aceea am şi fost cu V. (pentru prima oară), dacă-i dilată prea mult pupila şi nu mai vede bine, să-l pot aduce cu taxiul înapoi. Am plecat deci pe la ora 1 de acasă, crezînd să petrecem acolo vreo două ceasuri. Doar o jumătate de oră în sala de aşteptare unde o infirmieră venea să pună din zece în zece minute picături în ochii „pacienţilor", apoi e chemat V. şi eu mă instalez cu cartea lui Paler — lesne de răsfoit şi uşor de lăsat din mînă — pregătită pentru durata cea lungă. După vreun sfert de oră a reapărut V., văzînd ca mai înainte, uşor mirat că n-a fost decît atît. Uşurat şi el, din moment ce i-a venit ideea să mergem la restaurantul nostru de la Odéon, la doi paşi de laborator. S-a lăsat deci cu stridii pentru mine şi o impresie de înlăturare a primejdiei pe care îmi rămîne s-o sper întemeiată. Impresia, evident, nu primejdia.

Joi 6 aprilie

Telefonează Al. Călinescu să stabilim cina prevăzută de acum o lună cu ei şi cu Ilie Constantin. În trecere, ne vorbeşte de primul volum (de la A la C) al *Dicţionarului* lui Mircea Zaciu. E mirat şi iritat: au fost lăsaţi acolo toţi aculturalii partinici prevăzuţi în ediţia interzisă din anii '80, gen Ion Brad. Şi, nemodificaţi, bătăuşi notorii, prezentaţi ca mari scriitori: Eugen Barbu, de pildă. Singura „inovaţie": introducerea scriitorilor din exil. Ne uimim o dată cu el: dacă Zaciu nu se simţea în stare să asume sarcina unui dicţionar nemaicuprinzînd lestul impus de condiţiile politice din acei ani, atunci de ce n-a renunţat la proiect? Numai pentru că au lucrat colaboratorii săi pe baza ierarhiilor inevitabile atunci,

să le perpetueze acum cînd ar trebui, dimpotrivă, curățat terenul și regîndite adevăratele valori? Cum să pretindem că vrem să ne dezbărăm pe plan politic de comuniști, de ticurile și mentalitățile lor, iar în cultură, unde totul depinde de noi, să nu facem cel mai mic efort în acest sens?

Vineri 7 aprilie

Cu telefonul, ca pe timpul Europei Libere, de la trezire pînă pe la orele 4, nu voi „prînzi“ decît la 5. Un ritm care mă „întinerește“. (Măsor la justa ei valoare șansa de a fi fost atît de ocupată de ceilalți și cu ceilalți, încît n-am avut timpul să mă gîndesc la mine. Fără narcisism ești mai puțin pîndit de angoasa trecerii, și așa mai departe...)

Primul, Savu. Cu știrea cea mai importantă: Iuga a încetat greva foamei. (Știre confirmată apoi de Antonia, care de la Convenție mai aflase și că a fost dus la spital.)

Azi în *Dilema* (31 martie-6 aprilie) un excelent articol al lui Pleșu, „Orzul pe gîște“, pe tema grevei lui I.D. ia ferm apărarea lui Gabriel, singurul, scrie el, care n-a făcut în acest caz „exerciții de nesimțire“ și s-a dus să-l vadă pe I. spre a-l determina să renunțe. Sau cum scrie în final Pleșu:

„Crede-mă, domnule Iuga, ți-ai ales greșit momentul și țara.“

Tot despre greva lui Iuga, un supliment — ediție specială în *22* (29 martie-4 aprilie) cu cronologie, fapte și reacții. Ca și un editorial excelent al Gabrielei Ad.

Dar să revin la telefoane. Unul lung-lung de la „fete“: dacă am primit și noi invitația de la Uniunea Scriitorilor pentru colocviul scriitorilor exilați. Nu primisem la ora aceea, am găsit-o în curierul de după-amiază. Cu toate că-i răspunsesem lui Ulici negativ, ne-a trimis programul și invitația: la începutul lui iunie, la Neptun, pe o săptămînă pe tema „ce se poate face pentru răspîndirea culturii române în lume“ (vechea obsesie) cu scriitorii români emigrați prin străinătăți. Voi reitera refuzul, deși o clipă — numai una — perspectiva unei săptămîni chiar la Mangalia în fața Mării Negre (singura ce-a fost cu adevărat a mea) m-a ispitit. Îmi ajunge să mă gîndesc că s-ar afla aici vruții și nevruții, veleitari și profesioniști de pe toate meridianele, ca să devin rezonabilă și să-mi

piară pofta. Mă întreb doar dacă voi mai vedea vreodată Marea Neagră. Aparent depinde doar de mine, dar tocmai asta complică totul. Ca totdeauna, stau în raporturi dificile cu madlena proustiană.

Tot la curier, o nouă, lungă scrisoare de la Zografi, răspunzînd la criticile mele telefonice.

În sfîrşit, în *Vatra* (nr. 1-2, 1995) — noul format — „evenimentul editorial" e cartea lui V. *Dimpotrivă*, despre care scriu entuziast Cistelecan şi Mihai Dragolea. E totuşi curios că de abia acum îl descoperă pe V. polemist, cînd primul volum publicat la Humanitas, *Româneşte*, conţinea pagini pamfletare redutabile, şi mai ales răspunsul dat lui G. Călinescu. Tot astfel, în *Subiect şi predicat*.

Spre seară, din nou telefoane: Gabi Ionescu, întoarsă de la Florenţa, şi dna Zarifopol pe cale de a pleca, de Paşti, în Spania. I-am citit în Suplimentul literar al *Cotidianului* un interviu cu Dan. C.M., ce mi-a confirmat buna sa calitate şi intelectuală, şi umană.

Sîmbătă 8 aprilie

La cafea, Anca Zografi. Pleacă înapoi peste o săptămînă şi a venit să ne mai vadă o dată şi să ia înapoi piesa lui Vlad *Petru*. Ne descrie, lucid şi amar, lipsa de succes a lui Manolescu pe lîngă chimiştii de la Institutul unde lucrează. Unii — dintre cei mai dotaţi — sînt chiar pentru Vadim Tudor pentru că „le-o zice". Cui? Occidentalilor, bănuiesc, ei care ne lasă în sărăcie după ce ne-au dat pe mîna Kremlinului. Cei fără astfel de „opinii", de o totală abjecţiune intelectuală, nici nu mai discută politică. Anca e fără speranţă, ascultînd-o nu dobîndim nici noi aşa ceva. În orice caz, boală lungă.

Nici la Paris nu se poate destinde cu totul. Pe colegii ei i-a regăsit tot atît de la stînga precum îi lăsase: toţi vor vota cu... Jospin, care, în treacăt fie spus, a promis, dacă e ales, ministere comuniştilor. Acum nu mai sînt primejdioşi — şi-a motivat el intenţiile de front comun al stîngii — din moment ce URSS nici nu mai există!

Stare de spirit ce nu se limitează la Franţa, unde, în orice caz, Jospin n-are şanse, doar „intelectualii" nutrind simpatii socialiste votează pentru el. De aceea, campania pentru alegerile prezidenţiale limitîndu-se la duelul fratricid Chirac-Balladur, mă şi dezinte-

resez de ea. De votat, voi vota pentru unul dintre ei doi, cel mai bine plasat, deşi nici Chirac (demagog şi jucîndu-se de-a populismul), nici Balladur, dînd înapoi la orice manifestaţie de stradă, n-au de ce să-mi provoace entuziasmul. Nici măcar adeziunea.

„Demisia" e probabil şi mai sensibilă în Germania. În orice caz, am văzut astă-seară, pe Arte, un documentar, „Mein Kampf", din care lipsea, cu încăpăţînare şi metodă, referirea precisă la Pactul germano-sovietic şi la împărţirea Poloniei în două. Mai mult, pînă şi începutul războiului din Rusia era astfel prezentat ca nu cumva să stingherească, prin umbra numai a unui adevăr, Rusia. Nemţii ar fi avut de înfruntat din primele zile o tenace rezistenţă a Armatei Roşii, cînd e de notorietate de manual c-au pătruns în Rusia ca într-o ţară a nimănui pînă cînd n-au intervenit generalul Iarnă, căpitanul Noroi şi saturaţia unor populaţii civile care, între teroarea exercitată de SS şi cea mai familiară a NKVD-ului, au ales-o pe aceasta din urmă — cel puţin era a lor.

Şi noi care visam la un Nürnberg al comunismului... În ţară, am admis să ni se instaleze călăii din nou în posturi, iar lătrătorii de la curtea lui Ceauşescu să ne dea lecţii de morală — şi ne place, vezi colegii Ancăi — iar Occidentul oficial îi lasă pe ruşi să se dedea la mini-Budapeste în Cecenia, fără să ridice măcar glasul. Au învăţat arta muţeniei de la Sarajevo. De fapt, mai demult, de tare demult. Iar i-am văzut, în acelaşi documentar, pe Chamberlain şi Daladier, strîngînd mîna lui Hitler la München şi abandonîndu-i Cehoslovacia. E drept că primul a fost răscumpărat de Churchill, al doilea de generalul de Gaulle. Dar la noi, cine poate urma cui? Nimic în zare.

Duminică 9 aprilie

La ceai (nu mai pregătisem ceai în casă de vreo 10-15 ani!), Nicu Caranica şi Egle. C. vine (e şi „obiectul" anunţat al vizitei) cu prima lui carte de poeme apărută în România, după '89, *Noapte şi iar noapte*. Cartea e subţirică, seamănă a broşură, hîrtia e proastă, imprimarea palidă, editura şi ea mititică (Tipomur), dar C. e mulţumit că i-a apărut, şi noi împreună cu el. Al doilea volum e editat normal dat fiind c-a fost publicat în italieneşte şi în Italia, *Capire*

Luzi. (ed. Studium, Roma). Vorbim de sora lui, Eta Boeriu, de adorația celor din Cercul de la Sibiu și îndeosebi de felul în care se răsfrînge ea în corespondența lui Sîrbu. Le punem cele patru *Anotimpuri* vivaldiene în versiunea ansamblului „Il Giardino Armonico" (a făcut vîlvă, fiind considerat evenimentul discografic al anului trecut) și ea, dar mai ales el sînt aproape îngroziți de interpretarea expresionistă, jucînd pe contraste și exces. C. îi spune „caricaturală". Îi dau mai curînd dreptate lui V. cînd pomenește de hiper-realism. Dat fiind caracterul declarat ilustrativ al *Anotimpurilor*, pe mine nu mă stingherește excesul ce sublimează contururile și exacerbează detaliile, chiar dacă inefabilul e astfel estompat. Nu-l contrazic însă pe C. și așa trebuie vorbit tare ca să audă, orice rezervă, de-ar fi țipată, ar lua aspectul unei dispute. Și numai la ceartă nu duce cu gîndul după-amiaza asta moale în care nu-ți vine să te gîndești la altceva decît la prea rapida trecere a timpului. De o lună-două, de cînd nu-l mai văzusem, C. a îmbătrînit scăzînd cu încă un palier. Și mi-e milă.

Cînd erau ei aici, telefonează mai întîi Christinel să afle rezultatul analizelor pentru ochii lui V. (nu-l avem încă nici noi) și apoi Anca Z.: ca primă sarcină la Humanitas, Vlad e „redactor" la cartea lui V. *Semnul mirării*. Și vrea să știe dacă avem o copie la Paris, să-i poată semnala lui V. corecturi posibile. Cunoscîndu-l și presimțind că-și va complica existența, făcîndu-și probleme de conștiință și pentru o virgulă, îl chemăm, după plecarea lui Caranica, să-l liniștim dinainte.

Luni 10 aprilie

Nu înțeleg cum se poate viețui altfel decît în stare de criză în România, de unde ecourile ne sosesc din ce în ce mai deznădăjduite. Azi scrisoare în acest sens (nu cu văicăreală, ci cu luciditate) de la Neagu Djuvara. Face într-o pagină o radiografie și politică, și socială, ce coincide cu propriile noastre impresii: și asupra PAC-ului (bine a făcut c-a ieșit din Convenție), a încăpățînării ardelenești a lui Coposu, a puținătății lui Emil Constantinescu, dar și asupra stării societății românești incapabile să se refacă fizic și psihic după 45 de ani de comunism. Mă impresionează atît de mult, încît îi răspund imediat.

Lung telefon, azi-dimineață, de la Alexandru Niculescu, întors din Italia, pentru a ne întreba ce credem despre simpozionul organizat de Ulici și Uniunea Scriitorilor pentru exilați. V. și cu mine sîntem, ne spune el, „busola lui etică". Îl liniștim: pe plan politic, simpozionul nu e organizat de Curtea cea nouă unde nici Ulici, nici Uniunea nu sînt bine văzuți. De la Cotroceni nu se dau fonduri decît pentru două feluri de colaboratori: întîi, „apoliticii" arătoși ce pot fi arătați străinătății și sînt în stare să atragă din exil pe șovăielnicii doritori totuși de o minimă onorabilitate: Eugen Simion, Buzura, Hăulică, Marin Sorescu, și mai pătat. Apoi, marii compromiși de ieri, scursura și sudalma verde-roșie: de la Vadim Tudor, Păunescu pînă la Mihai Ungheanu și protocronizatul Minister al Culturii.

Dacă există vreo „primejdie" e doar ca bietul Ulici să-și cheltuiască banii Uniunii (și așa puțini) cu iluzia că strîngînd împreună intelectualii români de pe toate meridianele îi va transforma deodată în tot atîția „agenți literari" ai scriitorilor din țară. Curios, nimeni nu se întreabă dacă avem și ce „răspîndi" în lume ca literatură majoră.

Deocamdată, eu n-aș vedea decît *Adio, Europa!* a lui Sîrbu, după ce nu mă gîndisem decît la *Dimineață pierdută* a Gabrielei Ad. Am căutat în zadar editori: nu doar literatura română nu mai interesează pe nimeni, ci România pur și simplu. Aici s-a ajuns.

Miercuri 12 aprilie

Telefon chiar acum, la începutul după-amiezei, din Normandia, de la Savu: a murit mama lui Gabriel: atac cerebral, n-a mai ieșit din comă. Exact ce-i mai trebuia lui G! Și noi care-i propuneam week-end-uri liniștitoare. Am urmat exemplul lui Savu și i-am lăsat un mesaj lui G. pe *répondeur*.

Rătăcisem plicurile, credeam că vernisajul expoziției Brâncuși va avea loc pe la sfîrșitul lui aprilie, Magda C. a asistat ieri la deschidere unde l-a întîlnit, veșnic adolescent și fericit c-a trăit destul pentru a vedea secolul încheindu-se pe un astfel de omagiu în sfîrșit demn de Brâncuși, pe Barbu Brezianu.

V. a scris cele cîteva rînduri despre Alina Mungiu (pentru coperta cărții). Le va telefona lui Zografi. Nu e deloc momentul să

le trimită prin fax la Humanitas pe numele lui Liiceanu, cînd va fi probabil la înmormîntarea mamei lui.

Seara tîrziu, telefon de la Oprescu. Ia avionul mîine-dimineață spre Buc., poimîine e înmormîntarea mamei lui Gabriel la Călărași. A vorbit cu el la telefon. I-a spus că mama lui a avut o moarte ușoară (seara atacul, comă pînă în zorii zilei, cînd a murit).

Joi 13 aprilie

Morți, mereu morți, mă cheamă azi la prînz Cristovici: a murit peste noapte Victor Roman de o hepatită fulgerătoare. Avea în jur de 50 de ani, era un sculptor de talent și un om de certă calitate.

Telefon de la BBC: ne cer o cronică despre expoziția Brâncuși, neajungînd să creadă că n-am fost la vernisaj. Le dau numărul de telefon al Magdei Cârneci și pe cel din România al lui Brezianu.

Două pagini azi cu Brâncuși în *Le Monde* (14 aprilie). Titlul generic „La consécration tardive d'un immense sculpteur". Pe o pagină cronica retrospectivei, datele biografice și o bibliografie redusă. Pe a doua, proiectul de restaurare a ansamblului din Tîrgu-Jiu pe care Radu Varia și cu The Constantin Brâncusi International Foundation de la New York o concep la modul „faraonic", cu deplasare de străzi, un tunel pentru calea ferată, distrugerea de imobile etc. (Sper că articolul nu se bazează numai pe imaginația lui Radu Varia și că nu e singurul inițiator al proiectului.) Pe aceeași pagină, pentru prima oară, este pus în chestiune felul scandalos în care legatarii lui B. (Istrati și Natalia Dumitrescu) i-au gerat succesiunea: arhive ascunse și, mai ales, reproducerea abuzivă de copii vîndute mai multor muzee la prețuri, firește, fabuloase. Păcate știute în cercurile artistice pariziene și printre exilați. Ele nu făcuseră însă pînă acum obiectul unui scandal public. Pentru tonalitatea articolului titlul și subtitlul sînt suficiente:

„Les pratiques contestables de la légataire universelle de Brancusi. Natalia Dumitresco confisque les archives et fabrique des sculptures posthumes."*

---

* „Practicile contestabile ale legatarei universale a lui Brâncuși. Natalia Dumitrescu confiscă arhivele și fabrică sculpturi postume". (*N.ed.*)

Acum că Istrati a murit, totul cade pe capul Nataliței (qui ne l'a pas volé)*, dar e bătrînă și bolnavă. A fost adusă în cărucior la expoziție, îmi spunea Magda Cârneci. Nici boala, nici bătrînețea nu scuză însă faptul că amîndoi nu s-au mulțumit să facă doar carieră pe spatele lui Brâncuși, ci și bani. Cît mai mulți.

Îmi voi aminti mereu cum, pe cînd trăia Brâncuși, l-am dus la ei în atelierul din Impasse Ronsin (erau deja dulăii de pază ai lui B.) pe Grég, care voia să i se îngăduie a face fotografii după operele din atelier. Sub pretextul că Brâncuși își făcea singur fotografiile și-au reactivat imediat barajul: nu cumva să intre Grég în contact cu B. De atunci m-am și îndepărtat de ei: păreau deja a se fi aruncat pe os și, rozîndu-l, mîrîiau (la modul civilizat, evident) cînd li se părea că se ivesc concurenți.

Pe *répondeur*: mesaj de la Ioana P. care face umor — „sînt secretara dlui Patapievici“: i-a ieșit în sfîrșit cartea lui P. la Editura Nemira și ne-au și trimis un exemplar la Paris. E pe drum. Îi vom rechema mîine.

V. i-a dictat prin telefon lui Zografi textul despre Alina Mungiu.

Sîmbătă 15 aprilie

Din curierul de ieri, cea mai emoționantă scrisoare i-a fost dată la Buc. Nicoletei Franck (care mi-o trimite din Elveția) de o bătrînă pensionară de 87 de ani (așa se prezintă ea însăși), Sabina Novac. Era tînără profesoară la Brașov cînd, în 1939, a venit mama în inspecție în clasa ei. Și i-a făcut un proces-verbal (mi-l trimite în plic) despre care scrie:

„Eram obișnuită cu procesele-verbale de inspecție întocmite după un anumit tipic, lipsite de personalitate, atît de deosebite de cel pe care îndrăznesc să vi-l trimit, socotindu-l o adevărată capodoperă.“

Capodoperă poate nu va fi, dar îl citesc cu încîntare. Nici umbra vreunui stereotip. Inteligent, bine scris, de certă ținută intelectuală. Mi se face un iremediabil dor de mama. Cîte ștersături n-a produs timpul în aducerea-aminte! Acum îmi dau seama, de pildă, că uitasem cum scria și cît de bine. Am o poftă nebună să stau

* („care și-a meritat-o“) (*n.ed.*).

de vorbă cu ea, măcar un ceas, două. Cum adresa ei pe procesul-verbal e „strada Wilson nr. 13“, de ce nu acolo? Fotoliile erau lîngă radio (un Telefunken), în camera din fund. Deci acolo sau pe divanul din cealaltă odaie, de unde telefonam cu orele (de pe atunci sufeream de telefonită cronică). Singurul lucru pe care aş mai vrea să-l fac, în ce-mi rămîne ca timp, ar fi o carte despre ea. Şi unicul pe care nu-l voi putea nici începe. Trebuie să ai geniu să poţi recrea un personaj pentru tine fără defect, pentru care nu te-ai putea sluji decît de punctele de exclamare patetice, între entuziasm şi lacrimi. N-am evident geniu, nici măcar suficient talent şi rămîn cu această mare absenţă neexprimată şi inexprimabilă.

Am întrerupt pentru a-i telefona doamnei Novac. Are o voce tot atît de tînără ca şi scrisul ei. Dar a fost grav bolnavă (edem cerebral după moartea soţului ei). Acum stă cu fiica şi ginerele ei. Mulţumesc eu, mulţumeşte ea, ne interferăm emoţiile. Îi promit c-o voi vedea cînd voi mai veni la Buc. (în gîndul meu şi... dacă voi mai veni). Îmi spune că i-am făcut cel mai mare dar de Sărbători. Şi ea mie. Numai că eu şi Sărbătorile...

Să trec la subiecte mai neutre. Tot la cutia poştală:

Urări de Paşti de la *Memoria*. În plic inclus şi programul Simpozionului recent în care V. şi cu mine sîntem înscrişi printre cei prezenţi. Se confirmă deci. Păcat!

Poetul Horia Bădescu, director-adjunct la Centre culturel roumain (director este Virgil Tănase), ne trimite programul pentru centenarul Blaga (luna mai) deşi toată lumea ştie acolo că nu venim niciodată, nici nu răspundem. Dar nu de asta notez aici invitaţia. Ci pentru greşelile de franceză ce acompaniază şi acuză pe cele... politice.

După curier, telefonele de ieri:

Unul lung cu Gelu. N-a avut pînă acum o clipă liberă: arată Parisul, *by day*, fetiţei lui de 12 ani ce vine pentru prima oară aici. Cu problemele lui. Stă şi mai bine, şi mai rău. Mai bine deoarece va lua locul lui Sami Damian care iese la pensie, la Heidelberg (seminarul de română). Mai rău deoarece soţia lui vrea să plece la Praga. Pentru a trece de la viaţa privată la cea literară, îi comunic observaţiile făcute de Al. Călinescu — fără a-i da numele — la *Dicţionar*: prezenţa unor Ion Brad şi chiar Ion Dodu Bălan. Gelu

replică: nu din lene, deoarece Zaciu a trimis colaboratorilor articolele de revăzut (el însuşi a făcut acest lucru pentru Ciocîrlie), ci acesta a fost principiul adoptat pentru dicționar: să fie înregistrați toți ce care au publicat. Fireşte că e absurd: ar fi un nonsens literar complet şi ar necesita şi zeci de volume. Dar cum, la urma urmei, mi-e destul de indiferent, nu prea insist.

La noi Al. Călinescu cu Cici şi Ilie Constantin.

Aflăm de la Al. Călinescu nu doar ceea ce ştiam de la Cristovici, că Goma a mai scos roneotipate trei volume de *Jurnal* şi că ne cam înțeapă şi pe noi, dar şi că aceste „înțepături" nu sînt deloc anodine. Exemplele date de Al. Călinescu (a avut probabil în mînă exemplarul Catherinei Durandin, inclusă în „prietenii" ce au dreptul la tirajul special) sînt destul de grave, dar înainte de a le cita sau comenta aştept să citesc *Jurnalul*. Dacă se confirmă — şi se va confirma —, Goma se va transforma în cea mai mare decepție din cîte am cunoscut — şi n-am dus lipsă. Deoarece ea (dezamăgirea) nu se situează pe plan politic sau literar, ci pe cel uman. Ceea ce face el: să publice convorbiri în general răstălmăcite, pînă la a pune în gura celuilalt ceea ce el însuşi a afirmat, nici măcar nu cred că are precedent. Fie chiar şi în păcătoasele noastre de medii literare. În curînd, se va întîmpla ceea ce Țepeneag îmi prezisese şi eu nu crezusem în ruptul capului (şi al inimii): îmi va părea rău că l-am cunoscut pe Paul Goma.

Luni 17 aprilie

Într-adevăr, îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma. Nu că l-am citit, nu că i-am admirat şi susținut „mişcarea" din 1977, ci că l-am cunoscut.

Am primit sîmbătă-seară cele trei volume de *Jurnal*, totalizînd vreo 900 de pagini. Al treilea, *Jurnal de Noapte-Lungă* (23 sept.-31 dec. 1993), ne este aproape integral consacrat. „Aproape" deoarece, cînd nu înregistrează dezamăgirile pe care i le provocăm (mai ales eu, cu V. vorbea mai puțin la telefon, deci e mai ferit), nu mai notează în *Jurnal* decît planurile sale de amenajare a Basarabiei, cu preferință hidraulice. Cum e părăsit de toată lumea în afară de noi (eu am fost ultima ce-am întreținut trudnic cu el o vagă legătură telefonică), nu mai are pe cine diseca în afară de noi.

Mecanismul e simplu: porneşte de la cîte un adevăr, apoi inventează sau deformează. Două exemple de care să-mi aduc aminte (pentru mine doar, altfel public nu mă voi coborî la a-i da vreo replică, n-o merită mai mult decît un Lăncrănjan sau un Eugen Barbu):

Primul: la telefon într-o zi mă arăt iritată de greva de la Air France. „De ce — mă întreabă — luaţi avionul?" Nu, dar greva e declanşată deoarece funcţionarii de acolo se simt năpăstuiţi cu salariul minimal de 7 000 de franci. Vorbeam probabil şi eu să spun ceva, orice, spre a evita să recădem în discul Manolescu sau Liiceanu, cu uzatele lui ieremiade. Dar pe Goma replica mea l-a adîncit înr-un soi de roman psihologico-poliţist: vasăzică înseamnă că V. şi cu mine avem pensii sub 7 000! Le calculează cît poate de cu de-amănuntul, constată bineînţeles că ei n-au nici pe atît, ne căinează totuşi cu multă simţire: că am ajuns săraci la bătrîneţe, că nu ne putem deconta nici telefoanele (înainte ni le plăteau americanii) şi aşa mai departe. Intenţia ar putea părea bună dacă nu s-ar încadra în tabloul general al decăderii noastre pe toate planurile, nu numai material. Ce caut să surprind în primul rînd e aberaţia punctului de declanşare.

Al doilea: probabil mă cheamă el cînd tocmai aşteptam camioneta de la Europa Liberă să vină să ia aparatele înainte de închiderea biroului din Paris. „De ce o camionetă?" mă va fi întrebat. „Pentru că absurda asta de administraţie de la E.L., în loc să ne lase să cumpărăm aparatele pe preţ redus, cum se face la mai toate lichidările, le vrea înapoi pe toate, pînă şi măsuţa maşinei de scris." Rezultatul în *Jurnalul* lui G. : am rămas singuri, bătrîni, dărîmaţi într-o casă goală, abandonaţi de toţi.

Am luat expres aceste exemple anodine doar pentru a demonta demersul lui, acelaşi şi pentru cazurile „grave".

Încă o caracteristică de notat: încrederea lui nelimitată în memoria-i infailibilă. În vol. 2, descrie pe o pagină întreagă dialogul meu telefonic cu Pacepa cînd m-a chemat de două ori să ceară să ne întîlnim şi l-am refuzat. Or, eu n-am vorbit niciodată la telefon cu Pacepa. În schimb, gazetara de la *Le Matin* care-i luase lui P. interviul în cazul Pordea mi-a transmis că el vrea să mă vadă, că mă admiră etc. şi eu refuzasem net. Ceea ce îi relatasem

lui Goma. Şi el, de bună-credinţă desigur, îl transformase în versiunea de mai sus. Aleg, din nou, un moment cînd G. fantasmează fără intenţia de a ne vorbi de rău, acelaşi procedeu va sluji însă şi cînd se va hotărî să ne atace. De pildă, în oct. '93, la întoarcerea din ţară, îi spun cu umorul inerent situaţiei că Dan Zamfirescu a venit să ne felicite la Muzeul Ţăranului Român şi să ne spună că ne păstrează toate emisiunile înregistrate pe casete, Goma nu reţine urmarea, şi anume replica mea tăioasă dată lui D.Z., şi conchide că avînd acum „o rectitudine orizontală" ne-am lăsat flataţi şi l-am găsit bine pînă şi pe canalia de D.Z.

S-ar putea ca totul să fi pornit din gelozie: l-am fi lăsat pe el pentru a ni-l alege ca prieten privilegiat pe Liiceanu („protectorul lor" cum scrie Goma, fericit de a ne putea pune în postură de subordonaţi). Cum la întoarcerea din B. i-am spus o dată, înşelîndu-mă, Gabriel în loc de Paul (el pretinde evident c-am făcut-o de trei-patru ori, lăsînd să se înţeleagă şi că m-am ramolit, cuvîntul nu e folosit, dar aşa sună „obositul" său), veninul n-a mai cerut decît să se revarse. Şi se tot revarsă pe sute de pagini.

Tema centrală: am fost buni, generoşi, altruişti, dedicîndu-ne literaturii române încătuşate, dar fiind nevoiţi să facem „propagandă" (aici Goma se întîlneşte în teorie cu Breban-Ţepeneag) chiar dacă în sensul cel mai bun al cuvîntul, am fost forţaţi să adoptăm schema simplificatorie: buni - răi şi să-i omologăm pe cei aproximativ buni cu cei buni. Pînă la un punct înţelege: şi el „ocazional" (vom vedea de ce trebuie reţinut acest termen) a lucrat pe lîngă noi în acest sens. Numai că „tactica" aceasta ne-a devenit o a doua natură şi ne-a făcut să privilegiem pe „aproximativi", de unde interminabilele noastre discuţii şi reproşurile lui cu privire la Blandiana, Sorescu, Manolescu şi mulţi alţii. Iar după '89 deriva, evident, se accentuează, totul culminînd cu vizitele noastre în ţară în care se înţelege (e mai rău decît dacă ar fi clar exprimat) că sîntem flataţi de a ne vedea publicaţi, mai ales că, atunci cînd ni se luase microfonul, ni se luase totul de către „porcii de americani". Deci sîntem nişte „orali" (şi Ţepeneag avea aceeaşi versiune cînd mă compara cu prezentatoarea de pe A2, Christine Ockrent) seduşi de a vedea că „vorba" poate deveni literă, nedispărînd astfel cu totul.

Mai ales că — şi asta circulă în toate trei volumele — am trăit într-o panică de fiecare clipă: să nu ni se ia emisiunile şi deci rostul nostru în viaţă. Pe mine (văzută de Goma) panica asta mă isterizează de-a lungul verii 1989, cînd Ţepeneag complota cu Breban spre a crea la Paris o Uniune a Scriitorilor de unde noi şi Paul să fim evacuaţi. Noroc cu Goma care se sacrifică să ne apere mereu: şi atunci, dar şi mai înainte, cînd Vlad Georgescu vrea să ne suprime emisiunile în favoarea Washingtonului. Paul se repede la München să ne pledeze cauza: nereuşind să-l convingă pe Vlad, îl trimite repede acolo pe Mihnea care nici el nu reuşeşte prea mult... Îl întreb aseară pe Mihnea la telefon: „Aşa a fost?" Nici gînd, n-a primit însărcinare de la Goma, nu s-a dus, n-a pledat. Goma porneşte, ca totdeauna, de la un sîmbure de adevăr: Vlad a iniţiat un program „Teze şi antiteze la Washington" pe care i l-a încredinţat lui Rateş. Mai mult, după o versiune, poate prea imaginativă, poate justă, a lui Dorin Tudoran, în război justificat şi cu Vlad, şi cu Rateş, Vlad s-ar fi lăudat la Washington că-l va aduce pe... Manolescu la „Actualitatea culturală românească". Goma s-a luptat deci cît a putut pentru emisiunile noastre la E.L. În schimb, şi asta e culmea culmilor, noi l-am „încondeiat" la toţi directorii, rînd pe rînd, Bernard, Vlad Georgescu, Rateş („e băiat bun Goma, dar e apucat") împiedicîndu-l astfel să aibă şi el o colaborare fixă, deci să iasă din grijile materiale. Cum se spune cînd e total pe dos? Nici măcar minciună nu e de-ajuns.

Cu toţi directorii ne-am bătut şi zbătut pentru Goma. Cu Bernard încă din 1971 cînd Goma i-a trimis o scrisoare insultătoare că nu l-a plătit îndeajuns şi Bernard nu mai voia să audă de el. Cu toţi pe rînd deoarece Goma refuza să înţeleagă că un anume ton de violenţă verbală nu poate fi admis la E.L. şi că atacul la persoană nu e acceptat. La fiecare colaborare a lui Goma, la ei direct sau în emisiunile mele — pînă a trebuit să renunţ — ne-am luptat pentru el, şi tocmai el nu ne ajuta continuînd în acelaşi stil şi făcînd din fiecare text un pamflet. Uită acum circumstanţial că mai toate romanele i-au fost difuzate de V. la „Povestea vorbei", chiar atunci cînd nu aveau structura unui serial, numai ca să cîştige el bani, să aibă cu ce trăi. Evident că nu i-am spus-o direct, că nu ne-am lăudat cu asta. Dar toată lumea o ştia, o simţea. Numai el nu?

Complexele „de clasă“ ale lui Goma! După ce am fost agresată în 1977, mi-aduc aminte că i-am spus: „Acum cînd am primit lovituri fizice pe aceleaşi baricade, eu nu-ţi mai spun domnule, nici dvs., ci pe prenume şi d-ta, şi te invit să faci la fel. — Vai, doamnă — a venit replica —, eu nu pot.“ Acum citesc cu uimire că a luat acest „d-ta“ al meu, în comparaţie cu „dvs.“ al lui, ca un semn de subordonare a lui. Luptă de clasă şi în privinţa vacanţelor, eu plecam, ei rămîneau la Paris unde nu le trimiteam o carte poştală decît la cîteva zile înainte de întoarcere. Recunoaşte într-un fragment de frază că l-am mai ajutat şi material, dar ce contează cîteva cuvinte scăpate în grabă, înecate în sutele de pagini de unde reieşim ca nişte privilegiaţi ce se opun ca el însuşi să ajungă aşa ceva printr-o colaborare regulată la E.L.?

Recunoştinţa n-a fost niciodată *le point fort* al lui Goma. Eliazilor, care îi dădeau bani la fiecare venire la Paris (Christinel a continuat un timp şi după moartea lui Mircea), nu s-a obosit să le răspundă măcar cu un mulţumesc. Iar acum în volumul 3 din *Jurnal* strîmbă din nas cînd îl apăr pe Eliade împotriva lui Norman Manea, dînd dreptate mai curînd acestuia din urmă (apărarea lui Eliade face probabil parte din „rectitudinea“ noastră „orizontală“). Pe Liiceanu care l-a determinat pe Lang să-i plătească chiria lui Goma şi să-l salveze astfel de expulzarea din casă, pretinde că nu recunoştinţa îl va împiedica să-l atace pentru topirea cărţii sale. Nu, niciodată „recunoştinţa“ nu l-a împiedicat pe Goma de la nimic. Deoarece nu cunoaşte acest sentiment. Din pricina greutăţilor din ţară unde nu putea publica, s-a obişnuit să fie întreţinut de ceilalţi (întîi familia Anei, apoi prieteni la Paris) în deplină bună conştiinţă. I se datora.

Momentul în care s-a hotărît să scrie şi să publice şi împotriva noastră — ultima lui legătură cu lumea dinainte — a fost fără îndoială atunci cînd el a refuzat să-l vadă pe Pruteanu, iar eu am acceptat. E şi singurul punct asupra căruia aş fi fost gata să-i dau dreptate dacă ansamblul *Jurnalului* nu mi-ar dovedi că Paul nu este, cum îl tot scuzam, nebun, ci că ceea ce iese acum la suprafaţă mocnea de fapt de mult în el.

Ar mai rămîne să mă întreb — retoric — de ce acest val de indignare de abia acum, cînd de trei-patru ani Goma aruncă venin

şi insulte în dreapta şi stînga? Doar pentru că de data asta ne priveşte pe noi? Da, fiindcă nu credeam că va trece acest ultim prag.

Şi la urma urmei, nu e vorba de indignare. Ci de tristețea de a pierde pe cineva pe care-l credeam prieten (nu spuneam eu că, oricare i-ar fi defectele, Paul e atît de bun, încît e unul dintre rarii oameni în mîinile cărora mi-aş pune viața?) şi de greață la ideea că tocmai unui astfel de om i-am stat alături fără rezerve.

Îndrăznesc să spun că nu de Paul mi-e azi milă, ci de mine. Milă, că-mi aleg atît de prost prietenii cei mai apropiați, că sufăr de o atare miopie psihologică.

După ce le termină şi V. (am impresia că le citeşte mai paşnic decît mine, deşi cu aceleaşi concluzii), voi restitui cele trei caiete şi mă voi strădui să scot din gînd şi din casă pînă şi umbra unei amintiri ce-ar veni să-mi contrazică unica iluzie ce mă poate linişti: eu nu l-am cunoscut pe Paul Goma.

Miercuri 19 aprilie

De o lună durează nelinişte (panica mai degrabă) cînd mai stăpînită, cînd revărsată, pentru ochii lui V. Începînd pe 18 martie cînd V. a fost la Richard, se încheie azi, tot printr-o vizită la oftamolog. Rezultatul: nu e nici glaucomul cel rău, ci doar cataractă de care urmează să fie operat la sfîrşitul lui mai, începutul lui iunie. Adică tot ce puteam spera mai bun. Nici nu ajung să mă bucur pe cît ar trebui. Anxietatea să-mi stea oare — şi din nefericire — mai în fire decît bucuria? Respir, în orice caz, de parcă m-aş întoarce de departe, de pe tărîmul primejdiilor majore.

V. mi-a telefonat imediat ce-a ieşit de la Richard şi cum acesta îi trimisese o scrisoare cu mai multe detalii, m-am repezit la cutia poştală. Iată recolta, în afară de scrisoarea salvatoare:

— Scrisoare de la vară-mea Rodica. Are cataractă la amîndoi ochii şi cum nu poate fi operată (inima), merge inevitabil spre orbire. Peste surzenia deja existentă! Îmi scrie că operația de cataractă nu reuşeşte totdeauna. Gîndindu-mă că aici se face şi uşor, cu un ceas-două la clinică, şi cu anestezie locală, aşa cum se va petrece cu V., măsor şi mai deplin privilegiul de care beneficiem prin simplul fapt de a locui aici şi nu într-o țară nici măcar rămasă cu 50 de ani în urmă (deoarece medicii, chirurgii şi clinicile noas-

tre erau cînd am plecat eu competitive cu cele din Franța), ci aparținînd unei alte planete. Cea a mizeriei, și materiale, și umane. Îi răspund Rodicăi imediat.

— Pecican vrea un interviu pe tema: „Ce este pentru dvs. Transilvania?“ Nici mai mult, nici mai puțin. Nu vom răspunde. Nu mai știu azi ce înseamnă pentru mine România (date fiind mutațiile psihologice ale populației ei), ce să mai vorbesc de Transilvania! Ar dori ca venirea noastră la Cluj, despre care îi scrisesem cînd voia să fim astă-iarnă invitații nu știu cărei catedre de la Universitate, să se petreacă la începutul lui octombrie spre a coincide cu debutul anului universitar.

— Rodica Drăghincescu: trece printr-o criză existențială pe care se miră că doar eu am știut s-o deslușesc în recentul ei volum. „E un urlet“ — mărturisește ea încă o dată.

— Alt poet: Vasile Baghiu de la Piatra Neamț. Și el ne-a întîlnit acolo în 1993, ca Ileana Marinescu la Sibiu în 1994. Și el ne-a trimis recent un volum de poeme. Se scuză acum că nu l-a pus pe V. în dedicație (voia inițial să-i trimită lui o carte separat). E născut în 1965 — ce au de sînt cu toții atît de tineri! — iar tatăl lui, militar, și-a scris memoriile din lagărele sovietice (au început să fie publicate în nr. 12 din *Memoria*).

— Sosesc și felicitările de Paști, sfînt și prost obicei românesc.

— O carte: traducerea semnată de Hélène Lenz din *Travesti*-ul lui Cărtărescu, sub titlul *Lulu*, la editura Austral. Cît contasem pe Hélène Lenz s-o traducă pe Gabriela Adameșteanu! Îi plăcuse mult — zicea ea — *Dimineață pierdută*, dar cu plăcutul am rămas, dat fiind că nu a găsit editor.

În *România literară*, Mircea Mihăieș despre „Soare, body-guardul lui Patapievici“, iar Grigurcu despre „Tovarășul Dumnezeu“ (Popescu-Dumnezeu). Închid „monstrul“ (de cînd nu i-am mai spus așa?) pentru a face o pauză și a-i citi.

Atît de tare m-am destins azi, încît mi-e somn la 10 seara! Să trăiești și să nu crezi.

Vineri 20 aprilie

Telefon de la Gabriel la miezul nopții. Cu vocea lui dinainte. Ca ieșit din criză (dacă ea va fi existat altfel decît în închipuirea noastră).

Îi spunem lui G. şi de *Jurnalul* lui Goma, cu atît mai mult cu cît la pagina 142 din primul volum, pe 4 februarie 1988, Paul scrie că i-au fost date la topit în Franța romanul cu Piteştiul, *Chassé-croisé* la Hachette şi *Le Tremblement des hommes* la Seuil. Or, marele lui argument împotriva lui Gabriel era că la Paris aşa ceva nu se poate petrece.

După-amiază, ne cheamă soția lui Ion Ioanid. Au primit fotocopiile după articolele lui Dan C. Mihăilescu despre *Închisoarea...* care şi-au produs efectul dorit: sînt real mişcați. El e convins că recenziile (cea mai scurtă a lui Alex. Şt. în *Rom. lit.*, cele două ale lui D.C.M.) au fost provocate de mustrarea mea din articolul la moartea lui Tudor Greceanu, că nimeni nu scrie despre volumul 4 al lui Ioanid). Aflu şi că Din Din Cernovodeanu l-a atacat violent în nu ştiu ce ziar pentru că I.I. i-ar fi judecat cu severitate prelungirea moravurilor homosexuale în închisoare.

Noaptea cînd îi telefonasem lui Christinel spre a-i comunica rezultatul vizitei medicale, mi-a spus că are o criză de inimă aşa cum ai anunța un guturai. Sper că sînt doar simptomele ei nervoase.

Vineri 21 aprilie

Pe la începutul după-amiezei cheamă Gabriela de la *22*. Cum e obligată să fie scurtă (telefonează de la Grup unde i se tot reproşează lungimea convorbirilor), le încurcă şi mai mult ca de obicei. Soseşte mîine la Paris pentru o noapte, în drum spre Strasbourg unde îi va lua un interviu lui Gyula Horn. La Paris vrea într-o singură seară să ne vadă pe noi (sîntem cum nu se poate mai bucuroşi), să treacă pe la biserică de Paşti, şi să doarmă la prietena ei care locuieşte tocmai la celălalt capăt al Parisului. Eu clarific acum, dar aşa cum le precipita ea, reieşea că „merge la biserică să... ia un interviu lui Gyula Horn". Cum se va traduce în fapte această aglomerare de intenții? Ne va telefona de vreo două-trei ori, de la aeroport, de la prietena ei, de prin oraş, doar de la biserică nu, acolo nu există telefon, că soseşte şi nu va veni. Să nu cobesc: mi-ar părea bine s-o văd, deşi, în orice caz, nu vom avea cînd să discutăm problemele de la *22*.

Nu putem refuza a doua oară pe Jeanine Worms. Vom cina deci marți seara, cu Marie-France şi Rodica, la ei. Ea e inteligentă şi

„cioranizează“, nu fără talent. Am citit o parte din cartea trimisă lui V. cu care a fraternizat pe plan intelectual la Ioneşti. Dar invitaţia la masă pe Faubourg St. Honoré mă implică într-un stil de mondenităţi ce nu-mi mai stau în fire. (Cînd mă gîndesc cît mă miram că tata, în afara cenaclurilor, a plimbării cotidiene prin Cişmigiu, pînă la Alcalay dus-întors, uneori a cinematografului sau teatrului cu mine, nu ieşea în oraş, nici la cafenea, nu accepta nici o invitaţie, pe cînd eu îmi risipeam vremea în dreapta şi stînga. Eram adolescentă, aveam de unde pierde, acum am depăşit vîrsta tatei: timpul s-a ursuzit şi subţiat.)

Revăzut astă-seară un Hitchcock din 1964, *Marnie* (titlul francez *Pas de printemps pour Marnie)*, despre care păstrasem o amintire cam oarecare. Probabil din pricina psihanalizei sumare. Nimic nu rezistă însă harului hitchcockian, pînă şi rudimentele de psihanaliză devin instrumente precise în ceasornicăria suspansului.

Şi răspund la scrisori.

Duminică 23 aprilie: Paşti

Coup de théâtre la primul tur, azi, al alegerilor prezidenţiale, Jospin în frunte cu peste 23 % urmat de Chirac cu puţin peste 20, iar Balladur 18 şi ceva. Eliminat deci de la al doilea tur. Limita şi pacostea sondajelor: pînă în ultima clipă prevedeau că Jospin nici nu va trece de primul tur şi că Chirac îl va depăşi cu multe procente. Stînga este deci ca o molimă de care nici o experienţă nu poate vindeca Franţa. Iar comunismul rămîne o greşeală săvîrşită aiurea şi de ale cărei proporţii n-are de ce să fie conştient francezul de rînd. Altfel cum s-ar explica faptul că noul secretar general al PCF-ului, Hue, a luat şi el 8 %? E drept că „dreapta“ (cum se spune chiar dacă în fond e la centru) s-a dovedit încă o dată sinucigaşă. Doi candidaţi (Chirac, Balladur) în loc de unul singur ce-ar fi putut cîştiga din primul tur, o asemenea inconştienţă nu se poate înregistra decît aici. Şi ne mai dă mîna — şi impertinenţa — să glosăm, dispreţuitor, despre disensiunile opoziţiei româneşti care nu a dispus decît de cinci ani pentru a-şi forma cît de cît nişte cadre politice.

Alt fenomen îngrijorător: succesul lui Le Pen cu un scor nevisat decît poate de el însuşi: 15 %. Deşi nu cred să reprezinte peri-

colul fascist ce-l înfioară într-una din dezbaterile televizate pe Bernard-Henri Lévy, audiența lui Le Pen e legată direct de problema emigrației din Africa de Nord pe care nici măsurile luate de Pasqua, ce zgîrie sensibilitatea de stînga, n-au putut-o scădea. Metodele drastice și primare preconizate de Le Pen sînt desigur și irealiste, și urîte, nu e mai puțin adevărat că ele seduc cu cît cobori pe scara socială. Omul acesta de rînd și de jos nu de metisajul Franței se sperie (nu e neapărat naționalist). Suportă însă greu concurența „economică" în plină criză, cu un șomaj ce nu scade; mîna de lucru străină, clandestină sau nu, îi poate lua pîinea de la gură. În plus, familii întregi de negri și africani trăiesc din alocații familiale, iar procentajul de delincvenți tot „de culoare" îl vede mereu în creștere (în parte și e). Desigur, acest tip de raționament, dacă se poate vorbi de raționament și nu — mai exact — de pulsiuni, poate părea penibil, el nu e mai puțin răspîndit.

Alte aspecte neplăcute: în campania sa electorală, Jospin a declarat că n-ar vedea vreun inconvenient ca în primul guvern ce l-ar alcătui socialiștii să fie numiți și miniștri comuniști — comunismul nemaireprezentînd o primejdie după ce s-a prăbușit la Moscova. Și noi care tot visăm la un Nürnberg al comunismului pe care ni l-ar oferi... Occidentul! În curînd, șefii de stat occidentali se vor duce de 8 Mai la Moscova să celebreze cu Elțîn victoria în cel de-Al Doilea Război Mondial, închizînd ochii asupra măcelului la care se dedă Armata Roșie în Cecenia. Singurul care, într-o scurtă intervenție, ridică această problemă de-a lungul unei întregi seri electorale pe cele trei canale de televiziune este Glucksmann. Politica externă nici n-a fost dezbătută în cursul campaniei, Franța nu mai știe să măture decît în fața ușii ei, și încă.

Am votat pe la 2, înainte chiar de dejun, deoarece la 3 și jumătate îl așteptam pe Sami Damian. A venit el întîi, apoi peste vreo oră Ioana Crăciunescu. De ce mi-era frică n-am scăpat: va trebui totuși să mă duc la Heidelberg, altfel se va simți jignit. Deja pare mai îndurerat decît ar trebui și decît aș fi crezut de nota mea polemică dintr-un articol unde îi reproșam că „idealizează" Occidentul, păstrîndu-și întreaga severitate doar pentru naționalismul românesc. De alaltăieri, am citit și alte capitole din cartea lui pe care o cam lăsasem la o parte, enervată de criticile împotriva Păltinișu-

lui (Noica, Liiceanu, Pleşu), şi mi s-au părut, unele, interesante (cele despre Călinescu, Alexandru George sau Paul Georgescu). Acum cîteva săptămîni, într-un lung dialog cu Grigurcu (din *Rom. lit.*), dăduse şi cîteva explicaţii asupra tinereţii sale comuniste, destul de autocritice şi, în orice caz, de bună-credinţă. Discutăm deschis (şi V., şi eu, de el nu răspundem). Înainte de plecare, pe cînd chem taxiul, vorbim puţin şi de Goma: i-a dat acum o carte cu un titlu de genul „Adam şi Eva" — apărută în România — unde ar spune numai bine despre noi. Habar n-am ce poate fi, în orice caz o scriere mai veche. Fără a se plînge, S.D. ne aminteşte că şi pe el îl cam freacă prin ultimele sale texte. Îmi aduc aminte că, referindu-se la anii cînd erau colegi de redacţie la *Rom. lit.*, Goma îl descrie, fără animozitate specială de altminteri, ca pe un fricos care nu dădea drumul la texte mai îndrăzneţe pe motivul că „nu e momentul", şi că aşa i se şi spunea: „Sami-nu e momentul". În orice caz, întîlnirea de azi se petrece într-o atmosferă destinsă.

Ieri, s-a întîmplat şi minunea: Gabriela a sosit aproape la timp, adusă cu maşina de prietena ei Manola Bogdan. Înainte să revină s-o ia pentru slujba de Înviere la Saint-Serge, am avut timpul să stăm împreună, liniştiţi, V., cu mine şi cu ea, vreo trei ore. Ne-a explicat (fără paranteze) într-una din bunele ei faze de claritate şi chiar spirit de sinteză, toate ciocnirile de la *22*. Poziţiile ei erau atît de pline de bun-simţ, încît i-am dat, V. şi cu mine, dreptate în toate. Şi atunci cînd nu sîntem de acord cu ea (PAC, Manolescu, Convenţia şi îndeosebi Emil Constantinescu), buna ei credinţă forţează dacă nu adeziunea, cel puţin un elementar respect pentru libertatea de a avea opţiuni diferite. Nu ştiu dacă această exemplară bună înţelegere dintre noi ar rezista coexistenţei cotidiene în acelaşi oraş, aşa însă, cu peridiocitatea variabilă a întîlnirilor noastre, de puţini oameni ne-am simţit mai aproape. Discutăm şi enigma Goma şi ne împărtăşim uimirile. O bună seară de Paşti.

O continuăm la Cristovici, care, întors cu clanul de la Înviere (tot la St. Serge), ne invitase să ciocnim pe la 12 noaptea un ou, de fapt e o cină pregătită cu rafinamentul ei culinar bine cunoscut de dna C. Pe lîngă un văr şi doi francezi (îl lăsăm nepoliticos să stea de vorbă în colţul lor în această limbă cu totul ne-ortodo-

xă), se află acolo Barbăneagră în mare formă şi Magda Cârneci. Cu ei discutăm, rîdem şi chiar... bîrfim pînă pe la 2 dimineaţa.

În *România liberă*, ediţie internaţională (27 martie), un interviu al lui Pleşu, în mare formă şi — mai important — bine orientat. Tot acolo, la 23 martie, Programul prezentat de Gabriel la Comisia pentru Televiziune, ca şi protestul Iuga compus şi semnat de noi cu Glucksmann la Marie-France, după parastasul lui Eugen.

A murit Milovan Djilas. Faptul că am lăsat alegerile şi diverse întîlniri să arunce în al doilea plan această ştire aflată de o zi sau două mi se pare incalificabil pe plan şi intelectual, şi moral. *Noua clasă* a însemnat prima dezvăluire a metastazelor structurilor comuniste, din interiorul sistemului. Prin acest gest de curaj sacrificial, M.D. ne dăruia un instrument de analiză inedit şi greu contestabil dat fiind că el însuşi aparţinea categoriei denunţate. Şi într-adevăr, vreme de cel puţin un deceniu politologii nu l-au putut evita. Apoi a intervenit, fără aceleaşi riscuri — autorul refugiindu-se în Occident —, termenul de „nomenclatură" care l-a înecat în uitare pe cel de „noua clasă".

Milovan Djilas avea peste 80 de ani şi dispariţia lui ne îndoliază amintirile şi lupta cînd şi cîtă a fost.

Miercuri 26 aprilie

Aseară la Jeanine Worms şi la soţul ei (al cărui prenume nu-l ştiu). Reuniune finalmente foarte agreabilă. Marie-France n-a putut să vină, erau, în schimb, Rodica şi Simone. Pe ziduri, multe tablouri de un pictor spaniol despre care nu auzisem niciodată şi nu e de mirare fiindcă, deşi locuind la Paris (evadat din închisorile lui Franco şi refugiat aici), a refuzat să expună cu tenacitate. Îl chema Alonso. Nu credeam că suprafeţele colorate monocord îmi mai pot provoca vreo emoţie estetică. Dar negrul său granulat e ca un ţipăt ce nu te poate lăsa indiferent. Jeanine, dar şi Simone (era prieten şi cu Cioran) evocă îndelung personajul fascinant şi violent în atît de desele sale crize de beţie. Cei doi Worms au fost trăitori prin Argentina şi aparţin acelui Paris cu mecenaţi şi artişti cosmopoliţi, cu Montparnasse-uri etilice, pictori răvăşiţi de foame şi geniu, fără a uita poeţii blestemaţi. Un Paris de carte poştală intelectuală la care au visat artiştii de pe toate meridianele.

În felul lui, cuplul Worms e şi el original. Amîndoi, în vîrstă, sînt destul de bolnavi: ea are o tumoare benignă la creier, el a avut două infarcte şi un atac cerebral. Doar una din asemenea pacoste şi mi s-ar fi părut de ajuns pentru a te închide în propria ta nefericire sau panică, a te face indiferent la lume şi la semeni. Or, ei sînt buni, săritori (se tot duc să-l vadă pe Cioran, cu Rodica şi M.-F., de la moartea lui Eugen, se arată extrem de atenţi), rămînînd, în acelaşi timp, deschişi spre lume şi artă.

Cu Simone, lucrurile se complică din ce în ce mai mult. A făcut o fixaţie pe Liiceanu şi detestă filmul pentru Televiziunea Franceză unde Cioran e astfel filmat, încît arată mai bătrîn decît e acum la spital (i-a spus-o şi infirmiera — de parcă ar fi o referinţă supremă) şi ramolit, căutîndu-şi cuvintele etc., etc. Discut îndelung şi aparte cu ea, s-o conving de contrariul, presupun fără rezultat. Evident, obsesia e scuzabilă dat fiind preţul clinicii şi starea de dezechilibru în care va fi adus-o spectacolul cotidian al unui Cioran mai rău decît senilizat. Are probabil senzaţia că acum, cînd el e bolnav, ea e obligată să-l apere de toţi cei care vor „să profite“ de pe urma lui. Cum altfel conversaţia ei e cu totul normală şi plină de umor, devine greu de detectat pentru cei ce nu cunosc bine situaţia ce e adevărat şi ce e fantasmare în discursul ei.

Tocmai ne-a telefonat acum două zile (Gabriel) de la birou. Îl avea alături pe Zografi cu cele opt pagini de corecturi la cartea lui V. Bietul Zografi, cum e primul manuscris ce i se dă de corectat şi încă unul al lui V., toată conştiinciozitatea sa de om de ştiinţă pesemne că se va fi concentrat asupra acestor corecturi.

Tot lui V. îi scrie o studentă româncă, Raluca Sandu, din Geneva. A ţinut un seminar despre *Fenomenul Piteşti*, care l-a interesat la culme pe Georges Nivat ce-ar vrea cartea pentru „l'Age d'Homme“. Ceea ce l-a obligat, în sfîrşit, pe V. să telefoneze la Gallimard, unde textul urma să apară de un an. Guilloux i-a promis că se va interesa rapid. „Problema“ a fost creată de cearta dintre Danielle Sallenave şi Finkielkraut, cartea lui V. fiind prevăzută pentru colecţia „Le Messager européen“ dispărută în urma conflictului. Nu e vorba aici bineînţeles de autor, ci de subiect. Ceea ce s-a petrecut la Piteşti trebuie cunoscut şi în altă limbă decît biata noastră

română. De aceea îmi şi îngădui să insist pe lîngă V. (atît de delăsător cu tot ce-l priveşte).

Şi pentru că mă refer la ceea ce trebuie spus în continuare despre monstruozitatea comunismului, nu pot să nu notez mirarea lui V. şi a mea cînd, întorcîndu-ne ieri-noapte de la Worms, l-am văzut şi ascultat pe François Furet la „Cercle de Minuit", toată dezbaterea pornind de la cartea lui. Parcă nu mai era nici acelaşi istoric, nici acelaşi om. Moale, concesiv, tonul aproape salonard înlocuind rigoarea pasionată a formulei strivitoare. Ne întrebăm ce i s-a întîmplat. Nici n-a prea fost atacat pentru punerea pe acelaşi plan a comunismului cu fascismul, nici extrădat din teritoriile stîngii, a primit şi premiul cărţii politice a anului. Deci nu conformismul intelectual de stînga a jucat aici. Avansez o ipoteză pe care V. o găseşte credibilă. Cum nu e prima lui derivă de acest fel (*Penser la Révolution* fusese o bombă incendiară, în timp ce lucrarea sa monumentală apărută de bicentenarul Revoluţiei îndulcea pe „durata lungă" unghiurile şi anatemele): s-ar putea ca prima lui reacţie — cea care i-a asigurat şi faima, şi orginalitatea — să fie de rostire polemică a adevărului, a doua, de retragere pe poziţii de „obiectivitate istorică". Dacă aşa stau lucrurile, atunci deriva spre „împăciuire" e prea rapidă şi adînc nelinişitoare (a se compara cu prestaţia sa la emisiunea lui Bernard Pivot). Mai bine era aseară Edgar Morin, care şi cînd e aiurit e autentic şi poate fi acuzat de tot felul de aproximaţii intelectuale, nu însă de conformisme (*Autocritique* rămîne pînă azi cea mai exactă mărturie despre etapele trezirii unui intelectual comunist francez). De data asta, insistă asupra singurei dimensiuni neluate în consideraţie de Furet în studiul său, cea religioasă. Dacă ar fi adăugat: comunismul — religie degradată, aş fi fost cu totul de acord cu el. O singură, dar necesară precizare şi un unic cuvînt: „degradată". Şi ar mai fi trebuit adăugat că cineva a şi studiat comunismul sub acest unghi: Jules Monnerot, care numea comunismul „Islamul secolului XX" încă de la sfîrşitul anilor '40, cînd Islamul nu se împătimise iar integrismul nu intrase în moravuri şi în vocabular. Dar Monnerot e, pentru ei toţi, un pestiferat. Un nonexistent. La un asemenea grad de conformism, parizianismul cu modele şi excluderile sale provoacă *la nausée*. N-am să înţeleg niciodată de ce termenul în france-

ză mi se pare mai puţin vulgar decît românescul „greaţă". Prestigiile sartre-iene, probabil.

Sîmbătă 29 aprilie

La trezire, telefon bucureştean de la Mariana Marin, complet dispărută din orizontul nostru de peste un an. Aflăm acum că a devenit, cum spune ea cu umor, „patroană de tranziţie". Are un... magazin. De muzică şi cărţi. În curînd şi editură. În rest, scrie. Somată, ca toţi scriitorii, printr-un comunicat imperativ al Uniunii să aleagă între apartenanţa la aceasta din urmă şi ASPRO, a ales Uniunea. Din spirit „conservator". (Şi noi, membrii de „onoare" în cele două, vom fi, la rîndul nostru somaţi?) Ne-a chemat să ştie pur şi simplu ce mai facem. Acces afectiv. Şi noi ţinem la ea.

Duminică 30 aprilie

Aseară, Gabriela, întoarsă de la Strasbourg. La Consiliul Europei se discuta un protocol asupra drepturilor minorităţilor (Recomandarea 1201) în care unul dintre articole (11) deschide drumul posibil către autonomii teritoriale şi e punctul de litigu ce-a împiedicat semnarea tratatului româno-ungar. (Slovacii au acceptat acest punct 11, cu ferma intenţie, probabil, de a nu-l pune în aplicare, formularea sa fiind suficient de ambiguă pentru a îngădui descifrări aleatorii.)

Recomandarea 1201 a fost votată, iar României îi revine acum să vadă ce face cu ea. Dacă n-o acceptă, n-are tratat cu ungurii recunoscînd frontierele şi mai întîrzie intrarea în Europa. Dacă o acceptă, se deschide drumul spre alte revendicări maghiare sau spre puneri în aplicare excesive.

În sine „recomandarea" e o absurditate, de vreme ce nu e impusă decît ţărilor mici ce ies acum de sub comunism, nu şi membrilor plini ai Uniunii Europene. Grecii, care asimilează forţat pe românii din Macedonia şi nu le dau dreptul nici la limba lor (de le e frică s-o vorbească cu străinii), nu sînt obligaţi de nici un consiliu la nici o reformă. Dacă ar cere germanii din Alsacia-Lorena două limbi oficiale şi Franţei care a făcut două războaie pentru această provincie, nici prin cap nu i-ar trece să spargă monopolul unei unice limbi administrative etc., etc.

O absurditate de care trebuie totuşi să se ţină seama dacă încercăm cît de cît să ne agăţăm de instituţiile europene, pavăză, e drept, incertă, dar singura cu putinţă împotriva renaşterii sentimentului imperial la ruşi şi deci a încercărilor ce vor deveni din ce în ce mai presante de a-şi recuceri o parte cel puţin din coloniile pierdute.

O sfătuim pe Gabriela să scrie în *22* dări de seamă cît mai obiective, dar neutre, simplă descriere.

La *22* vor să facă acum (au şi înscris-o de un an) o editură, unde vor publica mai întîi un volum cu editorialele lui Andrei Cornea şi un altul cu ale ei. Apoi ea ar dori — nu ştiu de unde i-a venit o atare pasiune — un volum bilingv din Gherasim Luca, pentru care speră un ajutor de la francezi. Cu condiţia să dobîndească o prefaţă de la V. (Cea la cartea lui Patapievici a făcut vîlvă: am primit telefon chiar şi de la Gabriel Liiceanu. Iar la ultimul telefon de acum vreo două-zile, Horia ne-a povestit cum pentru prezentarea la televiziune — Tele 7 abc bineînţeles, nu cea oficială — s-a citit şi citat din V., îndeosebi sintagma cu „inimia lui cea dreaptă" — sau aşa ceva, n-am textul la îndemînă.) Încercăm să-i explicăm Gabrielei de ce nu cu poezie poate începe o editură, şi acceptă prioritatea unor eseuri (un volum din Patapievici, de pildă, a cărei primă carte s-a şi epuizat, glorios cum e în clipa de faţă). E de acord, dar simt că la Gherasim Luca şi la prefaţa lui V (i-a promis-o, în glumă, peste trei ani, dar ea a luat-o în serios) tot n-a renunţat.

Altfel? Ca totdeauna bine cînd sîntem cu Gabriela. Ar vrea să mergem împreună la Marea Neagră, să mă vadă înotînd un kilometru.

O scrisoare ieri de la traducătoarea cehă din limba română Libuše Valentová, care tot insistase, cînd ne văzusem la Paris, să venim în vizită la Praga. A tradus un fragment din *Fenomenul Piteşti*. Împreună cu interviul dat ei de V., urmează să apară în *Lettre Internationale*. Îi cere lui V. îngăduinţa să scoată la o mică editură computerizată a Facultăţii de Litere de la Praga două convorbiri ale ei despre situaţia literaturii actuale cu V. pe de o parte, cu Blandiana pe de alta. V. va fi de acord: de ce nu? În plus, doamna aceasta fiind şi agreabilă, şi civilizată, cu traducerea *Piteştiului* în cehă V. poate va avea mai mult noroc decît cu cele două versiuni, în poloneză şi maghiară, apărute fie în volum, fie în revistă, şi pe

care nu le-a văzut, în ciuda promisiunilor, niciodată. Ca să nu mai vorbim de cea franceză...

Luni 1 mai

Cheamă Gelu de la München. Radioul se mută la Praga pe 20 mai. El n-are încă nimic asigurat pentru Heidelberg. Va avea poate o colaborare, dar nu de cronică literară, prin Hurezeanu la Deutsche Welle. Ne cere voie să ne numească în ultima lui „Actualitate culturală“. Bineînțeles.

Am încheiat în sfîrşit lectura (cu peste 50 de pagini — carnet mare — de note) a cărții lui Furet ce devenise între timp ca o Biblie a remuşcărilor mele intelectuale şi am constatat în epilog că, dacă studiul se intitulează *Sfîrşitul unei iluzii*, autorul lui nu crede că democrațiile vor putea exista fără o iluzie legată de istorie. Doar atît că nu va mai lua forma comunismului azi decedat, cu miturile lui întemeietoare, cu tot. Din grabă poate (ajuns la vreo 600 de pagini) rezumă în cele cîteva pagini ale epilogului cei 30 de ani cîți i-au trebuit Apusului să iasă din mit, spre a intra însă într-un soi de progresism moale şi generalizat (mai ales în America). Nu numai din grabă îşi lichidează însă finalul Furet. E ca o dezabuzare asupra naturii umane, un dispreț de tip Ortega Y Gasset pentru psihologia maselor şi, mai ales, o nedumerire fundamentală în fața enigmei: cum de-au reuşit tocmai intelectualii, scriitorii, artiştii să se înşele atît de sistematic? Nu e oare inutil — pare a se întreba el — să mai speri într-o schimbare, într-o posibilitate ca o societate să viețuiască lipsită şi de simțul divin, şi — acum — de „sensul istoriei“? Mai simplu, fără promisiune de paradis, nici aici, nici dincolo? Inutil, pentru un istoric, nu e niciodată (dovadă lucrarea de față). Care ar trebui citită de români — ca de toți esticii — pentru a pricepe în sfîrşit de ce Apusul nu face un alt Nürnberg, al comunismului de data asta. Ce bine că *Le passé d'une illusion* se află în curs de traducere la Humanitas! Dar pînă se va publica va mai trece timp. Mă tatonez, mă întreb şi mă perpelesc: scriu sau nu în *22* despre ea? Şovăi fiindcă în contextul românesc, unde istoria comunismului nu e cunoscută, un comentariu e ineficient: ar fi nevoie de un rezumat al cărții, de o descriere a ei. Or,

din 50 de pagini de note, ce vor deveni 20 pe ordinator, cum să te cobori la trei-patru?

E genul de probleme pe care nu mi le puneam cînd eram obligată să scriu bisăptămînal despre studii poate tot atît de dificil de „transmis". Cînd dă libertatea peste tine, devii mai pretențios sau mai leneş. Nu e vorba însă de lene pur şi simplu, ci de „lenea îngrijorată" pomenită de Sfinţii Părinţi. Sau cel puţin aşa îmi place să cred. Fireşte. E mai nobil. Sună mai bine. Şi, de fapt, e şi mai adevărat. Mai multă „îngrijorare" chiar decît lene.

Marți 2 mai

Deşi de natură şi importanţă diferite, azi două ştiri: una rea, alta bună.

Cea rea, de fapt aşteptată: i-a telefonat lui V. Yannick Guilloux: Gallimard, nemaiavînd colecţia prevăzută, nu mai poate lua *Fenomenul Piteşti*. Deci V. e liber să-şi dea textul cărui editor vrea, iar Gall. îi poate „vinde" traducerea (noului editor, bineînțeles). Rămîne de ales deci între Michalon cu colecţia lui Danielle Sallenave „Temps Modernes" şi Nivat cu „l'Age d'Homme".

Mai plicticos e că pe Michalon nu l-aş crede chiar dacă, sub ploaie aflîndu-ne împreună, ar constata că... plouă. Cu el n-am putea fi siguri că a luat cartea decît în clipa precisă a apariţiei sale. De partea cealaltă, Georges Nivat e sigur serios, dar Dimitrievici, complet aiuristic. A semnat acum vreo 30 de ani un contract cu Bănulescu şi nu i-a publicat un rînd. Fără explicaţie. Doar din distracţie.

Ştirea bună şi neaşteptată, deşi visam la ea aşa cum îţi povesteşti un basm: i-am telefonat astă-seară lui Sami Damian să stabilim ziua exactă a sosirii mele la Heildelberg, perspectiva luînd pentru mine proporţiile unui marş spre eşafod. Fără V., într-un oraş poate visat, dar cu limbă de neînţeles, pentru a răspunde întrebărilor unor studenţi saşi (cine, în afară de ei, să studieze literatura română?), cu Sami, care nu mi-e antipatic, dar mi-e total străin, ca unic interlocutor, cu două zile pierdute pe drum şi două acolo, nu era prea exagerat (deşi, recunosc, ridicol) să consider săptămîna viitoare drept un calvar. Minune: Sami îmi spune că mi-a scris de o săptămînă. Heitmann nu mai poate deplasa datele progra-

mului estival de seminar (le-a fixat de altminteri după indicațiile mele: doream să-mi coincidă vizita acolo cu șederea lui Gabriel, între 15 iunie și 25 iulie). Jubilez. Sînt excesiv de amabilă cu Sami, transmit toate salutările și profesorului Heitmann, nu împărtășesc deplin nici tristețea lui Sami că profesorul cu pricina acceptă un premiu al Fundației lui Buzura, aș cînta de fericire că am scăpat. Numai că eu cînt fals.

Toată seara, la televiziune, dezbaterea dintre Chirac și Jospin, ca și primele ecouri. Sîntem bucuroși, V. și cu mine, să descoperim un Chirac înlocuind demagogia prin dovada competenței și analizei serioase a dosarelor. Și mai ales, dezbărat de rigiditatea și felul pompos în care se prezenta la televiziune. E destins și surîzător: poate fi de-acum înainte mediatizat. Jospin, dacă n-ar fi socialist (acum mai curînd social-democrat), nu mi s-ar părea inacceptabil, cu aerul lui cinstit și căznit de învățător de țară (de fapt, și el, și Chirac au ieșit din ENA*, se stituează firește la un alt nivel). Alergia noastră la tot ceea ce este socialist, chiar în forme mai acceptabile, are suficiente motivări ca să mai fie nevoie de vreo explicație.

Mai bine închei rîndurile, ziua și computerul și mă arunc pe cartea lui Jean Cau *Croquis de mémoire*, redeschisă din întîmplare și în care capitolul „De ma gauche“ reprezintă un model de pamflet. (N-a fost el secretarul lui Sartre? Circulînd prin toate culisele relei-credințe a stîngii? Ale infatuării de stînga?) Independent de această trecere de la stînga spre dreapta (care, e drept, nu m-a lăsat indiferentă), Jean Cau nu poate să nu-mi rețină atenția pe plan pur estetic. E tipic pentru scriitorul francez poate de mîna a doua, dar cu un atare har al formulei, încît, prin comparație, tot ce-ai putea scrie ți se pare dinainte clișeizat. Încîntare deci, dar și lecție de umilință. Scurtele scene din carte cu Mitterrand, Giscard d'Estaing, Malraux, Cocteau, Lacan, Orson Welles, Aragon, Foucault, Roland Barthes, Julien Benda fac, fiecare, mai mult decît o biografie savantă și exaustivă sau un roman. Spre a nu mai pomeni de capitolul consacrat lui Sartre, în care umorul întreține respectul profund, iar distanța ideologică (ruptura lui de S.) nu știrbește iubi-

---

* École Nationale d'Administration (*n.ed.*).

rea pe care i-o poartă încă. Pe lîngă aceste cîteva pagini, cartea Simonei de Beauvoir apare, prin contrast, şi mai pîngăritoare.

Mă întreb cu tristeţe dacă nu cumva a murit oarecum neobservat, aşa cum dispar de pe scena literară franceză bunii scriitori care au avut tupeul să nu mai fie… la stînga.

Şi-mi pare rău ca şi cum aş fi pierdut brusc un prieten.

Miercuri 3 mai

„Căldură mare". 25 de grade. Deodată.

În teancul adus de V. de la cutia poştală, trimisă de Sandrine, cartea Liiceanu-Cioran, *Itinéraires d'une vie* (prezentarea lui Gabriel), *Les continents de l'insomnie* (textul întrevederii televizate cu Cioran). Nu mă refer la texte — le cunoaştem —, ci la prezentarea grafică într-adevăr excepţională. Felul cum ilustraţia pătrunde în text şi-l însoţeşte mi se pare inedit. La dimensiunile unei simple cărţi, ai echivalentul unui album de lux. Îi telefonez Sandrinei numai în puncte de exclamaţie. Apoi îl chemăm pe Gabriel, şi el încîntat, dar ţinînd să nu se vorbească prea mult de el. Preferă să ne descrie impresia excepţională produsă de Patapievici la intervenţiile sale televizate sau articolul delirant al lui Dan C. despre cartea lui P. (tot n-am primit-o). Mi-l trece apoi pe Mihnea care — G. *dixit* — citeşte pentru a treia oară presa zilei.

Hélène Lenz ne trimite al doilea exemplar din *Lulu*, primul îl primisem deci direct de la editură. A sosit şi scrisoarea de la Sami Damian (îmi vine s-o binecuvîntez), plus alte, tardive, felicitări pascale. Nu e singurul obicei la care românii ar face bine să renunţe.

Vineri 5 mai

A sosit, în sfîrşit, cartea lui H.-R. Patapievici *Cerul văzut prin lentilă*. Coperta cu desene de Dan Perjovschi (graficianul de la *22*) cam încărcată, dar arătoasă, prefaţa lui V. foarte inspirată (cum s-ar fi putut altfel?); cît despre textele lui Horia — principalul —, ele vor cîştiga desigur prin lectura unitară, şi nu, cum a fost prima, ocazională, după cum soseau — cînd soseau — ziarele în care le publica. Îi telefonez Ioanei mai întîi: Horia a şi ajuns la Frankfurt, dar n-are încă adresă fixă. I. îmi descrie succesul lui H. la Televiziune

(Canalul 2) unde Iosif Sava l-a ținut vreo două ore cu întrebări din toate domeniile și H. a fost excepțional. Gabriel ne descrisese ditirambic prestațiile televizate ale lui H.

Îl rechem pe Gabriel să nu-l mai încarce pe Mihnea cu încă un exemplar din cartea lui P. (i-l cerusem deoarece volumul anunțat întîrzia prea mult, presupuneam că se pierduse) și să știe c-am primit și corecturile lui Zografi.

Telefon cam aburit și nocturn de la Mariana Marin. Îmi cere adresa lui... Norman Manea. Sînt nevoită să-i amintesc că i-am răspuns destul de sever atunci cînd l-a atacat pe Mircea Eliade și nu mai avem deci vreun motiv să întreținem corespondență. N-am păstrat deci adresa.

De miercuri seara, handicapată. M-am lovit tare cu umărul de pereții ascensorului la dr. Richard și aproape că n-am simțit. După vreo cinci ore au început durerile destul de violente în umărul și brațul drept. Somnul, un chin. Joi, la doctor, în zorii zilei mele: pe la 2. Radiografii multiple (pierd vreo trei ore cu această prostie): nu e fractură, ci o tendinită. Nimic grav, redescopăr însă că faptul de a dispune de două brațe și mîini e un miracol pe care l-am trăit în neștiutoare inocență. Fiecare accident sau boală dă prilejul unei astfel de uimiri elementare, de care uităm cu toții imediat ce integritatea regăsită ne face insolenți ca pe niște școlari cu absențe nemotivate de la esențial.

Acum nu știu cîți ani (15-20?), la Roma, mi-am cam rupt niște coaste într-un autobuz care s-a pornit cu prea mare entuziasm la o cotitură. Și de-a lungul celor două săptămîni ale raiului meu roman (la Roma, de fiecare dată mă regăseam în paradis) n-am prea putut să respir, nici să rîd, nici să merg mult cu mașina. Dar pe acea vreme stăteam la Yvonne, Dan Petrașincu (Angelo Morretta) conducea cu o grijă foarte puțin romană automobilul să nu mă doară, Horia Roman telefona în fiecare zi să-l întrebe pe V. cum îi mai e „fetei lui Lovinescu“ și cînd dădea de mine îmi recita îndelung din textele paterne, certîndu-mă că nu le știu pe dinafară, cu el toate cafenelele Romei se mutau la București, iar ruinele înrudite cu străzile, piețele, monumentele și soarele îmi dădeau senzația eternității. Ce mai contau două-trei coaste în minus? Le-aș da din nou pentru a regăsi Roma de atunci, cu noi toți împreună. Trebuie să închei. Altfel risc să... lamartinizez.

Duminică 7 mai

Dacă la primul tur al alegerilor prezidențiale eram liniștită (nebănuind succesul lui Jospin), pentru al doilea, de azi, mă aflam în pragul anxietății. De fapt, cu cît ne apropiam de orele 8 seara, cînd se dau primele estimații (niciodată dezmințite), teama creștea. Și nu era nefiresc. De cînd sondajele erau ținute secrete, începuseră să zbîrnîie zvonurile despre un mai mult decît probabil succes al lui Jospin. Primei alerte îi urmaseră altele. Numărasem și reportul posibil de voturi: nu ajungeam la scorul necesar, mai ales că, între timp, Le Pen dăduse consemn de vot alb electoratului său, dar în cîteva fraze asasine lăsase să se înțeleagă că îl preferă pe Jospin. (Cred și eu: Mitterrand este acela care i-a introdus deputați destul de numeroși în Parlament instituind „proporționala“ doar pentru a inventa un pericol de extrema dreaptă și a crea astfel probleme dreptei clasice. Iar Jospin promisese și el o doză de „proporțională“.) Pe scurt, pe la orele 7, ajunsesem de-a dreptul pesimistă. Aș fi rîs dacă cineva acum o lună-două mi-ar fi prezis că-mi va veni să cînt de bucurie, aflînd la 8 precis victoria lui Chirac (52,8 %) contra vreo 47 pentru Jospin. (Adică mai mult decît Mitterrand în 1981.) De cîntat, n-am cîntat, dar am cam tras un chiuit, avînd senzația c-am scăpat din cine știe ce primejdie. Apoi, cu V., pînă după miezul nopții, în fața televiziunii, pe cele trei canale, urmărind nu atît dezbaterile, cît manifestațiile de stradă. Piața Concorde ticsită de lume (mai ales tineri, unii cocoțați pe reverbere, nu mai era loc de un ac), Champs Elysées la fel, cu toate mașinile claxonînd, cu drapele și postere ale lui Chirac, fără a mai pomeni de chermesa de pe avenue d'Iéna, unde fusese instalat cartierul general al campaniei. Un adevărat delir, față de care manifestația de la Bastilia din 1981 cînd *le peuple de gauche* își sărbătorise candidatul învingător semăna a mic bal de cartier. Impresionant, repet, numărul de tineri suporteri frenetici ai lui Chirac, unii dintre ei comparînd, în fața ziariștilor de la Televiziune ce le puneau întrebări, seara de azi cu căderea Zidului de la Berlin, fiind deci suprasaturați de cei 14 ani de „socialism monarhic“ de la Elysée.

Cît despre partidul socialist, din păcate n-o duce totuși prea rău. Jospin i-a urcat scorul, iar resursele simpatetice ale stîngii în

Franța sînt nesecate. În plus, evident Chirac nu va putea ține atît de demagogicele promisiuni aruncate în dreapta și-n stînga (mai ales spre stînga, vezi rechiziționarea îngăduită a unui imobil, rue du Dragon, pentru *les mal-logés*). Am scăpat totuși de anii Mitterrand, de „generația" Mitterrand, de stilul de a minți Mitterrand, de reaua-credință Mitterrand. Dreptei, cînd minte, îi e rușine. E o minciună simplă, ce nu are aroganța de a se crede adevăr. Socialiștii mint în stil comunist, cu morgă, de parcă ar enunța o dogmă. Socialiștii își vor reconstitui, cel puțin în parte, forțele (deoarece Chirac va fi incapabil să resoarbă șomajul în ritmul sperat de cei ce l-au votat), se vor strădui să dobîndească statura unei social-democrații cumsecade și vor mai cîștiga la alte alegeri, municipale, legislative etc. Dar minciuna nu va mai sta „cu regele la masă". Tot e ceva.

Marți 9 mai

Pe *répondeur* găsesc un mesaj de la Horațiu Pepine: să-i acord un interviu despre dialogul lui Pruteanu cu Petru Dumitriu (el îi spune „Paul"). Cheamă de la sediul BBC din Buc. și mă roagă, dacă sînt de acord, să telefonez la BBC la Londra! În orice caz, n-aș fi făcut-o: V. și cu mine l-am refuzat și pe Pruteanu care ne cerea o luare de poziție chiar în cartea cu pricina. Petru Dumitriu, gata oricînd să se acopere cu toate noroaiele și să-și revendice toate păcatele, e incapabil să suporte ca alții să repete o zecime din ceea ce a recunoscut el însuși. Nu poți nici polemiza, nici dialoga cu trufia sau cu... rana necicatrizată. Să-l lăsăm deci pe P.D. în plata Domnului (tot îl invocă el repetitiv și plîngăreț pentru a i se ierta *pactul cu Diavolul*) și a Fundației lui Buzura care-l premiază pentru meritele sale întru „răspîndirea culturii române în lume".

Tot pe robotul telefonic, un telefon al lui Patapievici de la Frankfurt. Ne pare rău că l-am ratat, dar cum nu lasă nici un număr unde să-l putem chema, rămîne pe altă dată.

Ieri, 8 Mai, s-au împlinit 50 de ani de la capitularea Germaniei. A trecut deci o jumătate de secol de cînd, la București, ieșind de la Seminarul de artă dramatică al lui Camil, ciocneam cu

el şi ceilalţi „discipoli“, regizori sau actori *en herbe* pentru *Peace Day*. Într-o cîrciumă de pe Sărindari, probabil un pahar de ţuică. Nu mai văd locul exact. Le aud în schimb vocile, rîsetele (da, rîdeam, inconştienţi de tot ce avea să se întîmple, doar nu ne vor lăsa americanii, nici britanicii şi mai ales nu francezii!). Era soare — de asta sînt sigură —, un ucigător mai bucureştean şi totul avea gustul de aguridă al tinereţii noastre. Nu ştiu dacă era cu noi Maria Botta, dar Karin Rex, pe care Camil o adoptase imediat tocmai fiindcă semăna cu Maria, aproape sigur da.

Seminarul lui Camil era fascinant. Împotriva curentelor la modă şi în primul rînd a lui Gordon Craig (ce făcea ravagii nu numai în teoretizările antebelice ale lui Haig Acterian, dar şi la Ion Sava ce monta atunci un *Macbeth* cu măşti, artificial, nu lipsit însă de interes), Camil paria pe autenticitate şi, îmbinîndu-l pe Husserl cu Stanislavski, ne ameţea oferindu-ne iluzia că participăm şi noi la „noocraţia“-i fabuloasă. Inteligenţa lui avea mereu febră. Ne-o transmitea. Cînd am ajuns la Paris, dezamăgirea suferită la cele cîteva cursuri de teatru mai cunoscute (începînd cu asistentul lui Dullin), cu mult sub nivelul „învăţămîntului“ lui Camil, m-a făcut de-a dreptul arogantă. Am pus un anunţ în nu ştiu ce ziar spre a-mi constitui prima companie teatrală, dînd numărul de telefon al Christianei, Maillot 23-14. L-a introdus şi Eugen într-o replică din *Lecţia* sau *Scaunele*, poate chiar *Cîntăreaţa*: „si vous cherchez Monique, faites MAI 23-14“. Cînd am ajuns apoi *en froid*, nu numai replica a fost tăiată, ci şi numele meu. Îmi dedicase, în primul lui volum de teatru apărut la o mică editură (Arcanes, 1953), *Lecţia*. În versiunea de la Gallimard, dedicaţia s-a evaporat. Avatarurile prieteniei ionesciene sînt însă prea lungi, prea întortocheate şi, în final, escamotate de felul lui de a îmbătrîni, înţelepţindu-se, ca să le enumăr aici şi acum.

Vreau doar să subliniez că doza de orgoliu transmisă nouă de Camil era atît de mare, încît venisem la Paris decisă nu numai să dau foc Comediei Franceze, dar şi să-i învăţ pe francezi cum să joace teatru. Nu altfel se explică cum, după anunţul din ziar, am avut tupeul să „audiez“ pe tinerii ce s-au prezentat. Cu Georges şi Grég am alcătuit o companie „Masques et Légendes“. Voiam să punem în scenă o piesă de Sebastian. M-a salvat de la acest proiect me-

diocru întîlnirea cu Nicolas Bataille (pe acea vreme juca *Une saison en enfer*, în regia lui Akakia Viala) ce voia neapărat să montăm împreună o operă-bufă. Am refuzat din motive de modestie muzicală şi aşa am ajuns împreună la *Till Eulenspiegel* şi la Théâtre de Poche. Apoi la... Ionescu, supranumit în trupă Io-Io şi devenit peste ani... Ionesco. Bucla se închide la loc.

Şi revin la fabulosul 8 Mai 1945. În ferfeniţe şi în doliu de-a lungul anilor următori. Acum, pentru supravieţuitorii ce-am devenit, indiferent. Cînd nu ne revoltă ca azi cînd, la Moscova, şefii occidentali au ales Moscova spre a-l comemora, trecînd sub tăcere măcelul din Cecenia. E drept că n-au asistat la defilarea trupelor, dar nu asemenea gesturi îi pot crea insomnii lui Elţîn. Singurul care a îndrăznit o aluzie apăsat la masa festivă a fost tot Mitterrand, care se trezeşte din cînd în cînd că are de apărat, ca descendent al Revoluţiei Franceze, terfelitul drapel al drepturilor omului. Discursul lui n-a salvat necinstea occidentală, ci finalul său de domnie. La televiziune se vedeau privirile chiorîşe ale lui Elţîn şi nedumerirea pătrată a mareşalilor în uniformele lor de gală indecent acoperite cu decoraţii. Există în cefele nomenclaturiste, în ochii lor căscaţi de prostie primară, în grăsimea ce şi-a depus straturile pînă pe creier o neruşinare ce necinsteşte omenia, dacă nu chiar, mai pompos (doar sărbătorim semicentenare, nu?), omenirea.

Şi aşa cu aniversarea de ieri: acum o jumătate de veac, la 8 Mai 1945, la Bucureşti... De aici ar putea începe orice roman? De aici, în orice caz, soarta s-a răsucit.

Vineri 12 mai

Ieri, la cină-restaurant, cu Mihnea reîntors de la Bucureşti, dar mai ales de la Alba-Iulia unde a participat la Congresul PAC. După el, succes deplin. Manolescu reales cu cvasiunanimitate. Ca să fie sigur că nu va dobîndi 99, 99 % ca pe vremea comunistă, Niki a votat împotriva lui însuşi. Nu se vindecă de umor. Lungă descriere a invitaţilor din celelalte partide veniţi fie să „peţească" PAC-ul (de la PDSR la PD), fie să-l admonesteze (delegatul ţărănist) sau, şi mai şi, să-l someze: Emil Constantinescu.

Congresul PAC a dat semne de nerăbdare. Ar vrea ca Manolescu să-şi prezinte candidatura pentru viitoarele alegeri preziden-

țiale. Tot scandau „Manolescu președinte“! Niki are aerul (presupun că numai aerul) de a șovăi. Data trecută și-a depus candidatura prea devreme. Acum să n-o facă prea tîrziu.

À-propos de candidatură, Goma pare să se ia în serios. În *Lumea liberă* îi răspunde lui Ursachi ce se întreabă în presă dacă Goma va veni să-și facă în țară campanie. Cu un ton amabil, dar din care a dispărut orice latură ludică.

Magda Cârneci (îi telefonează lui V. să-i propună o participare la un colocviu Celan, V. refuză nu din pricina lui Celan, ci a ideii de... colocviu) ne dă știrea că Marin Sorescu a demisionat, ministru al Culturii fiind numit Viorel Mărgineanu, cel care i-a pictat și pe El, și pe Ea, dar ca președinte al Uniunii Artiștilor Plastici a fost un bun administrator. Am ajuns să nu avem de ales decît între ceaușiști mai mult sau mai puțin periculoși.

Sîmbătă 13 mai

Veste proastă: Celibidache a căzut la Florența și și-a rupt colul femural. A fost transportat și operat la München, unde s-au dus și Ioana cu băiatul. Operația a reușit, dar Sergiu are 83 de ani. Îi poartă frumos cu plete albe și concerte. Pînă acum.

Cele trei cărți Cioran încep să fie îndelung comentate (în *Le Monde*, *Libération*, *Le Figaro*, *Lire*). Ieri se pare că, pe France Culture, Antoine Spire l-a tratat pe C. drept fascist (sau antisemit?) și fost prieten cu Darlan. Astă-seară, la emisiunea televizată „Ah, quels titres!“, Renaud Matignon, prezentînd cele trei volume — două la Gallimard, unul la Michalon —, a recidivat mai puțin inspirat decît în articolul de acum cîțiva ani din *Le Figaro*. Dispreț total: „du Musset qui se prend pour Nietzsche“*. Chiar dacă „gînditorul“ i se pare a nu emite decît locuri comune, Renaud Matignon, critic acerb, dar inspirat, ar fi putut să fie sensibil la „stilul“ lui Cioran. Presupun că e o reacție la „moda“ Cioran ce bîntuie prin „le tout Paris“, dar e exagerată și aduce a pornire.

Întrerup mereu serialul despre cartea lui Furet promis Gabrielei (cred că nu-l voi sfîrși niciodată — a rezuma un eseu atît de fascinant repetitiv e un chin căruia nu mă supun decît din ideea

* „un Musset care se crede Nietzsche“ (*n.ed.*).

neroadă că e exact ceea ce le trebuie intelectualilor români spre a înțelege în ce lume pătrund cînd sosesc pe meleaguri apusene) pentru telefoane. O caut pe Gabriela, cad pe *répondeur* — Mihnea îmi va spune mai tîrziu că e plecată în Ungaria. Rodica Palade nu răspunde. Ioana Patapievici, da. O întreb de Horia. Nu are telefon în casa de la Frankfurt. Primul tiraj din carte i s-a epuizat, s-a tras al doilea și a ajuns la 12 000. O rog să scoată din banii noștri depuși la bancă 50 000 de lei și să-i trimită Stelei Lovinescu. Mi-a cerut-o Varvara Florea, care și-a pus în cap s-o salveze pe biata bătrînă. Nu prea înțeleg cum nu primește drepturile de autor ale lui Lala (acum i-a mai ieșit o carte), dar nu pot s-o las pe Varvara fără sprijin. N-am reușit să aflu de la Sanda Lovinescu cînd s-a căsătorit Lala cu această doamnă pe care nu-mi amintesc a o fi cunoscut pe acea vreme, dar n-are importanță, mă execut pentru a doua oară. Prima, acum vreo trei ani, mi-o ceruse un profesor din Transilvania. Cînd am întrevăzut-o pe Stela la Fălticeni nici nu-și mai amintea cine i-a trimis banii.

Îl chem și pe Ion Ioanid, mai precis pe ea, el neavînd încă pus la punct aparatul ce ar urma să-i țină loc de voce. Ne-a trimis o videocasetă cu episoadele 39-40 din *Memorialul durerii* (luptele din munții Banatului). Lucia Hossu-Longin înlocuiește toate instituțiile inexistente ce-ar fi trebuit să ne foreze memoria cît mai sînt martorii vii. Ea pregătește arhivele viitorului. Ne desemnează și vinovații de care nu se sinchisește nici o justiție: de data asta casa unde locuiește, în Brașov, tartorul de la Canal, Goiciu, azi pensionar înstărit căruia nimeni nu-i strică tihna. Să ne mai mirăm că nu se poate reclădi o societate pe o atare sfidare? Ne mirăm, ce să facem. În episodul 39 se citează din manifestele rezistenților din munți în 1949: „Români, nu mai iertați și nu mai uitați!" Mereu de actualitate.

Dna Ioanid a vorbit la telefon cu Lucia Hossu-Longin care a rugat-o să mă întrebe dacă am eu, la Paris, un nepot, Leon Stelian. Așa i s-a recomandat, „nepot al dnei M.L.", și a lăudat-o atît de ditirambic, încît se întreabă dacă n-o fi vreun agent provocator. Nu văd de ce ar provoca, dar nici nepot nu-mi e. Ni se mărește „familia" de cîțiva ani cu tot felul de impostori: o „fină", din Craiova, ai cărei părinți ar fi fost „nășiți" de tata și de mama. La început,

nu mi-am dat seama și am răspuns la cîteva scrisori ale acestei adolescente. Dar pe măsură ce ele deveneau mai insistente, mai „familiare", am început să mă îndoiesc. Mai simplu, am calculat. Mama și tata erau de mult divorțați la data cînd se puteau căsători părinții unei fete azi de 18 ani. Am întrebat-o, în scris, în ce an a fost nunta și a renunțat imediat la insistențele ce se îndreptau sigur spre o „chemare" la Paris unde ar fi trebuit, ca bună nașă, s-o invit, mai ales că se propunea să-mi studieze și „opera".

„Chemarea" mi-a cerut-o și un alt nepot inventat, de partea Lovineștilor, care, ratîndu-ne cînd am fost la Suceava, m-a pisălogit acasă cu misivele lui *scrise cu majuscule* (semn rău), incapabil însă să-mi explice cum și prin cine mi-e nepot. I-am răspuns atît de drastic, încît am scăpat de el.

De impostori scapi, de nebuni e mai greu. Am recoltat de doi ani o nebună. Mi-a trimis kilograme de manuscrise ilizibile, cu scrisori în care mă tutuia și-mi spunea pe nume. Am răspuns la început amabil, apoi răstit, tot nu s-a liniștit. Ca să nu-i mai pot trimite mesajele înapoi a găsit, cu șmecheria demenților, un sistem: la expeditor pune: Lovinescu-Ierunca! Și a inovat: mi se adresează cu „dragă mamă" rugîndu-mă ca împreună cu „dragul tată" (V.) s-o primim să stea la noi, în sînul familiei... Din cînd în cînd mă anunță că intră la clinica pshiatrică și-mi dă pace o lună-două. Apoi reîncepe. Noroc că n-are nici adresa de acasă, nici numărul de telefon. Numai să n-o găsesc o dată și o dată în fața porții, așteptîndu-mă! Nimeni n-o cunoaște, am întrebat și la FE și azi la Ioanid: mister.

Convorbire cu Sandra. Primisem (prea tîrziu pentru vernisaj) o invitație pentru Galeria unde expune fiica ei, Ima de Hillerin Georgesco... paravane! Aflu că soțul ei, prespun că Georgesco, a fost al doilea la concursul pentru Opera din Bastilia și a construit un cartier întreg pe la Vaugirard. Dar mi-e greu s-o fac să înțeleagă pe Sandra că nu vom veni la... paravane. N-am ajuns încă pînă la Brâncuși și să-mi ardă de paravane, fie ele chiar amicale!

Mihnea a vorbit cu Michalon, foarte interesat de *Fenomenul Pitești*. Va discuta săptămîna viitoare cu Sallenave și Gallimard. De partea lui, Mihnea vrea să-i propună lui Furet să facă prefața. Și insistă ca V. să scrie o postfață spre a actualiza problema (nepedepsirea vinovaților, interviul cu Nikolski pretinzînd că V. a inventat totul etc., etc.). S-ajungem noi la postfață.

Duminică 14 mai

Îmi telefonează Grég cu o voce sumbră: Odile e la spital la Manosque, nu se ştie ce are, infecţie la plămîni sau ceva la inimă, se aşteaptă rezultatele analizelor. Are mai ales… 83 de ani.

O chem pe Rodica Palade să-i anunţ „serialul" Furet. De el nu prea auzise, în schimb cînd îi spun ce teze apără (fascism = comunism) tresaltă de bucurie. Un cineast bucureştean din atît de prolifica în artişti familie Gabrea vrea să facă un film după cartea Adrianei. O sfătuiesc pe Rodica: Gabrea să se adreseze întîi mie, să-l pot pune la curent cu stările Adrianei. Să-i telefonez ei spre a vedea dacă e la spital sau acasă. Pe acest Gabrea îl întîlnisem, adus de Rodica P., la Colocviul exilaţilor de acum un an: îmi adusese un scenariu asupra *Piteştiului* mult prea direct descriptiv spre a putea trece în imagini. Dar e un semn bun că un tînăr cineast se lasă obsedat doar de acest trecut indicibil sau lipsit, pentru cei mai mulţi, de interes (mă gîndesc evident la un interes estetic).

A sosit la Paris Monica Spiridon. Ne cheamă seara de la hotelul unde nu va sta decît o noapte, pînă îşi găseşte o cameră la Cité Universitaire. E unul dintre oamenii pe care îi vedem mereu cu bucurie.

În restul zilei, cît nu stau la telefon, lucrez evident la Furet.

Marţi 16 mai

Lucrul la Furet înaintează: am bătut deja materialul pentru două numere, aştept să am gata trei sau patru înainte de a trimite ceva la *22*.

Ieri, a telefonat Gelu: îşi compunea ultima emisiune culturală şi voia data exactă cînd ne-am început colaborarea. Parcă eu mai ştiu: 1967, sub forma definitivată („Teze" pe de o parte, „Actualitatea" pe de alta), dar colaborarea cu Europa Liberă, sub numele meu, începe după moartea mamei în închisoare, deci în 1960. Nu intru totuşi cu Gelu în detalii: 1967 e suficient de antediluvian. De data asta, amăreala lui Gelu are şi o justificare obiectivă: Europa Liberă îşi prelungeşte dizgraţios agonia anunţată.

Luni seara, Andrei Cornea la noi. E la Paris cu acelaşi tip de bursă ca Horia P., anul trecut. Ne înţelegem ca totdeauna foarte bine, avînd şi el, şi noi înţelepciunea să nu atingem problemele

în care am risca să... nu ne înțelegem. De pildă, acum, articolul 11 din Recomandarea 1201 ce stă în calea semnării tratatului cu Ungaria. Deja Andrei Cornea se arată mai puțin pachist de cînd PAC-ul a fost împotriva autonomiilor pe bază etnică. Se apropie mai mult de PD, ne spune Mihnea, și Andrei Cornea se grăbește să ne-o confirme neîntrebat, făcînd elogiul prea puțin măsurat al lui Severin. Nu discutăm nici despre Gabriela, nici despre *22*. Și atunci pe ce am putea să nu fim de acord?

Cu ochii încă lipiți de somn, urmăresc la televiziune înscăunarea lui Chirac. Totul e atît de civilizat și demn (îndeosebi relațiile cordiale, de reciprocă deferență, dintre Chirac și Mitterrand), încît nu te-ai mai crede în Franța. Semn de maturizare politică sau de oboseală? În orice caz, privind aceste imagini, ai impresia — destul de rar resimțită — că te afli într-o mare țară cu o respectabilă tradiție. Mai să te apuce mîndria și pe tine, metec ce ești și rămîi.

Impresionant final de frază, dar cu totul fals. N-am avut prilejul în Franța să mă simt nici metec, nici francez. Poate din pricina dublei culturi și dublei limbi asimilate din copilărie, poate din indiferență față de catalogări etniciste (cum s-ar spune acum), mai probabil fiindcă trăind la Paris n-am încetat să stau la București (nu neapărat sau doar prin nostalgii, cît prin activitate). Mi s-a părut, în orice caz, cu totul normal să trăiesc în acest contratimp și geografic, și istoric.

Vineri 19 mai

De ieri știm data precisă a operației (de cataractă) a lui V.: 6 iunie. Pot deci decide datele pentru cura de la Brides. Mi se fărîmițează literalmente ziua cu telefoanele. Cele pentru rezervare la hotel, prezentarea dosarului medical la Terme sau întîlnirea cu doctorul nu-mi iau prea mult timp. În schimb, pentru a da de biroul Căilor Ferate ce se ocupă cu trimiterea bagajelor (încerc să inovez anul acesta) risipesc nervi și vreo două ore, trimisă dintr-un loc într-altul și de la un număr ce sună ocupat la altul care nu răspunde. Deliciile *serviciilor* publice: a-și *deservi* „publicul".

Cînd aduce V. curierul de la cutia poștală mai dau peste două scrisori de la Țepe din nou supravoltat în problema Goma și la limită — injurios și cu mine. Că nu vreau să-mi fac autocritica:

el ni l-a prezentat pe Goma, dar noi am făcut din ţînţar armăsar şi am creat un mit ce ne servea în propaganda pe care americanii o făceau nu ca sovieticii, minţind, ci doar exagerînd. Deci ca Goma să nu infesteze azi tinerele generaţii, care văd în el un „model moral“, ar trebui să-mi fac autocritica şi să deconstruiesc legenda creată prin Europa Liberă. Îi telefonez şi stăm 55 de minute la discuţie, eu mai mult răstindu-mă la el, dar oarecum prieteneşte. De fapt, de cîte ori îl citesc mă înfurii, iar cînd îl aud simt efluviile unui trecut cînd ne tot certam pe aceleaşi lungimi de undă (ca să spun aşa). Îi reproşez stilul pamfletar ce se apropie de al lui Goma, ca şi ideea fixă angajîndu-i disproporţionat existenţa; un lucru cred cel puţin că înţelege: că nu-i vom răspunde lui Goma nu din comoditate sau din vanitatea de a nu arăta că ne-am înşelat.

La acelaşi curier, o scrisoare de la Marta Petreu (ne-a căutat la telefon cînd a fost la Paris doar pe la 11 dimineaţa, ca şi Zaciu, şi tot ca el se miră că nu ne-a găsit, de fapt ei sînt în normalitate, nu noi, ce ne-am transformat nopţile în zile). Reînvie Iorgulescu spre a ne anunţa că se întoarce la Paris. Ileana Vrancea comentează numărul din *Dialog* consacrat lui Nego şi tot refuză să înţeleagă că nu vom veni în Israel spre a discuta despre posteritatea maioresciană. Luca Piţu ne trimite o nouă carte, *Eros, Doxa & Logos*, în două exemplare (unul pentru Goma, i-l vom trimite prin poştă fără adresă de expeditor).

Ieri, în timp ce era Alain la noi (venise cu fotocopiile după *Fenomenul Piteşti*), alt acces de telefonită. Mai amuzant, Gabriela Ad. cu ideea pe care mi-o anunţase deja Rodica Palade: V. şi cu mine să fim numiţi într-un fel de „comitet consultativ“ al revistei *22*, alături de Patapievici (ceea ce-l determină evident pe V. să spună da). Ne întreabă dacă să-l cheme şi pe Mihnea. Insist: nu văd ce interes poate avea un astfel de „comitet“. Nimic de făcut. Gabriela e convinsă, ca şi Rodica, că V. şi cu mine sîntem populari în România şi că simplul nostru nume în chenarul redacţional le va aduce cititori în plus. Gabriela mai vrea: să-i scriem, cînd V., cînd eu, editoriale (absurd) şi — aici intervine umorul vesel — să ne mutăm în România.

Dan Burlacu, de la *Evenimentul Zilei*: e cu o bursă de la un institut de „comunicare“ aici, va fi trimis şi în Canada. Vrea să facă

o carte despre scandalurile de la Biserică și în bibliografie îl înscrisese și pe C.V. Gheorghiu. Îl dezmeticesc. Ținea să mergem la teza de doctorat a unui francez care a produs o biografie romanțată a Reginei Maria. Refuz politicos.

O pagină în *Le Monde* despre primul Nürnberg al comunismului: la Addis Abeba se face procesul terorii roșii. Ceea ce nu s-a putut realiza în estul european, are loc în Africa... Un motiv temeinic să ne dispară complexele europene de superioritate. Ne-au luat-o înainte etiopienii, înțelegînd că drumul spre democrație trece neapărat, cînd ieși din comunism, printr-un astfel de tribunal.

Duminică 21 mai

Telefoane, tot ieri, mai întîi cu Ioana P., apoi cu Horia la un prieten din Germania. A scris un lung studiu despre „identitatea românească" pentru culegerea-anchetă inițiată de Iordan Chimet (ne ceruse și nouă, și refuzasem), își face sîrguincios temele de germană; e epuizat și încă năucit de ce-a trăit cînd s-a întors de Paști la București, „celebritatea" lui luînd proporții la care nu se aștepta. Scandalul provocat de „căpitanul Soare", oricît de bine organizat de Liiceanu, n-ar fi depășit stadiul vîlvătăii dacă „subiectul" (adică Horia) n-ar fi putut face dovada calității sale intelectuale și umane. I-am citit o pagină de interviu în *România liberă*, concis, clar, bine organizat, lipsit de orice patetism și orice retorică. De o excelentă ținută. Se mai miră o dată de faptul că-l recunosc oameni pe stradă, că primește scrisori, telefoane, că la lansarea cărții erau peste 500 de persoane și a dat în neștire autografe, gîndindu-se la noi cînd făceam același lucru. Psihic e fragil. Nădăjduiesc să nu se „spargă" niciodată.

Dacă după '89 am avut atîtea dezamăgiri în prietenii și atîtea rupturi, s-ar putea să fie echilibrate prin regăsirile mai insistent afective decît ne-am fi așteptat, fără a mai pomeni de prietenia exemplară cu Liiceanu. Și mai surprinzătoare au fost însă descoperirile neanunțate de cărți, articole, renume: Virgil „descoperindu-l" pe Patapievici din primele sale texte publicate în *Contrapunct* ar putea reprezenta momentul-cheie. Au mai fost și altele: emoționanta calitate umană a lui Zografi, umorul lui Dan C. Mihăilescu etc., etc. (nu știu cît pot acoperi aceste etc., dar e bine ca lista

bunelor surprize să rămînă deschisă. Mai ales că de cele negre sau cenușii sîntem departe de a duce lipsă).

Telefoane zbîrnîite și lungi cu Bucureștiul: în mai multe versiuni același portret al lui Eugen Simion: face „afaceri“, și-a atribuit o casă în Cartierul Primăverii, soția spune vorbind de el „Maestrul“, taie și spînzură la Academie, și totuși n-a ajuns la nimic din ceea ce ar fi vrut: fie ministrul Învățămîntului, fie directorul *României literare,* fie profesor iubit și admirat de un amfiteatru plin de studenți. Or, studenții lui s-au pus în grevă și i-au cerut lui Paul Cornea să fie trecuți la Manolescu, la care amfiteatrul geme de lume. Zis și acordat. E.S. a rămas cu vreo patru-cinci prăpădiți de discipoli cărora, în loc de curs, le citește din articole publicate de el prin ziare (așa a făcut cînd a ajuns în cursul său la capitolul Petru Dumitriu. „Vă voi citi un articol al meu despre el“ — a anunțat triumfător. Și peste o săptămînă, în fața acelorași tineri, recitire a articolului cu pricina!

În „Revista revistelor“ din *România literară* văd că Liviu Antonesei apără programul prezidențial al lui Goma și-i dă dreptate că nu vine la fața locului pentru o campanie electorală. După tonul acrișor al notei din *Rom. lit.* înțeleg că Liviu Antonesei atacă Uniunea Scriitorilor că nu l-a invitat pe Goma la timpul cuvenit și, dacă e așa, are dreptate.

Văzut astă-seară, pe Canal Plus, filmul lui Zhang Yimou: *Vivre* (din 1993) pe care-l ratasem. Ca și în *Adieu, ma concubine* de Chen Kaige, istoria contemporană a Chinei e văzută prin prisma dramelor și problemelor de toate zilele ale unor personaje mai mult sau puțin de rînd. Filmat în China, de un regizor chinez (și talentat, și curajos, și uman), nu poate fi totuși depășită criticarea „exagerărilor“ lui Mao și a cultului personalității. Deci comunism ca sistem da, Mao ca promotor al Revoluției culturale, nu. Dar mă întrebam, privind, de altminteri cu interes, filmul, cum ar fi arătat o peliculă tratînd în același stil nazismul, în ipoteza că Hitler murind, urmașii lui i-ar fi succedat, iar Germania n-ar fi pierdut războiul. Ar fi admis oare cineva în Occident ca „exagerările“ nazismului să fie tratate tot atît de pieziș și aluziv? Ca un personaj, de pildă, să fie dus într-un lagăr de reeducare (e o scenă din *Vivre*) și lagărul de concentrare să se rezume la o astfel de paranteză? Totuși să

nu fiu nedreaptă: cineastul el însuşi a fost într-un lagăr de reeducare în vremea revoluției culturale, iar filmul e proscris în China.

Marți 23 mai

Telefon de la Mihnea: vine din Albania, impresionat în bine de curajul şi chiar elanul oamenilor de a schimba totul, pe fondul unei mizerii infinit mai mari ca la noi. Poate că teroarea făţişă şi pînă la capăt de acolo a muiat mai puțin caracterele decît făcutul cu ochiul şi frica de la noi de-a lungul perioadei Ceauşescu. Pleacă poimîine la Cluj (congresul UDMR), via Bucureşti. A vorbit cu Niki, care-şi reîncepe deplasările politice.

Vineri 26 mai

Ca o palmă pentru Occident şi pentru laşitatea lui iremediabilă, azi la telejurnal imaginile răspîndite de sîrbi pe toate ecranele lumii, soldați din Căştile Albastre şi observatori ai Națiunilor Unite luați ostatici şi transformați fiecare într-un „scut uman". Adică legați cu cătuşe de puncte strategice din Bosnia (depozite de arme grele, poduri etc.) ca ele să nu poată fi bombardate de forțele Națiunilor Unite. Numai Saddam Hussein îndrăznise aşa ceva, dar contra lui replica a fost rapidă, aflîndu-se în joc petrolul din Kuweit. În plus, zeci de soldați francezi luați ca ostatici. Reacția franceză promptă, dar, în afara trimiterii unui portavion în Adriatica (unde tot inutil staționează şi flotă americană, probabil şi britanică), pentru moment, verbală. Şi ce poate face Franța singură? Ca şi celelalte cancelarii occidentale: probabil apel la Elțîn, care-şi va reface, pe post de mijlocitor, reputația cam şifonată în Cecenia. Nu acceptaseră fruntaşii Apusului să meargă la Moscova spre a comemora victoria din Al Doilea Război Mondial? Sîrbii au înțeles că pot să-şi permită orice, chiar şi inadmisibilul, nemaivăzutul. Cu condiția să răspundă prin forță la orice amenințare de sancțiuni. S-a mai văzut vreodată să se trimită soldați expres ca să nu se bată? Fără autorizație de a se servi de armele lor, ca aşa-zisele forțe ale ONU? Nici măcar nu putem pretinde că se repetă cedările de la München şi Yalta. Miloşevici nu e nici Hitler, nici Stalin, să ai pentru ce tremura de frica şi puterea lui. E doar

un ştab comunist căruia naţionalismul îi serveşte să-şi păstreze scaunul. Laşitatea însă este reflexul democratic cel mai bine împlîntat în veacul XX. A devenit — ca să zic aşa — „ereditar“. Dezgust şi milă pentru acei bieţi soldaţi trimişi pe cîmpul de ne-bătălie să înveţe dezonoarea. Şi să-şi afle din cînd în cînd... moartea.

Revăzut astă-seară admirabilul *Opening night* al lui John Cassavetes, singurul lui film care ajunsese să mă convingă că nu este o simplă modă cultul întreţinut în jurul său şi, uneori, în detrimentul profundei sale valori ce nu ţine de originalitatea mişcărilor inedite de cameră. Rana pe care o exaltă, îngrijind-o, Cassavetes cred că are prea mult de-a face cu *underground*-ul american. Iar Gena Rowlands nu mi s-a părut în nici un alt film actriţă atît de patetic desăvîrşită. Cum atmosfera, beţia, nevroza sînt specific newyorkeze, poate părea curios că m-am gîndit la Maria Botta ca la singura ce-ar fi putut-o concura într-un asemenea rol. Aşa cum putea recita minunat din Ion Barbu, din care nu înţelegea nici o fărîmă de vers, ar fi ajuns să înveţe şi replicile mult prea sofisticate pentru ea ale intelectualului Cassavetes. Ar fi pledat în favoarea ei capacitatea de identificare cu personajul, unică în genul ei, ca şi sensibilitatea exacerbată, ducînd şi ea spre nevroză, din motive evident mai puţin complexe decît cele ale personajului lui Cassavetes. Dar de ce să caut a aduce o figură străină în acest film care se circumscrie frumos şi necesar în proprile lui limite? Numai din nostalgiile mele bucureşteano-adolescentine cînd regia mi se părea a se confunda cu Camil Petrescu, iar arta actoriei cu Maria Botta? De ce mai pun întrebarea cînd ea îşi conţine răspunsul?

Scrisoare de la Irena Talaban spre a ne povesti, cu un irezistibil umor, întrevederea cu Furet în cursul căreia i-a mărturisit (presupun că nimeni n-a îndrăznit aşa ceva) senzaţia ei că „el una scrie şi alta zice“. S-ar părea că l-a cam amuzat, dăruindu-i unul din acele zîmbete despre care Gabriel spune că seamănă a rînjet ameninţător. Despre *Piteşti* — „fenomenul“ îl pasionează — a declarat că vede în el „une illustration absolue du modèle communiste, un cas typique“*.

* „o ilustrare absolută a modelului comunist, un caz tipic“ (*n.ed.*).

Altă scrisoare, de la Alina Mungiu, un fel de *compte-rendu* al lunilor de studiu petrecute în Statele Unite, al căror bilanţ se cam grăbeşte să-l facă deoarece mai are încă trei luni în perspectivă. E mai puţin clară ca de obicei, poate pentru că are multe de spus. În orice caz, o revistă studenţească i-a tradus o piesă: ceea ce nu are aerul de a o fi încîntat peste măsură. Visează la vremuri trecute, cînd Maiorescu trimitea la studii tineri cărora pe urmă le dădea locuri de răspundere în stat, pe cînd azi nimic şi nimeni nu poate opri un tînăr mai dotat să se expatrizeze.

Gelu ne-a trimis ultima lui emisiune culturală, înregistrată pe 20 mai la München, în care ne citează insistent. Îl simt emoţionat şi asta mă mişcă, dar numai pe plan de relaţie amicală. Altfel, de Europa Liberă nu mă mai leagă absolut nimic. Nici măcar regrete. Cu atît mai puţin nostalgii.

Ieri, telefon de la Sanda Stolojan întoarsă de la Bucureşti. Ne transmite un mesaj de la Ulici: să venim la simpozionul scriitorilor exilaţi. I-am răspuns pînă acum de două ori că nu. N-a primit scrisorile? Va trebui să-l caut la telefon. Sanda a asistat şi la comemorarea lui Ionesco la Institutul Francez: prima zi mai slabă, a doua mai bună şi Marie-France destul de mulţumită.

Duminică 28 mai

L-am găsit pe Ulici acasă. Primise, primise, dar mai insista şi el prin Sanda. Ca omul, nu? Extrem de amabil. Eu la fel. Altfel de ce aş fi telefonat? Mă mai asigură încă o dată că totul e plătit. Tocmai: de către cine? De Uniune? Dar Uniunea n-are bani. De Soros, cum se pretinde? N-ar acoperi totul. De Ministerul de Externe, cum zvonesc răuvoitorii? Mai ştii? De fapt, nu de asta am refuzat dintru început. Dar îl asigur că iniţiativa e bine venită şi că „problema“ ne interesează. Îmi dau cu părerea că probabil comunicările vor fi prea optimiste. Că răspîndirea „culturii peste hotare“ nu se face cu una, cu două, şi prin simpla activitate a unor scriitori exilaţi. Îmi pomeneşte de unguri. Cum îşi fac ei propagandă. Culmea, e adevărat. În sfîrşit, ne promitem reciproc că ne vom vedea. Fie cînd vine el la Paris, fie la toamnă, cînd mergem noi la Bucureşti. Dacă mergem.

După aceea, i-am telefonat Gabrielei Omăt. Se împlinesc doi ani de la publicarea primului volum al *Agendei* lovinesciene, şi al doilea nu se iveşte la orizont. În acest ritm, n-am cum să ştiu dacă voi trăi suficient pentru a le controla apariţia. Îi spun Gabrielei O. (să n-o vexez şi să presupună că n-am încredere în ea) că nici ea nu e eternă şi, în plus, evoluţia lucrurilor în România, ca şi în Rusia, nu exclude noi riscuri mai mult sau mai puţin totalitare. Deci, cum nu sînt legată de Minerva decît printr-un contract pentru fiecare volum (al doilea nici nu l-am semnat), să se gîndească şi ea şi, dacă nu există altă soluţie, îmi iau xeroxurile înapoi. Mai întîi, crede că mă gîndesc la altă editură, Humanitas, fireşte. Nici prin gînd nu mi-a trecut. I-o spun şi mă crede. Îmi explică (ştiu că aşa e) că partea ei pentru volumul al II-lea e gata mai de mult. Are şi o soluţie: să iasă *Agenda* cu mai puţine note, iar apoi să se alcătuiască un volum doar cu note, dacă se găseşte cineva să se încumete la o astfel de treabă (a nu ştiu cîta generaţie postmaioresciană şi postlovinesciană întîrzie să se ivească, iar istoria literară pare a fi şi ea în criză, nemaigăsindu-se amatori pentru aşa ceva). S-o discute cu Zigu Ornea, eu aş fi de acord dacă astfel în trei-patru ani s-ar publica toate volumele. În orice caz, o pun pe gînduri şi asta şi voiam. Ajunsese probabil să considere că ediţia aceasta va fi opera vieţii ei (foarte bine, să fie, aş fi încîntată) şi că deci n-are sens să se grăbească, manuscrisul revenindu-i automat cînd nu voi mai fi. Or, nici nu mă gîndesc. Deja tăieturile minimale pe care le-am făcut pe manuscris le suportă cu dificultate şi se străduieşte (lăudîndu-se c-a şi reuşit) să citească sub ştersături. Le va respecta cît voi trăi, după, sigur nu. Dată fiind lipsa de vîlvă la apariţia primului tom, *Agenda „Sburătorului"* poate aştepta zile mai propice revelaţiilor de istorie literară. În orice caz, lucrurile trebuie puse la punct cînd mergem în septembrie la Buc.: fie retragerea materialului ce se află la Gabriela Omăt (şi la care n-a lucrat încă), fie soluţia cu textul aproape fără note. Ar fi bine să-i cedez Gabrielei Omăt şi drepturile mele de autor, lucrul ei este migălos, fastidios şi nu îndeajuns plătit. Ştiu că nu aici stă interesul ei. Ciudat este că şi-a descoperit prin *Jurnal* un Lovinescu „bovaric" ce-o încîntă (nu ştiu din ce şi l-a scornit, dar faptul că i-am criticat ipoteza aceasta cu totul absurdă dintr-un articol

al ei cred c-a îndepărtat-o definitiv de mine, în postură de „fiică“ nerecunoscătoare cu cei ce-l înțeleg cu metode mai moderne pe Lovinescu). Telefonul acesta trebuia să-l dau mai de mult: în România nimic nu merge de la sine, chiar cu oamenii cei mai bine intenționați și mai prietenoși.

Într-o *Dilema* anterioară (un număr despre... *Dilema*) redacția se scuza că nu va publica două articole prea elogioase. Cum autorii au protestat împotriva acestei „cenzuri“, Pleșu însuși introduce (în numărul 123) materialele incriminate, unul de la Botez (nu uită să felicite cu acest prilej și Fundația lui Buzura) și altul de Liiceanu. De atîtea ori ne-a spus că Pleșu e cel mai mare publicist român al clipei de față, încît de ce n-ar și scri-o? Mai hazardată e comparația cu Montaigne („un Montaigne român, unul mai vehement, mai pătimaș și mai balcanic, care a încercat să pună epilepsia spiritului în slujba echilibrului, a lucidității și a nepărtinirii“). Trec peste neadecvarea termenilor de „echilibru“, „luciditate“, „nepărtinire“, care oricui i se pot potrivi, doar lui Pleșu nu, din ’89 încoace, și recunosc superlativele ce-l făcuseră pe Mihnea, întrebat de G. cum i se pare o intervenție a lui despre V. și despre mine, să răspundă, cu o formulă ce ne-a încîntat prin umorul ei (ne slujim și noi, și G. de ea cînd ceva ni se pare prea exagerat): „măsurat“. Pleșu își oferă luxul, în nota introductivă, să pară și modest și să dea o replică zdrobitor de ironică: „Cît despre comparația cu Montaigne, oricît de mărinimoasă și autentică în amicala ei căldură, ea are un inevitabil efect de deriziune. Ce poate răspunde directorul astfel flatat, decît că îi mulțumește domnului Liiceanu, acest Heidegger al filozofiei românești, pentru bunele sale cuvinte.“ Nimic de adăugat, Gabriel și-a făcut-o singur.

Luni 29 mai

G. va pleca la 17 iunie la Heidelberg pentru trei luni. Era prea obosit să vină la Paris, să lupte pentru filmul Cioran. Fixăm în principiu că vom veni la București pe la 25 septembrie și vedem la fața locului dacă mai megem la Cluj între 1 și 10 oct. Niciodată nu l-am simțit pe G. atît de la capătul puterilor și mărturisind-o.

Astă-seară pe Canal Plus, filmul lui Bernard-Henri Lévy: *Bosnia*. Știu că e de bonton să strîmbi din nas cum dai de numele

lui: prea mediatizat, vanitos, superficial etc., etc. V. şi cu mine nu cedăm acestui conformism. Poate că omul va fi greu suportabil, probabil extrem de vanitos, fără el însă n-ar fi fost „lansat" curentul noilor filozofi şi demarxizarea elitelor pariziene n-ar fi avut o alură vertiginoasă şi spectaculară; unul din singurele momente cînd Parisul intelectual a început să semene cu ceea ce îmi închipuiam din România c-ar trebui să fie. Apoi, B.-H.L. scrie mai bine decît majoritatea celor ce găsesc că nici nu e scriitor. Retorizează à la Malraux şi evident nu e Malraux, dar tot dorindu-se „aventurier" al cauzelor juste, iată-l la Sarajevo instruind cu vehemență Occidentului procesul pe care-l merită; ultimele evenimente din Bosnia îl justifică din plin. A devenit un semn cînd ziarul cel mai conformist de stînga, în ciuda aparențelor de obiectivitate, *Le Monde*, pune un pătrat alb (semn că e foarte prost) în dreptul unui film din program: înseamnă mai totdeauna că, politic, pelicula aceea se situează pe o linie neconvențională. Aşa şi cu *Bosnia*, lung documentar — de două ore — care trebuia filmat. A cui e vina că nu s-a găsit altul decît B.-H.L. să-l realizeze? Îmi pare bine că l-am văzut chiar dacă de retorica (uneori simplificatoare, dacă nu chiar simplistă) fascism-antifascism m-am cam săturat.

Am terminat „serialul Furet". Ce păcat că B.-H.L. n-a apucat să-l citească pe Furet (nu apăruse cartea cînd a filmat), poate ar fi lăsat-o mai uşor cu dihotomiile fascism-antifascism. Sau le-ar fi nuanțat. Îmi fac bineînțeles iluzii. E, probabil, incapabil să asculte de altcineva decît de sine.

Marți 30 mai

N-am mai auzit aşa ceva de la Mihnea. El, apărătorul fără de prihană al ungurilor, incapabil să găsească la unul dintre ei umbra vreunui păcat sau vreo rămăşiță de naționalism, s-a întors preschimbat de la Congresul UDMR din Cluj. „Moderații", cu Markó Béla în frunte, au făcut ce-au putut, dar, pentru mulțimea de excitați din sală, Tőkés şi fanaticii săi provocau aplauzele şi adeziunea. Deci şi „moderații" se vedeau obligați să le cam cînte-n strună. E clar, recunoaşte acum Mihnea, că tind spre autonomia Transilvaniei cu „comunități" conlocuitoare. Aşa şi-au şi schimbat denumirea din minoritate în comunitate (ceea ce nu le va servi prea mult

în tratate și relații internaționale). După Mihnea, ungurii sosiți din Ungaria erau enervați și șocați de această *surenchère* naționalistă punînd în discuție Tratatul de la Trianon și tinzînd în cel mai bun caz spre o „federalizare" a Transilvaniei, gen Elveția. Mihnea nu se mai arată dispus să înfiereze doar naționalismul unora (românii), admirînd pe al celorlalți (ungurii). Nu văd o motivare mai plauzibilă pentru fericita schimbare la față a lui Mihnea decît luarea de poziție Manolescu-PAC în problema autonomiei teritoriale reclamate de UDMR pentru regiunile cu majoritate maghiară. NU-ul PAC-ului, deloc pasional, dimpotrivă, rațional și motivat, îl va fi convins. Mihnea nu poate fi decît trup și suflet alături de „cauza" în care s-a angajat. Acum „cauza" e PAC-ul (să-l țină Dumnezeu așa), „candidatul" lui este Manolescu, restul vine de la sine. Ar fi fals să las un astfel de „portret" fără retușuri. Pasionalitatea amicițiilor (sau *parti-pris*, mai exact) e reală la Mihnea; nu înseamnă însă că-i sacrifică orice și că noua sa poziție — atît de antinomică — nu este justificată de ultimele excese UDMR.

Seara, cină cu Andrei Cornea (la restaurantul italian). Mihnea ne rugase să-i spunem și lui de congresul UDMR: îl punem deci la curent, are reacții mult mai potolite decît le puteam prevedea din articolele sale. Sau face un efort cu noi. Discutăm despre ce este mai grav: un scriitor sincer angajat (fanatizat) în fascism sau comunism, sau oportunistul mimîndu-și entuziasmele și mințind *în* și *cu* scrisul său. Pentru el, răspunzător i se pare mai ales fanatizatul, pentru noi oportunistul. În fond, e simplu: el se gîndește mai ales la „fasciștii" anilor '30 (Noica, Eliade, Cioran, Nae Ionescu), iar noi la oportuniștii comunismului care au tot ținut-o așa o jumătate de veac. Fiecare cu ai săi. Dar nici el, nici noi nu-i numim. La un moment dat, îmi spune că are cu vreo trei ani mai puțin decît Pleșu. Și eu care-l credeam din „tînăra generație", în jurul a 30 de ani! Niciodată n-am știut să pun o vîrstă precisă pe oamenii din jurul meu. Îmi vine probabil de copil cînd mă simțeam la largul meu și cu cenacliștii tatii, și cu prietenii mei de joc. De-a valma.

A. C. l-a avut profesor pe Frunzetti. Îmi amintesc — și-i povestesc — cum, venind să ne vadă la Radioul Francez și încercînd să evite reproșurile pe care presimțea că avem să i le facem pentru faimoasa sa lașitate și compromisurile sonore la care se dedase,

a inventat o tumoare canceroasă la creier ce urma să-l lichideze în cîteva luni. Pas să mai ataci pe un muribund ce-ți împărtășește ultimele sale gînduri! Așa a scăpat de noi. Și a mai trăit ani buni și lungi, cultivîndu-și oportunismul. V. îl ierta pe atunci pentru singura sa faptă onestă: îl descoperise și „lansase" pe Pleșu. Convorbire destinsă, în ciuda „arzătoarelor probleme" dezbătute.

Am uitat să notez: în una din serile trecute, am văzut filmul lui Nanni Moretti, *Journal intime*, premiat anul trecut la Cannes. Se lasă văzut mai lesne decît alte pelicule ale acestui cineast, în jurul căruia se întreține delirul, pretinzîndu-se că înlocuiește lungul șir al marilor regizori italieni dispăruți. Umor de bună calitate, mai ales în secvențele cu boala lui (un cancer de care s-a vindecat), dar nimic care să-l poată pune pe același plan cu Fellini, Antonioni, Pasolini etc. Ne întrebăm pe ce și cum se clădesc astfel de reputații. Celebra plimbare pe motociclete printr-o Romă e drept nu prea cunoscută, dar nici de cunoscut neapărat, despre care s-au scris ditirambi, e doar un joc amabil și bine filmat. Insulele din sudul Italiei îi oferă prilejul cîtorva gaguri mai neașteptate și al unor priveliști fastuoase, felul cum devine propriul său cobai în scenele medicale demne de un Molière modern este de o cruzime grațioasă, iar ironia sa e de bună caliate și neagresivă. Dar de aici pînă la o astfel de ridicare pe soclu e cale lungă. Nu știu cum de-o parcurg unii atît de repede. Privesc de pe marginea drumului acest „tur ciclist" al modei, trebuie să recunosc cu un dispreț prea declarat. Ar fi bine, din cînd în cînd, să mă întreb, măcar așa de formă: și dacă mă înșel? N-o fac mai ales din pricina lui V.: dacă e și el de aceeași părere cu mine, sînt sigură că am dreptate. Iar dacă greșim, greșim în doi și mi-e suficient.

Miercuri 31 mai

M.-F. s-a întors astă-seară de la București. La sfîrșitul unei lungi conversații despre colocviul Ionesco și alte bucureștene valuri, îmi spune — și mi se pare incredibil — că Aurel Cornea a murit. A aflat-o de la Geta, venită s-o conducă la aeroport. Înghet. O chem imediat pe Aurora. Cu o tărie impresionantă, de același stil ca atunci cînd Aurel era ostatic la Beirut (deci știu că e doar aparentă), îmi confirmă. Ne-ar fi chemat la telefon să ne înștiințeze și n-ar

fi răspuns nimeni. Aurel a avut trei cancere deodată şi s-a chinuit un an înainte să i se oprească inima în noaptea din 28 spre 29 mai. A fost înmormîntat azi şi Aurora credea că am văzut reportajul de la Biserica Română pe A2. Nu mai pridides cu întrebările, probabil prea febrile, camuflîndu-mi înmărmurirea. De ce nu ne-a spus nimic despre boala lui? „Ce să mai necăjim prietenii, nu era de ajuns că suferam noi?" Cred că nici măcar n-am replicat, deşi o gîndeam şi-mi sta pe buze, că prietenii pentru asta sînt făcuţi, o evidenţă pe care nici n-o resimt ca pe un clişeu. Bîigui doar c-am fi venit să-l vedem... „Nu suporta să fie văzut aşa..." Îmi mai spune că Chirac a trimis o mare coroană de flori (el i-a primit la aeroport pe ostaticii din echipa de reportaj A2 la sosirea la Paris), tot el îi telefona mereu Aurorei de-a lungul lunilor negre. Mă roagă să nu stăm mult la telefon, că nu rezistă. Şi-a chemat un văr sau un nepot din România, care stă deocamdată cu ea. Voi trece, fireşte, s-o văd. A mai adăugat că Aurel ne iubea foarte mult. Şi noi pe el. Era unul dintre oamenii cei mai buni pe care i-am cunoscut. Povestea aşa cum numai pe Schileru l-am mai auzit. Avea un haz neobosit. Îi plăcea jazzul şi-şi împărţea pasiunea cu V. Deşi ne vedeam rar, o dată sau de două ori pe an, nici el, nici Aurora nu făceau parte doar din cercul relaţiilor amicale. Era ceva mai mult: un fel de încredere destinsă. V. şi cu mine ne simţim real loviţi. Parcă am fi devenit mai vulnerabili.

Aflu din *Lupta*, la rubrica „decese" din ce în ce mai bogată în cunoştinţe, că a murit şi Nica Vlad, văduva lui Ion. Pe cînd o chema Nica Gatovski, avea 16 ani şi era una dintre cele mai frumoase fete din Bucureşti, îmi aduc aminte cum noi, din clasele mici de la Notre Dame de Sion, ieşeam pe culoar s-o vedem trecînd cu portul ei regal. Nu numai portul era regal, ci şi... relaţiile. Cînd n-au mai putut fi ascunse, au dat-o afară din şcoală. La birou la Puck l-am reîntîlnit pe Ion Vlad, sosit la Paris vreo 20 de ani după ce obţinuse o bursă franceză (dar se închiseseră graniţele, fusese în aceeaşi serie cu mine din 1947 însă nu plecase la timp). Ne-am dus la cafenea cu el şi soţia lui, o foarte vulgară precupeaţă. După plecarea lor, Puck mi-a spus că era... Nica. Ne-am revăzut de atunci deseori în atelierul lor din arondismentul 15, şi în patru, şi cînd a venit M.R.P., şi cînd a trecut Ion Petrovici (unchiul ei). Era vita-

lă şi curajoasă, dar impresia de vulgaritate predomina. De ea, îmi pare rău ca de orice om ce se duce, lui Aurel parcă i s-a făcut o nedreptate. Probabil pentru că mai avea încă proiecte, entuziasme şi beţii de adolescent.

Pe la miezul nopţii cheamă şi Mihnea, pe cînd priveam o emisiune televizată despre Michaux (destul de slabă de altminteri, aventurile lui Michaux fiind prea interioare spre a fi ilustrate prin imagine): l-a văzut pe Furet ce-şi amintea perfect de V. şi de mine şi a promis că scrie fie o scurtă prefaţă la *Fenomenul Piteşti*, fie un studiu introductiv. Ne va comunica răspunsul de principiu peste două-trei zile, dar textul nu-l va putea da înainte de iulie. Cu numele lui pe copertă, ceea ce s-a experimentat la Piteşti ar putea să intre şi pentru occidentali în muzeul cu orori ale secolului.

Vineri 2 iunie

Toată după-masa cu Rodica Palade, sosită de la Strasbourg în drum spre Bucureşti, punem la cale soarta lumii noastre şi a lui *22*. Domneşte armonia, nu la *22* fireşte, ci între noi trei, părerile noastre concordă de fiecare dată, mă mir că nu ne plictisim împreună. Or, nu ne plictisim o clipă, nici nu ne dăm seama cînd trec nu clipele, ci orele, şi ne trezim că trebuia să plecăm mai de mult la Mihnea. R.P. venise cu o misiune: să alcătuim împreună un fel de „consiliu de coroană“ al revistei care să le ajute lor, prin anumite prezenţe, să facă faţă altor prezenţe sau presiuni. V. şi cu mine nu prea vedem cum le-am putea fi de ajutor în „consiliul de coroană“, cu depărtările dintre noi, nu refuzăm însă, ţinem şi la ele, şi la revistă.

Seara, cinăm la Mihnea, care iar a venit cu icre negre de la Bucureşti. Gabriela Ad. i-a cerut lui Zigu Ornea cartea lui (de ştiinţă şi... scandal) *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească* (ed. Fundaţiei Culturale Române) cuprinzînd cele mai penalizabile citate din Eliade şi Cioran în presa legionară a epocii. Pentru prima oară prezentate complet, ştiinţific, dar, bineînţeles, polemic. Pe cei care se plîng de crima *lèse*-memorie Mircea, i-aş îndemna să facă şi ei acelaşi lucru pentru comuniştii ce ne dau acum lecţii; să stea la Biblioteca Academiei şi să consulte colecţia ziarelor din ’45 încoace. Să vedem cine o face. Numai deschizînd volumul lui Ornea dau peste tot felul de înjurături de cea mai joasă speţă din

Sfarmă Piatră împotriva tatei sau chiar din *Cruciada Românismului* de aceeaşi violenţă, deşi pe un ton mai civilzat, un articol semnat de Alex. Talex! Va fi o mină. Nu de aur, ci de memorie vinovată. Dintr-o singură parte însă: oroarea e doar fascistă. Tăcere asupra comunismului, îi va veni rîndul peste alţi 50 de ani, probabil. A doua carte; *Publicistica lui Mihail Sebastian* (1926-1928).

Mihnea îşi păstrează uimitoarea poziţie asupra congresului UDMR, pe care i-l descrie în termeni asemănători, poate şi mai apăsaţi, Rodicăi.

Să n-o uit pe Ilinca Zarifopol, venită ieri să ia nişte medicamente pentru Christinel şi cu care stăm de vorbă cu aceeaşi plăcere ca prima oară, două-trei ceasuri. Am impresia că n-are defecte, ci numai calităţi. În plus, şi cu ea armonie: ce se întîmplă cu părerile noastre de-au început să coincidă cu ale atîtor altora?

Am chemat-o pe Aurora s-o văd mîine. Nu putea: a sosit doctorul lui Aurel din Statele Unite şi trebuie să stea cu el două zile: îi voi telefona săptămîna viitoare. Îmi spune din nou că are să ne dea volumul ei de versuri apărut în ţară. În momentul de faţă mi se pare cam derizoriu, dar cu ea nu ştii niciodată care sînt ierarhiile durerii, ci doar că aceasta există, oricare ar fi aparenţele.

Duminică 4 iunie

Aflăm ce avea Gabriel atît de important să ne comunice: a apărut la Humanitas cartea lui Patapievici (un eseu asupra anilor de formaţie). G. l-a citit şi e într-o indescriptibilă stare de entuziasm: nu numai că Patapievici e genial, ci despică vremurile în două. Aşa ne vine să-i spunem V. şi cu mine de-acum înainte lui Horia: „despicătorul“, dar nu în faţa lui G. Cu el nu e de glumit cînd vorbeşte, cum ar spune Mihnea, „măsurat“. Aproape că se supără pe mine cînd reacţionez negativ la termenul „geniu“. „Dvs. — îmi replică — găsiţi că aşa ceva nu se poate rosti decît pentru secolele trecute. Dar credeţi că, pentru contemporanii săi, Kierkegaard era considerat genial?“ Mi-a zis-o, nu? Simt că, dacă nu încetez să-l contrazic pe tema asta, mă va trata de spirit anglo-saxon, ca Noica (era suprema lui injurie). Îndrăznesc totuşi să-i aduc aminte că noi (mai ales V.) i-am atras atenţia asupra valorii lui P. şi l-am chiar bătut la cap cu el, că faimosul eseu — din care, dacă înţe-

leg bine, a fost alcătuită actuala carte — a stat pe biroul lui fără să-l deschidă cîteva luni etc., etc. De recunoscut, recunoaşte orice, dar e covîrşit de revelaţia cu „despicătorul". Cînd ajungem la glumă (deoarece ajungem, totuşi) facem şi ierarhii: Pleşu nu mai e decît jumătate de geniu, iar el, Gabriel, o optime (el *dixit*).

Ne mai spune că a apărut la nu ştiu ce editură un volum asupra *Piteştiului* de vreo 500 de pagini, cu dosare de anchetă de la Interne sau de la Tribunal şi cu noi mărturii. V. trebuie să-l aibă cît mai repede, dacă proiectul cu volumul prefaţat de Furet nu e de domeniul fanteziei lui Mihnea (sau a lui Furet, sau a lui Michalon...).

Îi telefonăm imediat după aceea Ioanei P. s-o punem la curent cu entuziasmul lui G. Cartea n-a apărut încă: G. a avut, dacă înţeleg bine, corecturile de la tipografie. Se prevede lansarea ei la Tîrgul de Carte de la Bucureşti, iar în iulie, cînd se întoarce P. în România, un „turneu" la principalele librării Humanitas din ţară, pentru a semna autografe, librarii declarînd de pe acum că se va epuiza volumul cu prea mare rapiditate.

Tocmai cînd băteam despre „despicător" la Macintosh, cine ne cheamă de la Frankfurt? Horia. Îi spun rapid că i-a apărut cartea, că G. e în plin delir şi-i dau şi noua lui poreclă; telefonează dintr-o cabină şi ne dă numărul unde să-l căutăm peste vreun ceas, la un prieten. Pentru detalii şi comentariu.

Marţi 6 iunie

Totul s-a petrecut bine la operaţia de cataractă a lui V. În afară bineînţeles de sculatul în zori de zi (zorile mele încep la ora 10!) şi dacă nu de aprehensiune (ştiam că e, în stadiul actual, o jucărie), cel puţin de o stare incomodă: eşti convins că nu trebuie să te temi de nimic, dar nu te poţi împiedica cu totul. V. a trecut prin destule operaţii (şi eu prin cîteva, mai puţine), jur-împrejur de noi au roit, aşa că putem din experienţă să ne uimim de progresele în chirurgie. (E un loc comun, nu văd însă de ce l-aş evita. Doar din snobism?) Cînd mă gîndesc la ce era cataracta acum vreo 20 sau chiar 15 ani, cînd s-a operat, de pildă, Cella Voinescu şi a stat vreo două săptămîni complet în întuneric, cu un bandaj pe ochi, şi cînd văd cum se petrece acum: un cristalin artificial implantat în locul celui uzat, totul cu anestezie locală şi fără internare în

spital, folosesc fără să roşesc termenul atît de detestat „progres". (Şi cum să nu fie detestat, cînd din suficienţa lui, etalată mai ales în secolul al XIX-lea, s-a pătimit într-atîta în cel următor?)

În fond, cele de mai sus n-au nici un sens. Nu m-am gîndit de-a lungul acestei zile, iluminată de „progres", la nici una din banalităţile înşirate mai sus. Mi-a părut doar bine. Că ajungînd la ora 1 la Clinique du Sport, am plecat pe la 3 fără un sfert, cu V. pe picioarele lui, cu o simplă cochilie pe ochiul operat. Fără pansament, fără probleme. Rămîne la vizita de mîine — aceeaşi oră, acelaşi loc — ca dr Weiser, chirurgul, să constate dacă totul a reuşit şi să-i scoată şi cochilia. Şi nu văd de ce ar fi altfel. De fapt, după spaima de astă-iarnă, o simplă cataractă se anunţa drept o soluţie salvatoare.

Profesorul trimis de la Bucureşti s-o înlocuiască la Paris IV pe Smaranda Vultur: Silviu Angelescu. Scrisesem cu destul entuziasm, pe la sfîrşitul anilor '80, despre *Calpuzanii* săi, o satiră transparentă a ceauşismului sub pretextul unor evocări şi unui Vodă dintr-un prea îndepărtat trecut.

Tot ieri, la trezire: Mariana Marin, „trează". Caldă şi plină de umor, ne cheamă în calitatea ei de „patroană de tranziţie". Ne va trimite, prin nu ştiu cine, toate cărţile de poezie (ediţie bilingvă, cu traducerea în franceză) pe care le-a editat cu prietenul ei francez. Cere şi de la noi... volume. V. evident c-ar putea, dacă ar vrea. (Nu e prima oară cînd i se cere un volum de poeme, refuză, refuză...) Eu n-am scris niciodată aşa ceva, dacă exceptez (şi exceptez cu dragă inimă) cîteva „poezioare" din adolescenţă, versuri albe, moderniste şi foarte, foarte proaste.

Gabriela Ad., spre seară. Mai zăpăcită ca oricînd. E drept că tocmai pleca de la *22*... Măgureanu! La început nu înţeleg de ce. Îmi aduce aminte că, de cîteva numere, au la *22* un ciclu asupra „poliţiilor secrete". Totul se explică. Nu ajung însă să aflu dacă „vizita" va avea urmări sau a fost un simplu act de „prezenţă" mai mult sau mai puţin imperativă. Nu prin telefon o voi afla. Poate din... ziar. De fapt, G. îmi telefona să mă înştiinţeze că, la Furet, capitolele aşa cum fuseseră decupate de mine, în înţelegere cu Rodica, sînt prea lungi, că din 5 vor ieşi deci 6 şi că punerea în pagină va fi făcută de Horaţiu Pepine. Nu sînt deloc încîntată,

probabil că vor tăia aiurea, dar nu mai am ce face. Singurul regret: m-am căznit să fac textul coerent pentru fiecare număr şi acum totul este dat peste cap.

Ne-a chemat şi Christinel în ajunul operaţiei lui V. Cum îşi aduce aminte! Vrea să vină la Paris pe la sfîrşitul lui octombrie, cînd ne vom fi întors de la Bucureşti (de ne vom duce...). Se plînge tot de dureri. Şi doctorii nu le află decît origini... nervoase. Mă tot gîndesc la ea citind din cartea lui Zigu Ornea despre extrema dreaptă românească a anilor '30, pasionantă prin citate. Cînd dau de incredibilele articole ale lui Mircea în scurta lui perioadă legionară (1937-1938) şi-mi amintesc cum nouă ne declarase că n-a scris niciodată aşa ceva, iar ei (infinit mai grav) îi jurase că n-a fost niciodată legionar, îmi spun că e nedrept ca totul să cadă acum pe capul ei. Nu înţelege nimic şi reţine doar că e o campanie împotriva lui Mircea. Campanie e, din păcate are pe ce se bizui, chiar dacă falsifică (nu Ornea, ceilalţi), generalizînd ceea ce a fost o rătăcire de un anotimp într-o existenţă ce s-a întins pe 78 de ani şi o bibliografie începută la 13 ani şi încheiată numai prin moarte. Dar Christinel crede în Mircea, nu în texte. A fost nemulţumită şi de răspunsul pe care i l-am dat lui Norman Manea, părîndu-i-se prea slab probabil: recunoşteam că au existat cîteva articole „regretabile". Or, cum să „regrete" Christinel ceva din Mircea, cînd doar pe el îl regretă şi numai în el avea încredere. I se face post-mortem o atroce nedreptate, atîta ştie. Aşa cum i se pregăteşte şi Simonei, la moartea lui Cioran, s-ar părea că Tismăneanu are volumul gata. E drept că va fi mai bogat în citate atroce, cele culese de Ornea asupra şi a Căpitanului, şi a lui Hitler sînt delirante. Dar cînd n-a fost delirant Cioran? În *Le Monde* de ieri, plecînd de la un articol din *New York Times* (3 iunie) al unui tînăr profesor de la Harvard, Richard Noll, este adus în faţa Tribunalului Jung, ca „cel mai mare impostor al secolului XX" (s-ar fi servit, fără a le numi, de nişte note ale asistentului său, Honegger, pentru a-şi întemeia teoria inconştientului colectiv) şi ca antisemit (fără a fi fost nazist, ar fi stabilit totuşi în asociaţia sa un sistem secret de *quota* pentru evreii dornici să facă parte din ea). Doar atunci cînd foştii comunişti vor fi supuşi aceluiaşi tip de proces, îl voi găsi obiectiv. Deocamdată se oculteazaă păcatele de la stînga, exagerîndu-se cele de la dreapta. La fel s-a procedat, cum o susţine şi exemplifică

Furet, cu antifascismul şi instrumentalizarea lui de către comunişti. Acum „instrumentalizează" toţi cei dornici să fie dată uitării lunga lor colaborare cu regimul minciunii: totalitarismul moscovit. Fascismul trebuie să fie singurul diabolizat, iar comunismul — chiar defunct — doar dilemizat. Dar cum s-o consolezi pe Christinel cu... teorii? Mai bine eviți s-o pui la curent, tu te faci că nu ştii, ea că n-a aflat. E principala condiție ca să mai trăiască şi ea cum poate. Adică... prost.

Vineri 9 iunie

Nu mă mai întreb încă o dată (repetitivă şi obsesivă, întrebarea e şi inutilă) de ce mă încăpăţînez să notez aici tot felul de mărunţişuri. A fost, fireşte, scuza — sau poate chiar necesitatea — de a face exerciţii pe acest instrument, acum domesticit. Rostul, în acest caz, i s-ar fi încheiat. Ştiu cînd m-am lăsat de Jurnal și cînd l-am reînceput.

Am părăsit această îndeletnicire, recitind într-un caiet mai vechi, de prin 1950 şi ceva, o dare de seamă despre o expoziţie şi nici una dintre descrierile de tablouri nu-mi mai evoca nimic. Furioasă pe o astfel de memorie neajutătoare, am pedepsit-o: am pus nu numai acel caiet la o parte, ci și ideea însăși de jurnal.

Am reluat Jurnalul, sub formă mai curînd de agendă, în 1977, în plină mişcare Goma, cînd din pricina ştirilor ce ne soseau precipitat şi din toate părţile (n-aveam timp să pun telefonul în furcă, şi iar suna) ajunsesem spre seară să dau o ştire tocmai celui ce mi-o transmisese cu cîteva ore mai înainte sau pe la începutul zilei. De atunci continuu Jurnalul din inerţie şi sete de memorie, îndoindu-mă funciar de rostul lui. E doar o meteahnă fără consecințe.

Deci agenda:

Irena Talaban ne-a trimis o fotocopie după cartea unui „piteştean" ce recunoaşte c-a ajuns şi el „torționar" (lucru rarisim, o făcuse Voinea şi apoi, într-un interviu cu ea, Măruță) şi descrie cu de-amănuntul „demascarea". Autorul, Dumitru Gh. Bordeianu, trăieşte din 1989 în Australia, iar cartea sa, *Mărturisiri din mlaştina disperării* (*Cele trăite și văzute la Pitești și Gherla*), a apărut în 1992, din păcate la Editura Mişcării Legionare (Paris). *Din păcate* deoarece atît publicarea într-o atare editură (de altminteri inexistentă pînă la acest volum), cît și postfaţa lui Horia Sima — care

se mîndreşte că singurii vizaţi de „reeducarea“ piteşteană au fost tinerii legionari şi numai martorii direcţi şi legionari ar avea dreptul să scrie despre fenomenul Piteşti — orientează şi propagandizează o lucrare ce-ar fi putut fi referenţială. Nu e şi din pricina orizontului acestui martor, rămas, bietul de el, la rudimentele „filozofice“ ale „Mişcării“ aşa cum le-a învăţat el în tinereţe. De o parte Satana, cu „oculta“ internaţională şi moscovită (o altă formă probabil a francmasoneriei iudeo-bolşevice, capul tuturor relelor în viziunea legionară pe vremea aceea), de alta creştinismul cel curat al Legiunii, despre care, curios, nici unul dintre aceşti tineri nu-şi amintea c-a fost pătat cu sînge „pe ici, pe colo, prin părţile esenţiale“ (referinţa caragialescă, reflex penibil, e aproape blasfematorie într-un context tragic ca acela al Piteştiului). Deci ce s-a petrecut la Piteşti e „o dramă metafizică“. Încîntat de această descoperire „filozofică“, ne-o serveşte mereu. Şi el dezvoltă teza lui Sima (sau Sima pe a lui): n-au autoritate să scrie şi să vorbească despre Piteşti decît cei care au suferit acolo. Argument de care s-a lovit şi Hannah Arendt cînd a comentat procesul Eichmann şi la care a răspuns simplu că, dacă aşa ar sta lucrurile, nu s-ar mai scrie istorie. De data asta, în plus, nimeni în România înainte de 1989 n-ar fi avut dreptul să ştie ceva despre experimentul de la Piteşti. Autorul îşi „permite“ (cum scrie el la pagina 82) să nege — ce-i drept, politicos — „dlui Ierunca“ dreptul de a fi scris despre Piteşti fără a fi fost acolo, dar, cum dinăuntru nu puteau vorbi, nu-şi pune întrebarea cum ar fi fost cunoscut din 1970 şi ceva, prin emisiunile lui V. la Europa Liberă, „fenomenul Piteşti“, dacă l-ar fi aşteptat pe el, Bordeianu, pe vremea aceea tăcînd în ţară, să-şi aducă mărturia. Bietul om. Că nu înţelege mai mult, nu-i vina lui. Dar că a rămas numai cu bagajul său puţintel din tinereţe, e tare trist. Acestea fiind spuse, experienţa relatată direct e cutremurătoare, omul are curajul să recunoască pînă la capăt cum a fost înfrînt şi a dat el însuşi în cel pe care-l venera şi pentru care şi-ar fi dat viaţa, Oprişan, deci mărturia lui trebuie înregistrată ca o piesă istorică. Dacă n-ar fi comentariile emfatice, puerile, repetitive, „metafizice“ cum ar zice el, care pătează cu ridicol cel mai tragic experiment din istoria ţării sub comunişti...

Irena Talaban ne trimite şi un dublu din scrisoarea ei către Furet, care începe aşa: „Monsieur Furet. Bonjour“. Dacă ar fi fost

doar această formulare neuzitată, sigur nemaiîntîlnită de Furet în corespondența sa, și tot ar fi explicabil că el i-a telefonat să-i acorde rapid o întîlnire.

Mîine mă duc s-o văd pe Aurora. Cam atît.

Duminică 11 iunie

Ieri am fost deci la Aurora. Era cu un nepot de-al ei venit din România, care n-a scos decît un cuvînt-două, și Zimra (Ana Novac). Nu ajungem să vorbim așa cum ar fi fost normal de Aurel. Cu o figură tragică, Aurora, așa cum presimțisem la telefon, nu vrea sau nu poate să-și împartă durerea cu nimeni. E degajată și conduce discuția spre subiecte inofensive. Ajungem inevitabil la Pîrvulescu și mă trezesc povestind în hazul celor de față cîteva din isprăvile lui, pe care Zimra nu le știa. În trecere doar, aflu că Aurora nu mai îndrăznește să meargă singură pe stradă. Mai susține că trebuie să plece într-un loc care să nu fie prea legat de viața ei cu Aurel: în Florida, de pildă. Îi sugerez să-mi telefoneze înainte de plecare. Are o replică stupefiantă, ceva în genul „n-o să mă apuc acum să dau vreo 30 de telefoane să anunț pe toată lumea". N-ai cum să te superi, nici măcar să iei în serios pe cineva care trece printr-o astfel de încercare. Numai că portativul pe care o trăiește îmi este total străin. Azi i-am telefonat Zimrei să dezleg ceva din acest mister: îmi face un portret al Aurorei de o finețe psihologică demnă de cele mai bune pagini ale romanelor ei, dar cunoșteam mai dinainte liniile de forță: vitalitatea ei, bovarismul ce-a împins-o la 12 ani să fugă din sat pentru a ajunge „scriitoare" la București, și de acolo sclipitoarea reușită, confirmîndu-i bovarismul și strămutînd-o la Paris, Londra, New York, și pe ecranul lui Rohmer (*Le genou de Claire*), numai în literatură, nu. Plină de un umor negru, Zimra îmi povestea la telefon cum, la înmormîntare, Aurora primea condoleanțele cu surîsul pe buze, de parcă ar fi fost la o premieră, în timp ce ea, Zimra, pe care Aurel nici măcar n-o prea agrea, nu mai putea să se ridice de pe scaunul în care o împlîntase catastrofa suferită de prietena ei. Aurora este aceea care a chemat-o pe Zimra să-i mai susțină moralul. Dar îi este frică să treacă singură pe podul Alma: „Dacă mi se întîmplă să cad, cine mă

ridică?" E adevărată întrebarea: cine o va mai ridica în absența lui Aurel?

La întoarcerea acasă, unde V. lucrează cu Daniel Ilea, o primesc pe Catherine venită în fugă să-mi aducă o carte trimisă de Gabriel: *Documente ale procesului reeducării din închisorile Pitești, Gherla*, apărută recent la Editura Vremea sub titlul generic *Memorialul Ororii*. Cum nu sînt comentate documentele procesului făcut de comuniști în anii '50 echipei de reeducare de la Pitești, rămîi cu versiunea oficială și aberantă: legionarii sînt aceia ce-ar fi inițiat-o spre a compromite regimul comunist. Ne întrebăm la o primă frunzărire, V. și cu mine, dacă editura nu aparține, ca și ziarul cu același nume, lui Păunescu. Citind mai atent, și văzînd că dosarul masiv e completat totuși cu mărturiile denegatoare ale unor supraviețuitori (ca Voinea, de pildă), nu mai sîntem deloc siguri. Un excelent instrument de lucru dacă ar fi fost precedat de o analiză a falsității procesului, simplele reacții ale supraviețuitorilor nereprezentînd așa ceva.

Aflu despre Cioran detalii atroce. Nemaiputînd mînca (creierul nu mai comandă reflexele necesare înghițitului) și fiind hrănit cam cu forța, niște alimente au intrat în plămîni. Infecție pulmonară: e întins și hrănit prin perfuzie. A rămas doar piele și os, cu trupul plin de escare. I-ar trebui o saltea specială pentru escare, făcută din pungi de apă. Spitalul nu dă așa ceva, iar în magazinele specializate unde au trimis-o de la clinică pe Simone, costă 40 000 de franci! Simone îi poate avea de la Gallimard. De neînțeles pentru V. și pentru mine este speranța ei că infecția pulmonară va fi vindecată și C. va scăpa și din asta. E oribil de mărturisit, dar singura speranță ni se pare, dimpotrivă, să se încheie cît mai repede acest calvar degradant. Într-un fel, doar moartea îl mai poate reda pe Cioran propriei sale staturi. Dar cu moartea este ca și cu tortura: nu poți ști dacă și cum o vei înfrunta, înaintea clipei cînd îi faci față.

Va trebui totuși, acum că mi-am terminat treburile „intermediare" (învățatul pe Macintosh, articolele Furet), să mă pun pe recitirea volumului al VI-lea din *Unde scurte*, să mai scriu prefața și anexele. Nu-mi dau seama de ce șovăi atîta. E probabil un sentiment de saturație și de inutilitate. Nu l-am avut cu volumele precedente (deși nu în entuziasm le-am lucrat). Mai nădăjduiam într-o curățire a atmosferei evident nu doar literare din România. Atunci „arhiva" mea ar fi fost poate utilă. Cînd lumea nu visează

decît uitare şi mai totul e stătut ca o apă clocită, la ce bun? Mai ales că volumul ce începe cu ianuarie 1990 nu e decît o înşiruire de decepţii succesive şi nu duce, bineînţeles, la nici o soluţie. N-are defel pretenţia asta. Într-o astfel de lehamite cum să-mi mai vină să lucrez? O voi face doar pentru a mă dezbăra de manuscris. Dar cînd?

Azi am votat pentru municipale.

Luni 12 iunie

Primesc darea de seamă a Sandei Stolojan, revenită de la congresul cu scriitori exilaţi de la Neptun, la care am refuzat să mergem. Şi ce dreptate am avut! A fost mai grav decît am crezut. Sponsor nu era de fel Soros, cum se anunţase, ci Banca de Comerţ Exterior, deci statul. Iar punctul final (evident nu obligatoriu, doar pentru cei ce s-au pretat): o vizită la Iliescu! Soldată cu scandal deoarece delegaţia israeliană a refuzat să intre în marele salon unde îi aştepta pe scriitorii *din afară* marele reprezentant *dinăuntru*: Corneliu Vadim Tudor... Mai frumos, nici că se putea. Sanda nu are detalii, ştia de la televiziune şi de la Damian Necula, cu care s-a întors în avion, doar că Iliescu a încercat să repare „gafa“ stînd de vorbă cu scriitorii prezenţi într-un salon mai mic. Sanda a plecat cu două zile înainte de final, deci nu l-a auzit pe Laurenţiu Ulici anunţînd oficial această vizită la Cotroceni (se pare că nici n-a făcut-o de la tribună). Astfel se explică condiţiile cvasisomptuoase ale cazării la Neptun, plimbarea de o zi pe Dunăre, bufetele şi mesele superîndestulate. Nu-l înţeleg totuşi pe Ulici. E doar vicepreşedinte al Alianţei Civice (sau era?). Ca să nu mai vorbim de Uniunea Scriitorilor astfel compromisă.

Chiar dacă n-ar fi existat acest detestabil compromis politic şi tot nu regret că nu ne-am dus. Mă înfioară retrospectiv ideea că m-aş fi putut lovi mereu de cuplul acum indisolubil Breban-Ţepeneag, de exilatul radios Balotă, plus alţi „reprezentanţi de frunte“ ai „exilului“.

Ne-a ferit Dumnezeu sau buna noastră intuiţie. Nici nu e complicat, singura metodă în România de a te feri de surprize de genul celei de mai sus e să refuzi tot ce ar putea avea, de aproape sau de departe, vreo legătură cu puterea. Tocmai pe Ulici îl socoteam imun nu din supraabundenţă de caracter, dar autoritatea nu şi-o

stabilise decît „militînd“ în opoziție. Ce-ar fi să nu mai „filozofez“ cu... suprizele?

O singură veste rea azi: a murit Arturo Benedetti Michelangeli și o dată cu el un anumit sunet al pianului pe care numai el îl obținea. „Suna“ altfel.

Miercuri 14 iunie

De abia acum îmi dau seama că la prima pagină a acestui Jurnal pe computer m-am lăudat și văicărit că nu mai fumez. Deloc. N-a ținut decît o oră-două-trei, poate o zi, destul ca să mă îngrozesc la gîndul lui *jamais plus* (detest tot ce se leagă de „niciodată“). Mă speriase, evident, un doctor: — N-aveți încă nimic, dar capacitatea respiratorie va diminua, există un început de enfizem care poate evolua, așa și pe dincolo. N-aveam nevoie de vreun desen: știam cum a sfîrșit Ioan Mirea, cu butelia de oxigen lîngă el, cum trăiește acum Lucia de Reneville (tot cu butelia, dar în plus singură la țară). Puțină imaginație înflăcărată și de convorbirea cu V. (s-a lăsat și el cel puțin o zi) și hotărîrea părea luată. Evident, nețiinută. Ceva totuși a rămas. În loc de vreo 32-33 de țigări pe zi nu mai fumez (numărînd orele și țigările ca o maniacă, înainte nu eram) decît 15-16. Nu știu dacă servește la ceva; îmi dă cel puțin impresia că sînt oarecum stăpînă pe mine. Ce nu face omul pentru o brumă de demnitate?

Starea lui Cioran s-a înrăutățit. Aseară și azi, vocea Simonei aproape inaudibilă la telefon: vrea s-o vadă doctorul de la clinica lui C. și îi este teamă că va fi obligată să ia o decizie capitală. Ar urma să se facă o intervenție chirurgicală spre a se instala o sondă prin care să se trimită direct (în stomac?) hrana lichidă.

Am chemat-o as-noapte pe Christinel. Să-i dau vești despre ochii lui V. Așteptam vizita lui la oftalmolog, înainte de a o pune la curent. Între timp însă, sunase ea la M.-F. Ch. nu e bine cu inima, și cu tot restul. Doctorul îi tot spune că e doar nervos. Slabă consolare. A redevenit caldă și bună. Biata, biata de ea.

Sîmbătă 17 iunie

Ieri la Beaubourg: retrospectiva Brâncuși. Ne introduce Mona, ca să nu facem coadă. Punere în spațiu nemaiîntîlnită. Săli mari, zece.

Pe ziduri, desenele şi fotografiile făcute de B. În mijloc, la largul lor, una sau mai multe sculpturi neîngrădite, în jurul cărora poţi să te mişti, să le vezi din toate unghiurile, să te afli în familaritate cu ele — cît permite o operă ca aceea a lui B. tinzînd spre esenţă şi lipsită de orice conotaţie psihologică să te slujeşti de un concept ca acela de „familiaritate". Două săli îndeosebi în care te-ai instala pentru o eternitate: cea cu trei *Măiestre* din materiale diferite, luîndu-şi, una alături de cealălaltă, zborul. Tot au servit şi la altceva decît scopul lor practic helicele de avion, dacă i-au sugerat lui B. (aşa cum afirma Marcel Duchamp) forma *Măiastrei*. Şi încă o sală, ultima sau penultima, doar cu un *Peşte* la mijloc. De fapt, cu ideea de peşte aşa cum îşi va fi închipuit-o vreun Dumnezeu al geometriei pure. Puţine surprize, chiar din fondul Muzeului din Philadelphia (singurul neprospectat de noi) sau din colecţiile particulare. Cum temele sînt puţine şi repetitive la B., o altă versiune de la Philadelphia a *Domnişoarei Pogany*, de pildă, nu-ţi poate aduce revelaţii reale faţă de cea de la Guggenheim sau de la Muzeul de Artă Modernă din New York, fără a mai vorbi de fondul Beaubourg, bine cunoscut. În schimb, rămînem suprinşi V. şi cu mine în faţa unei sculpturi în lemn intitulate *Le Chef*, un fel Ubu: din rotundul capului doar o deschizătură enormă, gura de discursuri. iar capul înconjurat de o fîşie mai întunecată închipuind coroana. Nu-l bănuisem niciodată pe B. de umor, chiar negru: iată că-l avea.

Ieşim de acolo debarasaţi parcă de cotidian. Şi coborîm în Paris, e aproape o zi de vară. Ne ducem direct la restaurantul românesc de lîngă République, unde avem întîlnire cu Vona şi Sanda Niţescu. Recădem în cotidianul de data asta românesc, deoarece Vona ne povesteşte, cum ştie el — cu nesfîrşite paranteze şi digresiuni —, colocviul diasporei intelectuale de la Neptun. Devreme acasă, pe la 11 şi jumătate, unde aşteaptă pe *répondeur* apelurile: Bujor Nedelcovici care vrea să afle noutăţi de la Neptun, spre a savura buna lui inspiraţie de a nu fi fost acolo (presupun, nu l-am găsit azi la telefon), Frédéric Martel (cu o nouă adresă şi vrînd să ştie ce mai e nou cu *Piteştiul* lui V. (l-am rechemat azi), Samuel Tastet. Ne-au sosit cărţile de mai multe ori anunţate de Mariana Marin: credeam că era vorba doar de ediţiile lor bilingve de poezie, dar

proiectul e mai vast: Editura Est cuprinde şi romane, eseuri etc. Din cele cinci volume primite (cu o frumoasă ţinută grafică), patru traduceri: din Blanchot, Beckett, Pessoa, Albert Cohen şi un roman „local", *Saludos,* de un necunoscut, pentru noi, Alexandru Ecovoiu. O chem pe Mariana Marin, e plecată în provincie, pe el, nu răspunde nimeni. Trebuie totuşi să dau de unul dintre ei, într-atîta au telefonat şi unul, şi cealaltă să ştie dacă ne-au ajuns volumele, le datorăm cel puţin confirmarea.

Tot aseară, dar mai spre noapte, Mihnea. I-a telefonat Furet, e de acord să scrie prefaţa la *Piteşti*. Prefaţa sau chiar o introducere mai importantă, dacă V. îi dă pînă în septembrie documentele noi asupra *Piteştiului*. Mihnea îşi face iluzii. Cartea de la Ed. Vremea, cu interogatoriile şi actul acuzării de la proces, n-aduce nimic nou faţă de versiunea oficială deja analizată de V. Postfaţa înregistrînd această apariţie, ca şi două, trei mărturii de piteşteni sau, mai ales, interviul lui Nikolski din *Memorialul durerii* (în care declara că V. a inventat totul), plus nearestarea lui şi a lui Drăghici n-au cum să depăşească o pagină-două. Deci o prefaţă a lui Furet ar fi cu totul suficientă. Michalon pretinde că, dacă o are în septembrie, scoate cartea pînă la sfîrşitul anului. În orice caz, acordul lui Furet cade cum nu se poate mai bine, deoarece V. primise, în ajun, un telefon de la Raluca Sandu, studenta de la Geneva a lui Georges Nivat, care se declara gata să scrie prefaţa pentru orice editură ar fi, într-atîta îl pasionează „fenomenul Piteşti". V. a fost nevoit azi s-o cheme din nou pe Raluca Sandu şi să-l refuze încă o dată pe Nivat. Penibil.

Tot ieri corespondenţa şi ziarele:

Lungă scrisoare de la Zografi, de fapt un fel de „jurnal" indirect. După cum îi spun azi la telefon, mi se pare că acest tip de confesiune-eseu îi convine mai bine decît nuvela sau romanul. Nu ştiu dacă e prea mulţumit cu acest verdict antificţional, dar între „meditaţiile" personajelor sale şi ale lui cînd devine propriul său personaj, le prefer din plin pe acestea din urmă.

În *22* (nr. 23), prima parte din Furet. Au reuşit să gafeze şi de data asta: au inclus o fişă biobibliografică şi l-au „născut" în... 1917!

Tot în *22*, eseul lui Patapievici intitulat „Eternitatea s-a născut la sat" în care nu e vorba nici de eternitate, nici de sat. Clar,

răspicat, ca de obicei inteligent, textul acesta trebuia să figureze în catalogul unei expoziții a lui Perjovschi la Muzeul Național de Artă al României și a fost refuzat deoarece H. „demonstrează“ că românii nu știu să fie... patrioți. Nu asta i-aș reproșa, pentru că nu văd de ce luciditatea critică nu s-ar exersa pînă la capăt. Nu asta, ci punctul de vedere strîmt etnicist. Ceea ce aș numi „sindromul Insulei Șerpilor“: totul trebuie căutat numai la noi și în trecutul nostru. Scos din orice context. S-au bătut între ei domnii țărilor românești? Ei bine, numai ei s-au bătut pe întreg acest glob. Că în Franța medievală seniorii își răpeau pămînturile și-și asmuțeau vasalii unii împotriva altora, nu e de luat în seamă. Acum vreo zece ani a apărut în România o carte adunînd texte de călători străini care-i făcuse o mare impresie lui Eugen, descoperind ce rafinate erau curțile domnești din Muntenia și Moldova. Horia se inspiră din aceeași sursă, alegînd evident doar exemplele negative. Făurește și teorii abracadabrant-pitorești, de pildă că modernizarea veșmîntului a fost provocată și de faptul — relatat de Radu Rosetti — că româncele au fost cucerite de eleganța ofițerilor ruși, în contrast cu straiele orientale ale bărbaților români. Deci nu Zeletin avea dreptate cînd punea la baza modernizării factorul economic, nici Lovinescu pe cel ideologic, ci (aici voi cita fraza deoarece mi se pare complet riscată): „Fapt este că modernizarea a fost accelerată de această concurență neloială, căreia boierii noștri i-au răspuns occidentalizîndu-se.“ Cîteodată am impresia că Patapievici, în ciuda atîtor calități majore, a rămas oarecum adolescent, aruncîndu-se în teoretizări ispititoare, fără a-și mai impune limite sau control. Și că faza „etnocentristă“ de-a-ndoaselea este o repetiție, pe altă gamă, a celebrei „schimbări a subiectului“ pe care o discutaserăm împreună atît de vehement. De fapt, de atunci ne-am și împrietenit. Ceea ce nu înseamnă că textul lui nu e interesant și nu se justifică, e o reacție la lătrătura naționalisto-patriotardă. Dar de ce e oare nevoie să trecem mereu de la o extremă la alta, fie ne anulăm, fie ne exaltăm? Oscilația asta continuă de tensiune nu-i de-a bună.

În *România literară* (nr. 21-22) o lungă mărturie semnată de Iordan Chimet și Pavel Chihaia despre Asociația de rezistență culturală „Mihai Eminescu“ pe care o creaseră împreună cu Vladi-

mir Streinu, Const. Tonegaru şi părintele Barral în 1945 şi despre care nu am ştiut pînă acum nimic. Primeau ajutoare prin canalul Ambasadei Belgiei. Aşa a căzut Const. Tonegaru: dînd lui Teohar Mihadaş un astfel de ajutor, iar acesta transmiţîndu-l unor rezistenţi din munţi. Arestat, Tonegaru n-a dat pe nimeni, în ciuda bătăilor şi a torturii. Şi mai grăitor, după mărturisirea lui Teohar Mihadaş, Tonegaru, nefiind avertizat că turnătorul din celula de la Aiud era Crainic, i-a spus la ureche că în curînd ne vor elibera americanii, şi a doua zi a fost dus la zarcă şi supus unui regim de exterminare. Delatorul Nichifor Crainic funcţionase impecabil.

Telefonită nu doar cu Bucureştiul, ci şi în jurul colocviului de la Neptun. Vorbit astă-seară cu Nedelcovici, supărat nu numai pe „organizatori“, dar şi pe Ilie Constantin prea moale şi ocupat doar de propria-i persoană. Imediat după el, sună Ilie Constantin, pe care sînt sigură că l-am năucit cu intransigenţa noastră, pe cînd el este blînd şi îngăduitor: n-a fost, e drept, la Iliescu, dar incidentul penibil s-a produs *după* colocviu. La Neptun atmosfera fusese atît de bună şi destinsă, încît ce să ne mai oprim la secvenţele regretabil-cotroceniste? Ulici — susţine el — „a luat-o în piept“. Tot „în piept“ şi comitetul de la Uniune, care ştia că banii sînt daţi cu acordul preşedinţiei şi că *plata* asta cuprindea — necesar — şi o *răsplată*! Aflăm şi că Iliescu le-a ţinut rarilor scriitori prezenţi (printre care Mioara Cremene „qui errait comme une âme en peine“* pe culoarele activiste ale Cotrocenilor) un discurs de un ceas şi jumătate. Aşa le trebuie! La întorcerea de la Neptun, autobuzele cu scriitori erau precedate de motocliştii de la poliţie, ca să le deschidă drumul, nu cumva să fie în întîrziere la marea întîlnire în cursul căreia urma ca Iliescu să-i convingă să îndulcească „imaginea“ amăruie a României în străinătate. De parcă ar depinde de ei, altă iluzie de tip ceauşist.

„Imaginea“ se răsfrînge, total negativ, pe prima pagină a ziarului *Le Monde* (15 iunie) sub titlul „Les ultranationalistes grignotent le pouvoir en Roumanie“**. Articolul e semnat de Yves-Michel Riols (nu ştiu cine e) şi plecînd de la numirea unui ins din

* „rătăcind ca un suflet îndurerat“ (*n.ed.*).

** „Ultranaţionaliştii macină puterea în România“ (*n.ed.*).

Partidul România Mare (Toma Năstase) ca secretar de stat la Ministerul Turismului, dezvăluie nu doar re-comunizarea, dar și re-ceaușizarea puterii, de la zisa extremă stînga la zisa extremă dreapta șovină și antisemită. Cum ceaușismul le împletise pe amîndouă, cum să nu se continue într-o atît de bună tradiție?

Mai rămîne cazul Cioran. S-a renunțat la operație. Prin testament, Cioran a cerut o înmormîntare religioasă. Și alte două detalii ce fac cît zeci de studii asupra lui: a fost indignat cînd a aflat că Simone nu era botezată. Iar de Vinerea Mare... postea. Și pentru Paștele ortodox, și pentru cel catolic. Dacă plecau spre Normandia și Simone pregătise un picnic, se indigna cînd scotea (de Vinerea Mare) șunca din coș. O refuza ferm. Nu punea el în gură așa ceva! Socotelile cu Dumnezeu ale fiului popii din Rășinari erau infinit mai puțin simple decît s-ar (sau aș) fi bănuit? Dacă disperările sale erau de hîrtie, canoanele bisericești erau din... copilărie. De undeva, de pe lîngă Coasta Boacii. Deci invincibile.

Duminică 18 iunie

Din moravurile scriitoricesco-românești:

— În *Micro-Magazin*, din America, un *encadré* cerînd mesaje de susținere a candidaturii lui Goma. Fie a sfîrșit prin a se lua cu totul în serios, fie este o inițiativă a ziarului. Aș prefera evident a doua variantă, dar tare mi-e teamă că adevărată e prima. Tot răul spre bine: ce fericită sînt că nu mai sîntem în legătură cu G., ar fi trebuit să ne certăm acum cînd nu l-am fi susținut evident într-o astfel de aberație.

În *România literară*, o nuvelă a lui Țepeneag. Culmea, pentru a lovi cît mai eficace în Goma, a renunțat și la onirism, și a început să scrie proză realistă. La gradul acestea de obsesie și de megalomanie, sînt amîndoi, în fond, niște oameni profund nefericiți, făcîndu-și răul cu mîna lor ca pentru a înlocui perspecuția politică ce nu mai există. E ca și cum, fără agresiunea Istoriei, n-ar mai putea fi de sine stătători și s-ar împletici. Același tip de proces ca al scriitorilor incapabili să „creeze“ fără cenzură, implacabilul lor interlocutor privilegiat, zidul de care aveau nevoie să se lovească spre a dobîndi impresia că literatura lor există.

În rest: azi, la al doilea vot pentru municipale.

Plec peste o săptămînă exact la Brides şi, ca de fiecare dată, sînt dinainte dezolată. Şi debusolată. De n-ar fi decît ideea că trebuie să-mi fac valiza şi tot ar fi de ajuns să-mi întunece — la modul foarte minor, fireşte — orizontul.

Luni 19 iunie

Azi i-au telefonat Simonei de la spital: Cioran e în comă. Marie-France s-a dus cu cei doi Worms să-l vadă, era cu spatele spre uşă, nu i-a zărit decît profilul. Spre seară s-a sfătuit cu dna W. dacă să-i mai telefoneze încă o dată Simonei, şi-au spus amîndouă că nu e bine s-o hărţuiască. Eu n-am îndrăznit: pur şi simplu, nu ştiu ce să-i spun. De fapt, prevederile lui M.-F. erau juste, Cioran se va stinge de inaniţie şi dezhidratare.

Mă cheamă Zimra: nu-şi mai ascunde uimirea faţă de „vitalitatea“ Aurorei: a plecat la New York unde are şi mai mulţi prieteni. Zimra nu mai pronunţă însă cuvîntul „vitalitate“ cu tonalitatea admirativă de data trecută, termenul exact ar fi acum după ea: egoism. Fascinată de dezinvoltura afişată de A., Zimra îşi promite s-o transforme într-un personaj de ficţiune. Sînt mai rezervată, formele pe care le poate lua suferinţa sînt aşa de nenumărate, încît nu ne este îngăduit a le judeca. Ceea ce nu înseamnă că nu sîntem ispitiţi a o face.

Corespondenţă:

Un domn Ovidiu Nimigean (nu-l ştiu) ne trimite de la Iaşi un mic volum de poeme de Nicolae Ionel: *Venirea* (ed. Sagittarius). E poetul pe care Virgil l-a remarcat dintru început şi a avut un memorabil miniconflict cu Ion Caraion (la Paris, în acel moment) care pretindea, zeflemitor, că nu poţi fi bun poet cu un... astfel de nume. Deşi au scris despre el Doinaş, Paleologu, Regman, Nicolae Ionel se consideră persecutat nu doar pînă în ’89, dar şi după. Cum ne scrie corespondentul ieşean, „s-a retras în sine, nevrînd să mai audă de nimeni şi de nimic“. Adaugă convingerea lui că nu ne va lăsa indiferenţi „acest caz de injustiţie literară“. Poate că, aşa cum n-are aerul de a şti că V. a scris despre Nicolae Ionel, ignoră şi că nu mai avem emisiuni prin care să împărţim „dreptate“ în literele româneşti. Mă întreb cum vor fi piesele lui N.I. *Vlad*

Țepeș și *Jeanne D'Arc.* Alecu le-a declarat „geniale“, dar te poți încrede în Alecu?

Altă carte, de povestiri de data asta, de la un „debutant“ (el însuși se desemnează astfel în dedicație) Petre Barbu: *Tricoul portocaliu fără număr de concurs* (Cartea Românească). N-am deschis-o încă.

În *22* (nr. 24), a doua parte din Furet. Absurd prezentată: cu fotografia mea, și nu a lui. Iar în prima pagină anunțat „M. L. despre iluzia comunistă“, parcă eu aș fi autorul, nu Furet. Ușor ridicol.

Mai interesant: scrisoarea lui Liiceanu către Patapievici de care ne vorbise la telefon și pe care a transformat-o în text de lansare a volumului lui P. la Tîrgul de Carte de la București. Temeiul textului stă în comparația celor două jurnale de *formare,* cel cu maestru (de la Păltiniș) și cel în care învățăcelul își este propriul maestru, săgeată și țintă în același timp.

Nu fiindcă a venit vorba de Păltiniș, voi cita cîteva fraze ale lui Noica, din Cuvîntul înainte la *Rostirea filozofică românească* (Ed. Stiințifică, 1970). Foița pe care le notasem mi-a căzut azi dintr-o carte unde-mi slujise ca semn de pagină. Să n-o pierd din nou și s-o încredințez unei memorii mecanice mai sigure decît cea prea limitat umană — a mea:

„Numai în cuvintele limbii tale se întîmplă să-ți amintești de lucruri pe care nu le-ai învățat niciodată. Căci orice cuvînt este o uitare și în aproape oricare s-au îngropat înțelesuri de care nu mai știi. Cum altfel am putea da folosință vie cuvintelor? Dar dacă în orice cuvînt există o parte de uitare, este totuși vorba de uitarea *noastră* și ea devine propria-ne amintire. Iar acesta este actul de cultură: să înveți noutatea ca și cum s-ar ivi din tine.“

La primăria din arondismentul nostru a fost ales... un socialist. Degeaba am votat deci două duminici la rînd. Fără mare importanță. Zarvă furibundă printre comentatori: Frontul lui Le Pen a cucerit un mare oraș: Toulon. Nimeni nu se indignează însă cînd dobîndesc primării comuniștii! Ei sînt primiți cu onoare, dacă nu și cu onoruri, în orice „pact republican“. Aș vrea să cred în reincarnări pentru a-mi promite că într-o nouă existență mă voi lăsa de orice politică.

Nu văzusem filmul lui James Ivory după Henry James *Les Européens*, din 1979. Poate voit, romanul fusese o atare încîntare,

încît mă temeam de transpunerea sa în imagini (fie şi cele ieroglific de rafinate ale lui Ivory). Nu aveam dreptate. Am văzut filmul azi pe „Arte“: toată eleganța lui Henry James trece acum din scris în peisaje, mai somptuoase decît orice dialog.

Marți 20 iunie

A murit Cioran. Azi-dimineață, tocmai cînd Simone, după trei nopți nedormite la spital, plecase acasă să se odihnească puțin.

Telefoane evident toată ziua. De la M.-F., mai multe: s-a dus cu Simone la pompele funebre şi a încercat să aranjeze cu biserica. Nu se ştie cînd va fi înmormîntarea: vineri sau sîmbătă. Aflu — iarăşi cu mirare — că Cioran şi Simone îşi luaseră „loc“ la cimitirul Montparnasse, unde se duceau, din cînd în cînd, să vadă dacă s-a făcut monumentul! Cioran parcă se încăpățînează să nu semene cu „literatura“ lui.

Sîntem chemați, rînd pe rînd, de radio France Internationale (Papilian), de Free Europe (de la Praga, Radu Călin Cristea) şi de BBC (în absența mea, răspunde V.). Refuzăm comentariile cerute (pe Papilian îl încurajez să-i ceară Sandei Stolojan, ca „traducătoare“ a lui Cioran în... franceză). Nu doar din lipsă de timp (trebuie să mă duc la doctor, am început clasicul meu lumbago „psihosomatic“ dinainte de plecare în vacanță), ci şi de... inspirație. Asupra scriitorului Cioran, am scris cum am putut la apariția fiecărei cărți. Despre om, aş fi ori prea convențională, ori prea personală. Pe cine poate interesa că, mai ales de cînd a căzut bolnav, nu-l mai văd decît pe cel ce ne bătea în geam, aproape seară de seară, rue Cassini, şi cu care bîrfeam regeşte? Şi chiar dacă ar interesa pe cineva, amintirea aceasta îmi aparține, n-am chef s-o împart cu nimeni. Eram cu toții tineri, strălucind de nefericirile Istoriei. V. descoperea România (sau mai curînd o mitiza), după ce o pierduse şi scotea *Caietele de Dor* (le trăgeam roneotipate la Force Ouvrière, alături de *România muncitoare* a lui Eftimie Gherman) ca o sfidare imperioasă, Mircea Eliade încerca să reediteze *Război şi pace* la scară românească cu *Forêt interdite,* Eugen disloca scena şi cuvintele ca să scape de obsesia morții, Cioran descompunea tonic şi vital speranțele, totul părea frenetic şi posibil. Acum

nu mai sînt, nici Mircea, nici Eugen, nici Cioran. Am mai rămas noi să mai plîngem, cît ne va mai fi dat, „la apa Vavilonului".

Aflu, tot de la M.-F. că Edgar Reichmann se pregătește să scrie în *Le Monde* împotriva lui Cioran (extremismul de dreapta din tinerețe). I-a telefonat Antoniei C. s-o anunțe. După moarte, ca pentru Eliade. *Les charognards!*

Vorbesc, noaptea tîrziu, și cu Christinel. I-a telefonat lui Simone, noi n-am avut curajul s-o facem și i-am trimis o telegramă telefonată. E drept că n-aveam argumentele lui Christinel pentru a o consola: îl știe pe Cioran în Paradis, alături de Mircea și Eugen. Ferice de ea, crede!

Alții: Magda Cârneci, Gabi Ionescu (să știe data înmormîntării) etc... Deocamdată n-o știu nici eu. Am impresia că de data asta nu voi avea timp nici să-mi fac valiza. Nici timp, nici capul la asta, habar nu mai am cu ce se îmbrăcă omul vara (de ieri e foarte cald).

Mi-e o milă sfîșietoare de felul, nedemn de el, în care s-au încheiat zilele lui Cioran. Nu merita o atare desfigurare.

Miercuri 21 iunie

Moartea lui Cioran pe pagini întregi în toate ziarele. Articole evident elogioase, cu excepția lui *Le Monde,* unde nu se putea să nu profite de situație necroforul nostru patentat, Edgar Reichmann. Din nou antisemitismul lui Cioran (cu citate, e drept zdrobitoare, din *Schimbarea la față*). Pe Cioran îl mai absolvă cît de cît din pricina articolului său din anii '50 dement de elogios despre evrei, dar e pentru a-l înfunda și mai tare pe Eliade. În plus, intelectualii români ai anilor '30 sînt prezentați ca majoritar fasciști. O rușine la care freamătă și Vona — tocmai telefona cînd citeam articolul. Roland Jaccard care semnează articolul de fond e destul de oarecare. Laudativ, dar neuitînd să semnaleze, jenat, într-un paragraf, faza „antisemită și șovină" semnalată în denunțul lui Reichmann. Nici în *Libération*, nici măcar în *l'Humanité* nu e vreo aluzie la scrierile de tinerețe ale lui C., spre a nu mai vorbi despre *Le Figaro* unde textul lui d'Ormesson este de o maliție admirativă ce nu i-ar fi displăcut lui C.

Mariana Marin ne telefonează: toată presa română a scris despre C. în prima pagină, iar ea a fost atît de emoționată, încît și-a compus primul poem din 1989 încoace.

O chem totuși pe Simone, astă-seară, pentru a afla că n-a primit încă telegrama noastră și că nu i-a fost nici măcar citită prin telefon ca celelalte venind din România.

Cazaban care ne cheamă spre a ști ora înmormîntării lui C. (va fi vineri la 2 și jumătate) a aflat de la Barbă c-au murit Răuță (ne pare rău, *hombre*, tare rău) și Uscătescu (fără comentarii). Seceră, seceră...

Printre picături (am răspuns la numeroasele telefoane prilejuite de știrea cu Cioran, a chemat pînă și Victor Lupan întors din Cecenia, reportajul său a fost remarcat de Revel, printre alții), am avut timp să mă enervez pe unul dintre cele mai intolerabile articole scrise pînă acum de Pleșu (*Dilema* 127) „Cine a adus minerii?" Nu mai e ambiguitate, e pur și simplu rea-credință. Cînd dispui de caseta filmată unde Iliescu le „mulțumește" minerilor post-masacru, nu iei drept pretext că niște țațe isterice din București i-au primit pe mineri cu flori pentru a îneca răspunderea lui Iliescu în aceea, atît de confortabilă, a românului Mitică. Și mai ales nu confunzi această aberație mentală cu a „gîndi", lăudîndu-te că numai la *Dilema* se „gîndește" azi în România. Cît despre Iorgulescu, el e în continuare superior, de parcă ar aparține unui alt regn decît compatrioții săi netrebnici.

Sîmbătă 24 iunie

Aseară, în ciuda oboselii (mă trezisem în zorii mei), terminasem aproape să notez în detaliu înmormîntarea lui Cioran cînd, pe la ultimele paragrafe, a dispărut orice semn scris, ieșiseră din „memoria" aparatului cele 130 și ceva de pagini ale Jurnalului! Din fericire, aveam copia Jurnalului, însă doar pînă alaltăieri. Iar încep să regret mașina de scris, capriciile computerului n-au nici una din scuzele sau grațiile (dacă așa ceva există) ale celor umane. Cum detest repetiția, voi super-rezuma ceea ce ieri scrisesem cu de-amănuntul.

Ieri, ora 1, la Marie-France și Rodica, unde vine și Yannick Guilloux (de la Gallimard). Cu el, într-una din mașini, Rodica, M.-F. și preotul în cealălaltă: trecem s-o luăm pe Simone. (Se va

lăsa condusă tot timpul de M.-F., care a luat asupra ei totul. „C'est Marie-France qui enterre Cioran"*, va repeta ea, uşurată că n-are inițiative practice şi „religioase" de luat.) La morga spitalului Cochin (i se spune decent „amfiteatru") Cioran, în sicriul deschis, de nerecunoscut. Nu numai expresia feței, dar şi forma ei: maxilarul de jos pare deplasat, dacă nu chiar absent: ca şi cum i-ar fi închis prost gura. De față, în afară de infirmierele de la clinica unde a fost îngrijit C., Toubon. O surpriză, deoarece nu mai e ministrul Culturii, ci al Justiției. Scurtă slujbă religioasă, închiderea coşciugului nespectaculară: nu se mai bat cuie, ca pe vremuri, se înşurubează fără zgomot.

Cu Ileana Cuşa şi infirmera lui Cioran, Ana, spre biserică, unde evident nu s-au respectat locurile rezervate. Rămîn doar două scaune disponibile pentru Rodica şi Simone. Cu V., ne refugiem spre stranele din partea opusă. Un domn îmi oferă un loc (V. se încăpățînează să stea tot timpul în picioare). Dau nas în nas cu Puck (se jură că mă iubeşte ca pe vremuri şi că sînt o „proastă" dacă cred contrariul. Îi lansez un amabil „ba tu" şi nu încerc să dezleg enigma, nu e nici locul, nici momentul). Lîngă noi, d'Ormesson (a scris cel mai bun articol despre C.), Matzneff şi Edern Hallier cu un însoțitor şi baston alb de orb. Tacou, care a reuşit să-l oprească să-şi țină discursul pregătit, îi spune lui V. că intră, ca de obicei, şi puțină farsă în orbirea lui. Reichmann, necroforul de serviciu, are, fireşte, mojicia să fie de față — va veni şi la cimitir cu o „prietenă" şi va fi total izolat. Nimeni nu-i vorbeşte, în afară de biata doamnă Tomoroveanu, prea bătrînă spre a mai citi probabil ziarele şi a fi la curent cu abjectul său articol.

Ambasadorul cu „culturalii" săi oficiali în păr. Cei doi Hăulică (le dau mîna), „academicianul" Eugen Simion mă salută de departe, fiind în biserică îi răspund mai mult vag decît creştineşte, V. se face că nu l-a văzut, Marin Sorescu care, la cimitir, cînd împărțim M.-F. coliva, eu vinul (Simone ne priveşte cu gentilețe aprobatoare), vine să-mi spună că în fața unui mormînt nu putem să nu ne împăcăm. „Pentru asta, replic, ar trebui nu un moment, ci zile şi zile de discuții." Pleacă tot cu zîmbetul pregătit pe buze.

---

* „Marie-France îl înmormîntează pe Cioran" (*n.ed.*).

Pentru prezența masivă oficială (prevăzută, Simone primise un telefon în ajun) M.-F. pregătise replica: un mesaj al Regelui pe care-l va citi și în română, și în franceză. Presupun că au cam îngălbenit, în colțul Ambasadei.

În afară de ai noștri, mai sînt de față: George Banu, Toma Pavel, dna Zarifopol, Ioana Celibidache (Sergiu refuză reeducarea după fractura *du col du fémur*, îmi spune neplîngîndu-se) și mai ales Barbu Brezianu cu Irina, care, ca de obicei, tot pretind că ne-au telefonat și nu lasă pe *répondeur* nici un număr unde să fie rechemați. Barbu are naiva idee să pronunțe cîteva cuvinte și la mormînt, cu cei „trei magi" izgoniți din țara lor de tiranie și îmbogățind literele franceze. Tot la cimitir, Mircea Dinescu cu soția și copiii.

M.-F. a lipsit cîteva minute la cimitir s-o instaleze pe Rodica pe un trepied lîngă mormînt. Simone era complet pierdută fără ea cînd s-a format convoiul, a trebuit s-o iau de un braț, Ileana de altul pentru cei cîțiva pași pînă la groapa deschisă. Altă slujbă, alt „Doamne miluiește" (am să învăț și eu să-l cînt), apoi pămîntul aruncat de fiecare cu lopățica și floarea.

Pe alei, scurte convorbiri: Sandra de Hillerin ne citește o admirabilă scrisoare în românește trimisă de Cioran lui Vulcănescu (o dă la publicat în *Lupta*, în loc de un bun ziar din țară, *22* de pildă), Ileana ne spune că Furet a început să fie atacat de stînga germană pentru cartea lui (au devenit mai „catolici" decît francezii care n-au îndrăznit să reacționeze în fața semnului de egalitate pus de F. între comunism și fascism) și ne propune să ne vedem la toamnă, cînd ne vom întoarce cu toții la Paris; chiar Simone ne dă un detaliu umoristic. Telegrama noastră începea așa: „*Sans* mots, pour mesurer et dire la douleur"*... și a ieșit: „*Cent* mots..."** Vorba aceea: de ce nu *mille* (o mie)?

Plecăm cu Toma Pavel la o cafenea pe Montparnasse, unde discutăm lucruri serioase (antisemitism, semitism, Reichmann, conformismul lui Matei Călinescu, ravagiile lui *Political correctness*.

La întoarcere, trecem prin Luxembourg, în ceea ce mă privește într-o stare de melancolie avansată: tinerețea încă o dată pierdută

* „Fără cuvinte pentru a măsura și spune durerea" (*n.ed.*).
** „O sută de cuvinte" (*n.ed.*).

cu dispariția lui Cioran, fîntîna Médicis unde-l citeam romantic pe Rilke etc., etc. Și ni se întîmplă un lucru ciudat: de pe o bancă destul de îndepărată pentru a nu se auzi vocile noastre, se ridică trei fete și un băiat, vin spre noi, ne-au recunoscut la biserică, să ne declare ce-am însemnat pentru ei de-a lungul anilor. Nici o flaterie, doar emoție. Sînt profesori români veniți la un stagiu aici, aplică o metodă de care n-am mai auzit (școala Waldorf) și ne lasă o revistă cu poemele și prozele elevilor lor. Recunosc că sîntem mișcați.

Ajungem acasă cu un taxi condus de un musulman laic ce ne consolează de cel fundamentalist pe care l-am avut dimineața în drum spre Ionești și care ne-a predicat fanatic de-a lungul drumului pînă ne-a năucit. Nu credeam, deși citisem, că așa ceva există.

Tot la biserică, ne aduce o fotografie luată la comemorarea lui Eugen (cu M.-F., Rodica, Liiceanu, dna Worms) un gazetar de la *Tribuna* (unde a publicat de almtinteri un text despre Cioran): Ilea Mihalcea. De reținut numele pentru a-i mulțumi.

Azi, la coafor: bovaricii mei nu auziseră de Cioran (limitele gloriei pariziene!), în ciuda faptului că o secvență din slujbă s-a transmis la ora 8 pe TF1. În schimb, Lou citea pe Sofocle și Hervé pe Michaux. Nu înțelegea nimic din *Monsieur Plume*. I-am sugerat să renunțe la propria lui biografie și persoană, și să devină *o virgulă* în text. Atunci va fi acasă în proprietățile lui Michaux.

Mîine plec la Brides-les-Bains. Fără poftă. Dar deloc!

Vineri 21 iulie

Lichefiere avansată. 36 de grade afară. Mă gîndesc cu uimire că, în 1993, cînd am ajuns deasupra Bucureștiului cu avionul, ni s-a anunțat că la sol sînt 38 de grade! Ne-am speriat ce ne-am speriat, ceea ce nu ne-a impiedicat să mergem de la aeroport cu mașina la Humanitas, să stăm îndelung de vorbă cu Korne și Savu (se aflau în biroul lui Gabriel) și să fim în formă și seara, cînd G. organizase o minirecepție în cinstea noastră și, mai ales, a doua zi, cînd am dat autografe ore în șir în curtea de la G.D.S. Va fi căldura bucureșteană de o altă natură sau, mai curînd, concentrasem în noi forțe psihice nebănuite, iar clima, oricare ar fi fost, trecea pe un plan secundar? Dar în sudul Mexicului, unde erau 50 de grade la umbră, sau în Portugalia cu vreo 40 și ceva? În orice caz,

aici şi acum ni se pare insuportabil. De cînd am sosit în 15 iulie seara, deşi temperatura era mai clementă, n-am avut nici timp (valiza de desfăcut, telefoanele de dat, corespondenţa şi ziarele de citit — încă n-am terminat), nici poftă să redeschid computerul. Totuşi trebuie, deoarece pînă şi la Brides au fost „evenimente".

Unul mai ales tragi-comic. Mai precis, ar fi putut fi dramatic, dar, din fericire, nu s-a dovedit decît burlesc (ceea ce am intuit din prima clipă). Înlocuind pe medicul meu obişnuit de cură, un tinerel (vreo 30 de ani). Sigur timid. Vrînd să facă zel, să arate ce ştie sau de-a dreptul sadic? Pe 1 iulie, la una din vizite, cum pulsul îmi bătea dublu (la 160) faţă de normal, panicat, deşi îl avertizasem că palpitaţiile mele sînt de origine neurovegetativă şi le am cam de cînd mă ştiu, mi-a făcut o electrocardiogramă patru ore mai tîrziu. În ciuda faptului că era bună şi a opoziţiei mele, m-a trimis la urgenţa spitalului de la Moutiers. Deci noaptea la serviciul *réveil* — reanimare, cu un braţ prins de monitor pentru electrocardiogramă şi altul cu tranfuzie: mă „hidratau" demenţii pe mine care veneam de la Brides, unde obligatoriu beam peste 1 litru şi jumătate pe zi! A doua zi înspre orele 9-10, doctoriţa de zi după ce a privit electrocarodigrama m-a întrebat: „Qu'est-ce que vous foutez ici?"* adică exact ce mă tot întrebam eu de cu seara. Noroc că V. nu s-a alarmat, iar M.-F. — ca totdeauna extraordinară în situaţii dificile, mi-a luat un *rendez-vous* cu profesorul Metzger, somitate în materie de cardiologie. Aşa că miercuri am fost la spitalul Necker. Totul e perfect, mi-a confimat el, electrocardiograma e de dat exemplu, şi l-am simţit mai mult decît indignat de incompetenţa „colegilor" săi de la Brides. Voi face prin octombrie, la întoarcerea din România, un *holter* (cred c-aşa se cheamă). E o electrocardiogramă înregistrată nonstop de un aparat pe care-l porţi cu tine 24 de ore. Din prudenţă — sînt fumătoare, nu? Dac-am stat aproape un ceas la consultaţia particulară a lui Metzger nu e doar fiindcă e extrem de conştiincios, dar şi pentru că, pornind de la întrebarea lui asupra unor posibile antecedente familiale, a trebuit să-i pomenesc de insuficienţa cardiacă a mamei în închisoare şi de-acolo a pornit o discuţie asu-

* „Ce cauţi d-ta aici?" (*N. ed.*).

pra comunismului ce ne-a dus, evident, pînă la... Furet. Așa s-a încheiat aventura mea termală.

Brides n-a însemnat însă numai atît. În afara plăcerii de a-mi regăsi confortul hotelului, am descoperit-o pe Anca Papaconstantin. N-o cunoscusem decît prin Alla, la Vaumain, adusă de Puck, și mersesem o seară la ea și soțul ei arhitect, Tache, la Parly. Era un exemplu de reușită spectaculară (directoare a sectorului de cercetări chimice pentru produsele de la Rochas). Prin Lucette, aflasem că a avut o operație complicată la plămîni. Anul trecut o întîlnisem la Brides. Acum am descoperit-o. E de o vitalitate zdrobitoare, vorbește mai mult decît mine, ocupă spațiul, face vînt pe unde trece. E bineînțeles deșteaptă, vie, mobilă. Dar mai ales generoasă. A ținut neapărat să împartă cu mine — și apoi cu Lucette, sosită o săptămînă mai tîrziu — toate peisajele care-i plac (are un apartament la Courchevel și cunoaște bine regiunea). Și astfel, după ce terminam ziua de cură — pe la 4-5 — plecam cu mașina pe munți. La Courchevel, aeroportul de la 1850 de metri, la Prolognan unde roca severă mi s-a părut că dovedește cît de puțin are nevoie crunta geologie de noi, oamenii (s-ar fi dispensat de a șaptea zi a creației), la Valmorel — un sat construit după modelul savoiard de o echipă de arhitecți bine inspirați — pare mai „vrai que nature" —, la Conflans, nebănuită cetate medievală, la Champagny, la Carmet de Roseland — zăpada era încă înghețată, puteai s-o atingi, te aflai real „pe culmi", la Plagne (urîtă și eficace construcție modernă unde poți trăi, cînd nu ești pe pistele de schi, înlăuntrul unui labirint de magazine și restaurante), la Abbaye de Tamié (înțelegi lesne cît de adecvată e aici regula tăcerii adoptată periodic de călugări). Întregul ținut pe care nu-l bănuisem din Brides-ul meu termal și urîțel (nu urcasem decît pînă la neutrul Méribel) îmi era astfel dăruit și cura lua un aspect de vacanță pentru care nu mă pregătisem.

La Paris mă reaclimatizez greu. Mă înfioară numărul de scrisori, manuscrise, ziare pe care V. mi le-a pus la o parte. Nici pînă azi — și doar m-am întors la 15 iulie! — n-am terminat să răsfoiesc, citesc, telefonez. Notez telegrafic doar ce mi se pare mai important pentru că, dacă aștept plecarea și întoarcerea de la St. Tropez, le voi amesteca și încurca pe toate.

A murit Mihai Botez. Ne-o spune Mihnea care l-a văzut, aparent mai bine după o hemoragie, la spitalul Elias din Bucureşti, rezervat, ca şi mai înainte, ştabilor. O nouă hemoragie avea să-l răpună a doua zi, tocmai cînd urma să se întoarcă la Washington spre a fi operat. După Mihnea, toate se trag din iradierea de la Securitate pe vremea disidenţei sale. După ce a trecut atît de sfruntat în diplomaţia lui Iliescu, recunosc că mi-e mai greu să cred în această versiune, chiar dacă nu-l consider ca Dorin Tudoran drept un agent al Securităţii care doar a jucat rolul de disident. Aş vrea, în faţa acestei dispariţii timpurii (n-avea decît 55 de ani), să pot păstra doar amintirea celui pentru care altădată ne-am luptat şi în care aveam o totală încredere. Nu ştiu însă dacă voi putea.

A murit şi Jean Mouton. Dar el avea 96 de ani. Ultima oară cînd l-am văzut (acum vreo 7-8 ani) mi se părea deja centenar. Îmi ceruse să-i revăd critic manuscrisul *Jurnalului* său din timpul războiului, scris în România şi pe care voia să-l publice. Mi s-a părut mediocru şi cu unele greşeli de perspective. I le-am comunicat şi le-a corectat cu multă bunăvoinţă. Un domn, desigur, acest fost director al Institutului Francez din Bucureşti, pe care însă nici atunci, nici mai tîrziu la Paris nu l-am cunoscut decît superficial. A apărut un articol în *Le Monde* la moartea lui, iar Mimi Biemel îl înştiinţase pe V. prin telefon.

De la Fundaţia lui Buzura primesc o ofertă să publice *Istoria civilizaţiilor* şi *Memoriile* tatei. Suspend răspunsul.

Lungă misivă de la Ileana Vrancea. Ca totdeauna, interesantă. Nu vrea însă să înţeleagă că nu vom merge în Israel. Îmi spune şi motivul atîtor insistenţe. Ar dori să publicăm împreună corespondenţa dintre tata şi Hortensia Papadat-Bengescu, mai precis scrisorile lui către H.P.-B. pe care Ileana Vrancea le-a scos din ţară şi le-a depozitat la noi (sînt la bancă în seif). Una dintre noi să scrie prefaţa, cealaltă postfaţa. Nici gînd. Cum poate să-şi închipuie că aş fi în stare să comentez iubirile tatei, chiar dacă aparţin şi literaturii?

Tot despre tata: Pericle Martinescu a publicat în *Viaţa Românească* conferinţa ţinută la Muzeul Ţăranului Român cu prilejul comemorării a 50 de ani de la moartea tatei. Atunci am ascultat-o cu emoţie, Pericle părîndu-mi-se o făptură coborîtă direct din copilăria mea.

Într-un articol asupra expoziției Brâncuși de la Paris, publicat în *L.A.I.* nr. 18 — 5 iunie —, Barbu Brezianu (el cu Irina au dejunat cu V. în absența mea) amintește de ședințele de la Academia RPR din 28 februarie și 7 martie 1951, cînd sub președinția lui Sadoveanu (el a semnat procesul-verbal) a fost refuzată oferta lui Brâncuși de a-și lăsa operele României. Barbu citează și bine face din „argumentele" aduse atunci, printre care strălucește cel exprimat de G. Călinescu. Îl reproduc deoarece e irezistibil. „Brâncuși nu poate fi socotit un creator în sculptură, fiindcă nu se poate exprima prin mijloace esențiale și caracteristice acestei arte." În timp ce eu mă sufoc de indignare, V. nu se miră. N-a comparat Călinescu *Masa Tăcerii* cu niște ceșcuțe de ouă, și nu l-a atacat încă de atunci V. într-un pamflet care pentru mine rămîne un model al genului?

Mai sînt, mai sînt, dar acum m-a doborît oboseala căldurii — veștile care au mai rămas, pe mîine sau poimîine, după ce-l vom vedea pe Gabriel sosit azi la Paris.

A telefonat azi și Adriana. Împlinește duminică 75 de ani. Și ce ani, biata de ea!

Sîmbătă 22 iulie

E trecut de miezul nopții, acum vreun ceas a plecat de la noi Gabriel. Mai puțin obosit, și-a revenit din vîrtejul bucureștean și e conștient că dacă o ține mai departe așa, n-o mai duce mult. Totuși destins. Regăsim, de fapt, de fiecare dată, același climat de încredere (aș spune chiar de complicitate) care dedramatizează orice situație.

Ne aduce masivul tom I al *Dicționarului* lui Zaciu. Ajunge să-l întredeschizi pentru a constata că e aiuristic. De pildă, remarcă dintr-o privire V., George Ciorănescu e luat în serios ca poet și i se acordă un spațiu mai mare decît merituosului său frate, Alexandru. Cum în afara adaosurilor cu scriitori exilați, autorii au lăsat textele așa cum au fost compuse sub comuniști, figurează un Ion Dodu Bălăn, iar Eugen Barbu se lăfăie pe nu știu cîte coloane. G. vine și cu apariții mai recente de la Humanitas: *Palimpsest. Teologia negativă a triunghiului*, un colaj savant și ciudat de Imre Toth, și cartea despre antisemitismul românesc a lui Volovici.

Comitetul de lectură a hotărît să ia şi manuscrisul Rodicăi Iulian despre Dracula. Trebuie s-o avertizez eu ca, la traducere, să pună titluri la capitole şi dacă poate să le contureze cu mai multă precizie.

Îi arăt lui G. scrisoarea primită de la Fundaţia Culturală Română, semnată de Mircea Anghelescu. Voiam să-i cer părerea înainte de a răspunde, în orice caz negativ. Are o reacţie de editor: vrea să dau la Humanitas şi *Istoria Civilizaţiei*, şi *Memoriile*. Accept fireşte fără o ezitare.

Dat fiind că G. nu se întoarce din Heidelberg decît pe la 25 septembrie spre a pleca peste o săptămînă la Tîrgul de la Frankfurt, hotărîm să nu mai mergem în România la toamnă, ci spre primăvară în aprilie-mai.

Şi încep să visez la un week-end prelungit în septembrie la... Praga. Tot vine mîine să ne vadă traducătoarea de limba română de acolo, dna Valentová, care vrea să traducă şi *Fenomenul Piteşti*. Printre cele „literare" voi introduce şi întrebări „turistice".

Uitasem: azi a plouat şi s-a răcorit. Altă respiraţie.

Duminică 23 iulie

La cafea, Libuše Valentovâ, cu care facem planuri pragheze pentru luna septembrie. Mă amuză felul în care mă ignoră sistematic, toată atenţia fiindu-i îndreptată spre V. căruia i-a luat interviu, despre care a scris, pe care vrea să-l pună în contact cu studenţii ei din Praga. Şi de fotografiat, tot singur l-a fotografiat. (Ne aduce fotografia făcută la precedenta noastră întrevedere, e una dintre cele mai bune ale lui V.) Mă amuză şi, într-un fel, mă încîntă. Descopăr deliciile de a nu mai exista prin mine însămi şi de a fi tratată doar drept soţia unui om celebru. E departe de a fi o situaţie dezagreabilă. Mai curînd confortabilă. Vine şi cu un studiu al ei scris în italiană despre Mircea Eliade — în care iar îl citează pe V. — şi cu o traducere într-un ziar de la Praga a unui articol de Patapievici, asupra căruia îi atrăsese V. atenţia încă din 1992-1993.

Pe lista de telefoane bucureştene, azi: Patapievici. Are destul umor să rîdă de moda ce face din el obiectul admiraţiei generale. Ne povesteşte un vis recent. Se plimba pe străzi şi oamenii îl descopereau... dezbrăcat. Îi scot o piatră de pe inimă, mărturisindu-i că fac acelaşi tip de coşmar fără a avea justificările lui de acum.

Îi povestim despre entuziasmele „liicene" şi se înfricoşează din nou că nu va putea răspunde la atîtea aşteptări. Ne-a trimis cartea de o săptămînă, ediţia revizuită, prima avea prea multe greşeli.

Pe Zografi nu-l găsim acasă şi îi lăsăm tatălui său mesajul: voiam să-l felicităm şi pentru primul articol ce s-a scris asupra romanului său (Tania Radu în *L.A.I.*), dar mai ales pentru textul său la moartea lui Cioran publicat tot în *L.A.I.*

Pentru toate numerele din *L.A.I.* trimise prin poştă îi mulţumim apoi lui Dan C. Mihăilescu, cu care ne aflăm mereu în concordanţă de umor şi de idei. Tania e în Grecia, cu fiica ei de 18 ani, pe o săptămînă. Vizita aceasta turistică, oferită fetei pentru majorat, i-a costat un an de muncă!

Dacă-l pun în fruntea listei pe Liiceanu, şi o mai adaug pe Gabriela Adameşteanu, aceştia sînt, mai ales, oamenii care mă fac să regret, din cînd în cînd, că nu stau la Bucureşti. Prietenii cei mai buni acolo îi avem. E de altminteri în logica existenţei noastre: cît eram în România, visam la Franţa, sosind aici ne-am îndreptat privirile spre România şi le-am lăsat astfel aţintite o viaţă de om — trăind mai mult la Bucureşti decît la Paris. Acum, aici, cei mai apropiaţi prieteni au murit, iar cîteva din marile prietenii s-au stins ori învrăjbit. Nu-i mai am pe Christiane, pe Alla, pe Georges, Grég e departe, Virgil l-a pierdut pe Luc, Goma ne-a devenit un străin, Ţepeneag s-a metamorfozat: decese şi dezamăgiri au golit peisajul. Cel de la Bucureşti e încă plin. Numai că acolo a devenit pentru mine, prin timpul scurs, *departele*. Dacă ne-am întoarce de tot, nu m-aş putea împiedica să-mi caut prin toate ungherele copilăria, adolescenţa, pe mama mai întîi, pe urmă pe tata. Ca, apoi, să trăiesc în închipuire tot ce n-a fost şi ar fi putut să fie. Sau poate s-ar termina totul ca în basmul *Tinereţii fără bătrîneţe*: aş înlemni pe pragul din bulevardul Elisabeta ca la porţile unui castel al trecutului netrăit.

Nu, într-adevăr, n-am curajul unui astfel de gest. Cu riscul asumat de a continua să vieţuiesc... în contratimp.

Joi 27 iulie

Pe toate ecranele de televiziune, oribilul atentat cu bombă din staţia de RER St. Michel: morţi, răniţi, panică. După două zile de cerce-

tări în laborator, tot nu s-a determinat natura explozivului, iar crima n-a fost revendicată; probabil o fracțiune dură a integriștilor algerieni. Temerea că va reîncepe valul terorist din anii '80. S-au luat măsuri de securitate drastice, ce se vor atenua natural cu timpul.

Deocamdată, bietul Gabriel a făcut ieri peste un ceas pentru a veni la noi de la St. Germain-des-Près. Un telefon lui Lucian Pintilie, care-i ceruse să-l sune la Paris spre a-i comunica entuziasmul său pentru filmul cu Cioran. Rămîne înmărmurit de opoziția Simonei.

În ciuda căldurii înăbușitoare, cinăm afară la restaurantul italian, unde-i citim lui G., dintr-o scrisoare a lui Patapievici, aceste rînduri care-l privesc: „Cu G.L. am petrecut o admirabilă zi la Frankfurt. Mi-a spus cuvinte pe care, dacă le-aș crede, ar trebui fie să mă sinucid, fie să încetez să scriu. Dar nefăcînd toate astea, eu stau și mă întreb, cu oarecare tîmpă inconștiență, cînd anume își vor da seama oamenii că sînt un impostor?" G. jubilează: „Nu v-am spus și eu același lucru: că mă simt uneori un impostor?" Tot de astfel de impostori să avem parte!

Vedem împreună și caseta dialogului cu Nyssen asupra Berberovei. G. în plin entuziasm se întreabă de ce n-aș lua direcția emisiunilor culturale la... Televiziunea Română. Îi promit că de îndată ce devine el președintele Televiziunii mă și reped chiar dacă, pînă atunci, tot așteptînd, ajung la vîrsta Berberovei de pe vremea cînd a descoperit-o Nyssen (83-85 de ani).

După plecarea lui Gabriel, citesc cîteva pagini din *Zbor în bătaia săgeții*, carte anexată spre lectură de V. și pe care n-o voi putea lua cu mine la mare. Are dreptate Dan C. în *22*: de la setea enciclopedistă a lui Mircea Eliade nu se mai ivise în literele noastre o astfel de febră declarată a cunoașterii.

Am primit și scrisoare de la Gabriela Omăt. Nu mai știe cum să se scuze de întîrzierile cu *Agenda* lovinesciană, din pricina unei boli ce l-ar fi răvășit acum cîteva luni pe Alexandru George. Îi voi telefona Gabrielei Omăt: lucrează biata de ea de stinge și mai trebuie să se și scuze. O voi liniști. E. Lovinescu poate să aștepte, e de mult în eternitate. Eu, care aș vrea totuși să mai fiu în viață pînă se publică totul, mai puțin.

De atîta căldură, am răcit, fac febră (mică) şi... am palpitaţii. Tot atîtea motive „obiective“ ce mă fac să regret viitoarea mea plecare, luni, la Saint-Tropez, spre a nu mai pomeni de cele „subiective“ şi de totdeauna: iar îl las singur pe V., care nu suportă „natura“.

Nici o originalitate: înaintea fiecărei plecări mă jelesc la fel.

Sîmbătă 29 iulie

A venit şi rîndul lui Cioran. *Di granda*. Nu o pagină ca la moarte, ci două, în *Le Monde* de ieri (28 iulie), pentru a „trata“ cu toată seriozitatea urmele în opera lui ale nebuniei legionare din tinereţe. Ale antisemitismului său. Rolurile sînt distribuite — presupun — abil (regia lui Reichmann ne fusese anunţată de vreo săptămînă-două de Tacou, dar nu-i prevedeam proporţiile). Deci un pînă acum necunoscut „specialist“ în literatura română, pregătind o teză de doctorat asupra *Schimbării la faţă*..., pe numele lui Pierre-Yves Boisseau, face, cum se petrecuse şi în cazul Eliade, procesul întregii opere a lui Cioran pecetluite de culpa tinereţii şi impregnate în totalitatea ei de antisemitism, teză ridicolă, şi de rea-credinţă. Dar necesară pentru autorii campaniei în curs. Utilă şi lui Reichmann spre a se prezenta de data asta ca apărător al lui Cioran (conversiunea sa la filosemitism ar fi sinceră) şi a se întreba, cu cea mai desăvîrşită rea-credinţă, de ce a fost nevoie să se aştepte moartea lui C. pentru a se dezvălui textele catastrofale (pe care el însuşi le-a adus — şi impus? — la *Le Monde*). De bună-credinţă este François Fejtö, care nu se ocupă decît într-un paragraf de nebunia *Schimbării*... şi nu uită să remarce că asupra propriului său popor Cioran n-a avut sentinţe mai blînde. Totul este — fireşte — completat şi de un „encadré“ asupra călătoriei lui Cioran în 1941 în România, aşa cum o dezvăluie Zigu Ornea în cartea sa consacrată extremei drepte a anilor ’30. Bietul Cioran care credea că va scăpa de orice rememorare a trecutului prin publicarea trunchiată a primelor cărţi din România, şi mai ales prin articolul ditirambic asupra evreilor, „Un peuple de solitaires“, apărut în Franţa prin anii ’50. Nu-şi închipuia că se va aştepta căderea comunismului pentru a se face nu procesul totalitarismului roşu ce-a domnit o jumătate de secol în jumătate din Europa, ci acela al fascismului ce nu s-a

aflat la putere cu Garda de Fier decît vreo patru luni, în 1940. Evident nu i s-ar fi întîmplat nimic dacă ar fi negat, oricît de violent, doar pe Dumnezeu, pe sfinți, pe români. Sau alte seminții. Chiar și pe armeni, suferind și ei de pe urma unui genocid.

Nu înseamnă în nici un fel că nu găsesc penibile frazele incriminate din *Schimbarea la față*.... Dar *trop c'est trop*. Și nu poți să te desprinzi, în campania anti-Eliade și anti-Cioran, de impresia că astfel se încearcă a se acoperi complicitățile intelectuale cu ideologia comunistă și a se evita un Nürnberg al comunismului.

Altele, pentru a evita monotonia indignării:

— V. ține neapărat să nu dau uitării o penibilă „Scrisoare deschisă" a unei și mai penibile persoane: Ioana Postelnicu. Scrisoarea deschisă e adresată președintelui Uniunii pentru a se plînge că, în loc de marile premii pe care le merita pentru vasta-i operă (în „operă" trebuie puse în prim-plan și articolele ei din *Scînteia*, preamărindu-i pe Ceaușești!), n-a primit de la Uniune decît un plic cu 100 000 lei! Se plînge nu numai de neîncununarea unei „opere" de două ori premiate de Academia Română, ci și de faptul că n-a fost „aniversată" la 85 de ani. Voia buchete de flori, cum i-a trimis Laurențiu Fulga la 64 de ani „un buchet cu 64 de trandafiri superbi într-un coș nu mai puțin superb". Atunci, cu propriile-i cuvinte, i-a „săltat inima de bucurie". Pe cînd acum... Nu-i mai rămîne să spere decît la buchetul pe care, într-un elan necrologic și floral, Uniunea va fi obligată să-l depună pe mormîntul ei la Bellu „în parcela rezervată scriitorilor". Măcar în moarte să poată dobîndi locul rîvnit, în „parcela", dacă nu în „istoria" literaturii. Cînd mă gîndesc că tata a lansat-o în ciuda lipsei ei de talent, cînd îmi aduc aminte la ce intrigi s-a dedat după moartea lui, îmi vine mai curînd s-o uit decît s-o pomenesc. Dacă n-ar fi insistat V. — nu-i iartă pogoanele de laudă abjectă adusă lui Ceaușescu — n-aș mai fi murdărit hîrtia cu numele ei. „Scrisoarea" este, firește, publicată în *Literatorul* (nr. 21/1995).

— Ioana Bernard ne trimite cartea alcătuită de ea în cinstea lui Noël, intitulată *Directorul postului nostru de Radio*. După ce a plimbat-o pe la nu știu cîte edituri, a apărut la una total necunoscută (nouă, cel puțin): Retromond, de la București. Omul acesta care ar merita să-i poarte numele o stradă din Capitală — și încă

centrală! — este azi complet uitat... Sîntem, foarte probabil, un neam pentru care nu face să te sacrifici. Uituci din vocație. Citisem textul Ioanei, ca şi intervențiile celorlalți (cel mai remarcabil, în afară de V., este Dorin Tudoran, alt mare nedreptățit). Nu-mi mai aminteam însă decît vag de scena totuşi demnă de reținut, de la paginile 44-45, în care Ivasiuc, încercînd cu disperare să obțină de la Noël promisiune că nu ne va mai lăsa pe V. şi pe mine să-l criticăm deoarece verdictele date de noi pot distruge reputația şi chiar viața unui scriitor într-atîta sînt ascultate de toată lumea literară, nu ajunge decît să-l convingă de contrariul. „Noël — scrie Ioana, a rămas cu confirmarea impactului pe care-l aveau aprecierile făcute de Monica şi Virgil; ele au contat atît de mult, încît un scriitor român putea să spună: de la microfonul Europei Libere, ei mă pot face om sau mă pot distruge [...] Şi oare ce altceva demonstrează mesajul pe care i l-a transmis la un moment dat Aurel Baranga, despre care Monica şi Virgil nu mai pomeniseră o vreme nimic în emisiunile lor: «Să mă înjure, să spună orice, dar să se vorbească de mine la Europa Liberă.»" Iar la pagina 46 scena în care răspunzînd lui Breban, ce pretindea că „Goma n-are talent", Noël îşi pierde cumpătul şi țipă la el, restabilind cu violență adevărul: „Nu v-ați solidarizat cu el nu pentru că-i lipseşte prestigiul, ci din laşitate."

— Am telefonat Gabrielei Omăt s-o liniştesc şi i-am scris Ilenei Vrancea. Nu voi mai avea probabil timp, înainte de plecare, să-i răspund lui Mircea Fotino (se plînge de soarta Societății Academice Române din America, ajunsă, prin dna Manea, în plin colaboraționism iliescian). Nici lui Dragomir Costineanu, care-mi cere traducerea textului de prezentare a optzeciştilor din cadrul unei şedințe cu ei, la Sorbona, pentru un colocviu din 1991. Optzecişti şi mai puțini optzecişti, alături de Cărtărescu aflîndu-se atunci şi Ileana Mălăncioiu. Sorbona — Paris III, adică Centrul de la Censier publică acum în volum intervențiile. Să le publice şi fără mine.

Duminică 20 august

M-am întors de la St. Tropez în seara zilei de 16 august şi pînă azi mi-am pierdut tot timpul cu canicula, ziarele şi scrisorile: George Munteanu (oare el sau vreun alt Munteanu — sînt cam mulți

în literele noastre — se ilustrase nu de mult întocmind o aparență de partid pro-iliescian?) ne invită, în septembrie, la un colocviu asupra Bucovinei. Fireşte am refuzat, nu din pricina Bucovinei, ci a anexării posibile de către regim a acestei „inițiative" aparent generoase; D.St. Rădulescu îmi trimite *Dicționarul* personajelor din romanele lui Rebreanu (fiind vechi sburătorist, cum îmi aminteşte într-o dedicație tremurîndă — să tot aibă spre 90 de ani — e primul căruia îi răspund); Gh. Izbăşescu cu un număr din *Zburătorul* pe care-l scoate cu mari sacrificii de timp şi bani la... Oneşti (e inclusă şi o cronică de Emil Budău despre nu mai ştiu care volum din *Unde scurte*), alt refuz: voia ca Virgil şi cu mine să scriem despre Cioran; Monica Spiridon: spera, ca în fiecare an, să ne vadă la toamnă la Bucureşti. Iar Marta Petreu cerea îngăduința să publice o scrisoare a mea către Radu Stanca din 1947, Ion Vartic dorind şi el o autorizație de la V. pentru un schimb de scrisori cu Busuioceanu. Cu cîteva îndreptări de erori de transcriere (şi una chiar de acord gramatical în ceea ce mă priveşte — şi atunci, ca şi azi, nu-mi reciteam scrisorile) fireşte acceptăm. Scrisoarea către Radu Stanca e surprinzătoare prin naivitatea politică: înainte de plecarea la Paris, făceam planuri cum să-şi monteze el piesele la Bucureşti (îi recomandam chiar pe Sabine Thomas şi pe Gabi Bossie pentru unele roluri), şi cum să pun eu în scenă (probabil la întoarcere, după ce Occidentul va fi dat grabnic afară Armata Roşie) cele două *Faust*-uri ale lui Goethe.

Dar să trecem.

Ce-a fost la St. Tropez? Era să scriu: ca de obicei. Nu cu totul. Mai puțin cald ca în anii precedenți, iar kilometrul meu de înot de data trecută s-a rezumat la vreo 700-800 de metri din cauza palpitațiilor a căror umbră mă tot urmăreşte de la Brides. Încolo la fel: trei zile cu *les enfants*: Anne Christine, Frédéric, Simon şi Jeanne, restul doar cu Lucie. Plajă deloc, înot menționat mai sus, dejunul la restaurantul de pe plajă, mai înainte telefonul cotidian lui V., acasă, siesta lungă cu aparențe paradiziace (ferestrele larg deschise asupra unei grădini scăldate în soare). Şi, în *chaise-longue* afară, apoi în cameră, lectură cam de pe la 5-6 pînă la 2 dimineața. Curgeau paginile cu sutele. Într-un asemenea ritm, evident că cele 1 000 şi ceva de pagini din *Saga moscovită* (în traducerea de

la Gallimard) a lui Vassili Axionov cu care credeam că-mi voi umple cele două săptămîni de vacanță au fost „înghițite" în mai puțin de una. Cu atît mai mult, cu cît această încercare de a reedita, pe fundal de Gulag și Magadan, *Război și pace* răspundea unei mai vechi așteptări: ca literatura să poată răscumpăra în Est suferințele unor „obidiți și umiliți" sortiți, în principiu, să rămînă zidiți în Ministerul Adevărului. O astfel de așteptare nu va fi fost doar a mea din moment ce, în Uniunea Sovietică, unde nu mai au trecere cărțile disidenților (nici Soljenițîn nu s-ar mai vinde), cartea lui Axionov s-a epuizat într-un timp record și au și început să circule — ca pe vremea Samizdatului — copii dactilografiate (o aflu dintr-o notiță publicată în *România literară*). Axionov revine spre narațiunea de tip tolstoian cu unele precauții „moderniste": intervenții directe ale autorului discutîndu-și — o singură dată — raporturile cu personajele sale sau, foarte puțin izbutit, mici capitole intermediare unde, în metempsihoze umoristice și puțin infantile, personajele istorice, începînd cu Lenin, își trăiesc o a doua existență animalieră. De fapt, dacă aceste capitolașe ar fi pur și simplu suprimate, cartea ar cîștiga în substanță epică și n-ar fi mai puțin modernă. Timbrul lui Axionov, și nu cîteva procedee circumstanțiale, îi asigură contemporaneitatea. Nu am citit cu atîta pasiune nici romanele lui Soljenițîn (făcînd excepție *O zi din viața lui Ivan Denisovici* și, firește, *Arhipelagul Gulag* — care nici nu e un roman.) Cu atît mai puțin, *Viață și destin* de Vassili Grossman, căruia nu doar Furet îi acordă un loc nemeritat, tipul lui de narațiune aparținînd mai curînd unui realism socialist inversat. În plus, scriind în Statele Unite (unde este stabilit din 1980) și după implozia comunismului, Axionov nu mai e obligat să se slujească de jumătățile de adevăr, de prudențele partinice, ca maică-sa, Evghenia Ghinzburg, lîngă care Vassili a și trăit la Magadan. Mi-aduc aminte cît de inadmisibil mi s-a părut în prima ei carte, *Le Vertige*, faptul că, arestată fiind, nu acuza regimul în bloc, ci doar nedreptatea făcută ei. Am și scris-o. Poate că nu era de fapt prudență, ci credință. Era profesoară de marxism-leninism la Universitatea din Kazan și n-ar fi absurd s-o căutăm — și s-o găsim — în cîteva din personajele acestei saga, tratate de autor cu o tandră ironie, personaje ce-și păstrează ochelarii ideologiei chiar atunci cînd sînt

confruntate cu realitatea lagărelor. În orice caz, la Axionov a dispărut orice autocenzură. Citindu-l, cu încîntarea pomenită, mă întrebam cînd oare vor ajunge scriitorii români să se dezbare de certitudinea stranie că descrierea unei dureri de dinți (mă gîndesc la ultimul roman al lui Gheorghe Crăciun) e mai postmodernă și mai estetică decît o arestare, o tortură, o închisoare. Gheorghe Crăciun ne asigura în recenta lui antologie optzecistă că viitorul literaturii române stă în textualism, nevrînd să facă față adevărului abrupt: literatura va reînvia numai recuperînd ceea ce a fost tăcut și interzis în ultima jumătate de veac. Esteții noștri subțiri strîmbă din nas, n-au asimilat încă nici singura încercare de frescă a suferinței românești, *Noaptea de Sînziene* a lui Mircea Eliade. O tratează cu un ușor dispreț. Unii pot reacționa ca Daniel Bănulescu (fără legătură cu Ștefan), cu o carte al cărei titlu grăiește de la sine, *Te pup în fund, conducător iubit*, mimînd vulgaritatea derizorie din *Groapa* lui Eugen Barbu. Cu mai mult talent, dar neevitînd, în ciuda fluxului verbal mereu inventiv, o anumită monotonie argotică. Ca și pentru romanul lui Radu Aldulescu, *Amantul Colivăresei*, mi-e teamă că ceea ce rețin „contestatarii" perpetuării unui textualism extenuat nu este decît un mizerabilism înecăcios ca glodul... Atît rămîne pentru ei din trauma suferită de mai multe generații: mahalagizarea societății. E drept că Aldulescu mizează (dar nu i-am citit încă romanul pînă la capăt) și pe un erotism proscris atîtea decenii, încît nu poate reizbucni altfel decît sub forme violente. Nu pretind că astfel de reacții față de rafinamentele de laborator anemiate ale predecesorilor direcți nu sînt demne de semnalat, dar, din păcate, nu văd azi nici un scriitor român vrînd (și la urma urmei fiind în stare) să imite demersul lui Axionov. Și cum presupun că e singurul purtător de sens pentru o literatură tot atît de bolnavă ca și oamenii ce-au scris-o, dezolarea mea nu e doar de ordin estetic. Dar cum mă văd sistematic acuzată că singurele mele criterii sînt etice și politice, de ce să mă mai ascund?

Luni 21 august

Lecturile mele de la St. Tropez își vor mai aștepta consemnarea, deoarece azi am revenit de la cutia poștală cu o nouă recoltă.

Cel mai neașteptat și mai emoționant: în *România literară* (nr. 31 din 9-15 aug.) editorialul lui Manolescu intitulat *La Aniversară* e consacrat celor 75 de ani ai lui V. Nu știu de cînd, cu atîta sinceritate, Niki a început real să ne iubească. E foarte bine că-l ia pe V. ca exemplu „de curaj și de onestitate", e foarte frumos cînd, referindu-se la faptul că V. „știe pe de rost toată muzica lumii", găsește că „manierele (lui) sînt muzicale" iar „omul are, dacă mi-e îngăduită comparația, forma perfectă a unei sonate". Dar e infinit mai mișcător cînd îi scapă, privindu-ne pe amîndoi, exclamații de acest fel: „Și îi voi iubi toată viața." Pînă și V., atît de avar cu exprimarea sentimentelor, e mișcat.

N-am descoperit articolul decît după ce ne-am mirat că Simuț a trimis o telegramă, iar Bedros Horasangian o felicitare. O scrisoare a lui Alexandru Niculescu ne-a dus spre sursă, indicîndu-ne omagiul din ziar.

La curierul pe care-l speram încheiat va mai trebui să adaug un răspuns nu prea tardiv lui Daniel Bănulescu, care ne trimite alături de cartea lui de proză (tocmai o pomeneam ieri) alta de poezie cu un titlu voit scandalos, ca și primul, *Te voi iubi pîn-la sfîrșitul patului*. Însoțit de o scrisoare teribilistă la care nu se poate răspunde decît cu umor — și nu prea dispun în clipa de față.

De la Marcel Petrișor, ce-și datează dedicația din... Paris, volumul 2 din *Memoriile* lui din închisoare, *Secretul fortului 13*. Sînt nerăbdătoare să-l citesc și pentru a vedea dacă mi-a urmat sfatul din cronica asupra primului tom, de a nu pune nume fictive pe personajele, victime de la Pitești, cu care se regăsește în celulă. (Așa îl camuflase în primul tom pe părintele Calciu.)

Cînd eram în plină lectură a „recoltei", un telefon de la Brașov (V. mă înștiințase că va veni, el vorbise cu Gogea și-i dăduse autorizația cerută de a prelua pentru o emisiune culturală la un nou post de radio brașovean titlul de „Teze și Antiteze"). De data asta vrea o declarație pe care rapid și de comun acord o înlocuim cu un scurt interviu. Ce n-am face pentru acest păgubos al cinstei care este Gogea!

Să nu mă întorc încă spre St. Tropez, și să intercalez cîte ceva din ce mă aștepta la Paris, la întoarcere.

În noul atentat — foarte probabil islamist — de acum două zile din place de l'Etoile n-am fost implicată decît în calitate de privitor la televiziune. Intrăm într-o nouă fază teroristă, poate mai lungă decît cea din anii '80 deoarece integriştii se află acum pe teritoriul francez sau nu au de traversat decît... Mediterana.

Telefon cu Patapievici, a cărui carte sosită în ajunul plecării n-am putut s-o iau cu mine, a confiscat-o imediat V. (*Zbor în bătaia săgeții*). Aşa cum prevedea P. în ultima lui scrisoare, a început o minicampanie împotrivă-i. Succesul a fost prea fulgerător pentru a nu provoca invidii. Şi provoacă. Un lung articol al lui Dan Stanca, în *Cotidianul*. Mai de mirare, deoarece nu provine de la un „guénonist" ca D.S.: Ştefan Borbély, făcînd în *Apostrof* din cazul „căpitanului Soare" o „manevră a opoziției", din Patapievici un fals gînditor lipsit de orice idee originală, şi neuitînd să-i atace şi pe principalii săi susținători, V. şi Liiceanu. O notă de umor cînd, referindu-se la prefața lui V., scrie că ea „atinge incandescențe de cronică biblică". Cu toate că, în acest timp, se revarsă mai departe şi valul admirativ (mese rotunde şi articole în *22*, un număr aproape întreg în *L.A.I.*, apărare în *România literară*), îl găsim la telefon pe P. pentru prima oară posomorît. Se apără, e doar preocupat de prefața pe care trebuie s-o scrie pentru o carte a lui Culianu, dar ni se pare, şi lui V., şi mie, că valul acesta de ură nu-l lasă indiferent.

Ieri, convorbire cu Gabriel, întors la Heidelberg din periplul său german. Începem o discuție fioroasă asupra romanului lansat de el ca fiind „aproape o capodoperă", *Patimile Sfîntului Tommaso d'Aquino*, de un fost autor de science-fiction, Alex Mihai Stoenescu. L-am citit, cu o iritare irepresibilă la Saint-Tropez. Se pare, îmi spunea G., amuzat, că aceeaşi reacție a avut-o şi Pleşu, comparînd această „făcătură" cu *Groapa* lui E. Barbu. Acumulări de erotisme şi scatologie pentru a face din Sfîntul Toma o figură a puterii absolute, premergătoare a comunismului. Într-o singură frază autorul îşi dezvăluie aşa-zisul fir conducător în acest labirint haotic: Sf. Toma ar fi vrut, prin crimele şi nelegiurile la care se dedă, să creeze, ducînd pînă la capăt raționalismul aristotelician, comunismul chiar pe vremea lui. Din păcate, a trebuit aşteptat sfîrşitul secolului XX care-şi trimite în discursul lui Toma semnale lingvistice hodoronc-tronc: gen „telefon", „lift" şi alte aiureli. Ceea

ce predomină este lipsa oricărei construcții și oricărui sens. Cartea asta este de fapt un *n'importe quoi*, acumulînd limbajul bogat cu toate trivialitățile posibile. Nu de „bogăție" se poate vorbi, ci de suprasaturație. Deși atacat pe terenul admirațiilor sale, pe care noi le găsim exagerate (Pleșu = Montaigne, Patapievici = Kierkegaard), G. nu se apară, ci parcă se bucură, o dată cu noi, de gafele la care îl expun entuziasmele sale precipitate. Și replică: „Acum nu mai lipsește decît... Pascal. Lasă că mă voi ocupa și de el."

Iar întrerup *flash-back*-ul. Grég ne-a trimis un pachet pentru aniversarea lui V. : o copie după o emisiune Dracula, desene ale fetițelor Laurei pentru V., semnate Marie-Sophie și Myriam, și două pagini din revista basarabeană *Contrafort* cu „amintiri din copilărie" ale Irinei Eliade. L-am chemat deci spre seară, spre a afla că Odile e pe moarte în spital.

Alt telefon: Gabi Ionescu. De abia azi au primit la Radio France Internationale un număr mai vechi (din iulie, cred) al Suplimentului literar *Adevărul* cu un incredibil „dosar-document Goma". Fie inventat, fie transcris cu limba de lemn și de imbecilitate proprie securiștilor la anchetele din 1977, cînd l-au închis pe Goma a doua oară. Figurăm cu toții în „document": și *numita* M.L., și V.I., și Țepeneag Dumitru, și Ionescu Gabriela, și Cristovici *Ștefan* (sic), și Mămăligă (legionar notoriu), și Cușa (legionar și mai notoriu) plus alte aiureli. O sfătuiesc pe Gabi să-l cheme pe Goma. Poate că nu știe. Știa, se amuză și nu vrea să răspundă. Gabi uită să-l întrebe ce crede: „documentul" a fost fabricat după interogatoriile de la anchete sau a fost ticluit doar din dosarele noastre ale „tutulor". În fond, are dreptate Goma: de ce să „intre în vorbă" cu „ei" care au rămas aceiași ca procedee și funcții? Cînd te gîndești că *Adevărul* se străduia să-și creeze imaginea unui cotidian dacă nu total dezangajat de Putere, cel puțin mai serios. Și acum își dă pe față arama de *Românie Mare*. S-au speriat băieții — și mai puțin băieți — de declarațiile lui Goma (ultimele mai serioase) și temîndu-se să nu intre în cursa la președinție de-a binelea, au ales, pentru destabilizarea lui, singurele arme pe care știu să le mînuiască. Că sînt prea vizibile și ruginite, nu le pasă, masele li se par destul de pleoștite pentru a înghiți orice. Pînă acum n-au fost lesne de manipulat cu metodele vechi, oricît de uzate ar fi fost ele?

Probabil că nimeni n-a disprețuit acest popor mai mult decît foștii comuniști transformați în patrioți de răcnet și paradă. Nu există limită pentru rușine azi în România.

Ieri am vorbit și cu soția lui Ioanid: ne-au trimis o casetă cu *Memorialul durerii*, episoadele 41 și 42, primul despre rezistența din munți în Bucovina, remarcabil; al doilea consacrat Închisorii de la Sighet și celui de-al treilea colocviu organizat acolo de Ana Blandiana, extrem de instructiv în ciuda cîtorva discursuri prea bombastice. La proiectul ei de *Memorial*, A.B. a avut inteligența de a asocia Consiliul Europei. Lungă convorbire apoi cu Maria Brătianu, care era în film (și la colocviu): a făcut o filială la Paris și i-am cerut numărul de cont bancar, spre a le trimite și noi un cec. Mi-a dezvăluit dedesubturile colocviului, preoții ortodocși și uniți care n-au vrut să slujească împreună la aceeași troiță de lîngă o închisoare unde au suferit împreună preoți de toate confesiunile. Apoi eforturile regimului de a le pune bețe-n roate. Era prezent și Ciuceanu, „deținutul oficial“ al Cotrocenilor, cu versiunile puterii: că Sighetul prea era la capăt de țară, de ce nu Aiud unde s-a și murit mai mult? Și de ce această „internaționalizare“? De ce să ne „vindem morții Consiliului Europei“?

S-a făcut tîrziu. Restul, pe mîine-poimîine.

Marți 22 august

A murit Odile. Noaptea, în somn. Grég tot atît de dezorientat și năucit azi, pe cît era ieri de calm și rațional acceptînd inevitabilul. Mi-a spus la telefon că nici nu știe ce să facă. Îi vine să se îmbete. Dar nu e genul lui.

Să trec la fapte diverse și restanțe. Pot face altceva?

A reapărut fosta asistentă a lui Pierre Emmanuel: Roselyne Chenu. După vreo 20 de ani. Cu o scrisoare indescifrabilă și mai multe telefoane. Și-a regăsit Jurnalul unei călătorii în România prin 1975 și ar vrea să-l publice în țară, unde se va duce din nou în septembrie. Contează pe Doinaș — căruia de altminteri i l-a trimis — dar ține să-l citim și noi, și s-o sfătuim. O vom vedea în septembrie.

Din ziare:

— Un editorial al lui Manolescu în *România literară* (nr. 30), „Recviem pentru comunism“, e singurul semn de indignare în

presă față de un fapt inadmisibil. Pentru Festivalul Anual Internațional organizat de *Theatrum Mundi* la București, o doamnă, Gabriela Sîrbu, directoare artistică la BIFEST '95, a selectat din Statele Unite spectacolul unei tinere companii de balet, care, sub titlul de mai sus, reprezenta o apologie a comunismului. Toate celelalte țări din Estul postcomunist l-au refuzat, la noi s-a lăfăit în luna iunie, fără ca oamenii de teatru și de ținută să protesteze cerînd cel puțin demisia acestei iresponsabile. În acest timp, în *22*, Gabriel Andreescu spumegă împotriva unui articol din presa americană semnat de un psihiatru împotriva homosexualității, calificînd traducerea lui de către Fundația Anastasia și publicarea în *România liberă* drept o crimă de *lèse*-toleranță. Sîntem o țară fără criterii. Le-au pierdut pînă și rarii noștri foști disidenți. Detaliile asupra acestui spectacol sacrilegiu, tot în *Rom. lit.*, același număr, într-un articol semnat de Liana Tugearu: „Marea Sfidare sau comunismul made in America". Românii au fost deci poftiți să jelească dispariția tiraniei la care au fost supuși. Să-și plîngă stăpînii de ieri și să-și deplîngă bruma de libertate dobîndită prin năruirea totalitarismului...

— S-a încheiat și serialul meu cu cartea lui Furet, în *22*. Din cinci capitole trimise s-au făcut nouă. În afară de un mesaj al lui Mihăieș, transmis prin Ilea, nimeni nu pare a fi reacționat la tezele nu doar originale, dar și convenindu-ne pentru o mai exactă situare a comunismului. Cînd mă gîndesc că am făcut acest rezumat fastidios doar pentru a da argumente celor ce n-au renunțat încă la o condamnare a comunismului!

— Dimisianu semnează în *22* singura lui cronică mai îndrăzneață. Deși foarte politicos, cum îi este firea, îl atacă pe Zigu Ornea pentru studiul său asupra extremei drepte românești din anii '30, mai precis pentru patima cu care îi învinovățește pe Eliade, Cioran, Noica.

— V. furios că Derrida, care n-a găsit niciodată de cuviință să se ridice împotriva crimelor din Gulag și a transcris la modul ironic propria sa experiență carcerală în Cehoslovacia (a fost închis o zi acolo, în condiții de „lux", pentru că dusese cîteva cărți mai mult sau mai puțin interzise disidenților), și-a regăsit acum toată gravitatea pentru a înfiera condamnarea la moarte a unui negru

din Statele Unite, Mumia Abu Jamal (*Le Monde*, 9 aug.). Spre deosebire de V. a cărui capacitate de indignare este intactă, eu mă străduiesc să nu mai iau act de demisiile intelectuale din Occident. Altfel m-aş menţine într-o continuă stare de fierbere. Mi-aduc aminte de uimirea cu care Liiceanu, asistînd la un curs al lui Derrida, l-a ascultat cum povestea cu umor studenţilor experienţa sa din Cehoslovacia (L. i-a şi trimis o scrisoare deschisă pe această temă) şi-mi spun că nu-i mai rămîne lui Derrida decît să-l „deconstruiască" şi pe Marx, asigurîndu-i astfel prestigii ce-i sînt acum refuzate de o bună parte dintre cercetători. A cîta oară să mai constat că bolile ideologice sînt mai tenace decît cele fizice? Nici nu citesc pînă la capăt rechizitoriul antiamerican al lui Derrida.

În sfîrşit, întorcîndu-mă o ultimă oară spre St. Tropez, să nu uit că acolo, anul acesta, am citit primele romane pur poliţiste din viaţa mea. Înghiţisesem pe Axionov, făcusem o indigestie estetică ingerînd conştiincios pe *Tommaso d'Aquino* şi nu găsisem nimic ispititor în librăriile locale. Avea în schimb Lucie două romane de Mary Higgins Clark (*Ce que vivent les roses* şi *Remember*) şi un altul de Robert Buchard (*Meurtre à Missoula*). Mi-am umplut astfel ultimele seri de lectură şi mi-am dat dreptate: n-aveau nimic de-a face cu literatura, ci doar cu aparenţele ei convenţionale. Pot vedea filme poliţiste, fără remuşcări estetice, mi-e imposibil, în schimb, să nu mă simt vinovată citind astfel de texte. Trebuia făcută şi experienţa asta.

Închei cu două note scrise sub soarele tropezian şi regăsite pe filele unui carnet. Prima ar putea constitui fraza iniţială din cartea pe care aş vrea cel mai mult s-o scriu şi nu voi reuşi niciodată: *Cartea Mamei*.

„Cum să mă întorc într-o ţară pe drumurile sau cîmpiile căreia, la orice floare sau iarbă mai semeaţă, mi-aş putea spune că a crescut din groapa comună unde a fost aruncat cadavrul anonimizat al mamei mele? «Le don de vivre est passé dans les fleurs»*, scria Valéry. Aici însă, rădăcinile nu s-ar fi hrănit din harul unei existenţe, ci din batjocorirea ei. Cum să mă mai întorc în ţara unde mama mea a murit în închisoare?"

---

* „Darul vieţii a trecut în flori" (*n.ed.*).

Nu ştiu de ce privind cerul deasupra Mediteranei mi-a revenit cel de la Voroneţ.

„Albastru, blînd, limpede, cerul de la Voroneţ îţi dezvăluie că oamenii sînt buni ca mucenicii. Sau au fost. Sau vor fi. Un albastru mai apăsat şi vor deveni. Strădania ar fi însă prea mare. Cerul de la Voroneţ e delăsător. Ca Ortodoxia."

Miercuri 23 august

Gata să mă sperii: cînd îi telefonez azi lui Greg, mă anunţă — ca o noutate — c-a murit Odile: a uitat convorbirile noastre de ieri. Să sperăm că nu e decît o sechelă a şocului suferit.

Trezită azi de un coşmar: o visam pe mama victimă a unui atac cerebral, ghemuită pe un pat de hotel cu mine lîngă ea, neştiind ce să fac. Parcă, după peste 30 de ani, o pierdeam din nou...

Aseară, la noi (cu cină la restaurantul italian), Anca cu Tache Papaconstantin. Anca ne aduce, în afară de daruri mai clasice, şi o revistă redactată de o rudă a ei din Australia, *Timpul*, în care găsesc inserat un anunţ ce merită să treacă la posteritate. Spre a încheia pe o notă mai puţin sinistră, îl reproduc: „Angajez secretară. Pentru *traduceri şi însoţitor deplasări*. Vîrsta 35-45 de ani, *fără obligaţii*. Poziţia începe de la 18 ianuarie 1995."

Din *Timpul*, apărut la Melbourne în decembrie 1994.

Joi 24 august

Ştirile negre curg, fără pauză. Azi, la prînz, telefonează Savu: i-a murit soţia, Lia. O ştiam epuizată de chimioterapie. Epuizată, dar bravă, continuînd să ducă o viaţă normală, mergînd la cursurile ei la Universitate cînd nu mai era decît o umbră, neplîngîndu-se niciodată. Gabriel, cînd o văzuse în iunie, fusese speriat de înfăţişarea ei. Însă Savu tocmai ne spusese săptămîna trecută, din Normandia unde plecaseră amîndoi în vacanţă, că ea se simte întremată. Aşa că ne aşteptam mai puţin ca oricînd la deznodămînt.

Incinerarea: luni, la Crematoriul de la Père Lachaise.

Îl chem la Heidelberg pe Gabriel. Dau de Carmen, sosită de două zile din ţară. Vin amîndoi la Paris pentru înmormîntare. Vorbesc îndelung cu Gabriel, căruia, deodată, pentru a-i curma lita-

nia că el e un om sfîrşit, îi mărturisesc ce şoc a fost pentru mine *Jurnalul de la Păltiniş*. Cînd mai adaug că e printre cele vreo zece texte ce mi-au stat cel mai aproape, se fîstîceşte, crede că glumesc, şi apoi mărturiseşte că e totuşi bucuros. E drept că nu i-am mai făcut niciodată declaraţii „literare" de acest fel, dar am ajuns, cu atîtea văluri de doliu fîlfîindu-mi în jur, ca într-o stare secundă. Pe Lia Savu n-am văzut-o prea deseori, totuşi parcă mi-a murit cineva apropiat, într-atîta eram seduşi V. şi cu mine de fineţea şi ţinuta ei.

La ieşirea din cernitele cimitire, dau de boli: telefonează Horia Bernea: trebuie să ne vedem dar numai după ce îşi va da verdictul cardiologul său de la Paris, dacă da sau nu, va trebui un nou examen al inimii atît de complicat, încît aduce a operaţie.

Încolo sîntem cu toţii bine sănătoşi.

Duminică 27 august

Au sosit ieri Carmen şi Gabriel. Ne-au telefonat pe cînd era la noi Horia Bernea a cărui fidelitate ne mişcă: nu vrea să ne caute şi să ne vadă acum mai puţin ca pe vremea cînd eram „utili". Ne-o şi spune pe tonul lui „bourru" inimitabil (doar G. îl imită *plus vrai que nature*). Lui V. i se pare înţelepţit. Nu mai face responsabil doar Occidentul de toate păcatele şi judecă extrem de nuanţat atît pe Pleşu, cît şi pe Sorin Dumitrescu. E drept că i s-a furat într-un magazin o vestă cu acte, bani etc., dar în schimb cardiologul francez care l-a ascultat l-a găsit aşa de bine cu inima (boala nu a mai evoluat), încît de bucurie au băut împreună patru sticle de vin ! Ne propune să fim membri fondatori la o nouă Fundaţie Tzigara-Samurcaş, menită să fişeze şi să numere toate bisericile din ţară. Nu refuzăm, bineînţeles, scepticismul nostru însă la ideea c-am putea găsi în „străinătate" sponsori care să finanţeze această operaţie de „recenzare" acţionează ca un duş rece. (Sau aşa îmi închipui.)

Seara, la restaurant, cu Carmen şi Gabriel. G. e obosit mort de condusul bietei sale „Dacii" pe autostrada de la Heidelberg pînă aici. Oboseala adăugîndu-se nefumatului (s-a oprit total), elanul lui vital pare redus la minimum. E brav, are, ca de obicei, umor, ne înţelegem tot ca de obicei, de minune, dar cele trei luni de Heidelberg nu par a-l fi repus cu totul pe picioare — a mai făcut

18 tensiune — şi mi-e cam teamă de reluarea lucrului la Humanitas. Va putea face faţă?

Ne aduce catalogul pe cinci ani al editurii şi, în sfîrşit apărut, studiul lui Niţescu despre proletcultism, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, o adevărată mină în care regăseşti citate compromiţătoare nu numai de la cine ştiai sau te aşteptai, dar şi de la impecabilii sau disidenţii viitorului. Din această listă unul dintre cei mai lamentabili iese Cornel Regman, ceea ce îmi confirmă distanţa pe care am simţit-o mereu faţă de el chiar şi în clipele cînd trăsătura noastră de unire era fiul său Ştefan (el însuşi sfîrşind prin a se purta lamentabil, e drept nu la capitolul ideologic, ci, mai simplu, al relaţiilor umane).

Din recolta ultimei „cutii poştale", adusă vineri de V.:

— O pagină în *Jurnalul literar* (nr. 21-24) semnată de Grigurcu: „Augustin Buzura sau omul de zăpadă" (execuţie capitală). Cum se zvoneşte în ţară (Carmen *dixit*) că Iliescu îi va lua Fundaţia lui Buzura pentru a i-o trece lui Păunescu, s-ar putea să-l revedem pe Gusti în postură de rezistent-martir. Cu atît mai binevenită este punerea la punct şi în acuzare a lui Grigurcu. Dar cîţi citesc *Jurnalul literar*?

— Ne-a trimis Gabi paginile din *Adevărul literar şi artistic* (23 iulie '95) cu „documentul Goma". Confirmarea presimţirii mele iniţiale, primul „document" din arhiva SRI Fond Y dosar nr. 65 596 e declaraţia de la anchetă (5 aprilie '77) redactată de maiorul Goran Gheorghe. Al doilea, din februarie '77, e turnătoria lui Ivasiuc. Al treilea conţine declaraţia luată lui Goma asupra drepturilor de autor încasate în străinătate. Al patrulea: nota, semnată de Ion Hobană, de excludere din Uniunea Scriitorilor, aprilie '77. Cărora le sînt adăugate, în cea mai bună tradiţie securistă, două scrisori de scuze, remuşcare şi penitenţă ale lui Goma către Ceauşescu, acelea probabil pe care s-au străduit să i le smulgă şi n-au reuşit. Totul sub titlul infam: *Adresez mulţumirile mele cele mai sincere domnului Nicolae Ceauşescu*. Nu cred că Goma ar fi trebuit să lase această infamie fără replică, tocmai pentru că este alcătuită din jumătăţi de adevăr (declaraţiile de la anchetă) şi din minciuni întregi şi sfruntate.

— Într-o nouă revistă a Fundației lui Buzura, *ARC*, de sub direcția lui Bălăiță, un articol al lui Paul Dimitriu, intitulat — culmea — „Sine ira et studio“ și reprezentînd un fel de culme a abjecției: contra „intransigenților din exil“, dar mai ales împotriva Pieței Universității și gudurîndu-se jalnic pe lîngă Buzura, Putere și elogiind pe cei care au acceptat, ca și el (P.D.), prima invitație în țară a lui Buzura la un congres de „exilați“. De pildă: Edgar Reichmann. P.D., devenit pe față în exil avocat al Ambasadei pentru vînătoarea de moșteniri și adoptarea de copii, e unul dintre exemplele cele mai desăvîrșite de *salaud* din cîte am văzut de-a lungul unei existențe atît de darnice în întîlniri cu specia în chestiune. Atît de dezgustător cazul, încît de peste o săptămînă nici nu reușesc să-l consemnez. Cînd mă gîndesc ce nătîng l-am apărat V. și cu mine cînd a sosit în exil cu reputația de „securist“ agățată ca o medalie pe piept. V. întru amintirea anilor în care P.D. rămăsese fidel Brătienilor și nu se alipise curentului colaboraționist al lui Guță Tătărăscu, dar eu în numele a ce? Din teama de a mă lăsa contaminată de „spionita“ înconjurătoare sau pur și simplu din prostie?

Marți 29 august

Ieri, incinerarea Liei Savu. La Crematoriul de la Père Lachaise. E prima incinerare pariziană la care asist, nu pot deci să-mi dau seama cît din ea aparține unui stil obișnuit, și cît voinței lui Andrei Savu. Amîndoi (și Savu, și Lia) fiind agnostici, lipsea un preot (în cazul lor un rabin) și o slujbă religioasă, pe care tata, în ciuda ateismului său mult mai afirmat, o ceruse (redusă la minimum) prin testament. Cum, respectînd stilul ei de discreție, A.S. ceruse să nu fie nici flori, nici discursuri, totul s-a redus la un „concert“ (pe discuri prost repercutate în sala ce nu era bine sonorizată) de vreo oră și jumătate, timpul necesar pentru arderea corpului. „Publicul“ nu se prea foia (cu toate că nu la un „concert“ venise), cu excepția lui Reichmann care tot șușotea în spatele nostru, vorbindu-i celui de alături despre restaurantele *trois étoiles*. Mie, care sînt pentru incinerare, această laicizare absolută nu-mi convine. Păstram în minte incinerarea tatei, ce mi-a rămas ca un model. Primele măsuri beethoveniene din *Simfonia a V-a* (loviturile de

destin alese de tata) rămîn indisociabile de ceremonia din Crematoriul de la București, pe care o revăd pînă în cele mai mici detalii. Pe Minulescu, surprins, de pildă, la ieșire, cu lacrimile curgîndu-i fără reținere. Tata (sicriul era deschis) dispărînd, în sunetele *Simfoniei*, spre adîncuri, încet și inexorabil: tragicul era prezent și sacralizat. Fac însă o greșeală comparînd. Eram atît de „angajată" (în Jurnalul din acel iulie 1943, nu scriam decît despre sinucidere, uitînd bineînțeles s-o trec și în faptă), încît incinerarea de atunci era natural să mi se pară paradigmatică.

Apoi ne-am dus (așa cum ne ceruse Savu cînd ne-am întîlnit, în ajun, cu fiul său, la cina pregătită de Carmen și Gabriel) pînă la o soră sau vară a lui, în Levallois, unde A.S. și-a reunit cîteva rude și prieteni. Printre aceștia din urmă, Gegs Rosetti, căruia, nu știu nici eu de ce, i-am vorbit cu căldură de Sandu Rosetti. Cum evocam cina de adio pe care mi-a oferit-o taică-său, la plecarea mea spre Franța, în septembrie 1947, într-un restaurant de la marginile Bucureștiului (mahalaua de lux), împreună cu Nina Cassian și Ion Barbu, Gegs ne spune că va ieși la Cartea Românească un volum cu cărțile poștale ilustrate trimise de Ion Barbu lui Sandu Rosetti, pline de entuziasm pentru diversele... bordeluri vizitate în Germania. Sper că nu numai asta...

Spre seară, venim acasă cu Carmen și Gabriel (înțepenit de un lumbago) și discutăm din nou pe larg despre cum va putea el să-și organizeze viața între Humanitas, facultate și creația personală. Între timp, Gabriel, schimbîndu-și părerea după care era mai bine să sosim în România la primăvară, prezența noastră nefiind neapărat necesară cînd apar cărțile, voia din nou să venim acum în septembrie la București, Iași și Cluj pentru „lansarea" volumelor. V. rămîne de stîncă și G. nu mai insistă.

Duminică 3 septembrie

Nu telefonul nu și-l plătise Goma, ci... chiria. Ne-a alertat Barbăneagră, acum două-trei zile: de data asta portăreii i-au dat pe cîteșitrei afară din casă și le-au confiscat tot ce aveau. Rămas doar cu cămașa pe el, Paul stă, pe cîteva zile, la Ioana Crăciunescu, iar Ana și Filip, fiecare pe unde a nimerit. Nu s-a mai găsit, de data asta, un Liiceanu să obțină, ca acum trei-patru ani, de la Ministe-

rul Culturii (insistînd pe lîngă Jack Lang) să i se plătească chiria neachitată sistematic (60 000 franci) şi deci nu va mai avea pe cine urî şi ataca Goma, aşa cum, inadmisbil de inelegant, a făcut-o cu Liiceanu. Deci Goma şi ai lui sînt în stradă. Barbă caută soluţii, greu, dacă nu imposibil, de găsit. Ne agităm cu toţii.

Doar Ţepeneag (căruia Alain îi traduce acum un roman din română în franceză — ca la începuturi) a rămas pe poziţiile lui de ură statornică. Ne-a trimis „documentul" publicat în *Adevărul*, cu un scurt comentariu în care-l laudă pe Ivasiuc că a văzut mai bine decît noi, în nota sa de informator al Securităţii, care e adevărata natură a lui Goma. Îi telefonez aseară să-l scutur — mai cu umor, mai fără. Găseşte slab marele articol de apărare publicat în *România literară* de László Alexandru (excelent) şi susţine că cele două Scrisori de scuze către Ceauşescu au fost într-adevăr scrise de Goma. Chiar dacă e aşa (Alain e sigur, i-ar fi spus-o Goma), i-au fost smulse pe cînd era drogat (după cum descrie în *Le tremblement des hommes*). În plus, înainte de arestarea din 1977, Goma îşi luase măsuri de precauţie, ne trimisese o scrisoare prin care recuza dinainte orice mărturisire ce i-ar fi smulsă prin bătaie, tortură etc. Am dat-o atunci şi în presa franceză, am arătat-o şi la manifestaţii. Evident că a citi astfel de texte lasă o proastă impresie şi că Goma ar trebui să răspundă la infamia cu „documentul" de la SRI, dar acum nu mai are nici computerul sau maşina de scris pe care să-şi bată textele (totul a fost băgat în lăzi depozitate într-o magazie şi nu poate recupera nimic înainte de a plăti nu ştiu ce sumă).

Îmi dau seama ce incapabili de ură sîntem V. şi cu mine. Ne e real milă de Goma, deşi ştim că nu mai putem face nimic pentru el şi că nici n-am mai întreprinde ceva pentru ca apoi să ne reproşeze c-am făcut-o nu *pentru*, ci *împotriva* lui. (Ca în *Jurnalul* roneotipat unde afirmă că l-am „lucrat" la directorii de la FE ca să nu poată avea şi el o leafă fixă.)

Altele: cum Grég nu mai răspundea la telefon, o chem pe Laura: G. a căzut de trei ori şi e la Dan spre a i se face analize: să nu mai aibă un atac ca cel de acum cîţiva ani. Ştirile proaste se ţin lanţ.

Aflăm azi, printr-o scrisoare din august de la Ion Pop, că V.V.M. (Victor Valeriu Martinescu) a murit în decembrie trecut. E omul cel mai prezent şi mai viu pe care l-am văzut în octombrie 1994

la Bucureşti. Ne-a uluit cînd am fost la el, prin nu mai ştiu care mahala bucureşteană. Îl chemăm pe Geo Dumitrescu: ne confirmă, apoi, pe Ion Pop care-i cerea lui V. referinţe biobibliografice suplimentare pentru o culegere din textele lui V.V.M. Nu mai e deci nici „marele contemporan". De fapt, cei mai mulţi dintre „contemporanii" noştri s-au cam dus.

A telefonat şi Adriana. Era aniversarea căsătoriei cu savantul ei atomist şi avea *cafard*. O admir pentru felul în care îşi suportă, cînd e lucidă, singurătatea.

Am terminat *Secretul fortului 13* de Marcel Petrişor. Aceeaşi greşeală ca în volumul precedent: transformarea mărturiei de neînlocuit — în roman. Bănuiesc că e doar pentru a nu-l numi pe Calciu (personaj central, botezat Gore). Toţi ceilalţi sînt cu numele lor adevărate. Această — să spunem — „delicateţe" sufletească e scump plătită: exact preţul cărţii care rămîne, fireşte, interesantă, dar nu mai poate reprezenta un document.

În rest? Occidentalii s-au decis, cu doi-trei ani întîrziere, să-i bombardeze pe sîrbi (trăseseră iar cu obuzele, provocînd un nou măcel la Sarajevo), deveniţi deodată, în frunte cu principalul responsabil, Miloşevici, mai maleabili. Cum să speri că Occidentul îşi va duce pînă la capăt determinarea?

Şi încă ceva. S-a făcut brusc un frig de toamnă tîrzie. Anotimpul — şi nu numai — se... radicalizează.

Miercuri 6 septembrie

Era ora 5 şi ceva. Acum a plecat Dana Diminescu, revenită la Paris să-şi treacă teza de doctorat despre cea mai ciudată dintre emigraţiile clandestine: ţărani din Ţara Oaşului, „stabiliţi" la Défense şi care îşi fac bani luînd în mîini distribuţia unui ziar SDF (*sans domicile fixe*). N-au acte, ci numai o adeverinţă de la Oficiul Refugiaţilor că au depus cerere de azil politic. Nici gînd de altminteri să-l ceară cu adevărat. Cum însă răspunsul — pe drept cuvînt negativ — nu vine înainte de 6 luni, un an, între timp îşi fac bani aici, se întorc în sat, în Maramureş, mai construiesc un etaj la casele lor, apoi se deplasează din nou la Paris, unde o iau de la capăt. Cum sînt gospodari şi cinstiţi, autorităţile franceze nu-i prea urmăresc. Viaţa acestui grup compact reprezintă subiectul tezei Danei D. Îl

găsisem pasionant încă din martie trecut cînd ni-l expusese prima oară. Acum ne dă mai multe detalii, dintre care unele „uimitoare“: țăranii din regiunile ce n-au fost colectivizate (satele de la munte sau de pe coline) își mărturisesc fără complexe nostalgia după epoca lui Ceaușescu de care ei găsesc că au profitat!

Știri și de la Timișoara, unde D.D. a fost pe vară, momentul privilegiat fiind sosirea lui Patapievici „briant“. Adrianei Babeți îi este mai bine cu ochii. În rest, decepții pe plan politic și uman.

D.D. ne-a adus scrisori de la Smaranda Vultur, cartea lui Ion Gavrilă-Ogoranu pe care o citisem de la Purcărea, *Brazii se frîng, dar nu se îndoaie*, despre rezistența în munții Banatului, și *Rusalii '51*, ancheta lui Daniel Vighi și Viorel Marineasa pe lîngă cei deportați în Bărăgan, trimisă, de data asta, de Viorel Marineasa. Cînd te gîndești că asemenea strădanii de restituire a memoriei colective sînt duse într-o țară unde tocmai pătura sistematic prigonită, țărănimea, nici nu mai e în stare să priceapă prin ce-a trecut!

D.D. vine și ea dinspre „științele exacte“. Ca Zografi, ca Patapievici, renunță la „vocația“ inițială spre a asuma un trecut refuzat de masa compatrioților lor. Și Smaranda Vultur a rupt cu „poetica“ pentru a reconstitui tot deportările anilor '50. Trebuie o dată mai mult să ne mulțumim (nu V. și cu mine, pluralul privește pe români în general) cu *excepțiile.* Dintre cele ce confirmă mereu regula pasivității vinovate, a capului plecat etc.

Aseară, revenind de la Necker unde este spitalizată Rodica, acasă cu Sanda Nițescu și finul nostru Vladimir, reveniți din România pentru care băiatul a făcut o pasiune. Au stat de vorbă la București cu Stere Gulea: Vladimir ar vrea să facă un an de studii la Institutul Cinematografic de la București. Puștiul ne place foarte mult. În glumă, l-am numit Vladimir Ilici, menindu-l să desfacă ceea ce diabolic împletise Lenin. N-a fost nevoie de el pentru implozia comunismului, dar iată-l căutîndu-și rădăcini într-o țară pustiită tocmai de invazia... leninistă. După cină, acasă, îl chemăm și pe Cristovici, să refacem o parte din nucleul timpurilor „eroice“ de la Europa Liberă. Sanda a depus la Cartea Românească un manuscris ce-i va fi publicat. Nu îndrăznise să mi-l arate înainte.

O lectură și aberantă, și pasionantă: *Cartea Mamei* de Albert Cohen în traducerea Irinei Mavrodin. Aberantă deoarece nu mi-a

fost nicicînd dat să citesc o traducere din franceză în română. Plecînd în grabă, am luat însă primul volum la îndemînă. Am simțit de-a lungul lecturii o constantă stinghereală. Pasionantă totuşi această lectură. E tonul făţiş liric pe care mi l-aş fi dorit pentru a scrie despre mama. Mi-era, mi-e frică de el deoarece rezultatul ar semăna cu o ploaie de lacrimi. Albert Cohen îşi poate permite aşa ceva deoarece dimensiunea lirică este dezlănțuită la el de fapte mărunte, la limită duios-ridicole, pentru că mama lui e o „antieroină". Felul cum îl îngrijea sau îi pregătea dulcețurile stă parcă în contrapunct cu delirul admirației. Dar eu am de ce s-o admir pe mama, nu doar pe intelectuala ce a fost, dar şi pe eroina ce a devenit în închisoare refuzînd cu prețul vieții să dea Securității armele (o scrisoare către mine) pentru a mă şantaja. Atunci şi acolo mama m-a născut a doua oară. După ce-mi dăduse viața, mi-a dăruit şi libertatea să mă comport după firea mea, fără a avea de ales între sinucidere sau a deveni unealta „lor". Or, cum să găsesc cuvintele pentru a o descrie pe mama fără a cădea în clişeele sublime? Trebuie probabil să ai geniu, iar eu n-am nici măcar talent. Cel puţin nu destul pentru a rivaliza cu un astfel de Model. Totuşi o singură carte aş fi vrut să scriu: tocmai Cartea Mamei.

Joi 7 septembrie

Căsuța poştală bisăptămînală:

— o surpriză: romanul în limba franceză al Rodicăi Iulian, *Les hommes de Pavlov*, apărut la Lattès. Cred că-l începuse în România. În orice caz, acolo se petrece acțiunea;

— Marta Petreu ne trimite cartea ei recentă, *Jocurile manierismului logic*;

— Dan C. Mihăilescu, o colecție mai recentă din *L.A.I.* Cu articole pentru şi contra lui Patapievici şi un număr consacrat integral unei discuții între P. şi Dan C.;

— în *Lumea liberă* din America, răspunsul lui Goma la publicarea „documentelor". Slab pentru că prea vociferant şi mînios. Nu exploatează cum trebuie — şi cum a făcut-o László Alexandru în *Rom. lit.* — pasajele din *Le tremblement des hommes*, aminteşte de scrisoarea dinainte de arestare în care nega dinainte tot ce îi va putea fi smuls prin tortură, dar, în loc de a repovesti droga-

rea lui, singurul argument solid, se lansează într-o diatribă împotriva Securității reprezentînd Răul absolut, ceea ce e de ordinul evidenței și nu al răspunsului. Păcat. Cu umorul lui de altădată, i-ar fi putut face praf.

Spre seară, telefon la spital, la Rodica: iese mîine. Vorbesc cu M.-F., cu Ioana Celibidache și cu Medi Burileanu, toată lumea e bucuroasă și din cameră se aud rîsete. Ce schimbare de decor! Îi telefonez și lui Grég la spital: face reeducare să umble din nou normal: a avut în fond un alt mic atac la creierul mic. Și o tensiune care acum a mai scăzut. Dan îi caută cameră, să rămînă lîngă el la Puy. Deocamdată nu părăsește spitalul.

Pe la 11 noaptea sunăm la Heidelberg, la Gabriel. Să-i spunem că e „celebru" la Paris: un articol în *Le Figaro* semnat de Armelle Héliot, despre cartea franceză în România. Deci Librăria Humanitas de la Institutul Francez, deci Liiceanu, unul dintre cei mai mari „rezistenți" din „anii cei negri". „Interesantă fată, replică G. Și deșteaptă." Îi mai spunem că numărul din *Le Magazine littéraire* cu un dosar „Ionesco" se deschide prin întrevederea televizată dintre el și Eugen.

Deși nu notez aici toate filmele, să nu uit două văzute în ultimele zile:

— *Short Cuts* (1993), pentru că este primul Altman care-mi place și în care, cu toate defectele lor caricaturale, personajele nu mai sînt niște marionete dizgrațioase, ci niște bieți oameni năclăiți în mediocritatea lor cotidiană;

— *Regarde les hommes passer* (1993) de Jacques Audiard, pentru că fiul are o viziune tot atît de neagră, pe cît părea de optmist-ironică cea a tatălui, celebrul dialoghist Michel Audiard. Deși uneori inutil sofisticat, Jacques Audiard e un cineast complex (nu și complicat), cu o stăpînire totală a mijloacelor, și de la care se poate aștepta nu doar o carieră, ci și o voce aparte în cam inutila producție franceză a ultimelor decenii.

Vineri 8 septembrie

După-amiaza, la noi, Marcel Petrișor. O memorie uluitoare, aproape cît a lui Puiu Cotruș. Închisorile revizitate cu el în cele două cărți ale sale nu izbesc prin inedit, din teama de a răni sau mîhni

pe cineva, în volume nu dă numele lor adevărate decît celor morți. Atunci însă cînd le povestește, se dezleagă totul: psihologia devine abisală, situațiile extraordinare, caracterizările necruțătoare. De pildă, preoții catolici din înalta ierarhie puși să-și facă nevoile în curte cu mantourile episcopale pe umeri spre a putea fi luați în derîdere, după ce îndepliniseră corvoada de tinetă. Sau cedările spectaculare la „reeducările" din faza a doua, cele fără tortură, deci fără scuză. Cînd îl asculți și te lași uimit de precizia și infinita nuanțare a diagnosticului, realizezi că în scris e prea cuminte, aproape convențional. Această „cumințenie" nu provine doar din „delicatețea" lui (s-ar putea parodia rimbaudian: *par délicatesse j'ai perdu... mon art*), ci și, probabil, din oralitatea lui înnăscută, în filiația Țuțea, dar fără teribilismele acestuia din urmă. Dimpotrivă. Cele suferite par a-l fi învățat să nu ceară de la oameni mai mult decît pot da. Lista demisiilor morale în închisori este la el exhaustivă, ea nu-i slujește pentru a condamna, ci pentru a insista și mai mult asupra excepțiilor.

Trecînd din închisori în „libertate", și de la ieri la azi, ravagiile sînt pe măsura încercării. Trebuie să constatăm, o dată mai mult, cu el împreună, că „omul nou" a fost în bună parte obținut. Ceaușescu, spune el, exagerînd sper, ar fi ales acum liber cu o majoritate zdrobitoare. Doar tinerii lui studenți (ca și cei din clasele superioare de liceu) mai au accese de indignare. Astfel, la o serbare de la „Spiru Haret" unde au fost invitate pesonalități din vechile promoții (Paler și Paleologu s-au regăsit astfel alături de Iliescu, e drept nu în aceeași sală), din amfiteatrul unde se aflau primii doi, răspunzînd la întrebările elevilor, cînd s-a propus să fie primit tot acolo și Iliescu, voci au strigat: „să-l împușcăm". Firește, nu-i o soluție, dar e prima oară cînd aud propovăduindu-se refuzul într-un tineret pe care-l credeam apatic.

Pesimism absolut, ca la toți observatorii, asupra alegerilor apropiate. Nu crede într-o posibilă redresare a opoziției dezbinate și nu-i acordă șanse nici lui Manolescu. După el, actuala majoritate ar putea obține chiar 80%. Doar procentul e probabil prea pesimist, nu și diagnosticul.

Stăm vreo patru ore împreună și nu vedem timpul trecînd. M.P. pune însă prea mult preț pe noi. Crede că dac-am ține cursuri la

Universitate, cel puțin de două ori pe an, ar dobîndi studenții „modele". Încercăm să-l convingem că-și face iluzii. Zadarnic. Ne cere la despărțire nici mai mult, nici mai puțin decît să rămînem sănătoși la trup și mai ales la minte și să... nu îmbătrînim. Chiar așa: de ce să nu ne străduim?

În *Le Monde* de ieri (8 sept.) o pagină întreagă despre „La deuxième mission de Radio Free-Europe", de fapt despre lenta ei agonie la Praga. Dar în timp ce Fejtö, Kuron, Tigrid reamintesc ce-a însemnat postul acesta de radio pentru Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, nimeni nu pomenește de importanța lui în România. Uitata, mereu absenta „imagine". E totuși nedrept.

N-am avut timp să citesc din colecția *L.A.I.* decît Addenda la volumul *Efectele dosarului dalmațian*. Foarte civilizat, Al. Săndulescu răspunde la reproșul lui Dan C. : de ce a ignorat în cartea sa două situații în care nu se afla într-o postură prea avantajoasă, la Școala de Literatură și ca „redactor-cenzor" la o editură? Addenda e mai interesantă decît cartea, cam convențională. Aflu de aici că Tertulian era printre foarte dogmaticii profesori de la Școala de Literatură. Și nu pot să închei fără a reproduce felul în care G. Călinescu și-a transformat el însuși versurile ca să treacă la cenzură. Din volumul *Poezii*, textul originar:

„Așa de *dumnezeiască* este rufăria
În care dorm *Isus și Fecioara Maria*"

devine, alterat de autor:

„Așa *fără păcat* este rufăria
Țesută la fabrică de fruntașa Maria."

De fapt, nu numai eu, dar și V. am fost prea blajini în criticile aduse lui Călinescu.

Sîmbătă 9 septembrie

Roselyne Chenu, pe la orele 5. Cu *Jurnalul* călătoriei ei în România. Nu știu cum a făcut de-a rămas pe loc. Mărturisește secretul veșnicei ei tinereți: circulă cu bicicleta! Îi dăm, pentru o posibilă publicare a unor fragmente la un săptămînal (manuscrisul are prea puține pagini pentru o carte), adrese: *22*, *L.A.I.*, *Rom. lit.* Ne cere cîteva date și nume de care nu era sigură și ne lasă manu-

scrisul ei să-i facem critici şi remarce pînă la plecarea ei în România în 16 aug. Cum să crezi însă că le va urma, cînd încă de la telefon o avertizasem de funcţia asumată la lumina zilei de Paul Dimitriu la Ambasada lui Ceauşescu. V. începînd lectura *Jurnalului*, după plecarea ei, găseşte imediat pasajele ditirambice cu P.D. devenit sub pana ei cel mai european dintre spiritele întîlnite în România! (Şi doar călătorise în toată ţara cu Cotruş.) Vom citi totuşi pînă la capăt şi cînd îi voi telefona îi voi spune încă o dată despre P.D. E desigur inutil, dar cîte lucruri inutile n-am făcut eu în viaţă?

Marţi 12 septembrie

Am citit în *L.A.I.* un text (memorii, jurnal?) al Tiei Şerbănescu asupra atmosferei dintr-o sală de corectură, unde fusese retrimisă „la bază“, sub Ceauşescu, după o „disidenţă“ la *România liberă*. Incredibila vulgaritate a celor ce-o înconjurau şi de al căror limbaj ar fi roşit, pe vremuri, şi cei de la Bariera Vergului, este redată cu exactitate, dar fără complezenţă. Comentariul ei e nuanţat, sila de la început nu se transformă în dispreţ, ci, dimpotrivă, în înţelegere şi chiar într-o boare de afecţiune. Vulgaritatea lexicală şi erotică nu avea culoare politică: femeia cea mai „liberă“ la gură e şi singura ce-a participat la revoluţie. Ei îi dedică Tia Ş. acest lung capitol intitulat „Viaţa ca o corectură“, neuitînd să adauge că ar fi bine totuşi să nu-i cadă sub ochi...

Îi telefonez spre seară, s-o îndemn să scoată — aşa cum îi sugerează şi Dan C. în scurta sa Introducere — un volum. Îl ţine în sertar, găsindu-l pe de o parte slab, iar pe de alta constatînd că nu mai poate interesa pe nimeni. Insist mai departe în numele meu şi al lui V. O întreb care e atmosfera. Trecutul s-a şters. Se ceartă toţi cu toţi — îmi răspunde ea. Cînd au unii dreptate, cînd ceilalţi. Apoi rolurile se schimbă şi tot aşa, într-o hărţuială fără capăt. Dezamăgită: ne aştepta la Bucureşti.

Ieri, Mihnea, revenit din Bulgaria. A înotat în... Marea Neagră. Şi a găsit că opoziţia e şi mai slabă ca în România, unde îl consolează de mai toate PAC-ul. Pleacă mîine în România pe o săptămînă. Cum Ileana Vrancea îmi cerea veşti de la Tudoran, îl întreb ce mai devine tăcutul nostru prieten. Ar fi în vacanţă în Statele

Unite. Altfel oscilează între Chişinău şi Bucureşti. S-a supărat pe cei de la *22*: n-au scris la moartea lui Mihai Botez că era... agent. Cred că Mihnea mai exagerează: articolul Gabrielei era într-adevăr suficient de elogios pentru a-l exaspera pe Dorin chiar în dispoziții mai puțin polemice ca de obicei. Îl cred mai ales dezgustat nu doar de moravuri, dar şi de faptul că reeditarea poemelor sale nu s-a bucurat de nici un răsunet. Nu din vanitate scriitoricească sau nu doar: avea nevoie să fie reintegrat în literele româneşti şi n-a fost. Nu ştiu cum să facem de la o atare distanță să-l scuturăm din mohoreala lui prost vestitoare.

Joi 14 septembrie

La cafea, Andrei Brezianu şi Alexandra Târziu. Pe ea n-o cunoscusem încă. A. B. ne descrie culisele politicii americane în materie radiofonică (şi nu numai). După el, ce se întîmplă acum cu Vocea Americii, redusă la minimum şi amenințată de noi restrîngeri drastice, şi cu Europa Liberă, trăgîndu-şi sufletul (sau dîndu-şi-l) la Praga, nu face decît să ducă la îndeplinire un plan secret comunist, denumit *Eterul*, conceput în România în 1985 pentru, pe de o parte, infiltrarea acestor posturi de radio, iar pe de alta, înlăturarea „vocilor“ mai primejdioase. Ne promite că ne va trimite „documentul“ ce fusese dat atunci americanilor de un diplomat grec. Eu cred mai puțin în comploturile şi forțele oculte ce-ar continua să-şi exercite influența, cît în prostia atît de statornică a politicii americane.

Ieri, săptămînala noastră „vizită“ la căsuța poştală:

— O scrisoare pentru Virgil a lui Mircea Săucan, care a aflat din articolul lui Manolescu despre aniversarea lui. Cum reuşeşte oare să scrie atît de neconvențional cu un prilej ce provoacă, naşte convenția?

— Simuț ne trimite volumul său *Revizuiri*, privind literatura interbelică. Ne întrebăm cum se va fi împăcînd intransigența lui cu faptul de a fi editat de Fundația lui Buzura? Ceea ce nu ne va împiedica să-l citim cu interes.

—Trist articol al lui Goma în *Lumea liberă*, mai curînd o scrisoare deschisă celor care i-au trimis sprijinul pentru candidatura la preşedinție, cerîndu-le într-un fel întortocheat timbre, dacă vor

să primească răspuns. Penibil. E, fireşte, frumos să fii sărac. Dar dacă n-ai nici după ce cumpăra timbre, cum să pretinzi a duce o campanie prezidenţială? Şi în ce postură te prezinţi virtualilor alegători? În plus, în *curriculum vitae* prezentat cu acest prilej ar fi escamotat faptul c-a fost membru de Partid. Antoniei, care îi atrăgea, astă-vară, atenţia asupra acestei omisiuni, i-a răspuns, simplu, că asta se ştie, nu mai e nevoie s-o amintească. Aşa şi despre „mişcarea“ din '77 se ştie. Însă o aminteşte. Totul se petrece ca şi cum şi-ar sabota propriul trecut.

Am terminat de citit cartea Rodicăi Iulian *Les hommes de Pavlov*, romanul colectivizării, oarecum autobiografic deoarece Rodica a fost cu adevărat medic la ţară în acea perioadă. E un exemplu de ce-ar trebui să facă romancierii noştri. Textul e direct în franţuzeşte. Bănuiesc că tocmai pentru că e scris bine, cu fraze lungi, concordanţe de timpuri şi vocabular bogat, mi-a lăsat impresia unei neutralităţi stilistice. Trecerea de la ograda noastră, „pavloviană“ sau nu, la curtea castelului francez nu se face desigur trîntind uşile. Dar nici deschizîndu-le prea ceremonios. Sper să mă înşel, dar violenţa situaţiilor se diluează puţin în hăţişul stilului prea insistent impecabil.

Pentru prima oară convorbiri mai lungi cu Maria Brătianu despre documentele pe care le tot consultă la Quai d'Orsay asupra relaţiilor franco-române din anii '30 şi pînă la izbucnirea războiului. Toate par menite a răspunde diferitelor campanii prin care România e dintre ţările cele mai acuzate de pro-nazism. Maria vrea să facă un eseu spre a prezenta rezultatul cercetărilor ei. Îi sugerez să-şi ia drept coechipier un istoric francez şi să facă un studiu serios (are peste 300 de pagini de documente), nu o broşură-eseu, cum se gîndea. Îmi vorbeşte şi de cartea Catherinei Durandin care tocmai a apărut la Fayard, intitulată simplu *Histoire des Roumains*. Va deveni referinţa obligatorie a „victimizării“ noastre, care, după Catherine D., ne-a ţinut loc de istorie, acţiune şi înfăptuiri. O clipă mă surprind visînd că fata lui George Brătianu ar putea, aliată cu un bun istoric, răspunde unor fabulaţii ce vor deveni literă de lege şi conformism obligatoriu.

Ieri, după miezul nopţii, chemîndu-i pe Gabriel şi Carmen la Heidelberg, ne regăsim de parcă am sta împreună de vorbă la Bucureşti sau Paris. Ne simţim nepermis de bine cu ei.

Vineri 15 septembrie

În *Revizuirile* lui Ion Simuţ, am dat la capitolul „Conştiinţa critică lovinesciană" (p. 235) peste un pasaj din *Memorii*, II, la care subscriu cu înfiorare:

„Îndărătul relativismului întregii mele opere se află, prin urmare, o realitate sufletească, conştiinţa de fiecare minut, stringentă, pururi actuală şi nu teoretică, a neantului universal, ce nu putea împinge decît la o viziune cosmică în care valorile se degradează şi se estompează în indiferenţa totală. Deşi putea duce la anarhie morală sau, cel puţin, la contemplativitate pură, sensul acut şi prezent al labilităţii n-a dus nici la una, nici la alta; nimicind pînă şi germenele voinţei de putere, în virtutea paradoxului trăit de oricine dintre noi, a lăsat neatinsă necesitatea activităţii sprituale dezinteresate care, lipsită de finalitate, domină astfel într-un peisagiu de cenuşe."

În afară de „operă" care la mine nu există, tot restul mi-a fost trecut de tata (n-aveam nevoie de această nouă confirmare pentru a o resimţi la fiecare trezire). Iar gustul de „cenuşe", într-un „peisagiu" aşişderea, n-a putut fi deplin combătut de vitalitatea îndîrjită moştenită de la mama. Ce mult sînt ceea ce erau ei doi, şi cît de puţin eu însămi. Şi, deloc paradoxal, ce fericită sînt că e aşa!

Citind în cartea lui Simuţ rîndurile de mai sus, parcă m-am întors acasă.

Sîmbătă 16 septembrie

De la 3 la 6, azi după-amiază, pe France Culture, o excepţională emisiune consacrată lui Cioran, „Chemins obscurs vers la sagesse". Trebuie să reţin numele realizatoarei, pe care însă nu sînt sigură că-l ortografiez bine, Christine Gault-Aimé. Încă din vară, Gabriel îşi înregistrase „partitura" şi ne povestise cu umor interviul telefonic cu Relu. N-a trecut fireşte nimic din dialogul Sibiu-Paris, foarte mult, în schimb, din cel cu Gabriel. Nu bănuiam însă că emisiunea va fi de o atare calitate. Şi nici că va include un interviu al lui Cioran dat unui post de radio din Belgia, prin anii '70. Alte surprize: o libaneză, Dima Eddé, de o inteligenţă şi o sensibilitate ieşite din comun, domină de departe pe scriitorii şi specia-

liştii prezenţi. În răspunsul dat campaniei din *Le Monde*, cel mai nuanţat şi mai profund în analiza fenomenului legionar este Patrice Bollon, de la *Magazine littéraire*. Remarca lui: „Cioran e filosemit în textele lui antisemite (*Schimbarea la faţă...*) şi antisemit în cele mai filosemite (*Un Peuple de solitaires*)" îmi aduce aminte de spaima lui Cioran cînd V., atunci cînd a apărut acesta din urmă, în anii '50, i-a spus că va fi acuzat de antisemitism (tocmai prin excesul elogiului). După ce a verificat efectul articolului asupra prietenilor săi evrei, Cioran a chemat triumfător: din fericire, nici unul nu fusese de părerea lui V. Iată că acum Patrice Bollon este. Natural, caută argumente pentru şi nu împotriva lui Cioran. De altminteri ceea ce caracterizează toate intervenţiile, în afară de Sylvie Jaudeau (a scris o carte despre C., dar nu emite decît vagi banalităţi), este tandreţea (cuvînt urît pe lîngă francezul *tendresse*) cu care îl evocă prietenii, Gabriel Matzneff (mai bine ca de obicei) şi chiar mai puţin prietenii, Jean d'Ormesson, cu toţii insistînd asupra calităţii sale umane şi umorului său (a doua oară într-un singur paragraf, cuvîntul mai just îmi vine în franceză şi mi se pare că pierde în traducere: *drôlerie*). Ca şi asupra poftei sale de a trăi. „Le mot de la fin" (al treilea franţuzism, dar cum să le eviţi cînd e vorba de Cioran?) îl are Dima Eddé: întorcîndu-se după o cină cu Cioran şi trecînd podul Concorde fără ţipenie de om (era 12 noaptea şi Parisul era incredibil de frumos), Cioran i-a pus mîna pe braţ şi i-a spus privind pe fereastra maşinii: „Et dire que nous allons quitter tout celà!"* Fraza rostită poate atunci cu acel gîlgîit de rîs înăbuşit ce-i permitea să-şi ascundă emoţiile, oferind, în aceeaşi clipă, o parodie a lor, îşi dobîndeşte acum, după ce boala atroce i-a desfigurat „despărţirea", o altă culoare. Şi-mi aminteşte că atunci cînd m-am dus să-l văd pe patul de spital de la Cochin, Cioran, părăsit de minte şi probabil nerecunoscîndu-mă, mi-a pus această întrebare care m-a sufocat deoarece era în contradicţie absolută cu felul său de a fi: „Et vous, avez-vous beaucoup souffert dans la vie?"** Discretul Cioran, cu care nu schimbasem niciodată vreo replică mai personală, punînd o întrebare de midi-

---

* „Şi cînd te gîndeşti că o să părăsim totul!" (*N.ed.*)
** „Şi dvs. aţi suferit mult în viaţă?" (*N.ed.*)

netă, nu-mi venea să cred. Cînd am aflat numele bolii ce-i devora creierul, decît să asist la această degradare nu m-am mai dus să-l văd. Lui nu-i făceam nici un bine, iar eu mă dezintegram.

După ce închidem radioul, o sun imediat pe Simone. Îmi mărturisește că ea, căreia nu i-a curs nici o lacrimă la înmormîntare, a plîns timp de trei ore cît a ținut programul pe France Culture. Îmi confirmă calitatea aparte a libanezei, care a urmat așa de bine sfaturile lui Cioran, încît se „ratează“ la Paris unde n-a găsit încă de lucru. Foarte important, date fiind raporturile ei cu Gabriel, îmi spune fără vreo provocare din parte-mi: „Liiceanu a été très bien.“

Seara tîrziu, mă recheamă și Rodica Iulian (a apărut la televiziune pe Canalul 5 și a vorbit două minute în gros plan — foarte bine — despre romanul ei). Discutînd, îi fac remarca despre prea clasica limbă franceză ce dezțărează pe țăranii români supuși colectivizării. O ia drept un compliment și poate că — la urma urmei — și este unul.

Duminică 17 septembrie

V. îmi regăsește una din temele muzicale ale emisiunii de ieri care n-a încetat să mă obsedeze. Recunoscusem Bach, alături de inevitabilul țambal menit să ilustreze sorgintea românească a lui Cioran,.dar rămăsesem dubitativă privind laitmotivul ce sublinia trecerea inexorabilă a timpului. V. l-a identificat și mi-a dat azi discul pe care l-am ascultat ca pe vremurile mele de fervori muzicale, de patru-cinci-șase-nu mai știu cîte ori. E *Adagio — Nocturne für Klavier, Violine und Violoncello*, în si bemol major, op. 148. D. 897 de Schubert. Discul compact în care a regăsit-o a fost înregistrat de Jörg Demus (la pian) la centenarul lui César Franck, împreună cu compoziții proprii. Toate aceste referințe pentru că, dacă pasiunea mea pentru această nisiparniță de sunete va dăinui, mă ispitește gîndul să cer testamentar acest *Adagio*, pentru incinerarea mea. De cîte ori ascult Monteverdi, pe el îl aleg pentru astfel de macabre prilejuri, dar cum și V. îl vrea... Iar cînd îmi spun că astfel de adnotări muzicalo-testamentare sînt de un gust dubios, mă consolez gîndindu-mă că și tata și-a ales o muzică finală, deși, mai bine ca oricine, simțea că e un nonsens să dorești ceva la care nu vei mai participa.

Ar trebui să adaug că sînt — deocamdată — sănătoasă, că n-am nici presimţiri, nici semne, nici coşmaruri de moarte, şi că singurele mele lacrimi la auzul notelor schubertiene au fost… muzicale. O notă de umor nu putea să lipsească. Dintr-o discotecă precum a noastră, să cazi peste o temă muzicală ascultînd o emisiune la radio şi deodată s-o preferi tuturor celorlalte reprezintă o reală performanţă negativă.

În fond sînt şi încîntată. De prea multă vreme nu mai avusesem acest tip de *coup de foudre* muzical, din cele care mă făceau mai demult să ascult un disc pînă la epuizare, indigestie, respingere. Reîntîlnirea cu o astfel de stare, via Cioran — care-l prefera pe Brahms —, mă bucură.

Azi după-amiază la cafea, Daniel Ilea cu soţia şi părinţii lui, pe care i-a invitat să-şi petreacă împreună vacanţa. Sînt ţărani din Maramureş, el a fost chiar miner, şi, prin „aristocraţia“ de care dau dovadă, reabilitează într-o clipă şi imaginea ţăranului român pe care o socoteam iremediabil pierdută. Sau, în parte, şi e, iar ei ar fi excepţia ce „confirmă regula“. V. îmi atrage atenţia că povestea asta cu excepţia şi regula a devenit un clişeu şi mă tem că are dreptate. În orice caz, cu aceşti doi ţărani din Maramureş ne simţim tot atît de la largul nostru ca printre rafinaţii noştri intelectuali cei de toate zilele. Au şi un fiu, Daniel, pe care nu văd ce părinte nu şi l-ar dori. Din puţinul pe care-l cîştigă ca paznic de noapte într-un hotel nu-şi ţine doar soţia, cam bolnavă, dar le trimite celor doi bătrîni din ce să-şi dubleze sau tripleze o pensie din care nu se poate trăi. Celălalt frate, Marian, e optzecist şi textualist, a debutat cu un roman remarcat şi alambicat, după ’90, şi trebăluieşte, prost plătit, la un ziar din Maramureş pentru care, din pricina lui Daniel, i-am dat un interviu. Încă un detaliu: „bătrînul“ (e mai tînăr decît mine) miner ne asculta la Europa Liberă, drept care vorbeşte la modul cel mai natural posibil despre… André Malraux. Ciudată ţară mai e şi România asta! Ori de cîte ori îţi spui că nu e nimic de făcut cu ea, îţi trimite cîte un mesager să-ţi dovedească tocmai contrariul şi te obligă astfel să nu regreţi că ţi-ai transformat existenţa într-o mare paranteză incluzînd o unică obsesie. Azi, „mesagerul“ era maramureşean şi descindea, fireşte… de pe coloana lui Traian.

Văzut aseară *Fahrenheit 451* al lui François Truffaut, pe care îl ratasem de mai multe ori cu părere de rău. Din comentariile scenariului înțelesesem că ideea cărților interzise şi arse într-un regim totalitar nu privea doar regimul nazist, dar şi pe cel comunist. Decepție. Parabola e izvorîtă din motive nobile, deci morala e impecabilă, dar realizarea e abstractă şi chiar copilăroasă. Tot Gide, săracu', avea dreptate cu buna literatură ce nu se face cu sentimente bune. Cum mă cam săturasem de această sentință prea des invocată, începusem s-o iau în derîdere. Filmul lui Truffaut mă obligă să-mi „revizuiesc" din nou poziția.

Văzut alaltăieri seara *Le train sifflera trois fois*, din care nu s-a mişcat şi demodat nici o imagine. Tragedia antică în cea mai strictă accepție a ei. De fapt, ştiam filmul lui Zinnemann cam pe dinafară şi, în afară de prilejul de a-l prinde din nou pe Gary Cooper în probabil cel mai bun rol al său, mă întreb dacă nu l-am privit şi pentru că melodia din film (*Si toi aussi tu m-abandonnes...*) e ultima pe care mi-a pomenit-o, într-o carte poştală, mama, şi pe care probabil a fredonat-o. Şi cum eu n-am fost în stare, ca eroina din film, să fac drum întors şi s-o salvez din închisoare, e şi melodia culpabilității mele. Că, din punct de vedere obiectiv, culpabilitatea este a regimului şi nu a mea (dacă m-aş fi predat, de două ori ar fi murit mama, nu o singură dată, iar de aici am făcut mai mult decît se putea omeneşte, Hruşciov ajungînd să-i promită lui Deferre că va obține eliberarea mamei şi trimiterea în Franța) n-are o prea mare importanță acolo unde ne facem socotelile cu noi înşine. Şi unde nu voi fi niciodată achitată.

Am primit de la Neagu Djuvara un extras din *Revue roumaine d'histoire* a Academiei Române (nr. 1-2, ianuarie-iunie 1995). Textul lui de 53 de pagini este intitulat „Souvenirs de l'exil de 1948". Ne indică, în dedicație, pasajele unde sîntem pomeniți (traducerea *Orei 25* — cazul C.V. Gheorghiu; reuniunile noastre la Fundație pentru a organiza apărarea lui Vintilă Horia — Premiul Goncourt; atentatele împotriva mea şi a lui V.). Interesul depăşeşte însă cu mult momentele ce ne privesc. Cu o invidiabilă memorie, N.D. evocă lupta oamenilor politici exilați spre a trezi o diplomație occidentală mai rău decît somnolentă, de-a dreptul instalată în *statu-quo*-ul împărțirii puterii mondiale cu URSS. Neagu n-are

doar memorie, ci şi tact. Chiar cînd condamnă e un domn. Poziţiile sale sînt de fiecare dată cele bune. În loc de 50 de pagini, *Memoriile* sale ar trebui să ocupe mai multe sute. Ceilalţi protagonişti (şefi de partide şi diplomaţi) au murit, V. şi cu mine ne-am „agitat“ mai mult în „cultură“, primii ani ai exilului nu vor mai avea în curînd martori. Neagu, care a avut un străbun exilat tot la Paris acum un secol (cît de în „sensul istoriei“ erau exilaţii politici în 1848 şi ce surdă devenise, în acelaşi Paris, istoria în 1948!), nu poate să nu-şi dea seama ce importanţă ar putea dobîndi (pentru epoca în care românii îşi vor recupera aducerea-aminte) un asemenea text. Îl vom îndemna s-o facă, dar cu ce obraz cînd nici noi nu sîntem la înălţime. „Culturale“ sau nu, nu le-am scris pe ale noastre. Numai Matei Călinescu, Ion Vianu şi Virgil Nemoianu au înţeles: Memoriile se pun pe hîrtie pe la 50 de ani, nu mai tîrziu cînd pentru unii forţa intelectuală e în declin, iar pentru alţii sentimentul deşertăciunii acoperă totul cu cenuşă. Mai tîrziu e prea tîrziu.

Aşa că „la apa Vavilonului“ nu se va mai şti în curînd cîţi şi cum au plîns.

Luni 18 septembrie

Mămăligă: dacă vrem să facem parte din „antena“ la Paris a Uniunii Scriitorilor! E ideea lansată la Congresul de la Neptun: să se constituie în principalele capitale occidentale nişte Uniuni-anexe ale scriitorilor români „de peste hotare“ spre a deveni, conform iluziilor bucureştene, tot atîtea agenţii literare graţie cărora literatura română să se facă în sfîrşit cunoscută în lume. Refuzăm net. Ar reîncepe circul din vara lui 1989. Aflăm că din aceleaşi motive a spus „nu“ şi Nedelcovici. Îl îndemnăm pe Mămăligă să-şi ia singur această „sarcină“. Ar da camera de jos — răspunde el — şi accesul la telefon, dar nu şi-ar mai consacra tot timpul, destul şi-a „pierdut peste zece ani cu cenaclul“. Se gîndea la Iorgulescu. Mai sugerează: Sanda Stolojan. Aprobăm. Ceea ce nu înseamnă că ea va accepta. Mă mir că Ţepeneag nu s-a aruncat pe ocazie pentru a-şi reactiva iniţiativa din ’89 şi clientela care să declare că, prin onirism, a fost strămoşul textualiştilor.

Cum Leonid îmi descrie un spectacular compromis al lui Andrei Şerban, după versiunea adusă din România de Bujor Nedelcovici, mă adresez direct la sursă pentru confirmare: la Festivalul Enescu de la Bucureşti, Andrei Şerban a montat *Oedip*-ul lui Enescu. La modul excentric: cu aluzii la legionari, la mineri, la mai ştiu eu ce din istoria României. Cum i se puneau beţe-n roată, s-a dus direct la Iliescu, care i-a luat partea. Deci, la sfîrşitul spectacolului, într-un discurs foarte stingherit şi confuz, i-a adresat, de pe scenă, lui Iliescu mulţumirile sale. A doua zi, la televiziune, Dan Grigore era indignat. El refuzase să şi participe la acest Festival Enescu prin care Iliescu se străduieşte să-şi dreagă „imaginea". Dacă pentru un artist din ţară mai poţi explica — nu şi scuza — cîte o cedare (o pîine, o familie, o carieră, o carte, un spectacol, un post… .), pentru cei din străinătate, mai ales ajunşi la notorietatea lui Andrei Şerban, nu există nici umbra unei justificări.

Zarvă nejustificată în jurul noului roman al lui Günter Grass. A publicat un roman-pamflet politic, *Ein weites Feld*, iar reacţia criticilor a fost vehement negativă, tot pe plan politic. *Der Spiegel* a publicat fotografia unuia dintre aceşti critici, se pare cel mai de seamă, Marcel Reich-Ranicki, rupîndu-i cartea în bucăţi. Scandal în Germania cu ecoul în Franţa înregistrat şi — poate — amplificat de *Le Figaro littéraire* (14 sept.): iată încălcată libertatea de opinie (ca în cazul Rushdie)! Primul păcat. Al doilea: o operă literară nu poate fi judecată cu criterii politice, doar cele estetice au drept de cetate. În amîndouă cazurile, premisele sînt false: romanul lui Günther Grass a fost tras în 100 000 de exemplare, nimeni nu l-a cenzurat, şi nici ameninţat (nici o comparaţie posibilă cu cazul tragic al lui Rushdie). Şi cum poţi avea pretenţia să fie judecată fără referinţă la politic o carte al cărei subiect este tocmai… politica?

În afară de Georges Suffert, de Michel Tournier şi mai ales de Michel Déon, toţi participanţii la „proces" (un proces intentat fireşte criticilor ce îndrăznesc să se opună *politic* tezelor *politice* din romanul lui G.G.) se indignează: despre o operă literară n-ai, după ei, dreptul să scrii decît în funcţie de desăvîrşirea ei literară. Pînă şi Ernst Jünger cade în această capcană. Ce să mai pomenesc de marchizul preţios al tuturor erorilor ideologico-erotico-avangardiste, Philippe Sollers. Sau de atît de lipsitul de ta-

lent Ismail Kadare, ce-şi datorează faima doar faptului că Occidentul s-a mirat văzînd că pot exista scriitori pînă şi în Albania... Sau de André Comte-Sponville, vulgarizator în filozofie şi în bune sentimente... În paroxismul problemei puse anapoda, se insinuează şi imprecaţii împotriva Germaniei: iată nu s-a însănătoşit îndeajuns, a uitat că sub nazism se ardeau cărţi. Noroc că cel care a rupt exemplarul cărţii lui Günther Grass era un critic evreu, altfel s-ar fi vorbit sigur de o campanie „fascistă“ împotriva lui G.G.

Marţi 19 septembrie

Mihnea întors de la Bucureşti. Ştiri:

— Gabriela şi Rodica „disperate“ că nu sosim acum la Bucureşti. Gabriela şi programase o emisiune de televiziune cu noi. E din nou în plină dilemă: Focke a trimis un text contra programului electoral al lui Goma, ferm însă civilizat. Gabriela şovăie să-l publice ca să nu lovească în Goma şi aşa destul de lovit de soarta chiriaşului alungat din casă. Mihnea a cinat cu Dorin Tudoran şi i-a comunicat neliniştea noastră. D.T. pretinde că ne-a sunat astă-vară şi nu ne-a găsit la telefon. A promis că ne va scrie. E supărat pe *22*; Gabriela a refuzat să-i ia un interviu în care să spună el ce ştie despre Mihai Botez. Totuşi, cînd a aflat de moartea lui Botez, s-a dus într-un parc să plîngă de unul singur;

— Mihnea ne-a adus şi ni-l va da spre sfîrşitul săptămînii al cincilea volum publicat de SRI cu documente. Primele patru priveau afacerile politice şi de spionaj. Al cincilea pe intelectuali. Din aceste dosare, sigur trunchiate, culmea e că ieşim „bine“ noi opozanţii (îndeosebi Manolescu) şi foarte prost Vadimii şi Păuneştii. Rămîne să ne întrebăm care-i jocul lui Măgureanu? Încolţit de Iliescu şi de serviciile secrete ale Cotrocenilor ce i-ar voi capul, îşi atacă astfel aliaţii şi colaboratorii?

Spre seară, telefonează de la *România liberă* un gazetar, Preisz — ne luase un interviu acum un an sau doi la Bucureşti. Face mîine pe Tele 7 abc o masă rotundă (cu Mircea Dinescu, Doinaş, Florin Iaru). Tocmai despre documentul cu pricina. Cartea nu e în vînzare, dar fragmentele publicate în cîteva ziare au şi provocat scandal în mediile literare. Ipoteza lui este cu totul opusă celei a lui Mihnea: Măgureanu i-ar face astfel un serviciu lui Iliescu, dez-

bărîndu-l de aliații prea compromiși: Vadim Tudor, Păunescu. Mi se pare trasă de păr. Vrea să ne aibă cu tot prețul pe V. și pe mine în emisiune, s-a și dus să ia fotografiile de la Humanitas. Cum n-am citit cartea, știe că nu ne putem pronunța asupra ei, dar vrea două declarații scurte, de principiu asupra acestui mod de a publica dosare interzise publicului prin lege vreme de 40 de ani, deci incontrolabile. Ni le va înregistra peste o oră de la Televiziune. Cum și ziaristul, și participanții sînt de opoziție și cum sîntem puși în discuție cu emisiunile de la Europa Liberă încă din prefață (ne citește o frază, dar nu înainte, ci în timpul înregistrării, lăsîndu-i lui V. sarcina de a răspunde la afirmația că scriitorii români s-au slujit de noi spre a fi apărați la FE), nu putem refuza. Am „compus" repede cîte un text scurt (eu luînd ca exemplu de mînuire corectă a dosarelor Germania de Est) și le-am înregistrat prin telefon.

Savu cu poemele soției sale, pe care le-ar vrea publicate în volum. O excelentă supriză: Lia era o bună poetă în limba franceză (a urmat Liceul Francez la București), iar alegerea pe care ne cere s-o facem Savu va fi una nu din amabilitate, ci pe valoare. Cum va fi putut femeia aceasta care a făcut o carieră strălucită de biochimistă să scrie toată viața poeme fără să se gîndească la editare, e un mister. Numai din modestie și discreție?

La cafea, Victor Popescu. Cu mai vechea problemă: cum să aducă publicul tînăr spre Casa Română. Ne cere o prezență regulată, crede că numele noastre sînt de ajuns spre a atrage tinerii. Îi promitem (deși sîntem sceptici în privința iluziei sale privindu-ne) că trimestrial îi putem organiza o masă rotundă pe o temă precisă. Refuzăm în schimb orice fel de conferință. Insistăm și asupra ideii de anul trecut (i-o comunicasem și Ruxei) de a organiza ședințe pentru a viziona casetele cu filmul Luciei Hossu *Memorialul durerii*. Pentru comemorările de la anul îi sugerăm ca Cioran să fie evocat de Liiceanu pe marginea cărții de *Întrevederi*, iar Eliade de Barbăneagră prezentîndu-și astfel și filmul. Îi dăm și numărul din *Limite* consacrat lui Mircea Eliade, din care s-ar putea citi unele texte.

Telefoane:

— Cicerone Ionițoiu. Aflu de la el ceea ce n-a fost chip să obțin de la Asociația Foștilor Deținuți Politici din România: nu-

mărul arestărilor şi deceselor. Au existat 200 de locuri de detenţie. Pedepsele s-au ridicat la 25 de milioane de ani de detenţie. Au fost înregistrate 3 milioane de intrări în închisoare (unii fiind arestaţi de mai multe ori). Aproximativ 300 000 de morţi în detenţie. Tot aproximativ, 10 000 de femei. Cifre impresionante. Ar fi de ajuns să cităm mereu aceste cifre pentru a măsura amploarea represiunii comuniste la noi. Asta ar trebui să facă Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici, nu discursuri şi politicianisme de mucava;

— sună şi Patapievici cu aceeaşi voce de băieţel evoluat. Se pare că pînă şi prietenii sînt acum convinşi că el cu Humanitas au inventat „cazul căpitanului Soare" pentru publicitate. Biată ţară, unde pînă şi oamenii din medii intelectuale pot crede în zvonurile cele mai ilogice şi aberante! Horia îşi văruieşte apartamentul din banii de pe carte. E primul scriitor român pe care-l aud că poate realiza ceva din drepturile de autor!

Joi 21 septembrie

Ieri, telefon de la Manolescu: şi-a luat şi aparatul pentru discurile compact şi voia să ştim că primul (şi singurul) disc pe care l-a ascultat este înregistrarea atît de originală (prea?) din cele *Patru anotimpuri* pe care a descoperit-o într-o seară la noi.

Niki este acela care ne-a trimis cartea-document SRI. Prin Mihnea. Era chiar nerăbdător să ştie dacă am primit-o şi cum ni se pare. Îi spun că Mihnea ne-o va aduce pe la sfîrşitul săptămînii şi-l întreb care era versiunea lui. N-are nici o versiune. Cum ceea ce a putut controla el din amintire, adică vreo 90%, e adevărat, presupune că şi restul corespunde realităţii. Din dosare ieşim bine *noi* (Europa Liberă), *el* (*România literară*), *ei* (cei neînhăitaţi cu puterea, printre care şi Eugen Simion — departe de a fi trecut ca informator, el se află printre cei despre care vorbeau de rău diverşi turnători). Ies prost, în schimb, neoproletcultiştii, în frunte cu Vadim şi Păunescu. Scopul publicării? Mister sau ipoteză indicibilă prin telefonul sigur ascultat.

Căsuţa poştală:

— Andrei Şerban îşi agravează cazul: îi adresează lui Manolescu (în *România lit.*) o Scrisoare deschisă. În primul paragraf se plînge că n-a fost înţeleasă ironia din cele adresate de el şefului

statului. Mulțumindu-i pentru că a dat drumul spectacolului, a subliniat astfel faptul că există mai departe cenzură. În ultimul paragraf uită ce-a scris în primul și se enervează că o formulă normală de politețe cum a fost a lui către Iliescu a fost interpretată ca o slugărnicie. Nici măcar nu mai e inteligent. În *22*, Irina Coroiu (nu știu cine e) a delirat despre spectacolul cu *Oedip*. Imediat, reacția lui A.Ș.: pac cu telegrama la *22*: că Irina Coroiu e singura care l-a înțeles (așa, în general, de cînd e el artist pe lumea asta) și dacă în România i se va dedica vreodată un studiu — cum se întîmplă acum în Statele Unite (își face singur reclamă) — doar ei îi va da dreptul să-l scrie. Ca și cum așa s-ar petrece lucrurile: despre un „creator“ nu poate scrie oricine orice, ci doar „creatura“ aleasă de „creator“. Și pe el (ar trebui poate să spun: mai ales pe el) vanitatea îl duce la ridicol;

— lungă scrisoare de la Zografi, în întregime consacrată sensului sinuciderii la Cioran (era și tema articolului scris de el la moartea lui Cioran). Z. e cel mai interesant cînd scrie la persoana I, în corespondență și, probabil, în Jurnal (dacă îl va fi ținînd...). Trebuie încurajat în acest sens, chiar în ficțiune să adopte punctul de vedere al unui narator unic.

Duminică 24 septembrie

N-am terminat, data trecută, „căsuța poștală“, întreruptă de telefoane. Între altele, Preisz, să ne spună ce succes a avut emisiunea, care l-a indispus pe Măgureanu mai ales — bănuiește el—din pricina intervențiilor noastre preliminare, punînd în chestiune însăși credibilitatea unor astfel de documente, cu un ton calm și detașat. Ne-a promis că ne va trimite videocaseta cu emisiunea.

Sună Vona: îi iese romanul, în traducerea lui Alain, la Actes-Sud, în octombrie. Nyssen i-a trimis o scrisoare entuziastă din care Vona, cum ne povestise Alain, înțelesese că nu-l mai publică! Nyssen a și pregătit terenul. S-a găsit și la cine, tocmai la Reichmann, pentru o cronică în *Le Monde*. R. se laudă acum în tot Parisul cu scrisoarea lui N.

— De la Mioara Cremene, un roman de factură polițistă publicat la Cartea Românească. Îi telefonez să-i mulțumesc: discutăm despre finalul la Iliescu după colocviul de la Neptun (ea a fost la

Iliescu). Îl apără pe Laurențiu Ulici (nu l-am atacat) și zice în substanță că banii trebuie luați pentru cultură de unde sînt. Simplu, nu? Nu se miră cînd îi replic că nu sînt deloc de acord.

— Paul H. Stahl: o culegere alcătuită de Paul H. Stahl despre Constantin Brăiloiu și Henri H. Stahl, la centenarul lui Brăiloiu.

Închei „căsuța poștală“, deschid „agenda“:

Ieri, la cafea, Smaranda Vultur. Nu mai e — din fericire — deloc intimidată. E rău impresionată de atmosfera de la Timișoara. O nouă insensibilitate la modul cum se cîștigă și de unde vin banii. Presa lui Drăgan nu mai e sabotată. Ea zice: dimpotrivă. O lipsă de criterii ucigătoare. Se teme că nu se va prezenta Manolescu la Președinție: singurul pentru care ar vota, deși știe că nu va cîștiga. Îi reproșează doar că s-a dus în Africa de Sud „în trei“, cu Gherman și Vadim. (Pus la curent de noi, Mihnea îi telefonează lui Manolescu: era o delegație parlamentară numeroasă, din toate partidele, și nu „în trei“ cum s-a lansat zvonul. Scopul: Convenția vrea să facă din Manolescu un nou Câmpeanu, gata să colaboreze cu Puterea, trădînd opoziția și în orice condiții.)

Pleacă ea, sosește, pe la 6 și jumătate, Mihnea, cu romanul lui Goma pe care i-l cerusem, *Justa* (la Nemira), cu Scrisoarea deschisă a lui Focke contra Programului lui Goma (nu sînt deloc de acord: pretinde că Goma vrea, cerînd pedepsirea celor vinovați, un nou Gulag, cu o astfel de logică pocită ar fi putut fi acuzat Tribunalul de la Nürnberg că vrea un nou Auschwitz. Și mai curios Focke visează la „reconcilierea națională“ cam în termeni iliescieni). Mihnea ne aduce, mai ales, așteptata *Carte Albă a Securității*, privindu-i pe scriitori din 1969 pînă în decembrie 1989. N-am citit decît 100 de pagini aseară, azi e în mîinile lui V. Aștept să termin înainte de orice comentariu.

Nu mai știu ce să cred nu despre Andrei Șerban (n-am nici un motiv să-mi schimb părerea după „gestul de politețe“ adresat de pe scenă lui Iliescu), ci despre spectacolul său. Din descriere, mi se părea supremul kitsch, azi în *Le Monde*, Costin Cazaban delirează ca și Irina Coroiu în *22*. În jumătatea de pagină consacrată de ziar Festivalului Enescu, se insistă și asupra faptului că Festivalul a reprezentat pentru Iliescu ocazia „de redorer son blason“*.

---

* „să-și refacă blazonul“ (*n.ed.*).

Joi 28 septembrie

Rodica a fost la cafea la noi marţi şi ne-a povestit odiseea apariţiei romanului ei pentru care a sfîrşit prin a ameninţa pe cei de la Lattès cu o grevă a foamei pe stradă, în faţa casei. (Ce n-a văzut Parisul!) S-au speriat şi, respectîndu-şi contractul — atît cerea şi ea —, au scos cartea. „Mai rău ca în România!“ conchide ea, gîndindu-se la cenzură, ceea ce fireşte că nu este exact. Ajunge să deschizi cartea Florenţei Albu pe care ne-a trimis-o la fete (*Zidul Martor. Pagini de Jurnal 1970-1990*, Cartea Românească, 1994) pentru a constata — dac-ai fi uitat — că nu se poate compara incomparabilul.

Ieri, zi extrem de agitată telefonic. Mai întîi, expoziţia Cézanne ratată. Aveam invitaţii la vernisaj, bucuroşi că astfel scăpăm de coadă. Ne şi vedeam intrînd direct (ca la Beaubourg pentru Brâncuşi) şi avînd timp astfel şi pentru vernisajul Schönberg. Planurile măreţe pe care le făceam amîndoi în taxiul ce ne ducea în plină aglomeraţie spre Grand Palais s-au destrămat la vederea uneia dintre cele mai lungi cozi, cum nu mai văzusem de la expoziţia Picasso sau Paris-Viena. Nici gînd să stăm cel puţin două ore în picioare. (Mi-aduc aminte cîte cursuri ale lui Călinescu le-am ratat în studenţie din pricină că, din tinereţe, nu-mi plăcea sau nu ajungeam să stau în picioare, eu care, de mers, mergeam cu orele.) Cum ne mai despărţeau tot două ore de vernisajul Schönberg, unde foarte probabil n-am mai fi păţit acelaşi lucru (pictorul fiind, pe lîngă compozitor, un subiect pentru iniţiaţi), am renunţat la tot, Virgil plecînd după discurile lui prin oraş, iar eu luînd autobuzul spre casă, unde s-a dezlănţuit seria de alarme telefonice, ca pe vremurile cu baricade.

Semnalul: telefonul Gabrielei de la *22*. Un articol-scrisoare al lui Pavel Cîmpeanu (de publicat în ziar) acuzînd-o de „naţionalism“ şi de sprijin adus lui Manolescu, celălalt mare „naţionalist“, cu o atare vehemenţă, încît Gabriela vorbea în neştire, nemaigăsind suflul să asculte cînd încercai s-o întrebi sau să adaugi ceva. Înţelegem că e cu adevărat serios şi îi promitem Gabrielei (care se jeleşte că nu sîntem acum la Bucureşti) să lămurim lucrurile cu Patapievici şi Gabriel.

La Patapievici doar robotul, i se zugrăveşte probabil încă în casă şi stau cîteşitrei la maică-sa. La Liiceanu, tot robotul (îl căutăm de vreo trei-patru zile).

În sfîrşit cheamă Gabriel. Nedumerit de parcă el ar fi, neştiutor, la Paris, iar noi, în inima lucrurilor, la Bucureşti. I se vorbise, într-adevăr, de un nou partid de oameni încă neuzaţi din punct de vedere politic care să prezinte liste cu intelectuali de seamă. Ce e grav în asta? Nu citise nici articolele excesive ale lui Gabriel Andreescu, nici atacul lui Cornea împotriva lui Manolescu-naţionalist, nu-i ajunseseră la urechi nici discuţiile de anul trecut (la Consiliul Europei) asupra Recomandării 1201 (autonomii teritoriale cerute de unguri în Transilvania), nu ştia nici că în grupul cu pricina se află Pavel Cîmpeanu. El era dinainte liniştit: în orice caz nu intra în nici un partid.

Am întrerupt deoarece a sunat Horia. Îl punem la curent cu dedesubturile unui grup în care el nu vede decît aspectul de cercetare teoretică a programelor ce trebuie prezentate alegătorilor români. E curios că trebuie să-i explicăm noi de unde vin şi spre ce se îndreaptă lucrăturile din subterană.

Tragem concluziile la telefon de noapte cu Mihnea. Ca şi noi, le-a căutat pe Gabriela şi pe Rodica; nu răspund. În schimb, a vorbit cu Manolescu căruia Vosganian i-a spus că nu se gîndeşte să facă un partid, doar aşa, o mişcare, o grupare. O nouă Alianţă Civică din care să iasă un nou PAC, adaugă Mihnea gîndindu-se la scenariul preferat al lui Gabriel Andreescu. Nu se înţelege de ce, dacă e vorba doar de o grupare de reflecţie şi analiză, nu se servesc de cadrul GDS, din care de altminteri cei mai mulţi fac parte.

Şi, deodată, ajung la saturaţie. Ne-am îndeplinit promisiunea făcută Gabrielei: să dezamorsăm cele două „bombe“ a căror explozie i-ar fi făcut cel mai mare rău (Liiceanu şi Patapievici), în rest, să se descurce singuri.

Mai bine să notez că am fost (noi, românii) depăşiţi pînă şi de albanezi. Am aflat din *Le Monde* (26 septembrie) că Parlamentul de la Tirana a adoptat o lege asupra genocidului şi crimelor comuniste interzicînd pînă în 2002 înalţilor responsabili ai fostului regim de a deţine răspunderi în sînul guvernului, parlamentului, magistraturii şi chiar mass-mediei. Mai tare decît lustraţia cehă, care nu cuprindea, printre interdicţii, mass-media. Noi am fost primii cu Punctul 8 de la Timişoara îngropat în cimitirul iluziilor decembriste. Azi, procesul comunismului are loc la Addis Abeba, iar epura-

rea la Tirana. Cît despre Bucureşti... Pentru prima oară îmi pare bine că nu ne-am dus în ţară toamna asta.

Vineri 29 septembrie

În 27 august şi 3 septembrie mă miram că Goma nu răspundea la „documentul" publicat de *Adevărul literar şi artistic* cu toate că dispunea de toate argumentele spre a pune la zid pe mîrşavii ticluitori de dosare: *Testamentul* său din 21 martie 1976 în care prevenea că orice declaraţie semnată de el sub tortură va trebui să fie socotită ca nulă şi neavenită, şi drogarea lui la anchetă în primăvara 1977. Or, răsfoind azi colecţia *Lumii libere*, în căutarea unui alt detaliu, dau de numărul 361 din 2 septembrie, pe care nu-l văzusem, cuprinzînd pe prima pagină un articol, „Răul absolut", în care totul este spus şi bine spus. Găsesc chiar numele drogului pe care l-a aflat cînd a venit Haiducu cu otrava menită uciderii lui: aconitină. În doze mici, ducea spre starea de confuzie din anchetă, concentrată (esenţă) ucidea. Haiducu a dat substanţa spre analiză DST-ului. Dacă n-ar fi inutilele violenţe de limbaj (o vulgaritate ce i-a devenit consubstanţială) răspunsul lui Goma ar fi cu adevărat exemplar. Şi mă bucur pentru el.

Pleşu n-ar mai trebui să mă surprindă. În *Dilema* (nr. 141, 22-28 sept.) înşiruie printre defectele românilor deşteptăciunea, adaptabilitatea, lipsa de „încremenire în proiect". E sintagma lui Liiceanu desemnînd „prostia" omului inteligent ce se încăpăţînează să nu renunţe la o idee fixă. Or, tocmai această „încremenire în proiect" i-o reproşase Pleşu lui V. Ca acum de pe talgerul cel rău să fie trecută pe cel bun. Stranie balanţă.

Singurul lucru de citit în acest număr e un dialog al lui Pleşu cu Geremek. Pleşu, care a combătut sistematic „încrîncenarea" celor ce nu vor să uite păcatele comuniste spre a trece la „împăcarea finală", i se plînge acum lui Geremek de „patologia memoriei" şi de victoria postumă a comunismului ce a produs un nou tip uman. „Vechiul «om nou» — spune el — are forţa, cel puţin la noi, de a controla situaţia." E diagnosticul exact, dar atunci cum stăm cu normalitatea atît de invocată în propria-i publicaţie scrisă de parcă democraţia ar fi bine instalată de la revoluţie încoace? Analiza lui Geremek e — ca totdeauna — perfectă. Referindu-se

la alegerile ce au readus comuniști la putere în Lituania, în Ungaria, în Polonia, recunoaşte că „elitele din fostele ţări comuniste au pierdut bătălia pentru memorie“, dar, departe de a se resemna cu românescul (şi atît de frumosul de altminteri) „n-a fost să fie“, îndeamnă la acțiune. Eludînd imposibila comparaţie dintre Polonia şi România, propusă de Pleşu, conchide: „Cel mai important este să închidem cu fermitate capitolul comunismului.“

Cehia a prelungit „lustrația“ cu cîțiva ani. Ieri Albania, azi Cehia, mîine în orice caz nu România.

Figaro littéraire (28 sept.) revine asupra „scandalului Heidegger“ (i-au apărut *Ecrits politiques*, la Gallimard, cu note binevoitoare de François Fédier chemat imediat la ordine în *Le Monde*). Şi pentru prima oară, punînd întrebarea „Există un drept la eroare pentru filozofi?“, pune pe acelaşi plan (într-un articol semnat de Philippe Cusin) „păcatele de stînga şi cele de dreapta“. Unele nu le scuză pe celelalte, dar coexistă, şi mai marcate la stînga, în orice caz, după ultimul război. E o adevărată plăcere intelectuală să vezi pe aceeaşi bancă unde pînă acum era izolat doar acuzatul Heidegger, pe Sartre, şi nu numai. Pe Merleau-Ponty din *Humanisme et Terreur*, pe Bertrand Russell, pe Althusser şi chiar pe Michel Foucault. De neatins pînă mai ieri. Dacă începe *Figaro littéraire* să fie de dreapta înseamnă că totuşi s-a schimbat ceva. Să nu-mi fac totuşi iluzii, probabil că e doar o criză pasageră de bun-simţ. Mai bine decît nimic. Am învățat pe malurile Senei să ne mulțumim cu atît de puțin!

Duminică 1 octombrie

Aseară, pe FR 3, la „Dossiers de l'Histoire“, un documentar excepțional, *Zek, l'Internationale du Goulag* de trei — pentru mine — necunoscuți (Thibaut d'Oiron, Peter Hercombe şi Bernard Dufourg). Chiar dacă se rezuma doar la străinii din Gulagul sovietic, tot spațiul ucigător al Vorkutei încăpea pe ecran. Chiar pentru noi care am citit şi văzut tot ce se putea citi şi vedea asupra Gulagului, două surprize:

— nu ştiam că lagărul de la Büchenwald a slujit şi sovieticilor, timp de doi ani, după ce „eliberaseră“ pe prizonierii nazismului, spre a interna propriii lor prizonieri;

— un colonel din noul KGB al lui Elţîn, tînăr, deci neconsiderîndu-se responsabil de barbaria antecesorilor săi, dezvăluie că încă din 1937 (deci cu trei ani înainte de nazişti) sovieticii se slujeau de camioane de gazare. În astfel de camioane erau duşi cei ce urmau să fie împuşcaţi; gazarea era prevăzută în cazul cînd condamnaţii la moarte s-ar fi revoltat.

Şi confirmarea unei veşti negre. Elţîn e pe cale să închidă întredeschisele arhive din ultimii ani ai domniei lui Gorbaciov.

Comentatorul acestui sobru documentar (cu cît mai sobru, cu atît mai zguduitor) insistă asupra paradoxului de a vedea pe şeful grupării Memorial de la Moscova nevoit să colaboreze, spre a scoate din uitare victimele şi a le cinsti, tocmai cu călăul lor, KGB-ul (oricum s-ar numi acum sinistra instituţie).

Poate fi şi mai rău, şi este, în România. În Rusia, oricum cei de la Memorial se duc la arhive de unde se scot dosarele şi li se pun sub ochi sau li se dau. Pe cînd, la noi, SRI-ul este cel care, picătură cu picătură, publică ce-i convine şi cînd îi convine. Poate, în felul acesta, machia, denatura, manipula, dezinforma. Am terminat aproape de citit volumul 5 din *Cartea Albă a Securităţii* şi, chiar dacă documentele sînt adevărate (ce am putut controla noi, în orice caz), cele trei sute de pagini în limbaj de lemn securist lasă o asemenea silă (de parcă ai fi şi tu, simplu cititor, mînjit şi nu reuşeşti să te cureţi de atîta noroi), încît nu cred că voi izbuti să însemn astă-seară cele cîteva surprize sau confirmări. Nu e poate inutil însă să transcriu aici ce am spus V. şi cu mine pe această temă la emisiunea televizată de la Tele 7 abc, înainte chiar de a fi citit cartea. Gazetarul de la *România liberă* ne-a promis caseta cu emisiunea, dar promisiunile româneşti... Şi cum nici nu ştiu dacă cele spuse de noi au trecut integral (deşi erau scurte), iată-le, în afara unor întrebări puse în direct, mai mult lui V. decît mie. Deci textul scris:

Eu: „E un nonsens politic, dacă nu direct un sistem de manipulare, să produci «documente» la care publicul nu va avea acces decît peste 40 de ani. Frînturi de dosare pe care nu le poţi controla pentru a şti dacă n-au fost machiate, transformate, la limită inventate. Unele pot fi adevărate, altele nu, depinde de conjunctura politică, pe cine ai de doborît sau de servit.

Pentru ca socotelile cu trecutul să fie reale, altfel se procedează. Ca în Germania de Est, de pildă, unde cetățenii de pe străzi au format grupuri spre a supraveghea centrele de arhive ale poliției politice, STASI, și le-au vegheat pînă au fost inventariate. Apoi, orice cetățean german, la cerere, a avut acces la propriul său dosar. Au existat astfel traume (o cunoscută scriitoare disidentă descoperind că soțul ei fusese informator), dar suspiciunea generalizată s-a atenuat și, încetul cu încetul, a dispărut. Nimeni nu-și mai suspectează în neștire toți prietenii și cunoscuții, după cum nimeni, în cadrul poliției, nu se poate sluji de astfel de dosare pentru a șantaja un om politic sau a favoriza un amic.

În România, în schimb, dosarele nu mai aparțin Memoriei, ci manevrelor politice."

V.: „În ce mă privește, eu nu mă amestec în treburile de poliție. Mi-am însușit o atitudine limpede de la Bernanos: aceea de a nu întinde mîna nici măcar polițistului care m-ar apăra.

În concluzie: un text polițienesc este pentru mine un fapt divers. Și cînd un fapt divers are loc în România actuală, care nu este România reală, lucrurile sînt și mai... diverse. Acestea fiind spuse, sînt țări — așa cum ați auzit — care au știut să rezolve în mod cinstit sinistra problemă a dosarelor."

Nu știu de ce transcriu azi aceste texte sumare, mîzgălite în cîteva minute, din moment ce n-am făcut-o atunci cînd le-am înregistrat (19 sept.). Probabil ca o reacție la dezgustul atîtor rapoarte de informatori prin care, chiar veridice fiind, viața literară se transforma într-un slalom printre agenturi, filări, denunțuri.

Are dreptate Goma: Securitatea a reprezentat Răul absolut. Și tot „absolut" ar trebui suprimată. Nu fizic, firește, ci ca instituție. În loc de asta, ea ne acordă sau nu picăturile de memorie la care avem dreptul. Umplînd-o cu un amestec de adevăr și de minciună, de spus și de nespus, dozat în așa fel, încît să ne îndoim de adevăr și să nu suspectăm minciuna.

N-are totdeauna dreptate Goma. De pildă, n-are dreptate, de data asta din punct de vedere estetic, în romanul lui scris în 1985 și pe care nu ni-l dăduse să-l citim în dactilogramă (ca pe toate celelalte). În *Justa* (e titlul și personaj feminin principal) acțiunea se petrece la Școala de Literatură. Toate personajele sînt cu nume-

le lor reale (este dat și pseudonimul Justei — Ruxandra Andreieș) în afară de cel al lui Grigurcu, victima primului proces de demascare, printre altele, sub acuzația că-mi trimisese o scrisoare la Paris. De fapt doar o scrisese și a dat-o — i-a fost luată de denunțător? — spre trimitere. Eu n-am primit decît de la mama un poem, *În odaia lui E. Lovinescu*, scris de „un tînăr poet". V. și cu mine am crezut că este Labiș și, cum murise, sub acest nume am și publicat-o în *Ființa Românească.* Or, apărîndu-l de fapt pe Grigurcu, Goma îl descrie în termeni de o vulgaritate atît de apăsată, cu străruință scatologică, încît personajul numai milă nu-ți mai trezește.

Telefonează Christinel. A fost la New York s-o vadă pe Lisette. Cu un mare efort, deoarece se simte din ce în ce mai rău. Și doctorii afirmă că sînt doar nervii. Glumesc puțin cu ea, s-o mai destind, dar, în fond, sînt tristă pentru tot ce-a fost și nu va mai fi: sosirile ei cu Mircea la Paris, în fiecare iunie, lungile seri, aproape nopți, de taifas la ei, viața încă stîndu-ne în față. Pînă și sfîșierele păreau colorate.

Vineri 13 octombrie

N-am mai scris de mult în acest Jurnal: am corectat și completat ultimul volum din *Unde scurte.* Și continuu s-o fac. Sper să pot relua cîteva repere, cînd voi termina. Deocamdată doar un extras din presa română privind o infamă intervenție a lui Breban. De comentat neapărat, deoarece atît de pe față cred că nu s-a proclamat niciodată servilismul, nedemnitatea scriitorului, redus la rolul de curtean. Rușinea e aici glorificată.

În *Adevărul* din 25 sept. 1995 (articolul intitulat „În absența stăpînilor", asupra Conferinței regionale Pen-club de la Neptun pe tema „Scriitorul și puterea"), referindu-se la episodul întoarcerii în Ithaca a lui Ulysse, care, după ce a ucis pe cîțiva dintre pețitorii Penelopei, ridică spada și asupra poetului de curte Femios, Breban spune, în intervenția lui:

„Atunci, Femios, colegul nostru, are o replică de enorm bun-simț, pe care noi l-am cam pierdut [...], spune simplu — nu mă ucide. Războinicul Ulise, obișnuit cu oameni de curaj, ezită în fața acestei cerșiri a vieții de către un curtean. (De atunci cerșim și noi viața de la militari, de la cotropitori, de la stăpînul casei.) Femios

profită de suspensia spadei și plasează a doua frază: ei m-au obligat! E adevărat. Ei l-au obligat să cînte și ne-au obligat să cîntăm. Însă o dată mărturisite rușinea și neputința, Femios renaște în mîndria sa și spune: dar i-am cîntat ca pe niște zei. Și e adevărat, noi știm *Iliada*. Mai bine știm *Odiseea*! Și continuă, mai puternic chiar, mai nobil decît stăpînul: dacă vrei, am să te cînt și pe tine. Și într-adevăr, dintr-un mic potentat al unei insule cum erau sute, el a făcut un zeu nemuritor. Aceasta este mărturisirea noastră de credință."

I-a răspuns Paler, neîmpărtășindu-i, evident, interpretarea și luînd exemplul contrar al lui Pablo Casals cîntînd la frontiera Spaniei sale, dar nepătrunzînd pe terenul noului stăpîn. Acesta i se pare lui Paler exemplul de urmat.

M-am întrebat, acum vreo două zile, cînd din întîmplare am văzut primele imagini ale unui meci de fotbal pe un stadion de la București între România și Franța și am auzit cum publicul a huiduit *Marseillaise* pentru a nu asculta în reculegere decît *Deșteaptă-te, române!*, dacă nu cumva această bădărănie supremă n-are o motivație extrem de simplă: populația actuală din România nu mai e compusă de locuitori, ci de „înlocuitori".

Duminică 15 octombrie

Bine că transcrisesem nefericitul pasaj cu Femios al lui Breban. Aseară, cînd se aflau la noi Manolescu și cu Mihnea, i l-am putut copia lui Niki, să-i răspundă poate într-un editorial, mai ales că Breban vorbește la plural. Ori e unul de maiestate, ori angajează și pe colegii lui de breaslă. Niki nu vede tot, nu i se arată tot și nu era la curent. Prin temperament, îi displac punctele de indignare și exclamație. Dar cred că în timpul cinei la restaurant am pledat suficient necesitatea indignării în climatul actual, contaminat de indiferență, pentru a-l împinge spre o reacție.

Scriu azi Ilenei Vrancea, profitînd de o pauză în corectarea cărții (am terminat corectura propriu-zisă, am scris o anexă, îmi rămîne cel mai greu prefața, de unde și „pauza" ca înaintea săririi peste un obstacol). Fata și ginerele ei, Irina și Tudor Ganea, au venit vineri acasă (sînt în turism parizian sosind din Israel) să ia fotocopiile după dosarul cu scrisorile tatei către Hortensia Papadat-Bengescu. Și să-mi aducă un plic de la I. V. conținînd un „abonament"

la CFR al mamei din vremea cînd a fost profesoară la Ploieşti (1937) cu o frumoasă fotografie, salvată din rugul aprins de Securitate în curte de Calmuschi. Şi mai emoţionant, de la Elena Streinu, o scrisoare a mamei către ea (îi spunea Lolica) din 29 ianuarie 1927. Soţia lui Vladimir Streinu se afla la Paris unde mama îşi aminteşte cum sosise şi ea cu ani în urmă „într-o dimineaţă de primăvară, la vîrsta ta, cu suflet ca al tău, cu emoţii şi dezamăgiri în visul ce-mi făcusem de Paris". De aceste „dezamăgiri" nu mi-a vorbit niciodată şi nu mai există nimeni căruia să i le fi mărturisit şi să fi rămas în viaţă pentru a mi le spune şi mie. Ştiu că stătea la o pensiune, iar în scrisoare dă şi referinţa (45, Boul'Mich'), că aveam o fotografie cu ea din acea epocă şi că tata (cu care era logodită) a venit s-o vadă. Mai departe în scrisoare vorbeşte de mine — am 4 ani, sînt cam slabă, dar foarte „femee", îmi plac rochiile, ciorapii de mătase şi, pe la cenaclu, îmi arăt şi „combinezonul de dantelă". Ce repede mi-a trecut!

Excelent contact cu acest cuplu Ganea. În Irina o recunosc pe Ileana (mai puţin încrîncenată). Sînt printre rarii (rarisimii) ce nu-şi opresc simţul critic la graniţele propriului lor neam. Pentru ei, ca şi pentru ceilalţi intelectuali de „stînga" din Israel, faptul de a fi devenit o naţiune ocupantă a transformat pe mulţi israelieni în „rasişti". În şcoli se învaţă acum că toate celelalte neamuri sînt antisemite şi datorează reparaţii Israelului pentru suferinţele de 2 000 de ani! Şi ea, Irina, care a plecat din România deoarece fetiţa, la şcoală, la „Şoimii patriei" învăţa că Ceauşescu le este părintele adevărat, iar tovarăşa profesoară adevărata mamă! O asemenea privire fără prejudecăţi n-am mai întîlnit decît la Toma Pavel şi, mai mult decît probabil, la Ileana Vrancea care, atunci cînd a fost ales ca primar al Ierusalimului un extremist, mi-a scris că mai bine s-ar afla într-un viitor sector arab, mai rău neputînd să fie.

Tot azi, îl chemăm pe Patapievici, enervat că muncitorii nu i-au făcut bine lucrările în apartament şi că nu şi-a terminat teza de doctorat. Îl îndemnăm să nu fie atît de conştiincios, dar, după voce, nu cred că-l convingem. Se petrece ceva cu el? Sper să nu fie decît o impresie.

La miez de noapte, al treilea telefon cu Gabriel la Frankfurt. Prima oară era foarte febril. Venise Iliescu cu o suită mai specială.

A invitat pe toți directorii de edituri de stat, în frunte cu Geta, căreia i-a telefonat el însuși, în avionul lui personal. A venit cu Iliescu și Laurențiu Ulici, deci Neptunul cu scriitorii exilați și finalul la Cotroceni n-a fost o întîmplare! La conferința de presă a lui Iliescu (era singurul șef de stat la Tîrgul de Carte, și-și lansa și propria carte tradusă în germană [ca Ceaușescu] dintr-o sală plină de români — unul dintre ei, care s-a declarat „șeful emigrației din Germania" s-a instalat chiar pe tribună), singurul care i-a pus o întrebare stingheritoare a fost Gabriel. Atrăgîndu-i atenția că standul românesc este cel mai urît chiar și din țările din Est, l-a întrebat cum se împacă mizeria asta pe care o arătăm străinilor cu obsesia „imaginii peste hotare" atît de vehiculată și glorificată la nivel de putere în România. Foarte deranjat, Iliescu a răspuns că nu el se ocupă cu aceste probleme, dar că la întoarcere le va examina cu „organismele de resort" și cu ministrul Culturii. (Iar un răspuns în stilul lui Ceaușescu.)

Luni 16 octombrie

Adaos la iliesciana poveste de la Frankfurt (pe care am rezumat-o atît de insipid). În *România literară* (nr. 39 din 4-10 octombrie), Mircea Mihăieș, în articolul său „Zepelinul lui Caligula", îl surprinde pe I. în ultima sa fază: de continuator-rival al lui Ceaușescu, și pune sub acest semn și publicarea de Opere acasă și prin străinătăți. Nimic nou pînă aici. Ceea ce nu știam sînt numele-fantomă ale celor două edituri ce l-au publicat în străinătate, în Franța un necunoscut Henri Berger, în Germania super-obscura editură Boehlau.

— Roselyne Chenu, întoarsă din România. Jurnalul ei de călătorie va fi publicat (în limba fanceză!) de Fundația lui Buzura — via, natural, Doinaș. O lăsăm în plata Domnului și nu-i mai spunem nimic. Tot nu e ea prea sensibilă la argumentele „etice".

— Într-o zi cu ploaie sau soare, telefon neașteptat de la Dan Laurențiu. Să ne spună: „La mulți ani!" Primul mirat părea el. Nu l-am mai întrebat despre ce aniversare putea fi vorba.

— V. a făcut un prim *choix* din poemele Liei Savu. Soția lui Seghers (conduce o revistă de poezie) a citit și i-a mărturisit lui S. că este *bouleversée*.

— Telefon nocturn de la Christinel: „Să ştii că sînt supărată pe voi că nu-l apăraţi pe Mircea care este atacat în România!" Are voce de procuror general. Reacţionez contraatacînd. Însă blînd. În loc să-i spun că nu pot schimba realitatea citatelor „legionare" ale lui Mircea (mi-ar jura că sînt falsuri), îi amintesc că l-am mai apărat o dată — împotriva lui Norman Manea — deşi ştiu că mi-a găsit răspunsul nesatisfăcător. Ce-ar vrea ea, săraca, e să afirmăm că, aşa cum îi jurase ei Mircea, n-a fost niciodată legionar sau simpatizant, iar articolele citate de duşmani sînt apocrife. Duşmanii există, campania e infamă, dar, din păcate, citatele sînt reale. De cîte ori l-am întrebat pe Mircea dacă existau articole compromiţătoare, a negat. Chiar cînd eram doar între noi. Se şi lăuda că Rickets a fost la Academia Română cînd scria cartea despre el şi n-a găsit nimic. Nu înseamnă că un an-doi de publicistică „îndoielnică", fără urme în restul operei sau chiar a publicisticii, justifică proporţiile demenţiale ale campaniei actuale. Ci doar că nu poate fi apărat pretinzîndu-se că nimic din ceea ce i se reproşează din acea perioadă scurtă şi circumscrisă nu este adevărat, iar propriile sale texte reprezintă falsuri. Adică exact ce-ar vrea Christinel. Şi n-are cum să obţină.

— Prin Mihnea, de la Rodica Palade: ştiu că noi am intervenit imediat la Gabriel şi Patapievici pentru a le susţine pe Gabriela şi pe ea, împotriva ofensivei în curs.

— Mimi Biemel, lung telefon. Are 87 de ani şi nici o zbîrcitură a minţii. A apărut în Germania traducerea lui *Mon ami Vassia,* de data asta cu semnătura adevărată a lui Rainer şi nu cu pseudonimul Jean Rounault (dat lui în cursul deportării în URSS deoarece îl considerau francez şi tot ce era francez se confunda pentru muncitorii ruşi cu uzinele Renault).

— L-am căutat în ultima săptămînă fără succes pe Grég la spital. Prin Lucie — via Laura — aflu că a căzut din nou. Data trecută cînd i-am vorbit, reînvăţa să... scrie. A fost deci din nou un atac. Grég, ce rămăsese atîta vreme ultimul nostru adolescent.

— Dintre toate filmele văzute în vremea din urmă, V. (mai mult) şi eu (ceva-ceva mai atenuat) am reţinut mai ales *Soleil trompeur* al lui Mihalkov. Dacă răul n-ar fi limitat doar la Stalin, dacă „eroul" nu ar fi un admirabil general al Armatei Roşii din timpul

războiului civil, dacă agentul NKVD nu ar aparține fostei aristocrații și Albilor, iar (detaliu estetic) simbolul soarelui n-ar interveni prea des pe ecran (ca semn de destin), l-aș fi găsit chiar excepțional, mai ales în cehovienele scene de la început, în tradiția unuia dintre primele sale filme, *Oblomov.*

Marți 17 octombrie

Al optulea atentat terorist tot pe linia RER unde s-a produs primul și în proximitate (în tunelul dintre Gare d'Orsay și St. Michel). Și tot atît de sîngeros. Prima rețea teroristă (cu un șef prins și ucis de jandarmi, al doilea în închisoare) nu era, bineînțeles, singura. Dacă nu prind pe cei care din Algeria și din străinătate comandă atentatele, nu vor putea face nimic. Jihadul a revendicat acțiunile și l-a somat pe Chirac să se convertească la islam. Dacă n-ar fi morții și răniții nevinovați, enormitatea ar putea fi comică. Nici o perspectivă ca acest tip de război fanatic și laș să înceteze. Cele 3 milioane de maghrebini din Franța pot oricînd furniza comandouri printre tinerii șomeri și mai puțin șomeri. Cînd mă gîndesc că șefii Jihadului au fost formați în Afganistan, și-mi aduc aminte cum îi admiram pe afgani că rezistă sovieticilor, îmi vine să rîd galben.

Seara, la cină, la Mihnea și Catherine, cu Manolescu. Lui Niki i-au telefonat de la PAC imediat ce s-a aflat de atentat, să știe dacă n-a pățit nimic (hotelul lui e lîngă Gare d'Orsay.) Au uitat doar să-i spună vestea bucureșteană a zilei: 10 000 de studenți în grevă au manifestat azi la București, unde acțiunea continuă întinzîndu-se la mai multe universități. Revendicările studențești sînt de ordin material, e totuși prima oară cînd tinerii ies în stradă, de vreo doi ani de zile. Cum în PAC sînt mulți profesori universitari, Niki așteaptă să vadă dacă în absența lui se vor gîndi să dea un comunicat al PAC-ului cu privire la grevă. În orice caz, la întoarcere, joi, o va face el. Sînt vreo 600 000 de studenți în România. O masă electorală la care n-are dreptul să nu se gîndească. Deocamdată, mîine, pentru ultima lui zi pariziană, programul este supraîncărcat, ceas de ceas cîte o întrevedere. Mihnea îl cheamă la telefon și pe Gabriel. Și-a pregătit bagajele, le-a dus în mașină, mîine pleacă la ora 5 dimineața și are o voce sfîrșită.

E aproape 2 dimineața: mă duc să citesc mai departe scrisorile şi ziarele aduse de V. de la căsuța poştală. Mai ales *22*, cu un memorabil articol al lui Patapievici, o pledoarie pentru memorie în cursul căreia ne îndeamnă să „învățăm de la evrei“, care şi-au „organizat teroarea într-o formă activă de memorie colectivă“, identificînd „ofensa ce li s-a adus cu un atac la ideea însăşi de om“ şi impunînd simbolul holocaustului. Comparînd diferența de tratament din Occident al crimelor naziste şi comuniste (ce nu sînt recunoscute ca atare, cel mult „erori“), demersul lui P. nu e diferit de cel al lui Furet, pe care însă nu-l citează şi, poate, nici nu l-a citit. Lucru greu admisibil cînd te ocupi de acest subiect. Articolul e totuşi excelent. Tot în *22*, o dezbatere asupra cărții lui Nițescu, apărută la Humanitas, cu debuturile proletcultiste ale scriitorilor din anii '50-'60, unii dintre ei devenind apoi ireproşabili: gen Manolescu, Blandiana etc. Liiceanu, înainte de a o da la tipar, i-a arătat cartea lui Manolescu, care s-a mirat şi el de ceea ce putuse să scrie şi, fairplay, ca de obicei, a spus că nu poate cere adevărul despre ceilalți dacă nu-l admite pentru el însuşi. Despre volumul lui Nițescu *Sub zodia proletcultismului* scriu în *22* (11-17 octombrie) Dan C. Mihăilescu şi Stelian Tănase.

Sîmbătă 21 octombrie

Iarăşi mai multe zile de tăcere. Mai întîi diversele lucrări: în stradă, forajul pentru canalizări luînd aspecte „arheologice“: sapă profund de parcă ar fi pe punctul de a descoperi cine ştie ce comoară. În orice caz, uruie de pe la 8 dimineața şi mă tot mut din pat în pat în căutarea unui somn drămuit. Apoi, în casă: țevile şi pietrele mucegătite din pivniță, aproape un şantier.

A mai fost şi lucrul migălos la tabla de materii pentru volumul VI din *Unde scurte*, căruia nu m-am încumetat încă să-i scriu prefața. În orice caz, mi s-a părut că-i găsesc un titlu, *Insula Şerpilor,* al cărui aspect metaforic îi displace lui V. şi nu l-a convins nici pe Manolescu, cînd l-am întrebat la Mihnea. Mie îmi evocă destul de exact şi şerpăria foştilor ceauşişti reveniți în posturi-cheie, şi mania românească de a nu studia comparativ experiența comunistă, ci de a căuta cauzele doar în trecutul şi apucăturile româneşti.

Nu s-au acumulat de altminteri prea multe „evenimente". Le enumăr:

Ieri (cu data de 21 oct.) în *Le Monde,* un articol (semnat de un gazetar pe care nu-l ştiu, Yves-Michel Riols) despre greva studenţească. Articolul e însă consacrat mai ales hotărîrii PDSR de a exclude din coaliţia de la putere pe Vadim cu „România Mare" cu tot. Ştirea e bună, deşi nu merge pînă la capăt (PAC-ul ceruse, într-un comunicat, ridicarea imunităţii parlamentare a lui Vadim).

Aseară la „Bouillon de Culture" al lui Pivot, o excelentă emisiune în jurul cărţii lui Stephen Koch (profesor la Universitatea din Columbia) *La fin de l'Innocence: les intellectuels d'Occident et la tentation stalinienne, trente ans de guerre secrète* (pe care V. mi-a şi adus-o). Nu personalitatea celebrului agent de propagandă Müzenberg îmi reţine atenţia — îl ştiam bine şi nu doar de la Furet —, cît felul categoric în care, pe urmele lui Bukovski, prezent cu un volum rezultat din consultarea arhivelor ruseşti — *Jugement à Moscou, un dissident dans les archives du Kremlin* — , Jacques Julliard şi mai ales Bernard-Henri Lévy pledează pentru un necesar „proces al comunismului", pentru memorie, pentru *le travail de deuil* ce a permis denazificarea Germaniei şi fără de care nu se va ajunge la decomunizarea necesară nici a Rusiei, nici a Estului. B.-H.L. n-a şovăit decît o clipă în ce priveşte semnul de egalitate între Holocaust şi Gulag, dar în rest a pus fenomenul comunist pe acelaşi plan cu cel nazist. Eram într-o stranie stare de fericire, de parcă a obţine un astfel de acord pe un platou de televiziune (pe care se afla şi „comunistul de serviciu", vrînd şi el memorie, dar numind comunismul doar stalinism ca să poată rămîne în instanţele diriguitoare ale Partidului Comunist Francez) ar echivala cu deschiderea unui adevărat proces în faţa unui adevărat tribunal.

Întrebat dacă va rămîne mai departe la Cambridge sau are de gînd să se întoarcă definitiv în Rusia, Bukovski a afirmat că n-are de ce să se întoarcă, cam aceiaşi oameni se află la putere, chiar şi cel care l-a condamnat pe el are acum un post important în Parlament (dacă nu e chiar Preşedintele Parlamentului). Iar românaşii noştri cred că fenomenul e doar local. N-am eu dreptate cu „Insula Şerpilor"? În orice caz, imediat ce termin cu prefaţa, prima car-

te pe care mă voi arunca este cea a lui Bukovski (mi-a adus-o V. şi pe ea, şi am nevoie aproape de „eroism" ca să-mi continuu programul cu această ispită sub ochi). Îmi aduc aminte că primul său volum publicat în Franța ...*Et le vent reprend ses tours (*din 1978) mi-a lăsat impresia că se mai poate spune ceva nou despre experiența închisorilor comuniste. Între timp, Bukovski pe care-l vedeam mereu băut pe la manifestații sau la Internaționala Rezistenței ieşise din cercul imediat al admirației mele active. Aseară era trist, cu părul alb şi în privire marea, intensa dezamăgire a primului contact nu doar cu arhivele KGB, ci şi cu Rusia a cărei eliberare, dacă a visat-o vreodată, arăta desigur altfel. Ca noi cu România. Probabil şi mai grav: el n-a mai regăsit decît pe călăii lui. Pe cînd noi, pe toți prietenii: mulțime. Dar şi la noi, şi acolo, aceeaşi boală: uităciunea opacă. Aseară am avut impresia, V. şi cu mine, că avem noi aliați în îndemnul lansat de V. în curtea de la GDS, acum doi ani: „Să nu uităm împreună!" salutat cu un ropot de aplauze. Acum în acest „împreună" sîntem mai mulți şi mai buni după emisiunea de ieri.

Telefon cu Gabriela Ad.: greva studențească ia o amploare nemaicunoscută. Mîine, studenții au o întrevedere cu partidele politice şi o conferință de presă. G. ne întreabă serios dacă nu vrem să luăm avionul şi să venim repede şi noi! Unchiul Gabrielei, Dinu Adameşteanu, i-a transmis din Italia că Norman Manea a publicat din nou acolo un articol foarte grav împotriva lui Mircea Eliade. Îi amintim rîzînd (galben, violet, albastru) că ea l-a publicat prima oară în România pe Manea despre Eliade.

Mihnea îl cheamă azi pe V. L-a găsit în sfîrşit pe Furet, care predă pînă în decembrie într-o Universitate din Statele Unite, unde i-a şi telefonat. Furet i-a promis prefața la *Piteşti* pînă la sfîrşitul anului (Michalon ar vrea să scoată cartea în februarie). Îl jenează doar un fapt: se consideră încă prea tînăr pentru a scrie... prefețe!?

George Munteanu ne trimite *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici*, în două volume, apărute la Editura Porto-Franco. Stă scris pe pagina dinaintea titlului „Lucrare finanțată de Guvernul României prin Ministerul Culturii". Bietul autor, spre a se dezvinovăți, ne cere să-i citim postfața din pricina căreia nici nu s-ar mai fi efectuat „finanțarea". Vom răspunde scurt şi politicos

la lunga lui scrisoare descriind cele cîteva zile de „clochardizare" petrecute la Paris prin 1980 și ceva.

Vasile Popovici (mai precis Don Basil) a venit săptămîna trecută cu deputații aduși de Mihnea la Paris, dar n-am apucat decît să vorbim la telefon. Ne-a lăsat la Mihnea ultima carte a lui Mihăieș *Cărțile crude (Jurnalul intim și sinuciderea)*. L-am căutat azi pe Mihăieș la Timișoara, nu răspundea.

Ilie Constantin se plînge lui V. A pățit o rușine: l-au invitat la un colocviu al „Spiritualității românești" de sub direcția lui Adrian Păunescu (rivala Fundației lui Buzura, patronată și ea de Cotroceni, dar mai puțin „prezentabilă"). Dacă I.C. a admis să fie publicat la Buzura, și-au zis cei cu „spiritualitatea", ar putea veni și la ei. Nimic mai simplu.

Joi 26 octombrie

Am terminat într-o zi, luni, prefața la volumul VI din *Unde scurte* asupra căreia mă blocasem stupid. În afara titlului pe care încă nu l-am găsit (la *Insula Șerpilor* am renunțat), totul este gata pentru sosirea lui Gabriel.

Între timp, în jurul nostru se întîmplă lucruri infinit mai grave. Aflu de la Sanda S. că Dorel Cazaban a fost operat la corzile vocale, telefonez și Solveig îmi confirmă, adăugînd că și de inimă a fost din nou operat. A durat toată vara. Acum e mai bine, vorbește în șoaptă, dar audibil și face reeducare să dobîndească... volum.

Alt vești proste, deocamdată, nu am. S-au terminat și lucrările în casă, afară muncitorii s-au îndepărtat pentru moment cu forajul, pot dormi din nou în patul meu, nu mai sînt trezită la 7 dimineața: să nu se spună că plăcerile ne sînt interzise!

Marea „plăcere" e de fapt citirea cărții lui Bukovski, *Jugement à Moscou*. Frunzărind-o și căzînd peste niște concluzii exagerate asupra maladiilor Occidentului (ducînd direct la Apocalips) mi se păruse neserioasă. Începînd lectura, așa cum ar fi trebuit, cu începutul — și cu răbdare — cad peste cel mai negru și în același timp revigorant constat de disperare. Povestit de el, procesul pe care partidul comunist rus i-l face lui Elțîn la un an după ce l-a dizolvat; depășeste orizontul kafkian. Comuniști „dizolvați" intentează un proces comuniștilor „dizolvatori", iar judecătorii — co-

munişti şi ei — trebuie să se pronunţe referindu-se la Constituţia comunistă căreia i s-au adăugat cîteva amendamente.

Tot kafkiene sînt şi strădaniile lui Bukovski de a obţine un Nürnberg internaţional pentru crimele comuniste sau de a aduce în Occident fotocopii după piese unice din arhivele Comitetului Central dovedind ajutorul masiv acordat de Kremlin partidelor comuniste din Occident, pe care nici un ziar din Occident nu vrea să le publice! Sub ochii imbecilizaţi ai funcţionarilor comunişti ce au drept misiune să nu-l lase să fotocopieze nimic, B. scoate din taşcă un mic computer cu un scanner ce introduce în memoria ordinatorului toate foile ce îi sînt prezentate. Funcţionarii vigilenţi vin să se extazieze în faţa acestei minuni a tehnicii japoneze, pînă în ultima zi, cînd unul dintre ei are revelaţia genială că de fapt B... fotocopiază. Dar e prea tîrziu, sute de documente din cele peste un miliard cît conţin arhivele sovietice, după B., se află deja în memoria aparatului. În Occident, Bukovski le propune ziarelor, revistelor, publicaţiilor, nu mai interesează însă pe nimeni. *Who cares*?* spune un astfel de gazetar şi replica ar putea servi de moto al cărţii.

Tratat cu un dispreţ suveran de Bukovski, Elţîn, „singurul şef de stat care în cele 100 de zile de cînd a preluat puterea n-a făcut absolut nimic“, a fost din nou internat azi în spital la Moscova, într-o stare mai gravă ca de obicei: inima sau alcoolismul, sau combinaţia celor două par a-l scoate de data asta definitiv de pe scena politică. Era prost cu el, va fi şi mai prost fără?

Kusturica, la Paris, cu *Underground*-ul lui premiat la Cannes şi primit cu entuziasm la Belgrad. Kitsch-ul deja prezent în ultimele două filme ale sale domină totul ca pentru a justifica o enormitate: sîrbii sînt cei atacaţi. K. e prezent la emisiunea „Cercle de Minuit“ de la televiziune. Poartă cercei, e despletit cu artă, pare murdar cu rafinament. Fals mare artist. Nu se apără, atacă: balcanic şi superior, gen „ştii d-ta cine sînt eu“? E doar, după reacţia foştilor lui prieteni de la Sarajevo, un musulman care a trădat. De fapt, nici nu ştie cum să discute. N-are argumente, numai porniri. *Le Monde* îi cere un răspuns de dat lui Finkielkraut care-l tratase de impostor. Refuză printr-un text ce-ar fi putut fi semnat de Const. Virgil

* „Cui îi pasă?“ (*N.ed.*)

Gheorghiu sau de Virgil Tănase: un hodoronc-tronc ce se vrea poetic şi de un umor dezlănţuit, cînd e numai vulgar şi prost. De parcă aceeaşi cauză (un oportunism dezlănţuit) ar duce, implacabil, spre aceleaşi efecte. De fapt şi duce.

Gafă în ultimul număr din *Rom. lit.* (nr. 41 din 18-24 oct.). Că dedică trei pagini centenarului lui Alexandru Rosetti, poate să se justifice: era probabil un bun filolog şi, sigur, un mare editor. Dar că ansamblul este prezentat sub titlul generic „Un incoruptibil al culturii româneşti", cînd bietul Sandu R. a fost printre cei mai corupţi (nemulţumindu-se să laude doar şefii, pe Gheorghiu-Dej, pe Ceauşescu, îl felicita de aniversări pînă şi pe Eugen Barbu), e cu adevărat inadmisibil. Greu de înţeles şi fraza finală din editorialul lui Manolescu (altfel corect): „Al. Rosetti a fost un om de carte în toate sensurile pe care le putem da expresiei, inclusiv acela de a fi autorul cu cele mai bune cărţi din întreaga noastră istorie literară." Mărturisesc că, dacă nu cumva e vorba de o greşeală de tipar, nu înţeleg absolut deloc ce poate însemna o astfel de judecată de valoare. „Cărţile" literare ale lui R. (jurnal de călătorie etc.) sînt de o nulitate atît de evidentă, încît nu l-au putut decît cutremura pe Manolescu. E o glumă, o eclipsă sau ce?

Bietul Sandu Rosetti! Aş vrea să rămîn cu imaginea cinei „la mahala" pe care a dat-o de plecarea mea la Paris. Îi invitase pe Ion Barbu şi pe Nina Cassian, despre care I.B., îndrăgostit patetic, spunea cu toate punctele de exclamaţie posibile: „Priviţi-o ce frumoasă e, seamănă cu un bătrîn lord englez!" Şi imediat după aceea: „Nu, mai curînd cu un cal." Dar peste această imagine, muiată în aurul ultimei mele toamne bucureştene (1947), se suprapune vizita lui Sandu R. la Georges şi la Lucie prin anii '60: încîntat de bucatele rafinate occidentale şi savurînd un cognac în picioare, spijinit de cămin. Prins parcă în flagrant delict de prea apusene şi decadente degustări, lansase atunci către nepotul său un „cum spunea Lenin" — care îi lăsase fără replică pe Georges şi pe Lucie. Şi acum iată-l decretat „incoruptibil" unde? La *România literară*! Graţie lui Bukovski nu mă sperii prea tare: în Rusia e şi mai rău. Aşa cum se cuvine unui imperiu. Noi, ca o biată ţărişoară ce sîntem, orbecăim mai modest.

De mai multă vreme uit să transcriu numele, dat în *Lupta* (7 sept. 1995) după *Lumea liberă*, al celui care ar fi pus la punct atentatele împotriva mea, a lui Goma și a lui Virgil Tănase: generalul Victor Marcu, primul adjunct al lui Măgureanu care a fost „trecut în rezervă" la 29 iulie. În 1976 lucra la Direcția de Informații Externe, ocupîndu-se de exilații ostili regimului. Știrea, incontrolabilă, se bate cap în cap, în ceea ce mă privește, cu versiunea lui Pacepa despre teroriștii palestinieni. În fond, nu resimt nimic special împotriva celor însărcinați să mă bată sau să mă lichideze, în timp ce „anchetatorilor" mamei le-aș cere socoteală pînă dincolo de pămînt.

Vineri 27 octombrie

Vișniec ne transmite, prin biroul de la Radio France, cărți ce i-au fost date pentru noi de la Iași, de către tineri poeți: de Cassian Maria Spiridon, *Piatră de încercare* (Ed. Junimea) în același timp cu o „revistă de cultură poetică", *Poezia* (vară-toamnă '95), cuprinzînd un capitol de discuții asupra „operei" lui și o analiză „textuală" de Emil Iordache (nu cunosc) a criticii realist-socialiste a lui Crohmălniceanu din anii '50, introducînd-o printr-un lung citat din *Unde Scurte*, I (pp. 216 ș. urm.).

Voiam să pun în moto, la *Unde scurte*, VI, următoarele rînduri de Simone Weil:

„L'Histoire n'est pas autre chose qu'une compilation de dépositions faites par les assassins relativement à leurs victimes et à eux-mêmes."*

Mă convinge V. să n-o fac și are dreptate, astfel exprimată, ideea Simonei Weil pare simplistă și exagerată. Eu corectam însă și nuanțam excesul gîndindu-mă la obsesia lui Simone Weil referitoare la o istorie scrisă mai totdeauna de învingători.

Luni 30 octombrie

Aflu prin M.-F. că acum vreo zece zile a murit Lisette Perlea. I-a telefonat Christinel, reîntoarsă de la New York. O sun și eu spre

---

* „Istoria nu este altceva decît o compilație de mărturii ale asasinilor referitoare la propriile victime și la ei înșiși." (*N.ed.*)

2-3 noaptea. N-o mai chemasem de cînd a telefonat să ne certe că nu-l apărăm pe Mircea. Nu eram supărată, voiam doar să-i las timpul să se calmeze. E caldă și emoționată. Lisette a murit ușor, aproape în somn, i-a cedat inima. Au incinerat-o. Christinel e desigur îndurerată, dar și ușurată într-un fel: una dintre obsesiile ei era să nu moară ea înainte și să n-aibă cine să se ocupe de Lisette care-și cam pierduse mințile, și — am impresia — nici bani prea mulți nu mai avea. În orice caz, Ch. o ajuta material și găsise pe o doamnă care să aibă grijă de ea. Pe Christinel o dor toate și nu mai vine la toamnă în Europa, nici în audiență la Papă, nici la Milano unde e un colocviu (sau așa ceva) despre Mircea, la aproape 10 ani de la moartea sa. Azi, venise s-o vadă Furet, deci acolo este profesor, și Christinel voia să știe titlurile cărților mele și ale lui V., să i le comunice (?!). Încerc s-o disuadez, dar am imprudența să-i spun c-am publicat opt mari pagini de prezentare a cărții lui Furet în *22*. Risc sau să mi le ceară, sau să-mi reproșeze că despre Mircea n-am scris tot atît de mult. Speranța e că uită. Are ea destule griji și fără asta. Ne amintim de trecutul nostru împreună: ni se pare, bineînțeles, mirific. De n-ar fi decît pentru că eram cu toții vii și împreună...

Pe Lisette, ultima oară, o văzusem la New York, acasă la ea (nu departe de Park Avenue, cred), cu una din invariabilele ei pisici. Dar imaginea ei rămîne pentru mine agățată de o singură scenă, care n-o caracterizează decît pe un plan nesemnificativ. Eram la Capri, în vara-toamna lui 1951, cu Adriana, și nu știu de ce într-o seară am cinat doar noi trei (probabil că Ionel Perlea era la repetiții, la Napoli, iar copilul dormea) într-un mic restaurant de unde nu lipsea, firește, ghitaristul-gurist cu inevitabil-sfîșietoarele sale canzonete napolitane. Și cu manierele, la fel. Cînd s-a aplecat duios spre umărul Lisettei să-i susure „Perche mi fai sofrir, Catari...", Lisette, femeie în toată firea, a fost cuprinsă de panică și a zbughit-o afară. A trebuit să fugim după ea pe stradă, s-o potolim și nici nu mai știu dac-am reușit s-o aducem înapoi. Subiect de rîs apoi nu doar cu Christinel și cu Mircea, dar și cu ea, ori de cîte ori ne întîlneam.

Și Adriana a telefonat azi, cu una din vocile ei cele bune. Venea de la Bruxelles, de la o soră și se pregătea să plece în Grecia, la alta.

Marți 31 octombrie

A sosit Grég la Paris. Vorbesc cu el, iau întîlnirea cu Alain pentru vineri după-amiază la noi. O rog pe Laura să-mi spună cu adevărat cum e cu sănătatea tatălui ei. Foarte prost. Din pricina leziunii pe creierul mic, cade de două-trei ori pe zi, vorbește cu greutate, cu și mai mari eforturi reînvață scrisul. S-a schimbat foarte mult, mă previne Laura, să nu ne speriem. Singurul lucru bun: Grég, cu mintea întreagă, dar în lună — sau înrădăcinat în imobilul mit al adolescenței —, nu-și dă seama cît de grav este ceea ce i se întîmplă.

Pe *répondeur* un mesaj de la Laurențiu Ulici. Dacă va fi avînd conștiința tot atît de liniștită ca și vocea, nu e semn bun. Alt mesaj de la Patapievici: ne-a trimis lunea trecută o scrisoare cu textul lui despre Cioran, care-l indignase pe Gabriel. Cînd ne va sosi, îl vom rechema.

Căsuța poștală:

— o scrisoare de la Mircea Săucan (ca totdeauna, fără urmă de clișeu) și o cărticică *David Rege*, apărută în 1991 la București și asupra căreia ne cere, patetic, părerea. Un text tot atît de scurt de el publicat în Franța (și în traducere) îmi stîrnise aproape entuziasm. Așa c-am deschis cu încredere volumul, dar nu știu cum îl voi duce pînă la capăt: o interminabilă frază în care mă pierd ca într-un delir oniric fără a afla în primele 10-20 de pagini nici un reper, nici o balustradă de care să mă agăț. Cad mereu în gol. Aș fi dezolată să continue lectura așa, cum sînt incapabilă să mint, nu-i voi putea ascunde reacția mea — chiar atenuată — și risc să-l destabilizez;

— din *L.A.I.* (un pachet întreg trimis de Dan C.) rețin, citite cu o adeziune totală, mai întîi o critică feroce — dar pe un ton rece, crud, politicios, evitînd adjectivele și imprecația, deci oferind garanția — cel puțin aparentă — a obiectivității. Semnată de un nume pe care nu-l cunosc, Victor Scoradeț, o dare de seamă despre *Oedip*-ul kitsch al lui Andrei Șerban. Mi-e greu să înțeleg de ce sînt profund de acord cu o cronică despre un spectacol pe care nu l-am văzut, dar simt — cunoscînd evoluția și artistică, și caracterială a lui Andrei Șerban — că așa trebuie să fie. Apoi, în numărul din 2 octombrie, Monica Spiridon prezintă pe John R.

Searle, una dintre marile figuri ale filozofiei americane, traducînd din polemica sa cu deconstrucţioniştii ce fac ravagii în Statele Unite (Derrida, îndeosebi), cu marxiştii ce şi-au ales, după ce au fost dezişi de istorie, literatura şi campusurile americane, deci cu *political correctness*. Cînd vezi că o gazetară probabil anglo-saxonizată de la *L.A.I.*, Mioara Caragea, îi reproşează doct şi superior lui Patapievici elitismul ce-ar duce, inevitabil, spre fascism, îţi dai seama că a devenit o acţiune de salubritate publică şi în România de a descrie aberaţia acestei extreme stîngi marxiste creatoare de rasisme de-a-ndoaselea. De a pune în gardă.

Marta Petreu se scuză, alarmată: la tipografie a dispărut numele meu complet (a rămas doar Monica) din scrisoarea către Radu Stanca, publicată în numărul 9. Mare pagubă! O voi linişti. În acelaşi număr, Ion Vartic descrie o vizită la Cioran cu un final, singur o spune, aproape dostoevskian. O bună remarcă: se aştepta ca Ionesco să fie ca Cioran, şi l-a găsit sumbru, apatic, tragic. Cioran, în schimb, nu mai înceta cu rîsul şi ghiduşiile, de o vitalitate debordantă. Unul din portretele cele mai exacte, deşi nu şi cel mai profund din cîte am citit.

I-l semnalez şi lui Gabriel. Ne telefonează pe la 11 noaptea: i-e dor de noi (dar nouă de el!) şi va sosi săptămîna viitoare (joi). Încep să mă bucur încă de pe acum… şi să caut un titlu la carte (trebuie să-i dau dactilograma volumului VI). Şi dacă aş lăsa totuşi *Insula Şerpilor*?

Miercuri 1 noiembrie

Coposu e pe moarte la spitalul universitar. Metastaze la creier. Iliescu ia mereu ştiri despre starea lui. Evident, îi convine, acum că-l vede dus. La înmormîntare îl va declara probabil mare om politic.

Ştirea e adusă de Laurenţiu Ulici. Ce bine că n-am răspuns la telefon! S-a întîlnit la Mămăligă cu Bujor Nedelcovici, Basarab Nicolescu, Sanda Stolojan, Vona şi Alexandru Niculescu, care ne face la telefon timp de vreun ceas o dare de seamă. Ulici vrea, la Paris, o anexă a Uniunii. Dar şi o editură finanţată de români, unde, alături de cîţiva autori francezi (de faţadă şi formă), să fie publicate cărţile autorilor români, nerăspîndite peste hotare cum s-ar cu-

veni. Ar costa vreun milion şi ceva de dolari. De unde banii? Răspuns clar al lui Ulici: de la Banca Naţională Română de export. I se replică: deci de la stat, de la guvern, de la Cotroceni! Nu e cîtuşi de puţin stingherit: de ce nu, din moment ce dau bani Uniunii Scriitorilor? De ce s-a dus cu Iliescu, în avionul lui, la Tîrgul de la Frankfurt? Bine a făcut, i-a atras atenţia lui Iliescu că ungurii au stand frumos şi noi mizer, şi a obţinut de la el ca, pentru viitoarele tîrguri, Uniunea să fie însărcinată cu standurile.

Joi 2 noiembrie

Pe *répondeur*: Alexandru Niculescu. A telefonat la Bucureşti. Marian Munteanu n-a murit. A fost un zvon izvorît dintr-o confuzie: pierise într-un accident un tînăr tot cu numele de Munteanu.

Vreun ceas de vorbă cu Mihnea, de o săptămînă înhămat la proiectele „Phase“ pentru Est de prezentat pe 1996 la Consiliul Europei. Le-a făcut singur bugetul: un simţ practic pe care nu i-l cunoşteam. Avea veşti învechite de o săptămînă, printre care boala lui Coposu în faza finală.

PAC-ul ceruse ridicarea imunităţii parlamentare a lui Vadim Tudor. Parchetul a reclamat la rîndul lui această suspendare, iar ministrul Justiţiei a trimis propunerea la Parlament. Prea încrezătoare în votul unui astfel de Parlament nu pot fi, deşi, dacă nu mai e sprijinit de Cotroceni, zilele însorite ale bardului lătrător devin ipotetice.

Partidul Naţional Ţărănist şi-a amînat congresul, din pricina stării lui Coposu. Sînt în concurenţă trei candidaţi la conducerea partidului, Ciumara, Raţiu şi Diaconescu. Cum alegerile municipale ar urma să aibă loc în februarie-martie, viitoarele alianţe din opoziţie depind şi de evoluţia ţărănistă blocată. Deocamdată PAC-ul nu s-a înţeles pentru alianţe locale decît cu PD. Va fi PD-ul foarte activ în opoziţie, eu nu pot să uit că e partidul lui Roman. Tocmai de asta probabil n-am făcut niciodată în viaţă ceea ce se numeşte politică, adică nu m-am înscris într-un partid. Fiindcă tactica, strategia şi oportunităţile pragmatice îmi sînt străine.

Mihnea pleacă la Timişoara cu tineri din RPR pentru o dezbatere cu tinerii din partidele româneşti — din PAC prioritar, adaugă el cu umor. Tocmai joi, cînd soseşte Gabriel.

Vineri 3 noiembrie

Grég azi, adus de Alain. După vreun ceas soseşte şi Laura. Noroc cu ei doi, care vor să copieze caracterele româneşti după computer şi deci trebuie să mă agit în alt colţ al camerei. Altfel cum l-aş fi putut privi pe Grég timp de două ore? E peste fire de îmbătrînit, stă cu greu în picioare, îi tremură mîinile atît de tare că varsă cafeaua, merge ţinîndu-se de ziduri. După moartea Odilei, a căzut într-o stare depresivă care a „retrezit“ leziunile de pe creierul mic: iată explicaţia ce i s-a dat. Cred, mai curînd, că a avut un nou atac. În orice caz, nu se poate face mai nimic în afară de reeducare pentru mers şi scris, de vorbit, vorbeşte normal. Toate acestea le ştiam, dar e cu toul altceva să le vezi. Nu va sta multă vreme la Dan acasă: sînt prea multe scări, pretinde el. Nu ştiu de ce bănuiesc mai curînd că Dan, şi mai ales Catherine, nu ţin să-l aibă tot timpul lîngă ei. Îi caută deci o cameră într-o casă de odihnă medicalizată din apropiere.

Mi-e o milă de el atît de atroce, încît se răsfrînge asupra noastră a tuturor. După plecarea lor, mă simt incapabilă să scriu sau să citesc. Privesc-ascult deci la televiziune emisiunea lui Pivot. Se împlinesc 25 de ani de la moartea lui de Gaulle şi, pentru a avea o discuţie animată, alături de doi tineri gaullişti, Pivot a invitat pe cîţiva protagonişti de marcă ai lui Mai '68: Cohn-Bendit, Serge July şi Glucksmann — care a scris ultima lui carte tocmai despre de Gaulle. Nu e doar singura prezenţă justficată printre foştii stîngişti — din pricina cărţii —, ci şi unicul care a ştiut să se trezească din miniutopia lui '68. Gravităţii sale, frumos tragică, îi răspunde şi nu-i corespunde insolenţa oarecum bonomă, dar nemaiavînd scuza teribilismului adolescentin, a lui Cohn-Bendit, acum adjunct de primar al unui orăşel din Germania, ţinînd însă să arate că el nu s-a schimbat. Mai curios: pînă şi Serge July, ce părea, de cînd e director la *Libération*, vindecat de fostele excese şi exagerări, descrie aproape cu patos societatea franceză din anii '60 ca intolerabil de înăbuşitoare şi neagă că ar fi putut exista un pericol ca partidul comunist să profite pentru a pune mîna pe putere. În ultimele zile totuşi comuniştii erau în stradă, decişi să recupereze mişcarea studenţească. Aveau însă experienţa din Spania, ştiau ei prea

bine cum să lichideze extrema stîngă în numele extremei stîngi, ce altceva făcuseră la Barcelona chinuind şi lichidînd anarhiştii?

Dacă n-ar fi fost Glucksmann, s-ar fi putut crede că nu s-a schimbat nimic din '68 încoace, n-a căzut nici un Zid al Berlinului, nu s-au dezvăluit dementele proporţii ale Gulagului, n-a avut loc implozia comunismului, n-a dispărut pînă şi numele Uniunii Sovietice. Că doar studenţii noştri parizieni, de pe nişte baricade lipsite de riscuri reale, au schimbat faţa istoriei. Exagerez puţin, discuţia era mai puţin simplistă decît o rezum eu aici, dar cu fiecare prilej de acest gen măsor cu acelaşi dezgust urmele epidemiei ideologice. Şi constat, o dată mai mult, că cel mai precis se poate vorbi de comunism şi derivatele sale în termeni clinici şi epidemiologici.

Sîmbătă 4 noiembrie

La cafea, o tînără bursieră la Ecole Normale Supérieure: Luana Stoicea. E din Rîmnicu-Vîlcea, vine din partea unui profesor care ne-a ghidat anul trecut în vizita fulger a oraşului (cu popasul la Liceul „Lahovary“), Mihai Moldoveanu, şi a lui Constantin Abăluţă (ne trimite prin ea ultimul său volum de poeme, *Singurătatea ciclopului)*. Trece un DEA de sociologie politică avînd drept profesoară pe fiica lui Raymond Aron, Dominique Schnaper. Ni se pare bine din toate punctele de vedere. O dată cu ea au sosit alţi 16 bursieri din România. Cu toţii probabil şocaţi, ca şi ea, de stîngismele colegilor francezi. I-a bătut, zilele trecute, în uşă un tînăr coleg s-o invite la o discuţie despre şi pentru Troţki. Sînt şi proşti francezii: cum să convingi pe cineva sosind din fostele ţări ale socialismului real de binefacerile unui atare sistem? Dar ce să te aştepţi de la cei din rue d'Ulm? Sînt acum orfanii, în doliu constant, al utopiei.

Are 26 de ani, cu sete de carte şi bibliotecă, timidă, aparent neatinsă de sechelele ceauşismului şi apreciază la preţul ei exact această paranteză de viaţă în plin Cartier Latin. Îmi provoacă pentru o oră-două nostalgia pentru timpul cînd aveam vîrsta ei şi stăteam pe Boul'Mich', în rue du Val de Grâce, în rue Cassini.

Seara: telefon de la Niki, să ne mulţumească pentru discurile compact şi să ne rezerve o surpriză: Dorin Tudoran. Ne dă în sfîrşit

veşti. Bune, bineînţeles. Îl „certăm“: a dispărut, nu scrie, fiecărui ziar îi găseşte defecte pentru a nu colabora. Sînt jocuri inutile: el e încăpăţînat, noi ne facem iluzii că l-am putea schimba.

Filmul lui Wajda *L'Anneau de Crin*. Îl copiasem cam ezitînd de pe Canal Plus, într-atîta critica fusese de negativă, taxîndu-l de grandilocvenţă, lirism deplasat, maniheisme şi opunîndu-l sever (ca pentru a arăta că Wajda e sfîrşit) rigorii din *Canal* sau *Cendres et diamants*. Or, l-am văzut astă-seară. Diferenţa există, dar e de un singur ordin: *Cendres* a fost realizat sub cenzura comunistă, deci nu a putut arăta decît aluziv umbra ocupaţiei sovietice în Polonia. Pe cînd *l'Anneau*, fiind din 1992 şi nemaivînd motivări de clarobscur şi nuanţe, descrie lichidarea Rezistenţei poloneze (şi nu doar a Rezistenţei) în toată monstruozitatea ei. O astfel de imagine reală e inacceptabilă pentru mass-media şi pentru intelighenţia din Occident, mai grav atinsă decît o credeam în anii '70 cînd, copilăreşte, nădăjduisem că e pe cale de vindecare. De fapt, boleşte mai departe.

Noaptea, la ultimul Jurnal: asasinarea lui Rabin de către un evreu fanatic (împotriva păcii cu palestinienii). O ştire sinistră deci. Şi alta bună: ar fi fost arestat la Londra comanditarul atentatelor GIA din Franţa. Acum două zile fusese prins la Paris coordonatorul lor. Vom vedea dacă vor fi sau nu vor fi noi atentate, infirmînd sau confirmînd ceea ce s-ar arăta a fi un succes destul de neobişnuit al poliţiei franceze.

Duminică 5 noiembrie

S-a sinucis Gilles Deleuze. Nu-mi dau seama de ce sînt atît de şocată de ştirea auzită la Jurnalul televizat. I-o strig aproape lui V. care lucrează jos cu Ilea la aranjatul discurilor. Şi el tot atît de lovit. Nu-l cunoşteam, iar de citit, eu nu trecusem de anti-*Oedip*-ul lui. Dar ideea că s-a aruncat pe fereastră mi se pare tot atît de intolerabilă pe cît mi-a fost sinuciderea lui Gherasim Luca — la 80 de ani s-a aruncat în Sena într-o noapte de iarnă. E altceva decît a lua doze prea mari de somnifer sau un gest analog. Trebuie o determinare, o singurătate în disperare ce aduc cu adevărat a infern. Deleuze avea 70 de ani şi suferea de insuficienţă respiratorie.

Luni 6 noiembrie

Citesc paginile din Bukovski, *Jugement à Moscou*, enumerînd fără vervă, dar cu o violență dezlănțuită (pe lîngă el, Goma e un dulce copil), păcatele inteligheției rusești și stilul de colaborare-opoziție practicat chiar de unii așa-ziși disidenți în ultimele decenii. (După rapoartele lui Andropov, Siniavski s-ar fi lăsat convins încă din lagăr să adopte o atitudine mai „estetică" și ca atare a și fost trimis la Paris, cu și mai „devotata" lui soție, unde s-au ilustrat îndeosebi prin campania împotriva lui Soljenițîn. Benevolii sînt mai eficace decît agenții plătiți.)

În ciuda unei greve poștale ce ține, în arondismentul nostru, de vreo săptămînă, am primit azi de la Patapievici o scrisoare (explicativă) și studiul despre Cioran. Acesta din urmă, care îi place lui V., mă lasă pe mine cam îndoită. Pentru a dărîma ceea ce i se pare a fi „statuia" lui Cioran cred că nu era nevoie de o atare pornire cu epitete, la limită, injurioase. Erau de ajuns analiza și, la nevoie, ironia. Din punct de vedere al analizei sînt cîteva pagini real reușite. De ironie, nici urmă, P. e pornit și definitiv. Universul delirant al lui Cioran merită cel puțin grația unui surîs.

Pe de altă parte, într-un articol din *Ararat*, P. pledează pentru dreptul la statutul de minoritate: „Singura noastră minoritate valabilă este individualitatea, adică numai ceea ce, în noi, este unic, etern, irepetabil. Or, în acest sens esențial, mă simt la fel de minoritar ca și prietenii mei armeni, evrei sau unguri." În schimb, ori de cîte ori e vorba de români, ei sînt priviți în bloc, masificați, tratați drept majoritari spre a putea fi blamați.

Marți 7 noiembrie

Revenind din oraș, am găsit pe *répondeur* un mesaj de la Yves Michalon. Se confirmă deci ceea ce-mi spusese ieri la un telefon de după miezul nopții Mihnea: Michalon a primit de la Gallimard autorizația (contra achitării prețului traducerii) să preia *Le Phénomène Pitești* al lui V. și să-l publice la editura lui cel mai tîrziu la începutul anului viitor. Ar aștepta doar prefața promisă de Furet. Mihnea ne punea frecvent la curent cu intențiile lui Michalon, dar de crezut nu izbuteam să-l credem decît pe sfert și încă, Michalon nepă-

rîndu-ni-se un model de seriozitate. Îl rechem (V. nu era acasă) pe Yves: ne confirmăm întîlnirea la cina pe care ne-o programase Mihnea, spre a vedea cum să-i facă lui V. „o cît mai frumoasă carte". Un ton cald şi neaşteptat.

Ia amploare cazul Ulici. Poate că prevedea ceva în inconştientul său V. cînd, la radio, l-a numit o dată din neatenţie Ilici, făcînd să rîdă de el tot Bucureştiul literar. Cu toate că nici măcăr de ideologie nu este vorba. Ci, mult mai la îndemînă, de arivism. Ulici se pregăteşte să devină indispensabil lui Iliescu aducîndu-i rînd pe rînd la Palat, prin Uniune interpusă, personalităţi care altfel n-ar fi luat drumul Cotrocenilor. Prin intermediul Uniunii. Invitaţii Uniunii se văd îndemnaţi (curînd vor fi chiar obligaţi) să facă un ocol prin Cotroceni. Aşa s-a întîmplat cu Congresul de la Neptun care s-a terminat cu vizita la Iliescu. Atunci s-a dus cine a vrut. Pe Vargas Llosa presupun că nu l-a mai întrebat Ulici. Era invitatul Uniunii Scriitorilor. În această calitate a şi fost „oferit" lui Iliescu. Într-o „cronică a unei vizite de mult anunţate", Mariana Sipoş — în *România literară*, nr 42 din 25-31 oct. — remarcă sobru şi maliţios: „pentru o corectă informare, precizăm că Mario Vargas Llosa nu a fost însoţit la Cotroceni de «un grup de scriitori», ci doar de Laurenţiu Ulici şi de directoarea editurii Universal Dalsi" (care a publicat traducerea cărţii lui Vargas Llosa *Peştele în apă*). Îmi pare bine că, într-un astfel de context, întrebat ce scriitori români a cunoscut el, V.L. a răspuns cu un singur nume: Goma. „Cu care chiar am colaborat în comisia pentru apărarea scriitorilor persecutaţi politic. Goma era foarte activ şi prin el am cunoscut cîteva cazuri dramatice de scriitori români." Oricare i-ar fi extravaganţele actuale, Goma rămîne referinţa cea mai temeinică pentru toţi cei care nu vor să ia drumul palatului prezidenţial în compania lui Laurenţiu Ulici.

Tot din acelaşi număr din *România literară*, la „Revista revistelor", aflu de incalificabila „meserie" a lui Petru Popescu, dezvăluită de Alina Mungiu la televiziune: primeşte bani de la guvernul român să facă *lobby* pentru România. Răspunzînd în *Adevărul*, romancierul româno-californian pretinde că, fără spirijinul său, România n-ar mai fi dobîndit clauza naţiunii celei mai favorizate şi că asta face toţi banii. Bani grei. P.P. nu recunoaşte suma

avansată de Alina Mungiu, 80 000 de dolari, dar nici nu pomenește de alta mai mică, se mulțumește s-o sfătuiască pe A.M. să nu se mai uite în „portofoliul" său. Ăsta da, argument intelectual! Îmi amintesc de impresia proastă pe care ne-a făcut-o cînd l-am cunoscut. Ne-a dezvoltat o teorie aberantă — o credea rafinată și intelectuală — asupra incapacității erotice a proletariatului! De aceea se exila el, pesemne! Visa o mare carieră la Hollywood: să facă praf America! Era mitocan în gîndire, elegant în aparențe, mereu neinteresant. Un fante de Calea Victoriei visînd la Sunset Bulevard. Perfect pentru genul de „lobby" la care se dedă acum.

Telefon tot în miez de noapte de la Gabriel. Să știe dacă îl primim vineri seara. Vine cu o „surpriză". Înseamnă că ne-au ieșit cărțile. Și fără ele, ne-am fi bucurat la fel să-l revedem.

Joi 9 noiembrie

Vestea cea bună: V. a fost la chirurgul recomandat de Cohen. După ce l-a și i-a torturat puțin genunchiul, chirurgul i-a declarat că nici vorbă de operație, n-are mai nimic: puțină artroză și atîta tot. Și a avut o formulare demnă de reținut: „Eu operez bolnavi, nu radiografii!" V. a și plecat în oraș după discuri și cărți.

Sîmbătă 11 noiembrie

A murit Coposu. Primul care s-a manifestat oficial, cu condoleanțe cu tot, a fost, natural, Iliescu. Nu era să rateze un asemenea prilej. Coposu va deveni acum statuie în primul rînd pentru adversarii săi. Pentru noi, era mai de mult. Nu prin activitatea lui politică postdecembristă (cu toate că a reînviat partidul lui Maniu, a fost, alături de Ana Blandiana, la originea neînțelegerilor din Convenție prin pornirea lui împotriva lui Manolescu), ci din cauza atitudinii sale exemplare din închisoare.

Ultima oară l-am văzut, înainte de boală, la Colocviul Exilului de la Paris. Avea umor, fuma 60 de țigări pe zi, era prietenos și l-ai fi crezut indestructibil. Într-un fel, și e. Chiar pentru românii predispuși, s-ar spune, genetic la uităciune, nu poate să nu se transforme în legendă.

Gabriel la Paris. Ne-a adus cărțile (*Semnul mirării* pentru V., *Pragul. Unde Scurte*, V pentru mine) ieșite din tipografia germa-

nă. Şi hîrtia, şi litera, şi coperta perfecte — a lui Virgil, net mai frumoasă decît toate cele precedente. O scrisoare de la Gabriela Ad. (scrisă în grabă şi cam confuză, am impresia că a ajuns la capătul puterilor). Ultimul număr din *22,* cu un remarcabil eseu al lui Gabriel, *Meditaţie despre gunoaie*. Răspunsul lui Paler (în dactilogramă, va apărea tot în *22)* la insultele lui Gabriel Andreescu: i-a acuzat pe Paler şi pe Paleologu de „naţionalism".

Doru Cosma i-a dat lui G. un plic cu documente de arhivă despre apartamentul din bulevardul Elisabeta pentru care Procuratura (sau aşa ceva) face, conform noii legi privilegiind pe chiriaşi, contestaţie. Iarăşi un proces în perspectivă, cu infinit mai puţine şanse. Doru Cosma are de gînd să ceară intervenţia scriitorilor pentru o Casă Memorială E. Lovinescu. Aştept documentaţia pe care G. a uitat-o în bagaje, să văd dacă măcar mă lămureşte asupra numelui chiriaşului cu pricina. Singurul gînd insuportabil: că e una şi aceeaşi persoană fie cu anchetatorul mamei, fie cu militarul din Tribunalul ce-a judecat-o. Dacă vreau ca lupta să continue, e doar din această pricină. În rest, Casa Memorială mi-ar aduce doar bătaie de cap. (Unde să regăsesc, de pildă, biroul tatei?) Pe de altă parte, G. nu poate scoate deocamdată nici *Memoriile*, nici *Istoria Civilizaţiei*. Îi cer doar să nu facă publică această imposibilitate, n-am nici un chef să insiste din nou Fundaţia lui Buzura. Sînt sigură de a fi astfel fidelă tatei: nici el n-ar fi fost de acord cu oportunismul iliescian de acolo.

Îl încarc pe G. cu ultimul volum (al şaselea din *Unde scurte*). E singurul căruia îi place fără rezerve titlul, *Insula Şerpilor.* Un bun motiv ca să-l păstrez — ezitam încă. G. insistă ca V. să-i dea un volum de *Jurnal*. Cu tot atîta puţin succes ca şi mine. Pe V. a pus din nou stăpînire gustul de praf şi pulbere, şi obsesia strigătului în deşert. A „lăsa urme" i se pare aproape indecent, în orice caz, inutil. Cîtă stăruinţă mi-a trebuit ca să-i smulg cele cinci volume deja publicate, doar eu ştiu. Culmea este că, deşi deplîng îndărătnicia lui şi mă bat împotriva ei, o admir în acelaşi timp. Eliade îmi povestea (la început, cînd nu eram căsătoriţi V. şi cu mine) cum îi tot cerea el un volum de eseuri pentru Gallimard şi V. tot refuza. Din toată lumea literelor obsedată de „operă" şi stăpînită de o vanitate ce nu se salvează decît rareori prin orgoliu,

V. e unicul caz de dezinteres față de sine dus pînă la sfidarea simțului comun, generozitatea fiind îndreptată spre ceilalți. Singura dată cînd nu s-a opus dintru început la publicare a fost pentru *Fenomenul Pitești,* deoarece era un document necesar luptei împotriva amneziei. În el, nu scriitorul se exprimase, „culesese" doar mărturia colectivă.

În ciuda grevei poştei din arondismentul nostru, primesc o scrisoare de la Gabriela Omăt. Spăşită că volumul 2 din *Agenda „Sburătorului"* nu va putea apărea decît la primăvară. Îi voi telefona mîine s-o liniştesc şi probabil să-i cedez drepturile de „editor" ce-ar urma să-mi revină: munceşte prea mult.

Ieri, telefon de la München: Gelu Ionescu. Heitmann insistă să vin la Seminarul lui de la Heidelberg — unde este acum asistent Gelu. Şi eu care nădăjduiam că scăpasem o dată cu pensionarea lui Sami Damian. Dau un răspuns în doi peri, amestecînd anotimpurile. Rămîne pe toamna '96. Pînă atunci cine şie cîți sultani sau măgari mai pier...

Telefonează Christinel. O dor toate. Cheamă şi Adriana: a visat că eram din nou împreună.

Tot în ciuda grevei, primim cartea lui Vona *Les fenêtres murées* în traducerea lui Alain Paruit, apărută la Actes-Sud. Romanul continuă să aibă un destin aparte. Acum e primit nu doar în România ca *un livre-culte.* Se scrie şi în Franța. Pînă şi într-o fostă publicație de rock convertită la elitisme literare, *Les Inrockuptibles.* Deoarece de cronica lui Edgar Reichmann din *Le Monde,* cum să ții seama? Nu ştiu cine a scris textul de pe supracopertă. Nyssen? În orice caz acolo comparațiile sînt copleşitoare: Joyce, Musil... Îi vom telefona lui Vona (ne bucură succesul lui), dar mai încolo, fiindcă zilele trecute se credea grav bolnav şi nu voia să spună ce are.

Foarte puțin important: A. Niculescu îmi citeşte un pasaj din pagina a doua (cea cu injurii) din *Literatorul* unde sînt tratată de „ayatollah al revizionismului critic". Bietul Simion, la ce-a ajuns, chiar dacă nu el va fi scris nota, ci — posibil — Valeriu Cristea. Asta pentru că mă pomenise în termeni probabil favorabili un gazetar, Cristian Nedelcu, într-o publicație de la Craiova *Cuvîntul libertății.* Sau poate că şi-a vărsat amarul Marin Sorescu. Nu este el „craioveanul" furios că a fost expulzat de la *Ramuri*?

Duminică 12 noiembrie

Se reiau în *Expres Magazin* (nr. 43) largi şi semnificative fragmente dintr-un articol al lui Vargas Llosa în *El Pais* de la Madrid (22 oct.) din care se vede că nu s-a lăsat înşelat de vizita la Iliescu. Comparîndu-l pe Iliescu cu Balaguer, el scrie:

„Ambii au prosperat graţie extraordinarei abilităţi cu care au ştiut să se facă utili fără a părea periculoşi dictatorilor pe care i-au servit, respectiv Ceauşescu şi generalul Trujillo, şi apoi să se îndepărteze suficient de aceştia (fără a risca o pedeapsă sau neplăcere) pentru ca mai tîrziu, o dată cu instaurarea democraţiei, să se poată lăuda că, tot timpul, în secret, erau de fapt democraţi. Ambii au continuat să prospere după instaurarea democraţiei atîta vreme cît ţările lor, copleşite de haosul şi de lipsa experienţei civile lăsate moştenire de dictatură, au avut nevoie de astfel de conducători abili, capabili să impună o ordine minimă în cadrul unei societăţi în derivă. Şi ambii sînt două mărturii vii ale faptului că anumite regimuri politice supravieţuisc mult timp după moartea micilor tirani care le-au făurit."

Refuzînd să viziteze Casa lui Ceauşescu, „ţopească" şi „etalîndu-şi înspăimîntătoarea urîţenie şi inutilitate în zona veche a oraşului", V.L. se întreabă „ce se poate face cu toţi aceşti monştri", nedumerindu-şi ghidul:

„Amabilul funcţionar care îmi arătase Casa a crezut că glumesc cînd i-am spus că, după părerea mea, ar trebui aruncată în aer cu tot mobilierul din interior, iar în locul ei, pe pămîntul ce l-a pîngărit, ar trebui să se planteze din nou arbori."

În presa din Bucureşti, alte „podoabe". În *Dilema*, fireşte (nr. 146, 27 oct.-2 nov.):

Zigu Ornea, luînd de-a bună acuza din anii '80 lansată de neoproletcultişti, îi situează pe B.-H. Lévy şi Glucksmann în „noua dreaptă franceză". (E prima oară cînd sursa lui Zigu Ornea — altfel om de bibliotecă totuşi — este un Eugen Florescu.)

Miercuri 15 noiembrie

Luni seara, telefon foarte nocturn de la Mihnea, întors din Timişoara: a primit prefaţa de la Furet pentru *Fenomenul Piteşti.* Ne

citeşte paragraful final care-l priveşte direct pe V. E scris, ca de obicei, cu un simţ al formulei ce face din el un scriitor, nu doar un istoric. Ne încîntă perspectiva ca astfel *Piteştiul* să intre în geografia ororii concentraţionare printr-un istoric de talia lui Furet. E prima oară cînd îl văd pe V. bucurîndu-se: nu mai e în joc el ca autor, ci doar dezvăluirea cît mai eficientă a unei orori colective. Autorul ar putea în acest caz să fie chiar anonim.

Coposu: la Bucureşti, mii de persoane defilează prin faţa catafalcului, şi tot cu miile asistă la înmormîntare, în ciuda faptului că cele două surori ale lui C. n-au vrut funeraliile naţionale propuse de opoziţie.

La Paris, în *Le Monde* (14 noiembrie), două articole de Cristophe Chatelot: „Coposu, L'âme de l'opposition roumaine" şi „L'opposition roumaine affaiblie par la mort de M. Coposu". O frază e de ajuns pentru a da tonul acestor două texte şi bine orientate, şi scrise de un cunoscător al realităţilor româneşti (este corespondentul la Budapesta al ziarului parizian): „L'opposition a demandé des funérailles nationales pour celui qui fut l'un des plus tenaces dissidents de toute l'Europe de l'Est et qui mérite largement de passer pour le Havel roumain."* Acum vreo cîteva luni, Coposu primise în Franţa Legiunea de Onoare.

Gabriel, aseară la cină. Are trac pentru emisiunea de vineri, pe France Culture, unde Finkielkraut îl va pune faţă-n faţă cu cel mai radical dintre detractorii lui Cioran, Pierre-Yves Boisseau, ale cărui opere complete par a se rezuma la articolul din *Le Monde* asupra antisemitismului ce ar constitui temelia tuturor cărţilor lui Cioran.

Duminică 19 noiembrie

Au avut loc şi emisiunea, şi aniversarea mea sărbătorită împreună cu cea a Simonei la Marie-France şi Rodica. Emisiunea n-am putut-o asculta: se transmitea pe la 9 dimineaţa pe France Culture. Am cules doar impresiile: nefavorabile — ale împricinatului, Gabriel, şi favorabile: Finkielkraut şi soţia, Simone, Marie-France.

---

* „Opoziţia a cerut funeralii naţionale pentru cel ce a fost unul dintre cei mai tenaci disidenţi din întreaga Europă de Est şi care merită din plin să fie socotit un Havel român." (*N.ed.*)

Aflăm de la Gabriel că Boisseau, cel cu invectiva, este un fost admirator al lui Cioran care, dînd de textele din *Schimbarea la față...*, s-a cam scrîntit de decepție, a învățat românește pentru a-l putea inculpa mai bine pe Cioran și-și va trece o teză de doctorat la București (!) cu Eugen Simion (!!). Finkielkraut crede mai degrabă că e vorba de un tip clasic de arivist, care a găsit o metodă spre a se vorbi despre el. Mai plauzibil.

Destinși și în consens aproape continuu (divergențe asupra lui Kundera). V. mi-a reproșat c-am vorbit tot timpul și probabil că avea dreptate, dar nevrînd ca discuțiile să fie duse doar asupra „cazului Cioran" despre care, deși în acord fundamental, părerile s-ar fi putut ciocni (F. e de acord că, din moment ce și-a exprimat regretele pentru perioada sa legionară, Cioran nu mai trebuie judecat, iar Simone, în fond, crede că Cioran era mai curînd nepătat), l-am relansat sistematic pe F. pe unele teme familiare: Kusturica, Croația, gîndirea de stînga ce caută să-l recupereze pe Marx, Mai '68 etc.

Metamorfoza Simonei: acum e fericită și de emisiunea lui F., dar și de rolul de apărător asumat de Liiceanu. Sub presiunea lui M.-F. — benefică — i-a dat lui Gabriel pentru a-l citi la radio un text al lui C. din anii '49-'50, *Mon pays*. E o *mea culpa* și totodată o explicație a adeziunii sale la legionarism. În ajun, G. ne citise la telefon largi fragmente. Mă întreb dacă nu cumva este textul despre care C. ne mărturisise că l-a aruncat în Sena ca putînd să-l compromită, într-atîta fascinația față de „mișcare" se dezvăluia de puternică. Pentru un familiar al blasfemiilor sale, fraza cu mișcarea legionară ce-a avut „le sort d'un Port-Royal sauvage" are de ce pune pe gînduri. Și nu e singura. În orice caz, nu putea să cadă mai bine. F. va publica și va prefața aceste cîteva pagini în *Le Messager européen*.

Azi după-amiază, fără nici o legătură cu „aniversarea", Nina Cassian. Chiar cînd spune lucruri false, totul cu ea pare spontan și adevărat, într-atîta inteligența ei e de vie, iar sensibilitatea neuzată de timpul scurs. A ajuns poetă celebră la New York (versuri de-ale ei sînt afișate în metrou), dar tot spre „țara natală și mortală" o duce gîndul. A fost, bineînțeles, și la colocviul de la Neptun, chiar și la Iliescu și se întreabă cu aceeași inocență jucată sau reală de ce nu mergem noi la reuniunile Centrului Cultural al Am-

basadei. Nu-mi explic cum de toate aiurelile şi păcatele ce m-ar stingheri la altcineva nu constituie în ceea ce o priveşte o piedică. O lăsăm chiar să ne explice de ce e Breban mare scriitor, nu fără a reacţiona, dar fără a ne enerva. Ceea ce e mult.

Azi, în legătură cu aniversarea, telefonează Grég să-mi ureze „La mulţi ani!“ E tot la Dan, are o voce mai fermă, a citit pe Daniel Bănulescu şi pe Paler, i-au plăcut. Îmi face bine să-l aud: parcă s-ar depune uitare peste imaginea obosită, tristă şi îmbătrînită pe care mi-a lăsat-o. Şi nu ştiu absolut deloc de ce îmi revin în minte versurile închinate de Brasillach lui André Chénier, înainte de a fi executat: „Oh, mon frère au col dégrafé“. Poate fiindcă ni s-a răpit adolescenţa comună, din care mulţi martori n-au mai rămas.

Tot azi îi telefonez lui Doru Cosma. Termenul procesului cu Procuratura e fixat pentru 25 ianuarie (l-a amînat el, că poate se mai schimbă legea). Vrea o listă cu vreo zece nume de răsunet, ceea ce e lesne de obţinut, pentru a reclama ca apartamentul din bulevardul Elisabeta să devină o Casă Memorială E. Lovinescu. Dacă nu dă rezultat nici asta, atunci declanşăm scandalul pe care voiam să-l fac de acum trei-patru ani, chiriaşul privilegiat de noua lege fiind probabil călăul ce s-a instalat în locul victimei sale.

Îi telefonez a doua oară Gabrielei Omăt. Prima oară la sfîrşitul săptămînii trecute pentru a afla că e la înmormîntarea tatălui ei. Azi o găsesc. Condoleanţe, bineînţeles. O seamă de cuvinte ineficace şi inevitabile.

De la Barbă: un cuplu de bursieri, Bădiliţă, vor să ţinem nu ştiu ce conferinţă la Ecole Normale.

Aflu că Goma va primi în sfîrşit un apartament înainte de Crăciun de la Ville de Paris. Şi, natural, mă bucur.

Răspund azi Doinei Cornea care ne-a trimis traducerea ei din Vladimir Ghica: *Gînduri pentru zilele ce vin* (Ed. Dacia).

Joi 23 noiembrie

Telefon spre seară de la Marina: a murit Lucie Ghica. Îl caut imediat pe Leon, care a îngrijit-o pînă în ultima clipă. Sînt roasă de remuşcări: cu toate că eram atît de buni prieteni în vremea adolescenţei mele (şi prin alianţă chiar rude), nu i-am mai văzut de ani de zile. Ultima care nu abandonase era Marina. De cînd s-a recăsă-

torit, a renunțat și ea. Acum cînd mă întristez de moartea Luciei, în gînd nu-mi apare Lucie de la Paris, ci tînăra cu ochii devorați de melancolie care descindea din cînd în cînd din arhaica ei Modovă spre trepidantul nostru București. Sîmbătă ne vom duce la înmormîntare. Avea 82 de ani și trecuse în ultimii trei ani prin prea multe operații și spitale. S-a stins ca o lumînare — mi-a spus Marina, căreia nu-i e teamă de clișee.

Fără „circumstanța atenuantă“ a vîrstei, Petru Romoșan a făcut un grav infarct, a fost operat de inimă, a stat o lună în spital și nu și-a revenit încă deplin. A telefonat azi Adina Kenereș.

Alaltăieri-seară, la Mihnea, cu Michalon și soția sa, Sylvie, pentru a „bea“ cartea lui V. (*Pitești*) pe care M. vrea s-o scoată, cel tîrziu în februarie. A și început să facă întruniri cu distribuitori și librari, anunțîndu-le cartea cea mai „atroce“ a anului. E încîntat de lectura ei și de prefața lui Furet, pe care o citim și noi pentru prima oară în întregime. Cel mai bine e ultimul paragraf, ce ne fusese citit de Mihnea prin telefon. Restul, mai puțin bine gîndit sau scris. Important e de fapt numele lui Furet, restul devine subsidiar. Dar îl înțeleg pe Gabriel ce fusese ușor dezamăgit. Michalon îi promite lui V. tot felul de lansări miraculoase și platouri de televiziune, nedîndu-și seama că nu-i face nici o plăcere, obsesia lui V. fiind tocmai să le evite. Dar cum un editor entuziast e *rara avis*, savurăm spectacolul, o dată cu șampania. Și insistăm cu toții asupra aportului lui Mihnea, care, cu încăpățînarea-i plină de curtoazie, a realizat ce-și pusese în cap. Auzind că Georges Nivat vrea să scrie prefața, găsise că mai indicat ar fi Furet. I-a telefonat la Chicago, unde Furet e *Visiting Professor* pînă în decembrie, i-a trimis dublul dactilogramei și... a reușit.

Lui Mihnea îi încredințez noua versiune a prefeței pentru volumul VI din *Unde scurte*. A trebuit s-o modific deoarece, în Polonia, contra lui Walesa, a cîștigat alegerile prezidențiale un comunist *new look*, fost ministru de-al lui Jaruzelski. Nici nu-i mai înregistrez numele, prea mare e rușinea. Gabriel era încă la Paris și a vorbit la telefon cu un Alain Besançon înnebunit, prevăzînd o coaliție între Varșovia și o Moscovă ce va vira la viitoarele alegeri spre un naționalism — firește — imperialist. După el, recomunizarea Europei de Est va fi inevitabilă. Războiul rece la fel. Nu e prima

oară cînd Besançon se înşală, Gorbaciov coincidea pentru el cu o revenire la normele leniniste, NEP-ului urmîndu-i inevitabil comunismul de război. Nu de aşa ceva ne e frică (am încercat să-l liniştim şi pe Gabriel). Frică de altfel nu ne e deloc. Ci cum spuneam: ruşine. După lungul exerciţiu de libertate al perioadei Solidarnosć, speram ca Polonia cel puţin să fie vaccinată împotriva amneziei. Iată că nu e. E normal să ne simţim în doliu.

Vineri 24 noiembrie

Grevă generală şi manifestaţii împotriva planului Juppé pentru Securitatea Socială. Mi-am petrecut o viaţă în ţara asta şi tot nu m-am obişnuit cu „grevita" cronică de care suferă corpul social. Nici n-aş lua-o în serios, aproape că nu m-aş enerva dacă în faţă nu s-ar afla acum o putere inconsistentă: Chirac care împrumută părerile ultimului interlocutor, şi Juppé neconvingător şi atunci cînd are dreptate.

Merge iar poşta şi ne sosesc buluc scrisorile şi cărţile blocate de o altă grevă, a poştaşilor, care a ţinut cîteva săptămîni. (N-au întrerupt-o decît spre a cerşi *les étrennes* de Crăciun.)

Dan Constantinescu zis şi Dan Bocaniciu, zis şi Daniel Boc şi-a schimbat iar numele pentru un nou volum de poeme, *Herbalies* (editura Arcam). Nu ajung să mă opresc la poemele scrise direct în franceză, într-atîta mi se pare de neserios jocul acesta de-a identitatea. Acum semnează Constantin de Chardonnet, cu iz de aristocraţie şi de păsări. V., mai stoic sau mai detaşat, stă îndelung de vorbă cu el la telefon: a devenit senin, nu-l mai doare capul de cînd a fost tratat de o vrăjitoare, prin telefon (!?) şi dă lecţii de vioară. Antonia e încîntată de noua lui stare: trăieşte — îmi spune ea — „ca un călugăr".

O revelaţie, în schimb, cartea de poeme *Euro-blues* a unui fost echinoxist, Andrei Zanca, exilat în Germania. Cartea, cu „un salut" al lui Mircea Ivănescu şi un text pe coperta a patra de Ion Pop, a apărut la Editura Hermann din Sibiu. Îi răspund imediat.

Ileana Mălăncioiu are o nouă rubrică în *22,* după o lungă perioadă de tăcere, „Cronica melancoliei". Nu e însă melancolică, ci justiţiară. Şi nu e rău. E singura care-l atacă cum trebuie pe Laurenţiu Ulici (nr. 45) pentru noul său rol de „consilier preziden-

ţial“. Şi începe aşa cum e normal (dar normalitatea e lucrul cel mai puţin răspîndit în România), cu prima lui cedare de proporţii: vizita la Iliescu după congresul cu scriitorii exilaţi de la Neptun. Fără a uita de rolul de însoţitor al lui Iliescu la Tîrgul de Carte de la Frankfurt.

Tot în acelaşi spirit de „normalitate“ ia apărarea lui M. Niţescu, la apariţia cărţii sale postume *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii.* Au cam strîmbat din nas pînă şi criticii cei mai radicali ai fostului realism socialist, cum ar fi Dan C. Mihăilescu. E drept că Niţescu face un amalgam vinovat atunci cînd pune pe acelaşi plan versuri obligatorii de debut ale Anei Blandiana sau articole tot obligatorii şi tot de debut ale lui Manolescu cu osanalele unor versificatori ai puterii. Însă studiul său nu constituie mai puţin unicul text critic intransigent despre acea perioadă. Lui Gabriel, care i-a arătat paginile ce-l priveau cu citate din articolele lui, Manolescu i-a răspuns ca un domn: „Să publice cartea fără remuşcări.“ Mirîndu-se şi el de ceea ce putuse scrie, a adăugat cu umor şi o umbră de regret: „Norocul tău că ai debutat vreo patru-cinci ani mai tîrziu. Dacă nu, n-ai fi scăpat.“

Niţescu e o adevărată mină. I-am regăsit acolo pe Tertulian (Finkielkraut a rămas uimit cînd a aflat de această fază de cenzor realist-socialist a celui care azi, în Franţa, face pe democratul intransigent atacîndu-l pe Heidegger), pe Sami Damian (dătător de „lecţii“ occidentale), pe Cornel Regman (texte odioase) şi chiar pe bietul Grigurcu (pe care Ileana Mălăncioiu n-are dreptate cînd îl neagă pornind tocmai de la aceste citate, dar ea îşi pierde firea şi măsura cînd crede că cineva pune în chestiune valoarea lui Marin Preda, iar Grigurcu a făcut-o justificat şi din plin).

Nu ştiu dacă Mihnea va izbuti să ne aducă de la Timişoara (îl încarcă deja la Bucureşti Gabriel cu 20 de exemplare din cărţile noastre) studiul lui Cornel Ungureanu *La Vest de Eden*, consacrat literaturii din exil. Ne-a stîrnit curiozitatea un articol al lui Gabriel Dimisianu, tot în *22* (nr. 44), nu prin paragraful consacrat nouă, ci atunci cînd îl ceartă că acordă prea mare valoare *Cronicii de familie* a lui Petru Dumitriu.

Toate ziarele pe care le-am primit din ţară, în chenar de doliu pentru Coposu. Doar *Dilema* nici măcar nu-i pomeneşte moartea.

O va face probabil — nu se poate altfel —, dar cu întîrziere ca să aibă timp să se stingă tristețea și să poată trata și subiectul acesta tragic la modul „dilematic".

Scrisoare de la Ileana Vrancea: se plînge de „cancerul gardist" din Israel: „Îți scriam mereu — insistă ea sub șocul atentatului împotriva lui Rabin — că mă tem de legionarii noștri, acum mă tem de prostia celor care nu s-au temut de ei și i-au lăsat să puiască și să se infiltreze, întocmai cum s-a infiltrat și cancerul gardist: în mediile primitive, cu Dumnezeu în gură și pistolul în mînă, în mediile «subțiri» ale democrației, pe terenul pasivității și rivalităților politicianiste." N-am auzit pe nici un izraelit vorbind pe față despre „fascismul" integriștilor din Israel, în afară de ea și de copiii ei. A primit fotocopiile după scrisorile tatei către H.P.-B., corespondența aceasta continuă să i se pară „superbă", dar recunoaște că nimănui nu-i poate fi capul la așa ceva în România actuală. Și despre dificultățile tipăririi *Agendei* sburătoriste (al doilea volum așteaptă în continuare, iar pentru al treilea, Gabriela Omăt nu mai găsește cercetători în stare să lucreze în bibliotecă, precum Alexandru George): „Ce-mi scrii despre soarta ediției Lovinescu este atît de trist și de semnificativ, încît îmi vine să plîng."

Duminică 26 noiembrie

Ieri, înmormîntarea Luciei Ghica. De cînd nu i-am mai văzut pe toți Ghiculeștii mei? Destul ca s-o confund pe Domnica (cea brună, și cu fiul ei de 8 ani, Ștefan) cu sora ei Manuela (cea blondă). Destul ca să n-o recunosc aproape pe Marina (înfrumusețată, cu trăsături ferm desenate de oboseală, slăbită și înnobilată, ca și cum aristocrația i-ar fi fost dăruită nu prin naștere, ci doar o dată cu vîrsta). De Marcy nu mai vorbesc, imaginea ei mă părăsise aproape total. Doar Leon, același: drept și bun. Îi telefonez azi după-amiază, în cursul convorbirii îmi pomenește de moșia lor din Moldova. Și o dată cu numele — Budești — îmi revin toate imaginile: chipurile părinților, salonul unde luam cafeaua și chiar peisajul ce se vedea de la fereastră sau din cerdac (nu știu dacă aveau cerdac). Ce memorie de totdeauna ciuruită și bezmetică cu atîtea sertare niciodată redeschise, cu praful vechiturilor în straturi suprapuse, cu atîtea amănunte neesențiale și reactivările ei datorate hazardului!

Seara, am privit *Rouge* de Kieslowski pe care-l înregistrasem acum cîteva zile pe Canal Plus. De departe, cel mai bun din ciclul său francez şi „tricolor“ îngăduindu-şi luxul bunelor sentimente (aici fraternitatea, solidaritatea). Şi din nou marea mirare însoţindu-i fiecare film de la *Decalog* încoace: de ce actorii vorbesc, tac, se mişcă altfel decît la toţi ceilalţi cineaşti, ca să nu mai pomenim de viaţa cotidiană? Şi de ce sînt mai *adevăraţi*?

Luni 27 noiembrie

Întreruptă de un telefon al fiicei lui Monique de la Bruchollerie, Patinette Lefebure, căreia Lucette i-a dat numărul meu de telefon. Avea vreo 4 ani cînd am văzut-o penultima oară, în Normandia, ascultînd-o pe Monique care cînta pentru ea Mozart. Azi are vreo 50 de ani, şase copii, şi e bunică. Dă lecţii de... muzică. Mă aruncă inutil spre plajele trecutului, tocmai spre aceea de la Mangalia unde noi adolescenţii şi mai puţin adolescenţi o înconjuram pe Monique, primul artist străin venit după război să dea un recital la Bucureşti. Rainer şi Georges erau îndrăgostiţi de ea, noi, fetele, captivate. Tot ascultînd-o emiţînd cu glasul ei inimitabil (ca o notă de muzică) „panseuri“ de genul „Quel silence, on entend le temps passer“, Rainer a şi făcut o insolaţie. Monique ne-a oferit pe terasa unei vile o şedinţă de spiritism în care, oricît de „necredincioşi“ am fi fost, tot ne-am cam speriat: a făcut masa să se mişte dintr-un colţ într-altul al terasei de parcă ne fugărea răzbunător cine ştie ce spirit. Sînt amintiri care o pot interesa doar pe Patinette. Dar în rest, ce avem noi în comun? Deoarece vrea să mă şi vadă. Amîn pînă la începutul anului viitor. Pînă la sfîrşit, tot va trebui... Nici măcar interpretările mamei sale nu le pot comenta. O dată trecută magia primelor concerte bucureştene, la Paris, n-am mai găsit-o bine decît în Ceaikovski. Or, cît poţi discuta despre Ceaikovski?

Miercuri 29 noiembrie

Aşa se întîmplă cînd eşti pornit, am acuzat pe nedrept *Dilema*: în numărul sosit zilele astea moartea lui Coposu este celebrată nedilematic: nu doar Pleşu scrie despre C. ca în zilele lui bune, dar pînă şi Iorgulescu renunţă să fie sardonic. *Mea culpa* deci. Dar nu şi „maxima“.

E rar să citesc un Premiu Goncourt. Şi mai rar să-mi placă (un reflex anti-premii literare ţinînd probabil de snobism). Excepţia este *Le Testament français* de Andreï Makine care a cumulat (fapt nemaiîntîlnit) premiile Goncourt şi Médicis. De fapt, tot aveam intenţia să-l citesc: fiind vorba de un scriitor rus exilat, nu rezistam ispitei, cu toate riscurile de a citi un roman oarecare. Riscul l-am întîlnit de la primele pagini: mă aflam într-o tramă narativă pasionantă (o bunică franţuzoaică, pierdută în stepele ruseşti, îşi creşte nepoţii în mitul unei Franţe de la Belle Epoque, băieţelul sovietic fiind rupt astfel nu doar între două limbi, dar şi între o Franţă de pură legendă şi realitatea atroce care-l înconjoară) şi ceva mă împiedica să particip din plin. Mi-am dat doar mai tîrziu seama că bariera era tocmai o limbă franceză prea „armonioasă“, prea clasică, cu ceva perfect şi uşor desuet în ea. Cu un stil mai contemporan, ar fi fost un mare roman. Aşa, este — estetic vorbind — doar bun. Şi în fond curajos: mizînd pe bunele sentimente. Îşi iubeşte bunica pînă la a justifica această biografie a ei şi autobiografie a lui prin refuzul ca lumea pe care o purta în ea să dispară fără urme. Dacă aş fi scris şi eu o atare carte despre mama, aş avea conştiinţa liniştită. Dar ştiu că nu pot. Spre sfîrşitul cărţii lui Makine, cînd, din sărăcia lui de exilat, personajul — autorul nu ascunde că e vorba de o autobiografie — pregăteşte o cameră pentru bunica lui, s-o aducă la 80 de ani trecuţi să-şi termine viaţa acolo unde a început-o, în Franţa (şi, fireşte, bunica a murit), subiectul mi-a devenit atît de personal, încît a măturat orice rezervă stilistică.

Trebuie să decomandăm toate întîlnirile de săptămîna aceasta: cina la Maria B. cu Duţu, seara la Sanda Niţescu, pentru a o vedea pe Irina Mavrodin şi a-l sărbători pe Vona, care a primit Premiul Uniunii Latine şi a fost invitat în mare pompă la Roma pentru decernare. Am renunţat să mergem şi la Şcoala Normală unde bursierii noştri organizaseră două zile româneşti, insistînd să fim prezenţi. Parisul, paralizat de greve şi manifestaţii. Sîmbătă, de la Concorde pînă acasă, am făcut un ceas şi jumătate cu taxiul: manifestaseră femeile pentru drepturi ceva mai egale decît bărbaţii. Parisul, în plin folclor: pentru a răspunde unui plan (de altminteri prost) de rigoare şi austeritate, toată lumea s-a trezit să ceară bani. Iar guvernul a şi început să repartizeze din miliardele pe care nu le are... Ţară suprarealistă!

Vineri 1 decembrie

Asfixie. Toate ziarele se referă la decembrie 1987-ianuarie ’88 cînd greva în transporturi a durat o lună, cu consecințe grave asupra economiei. Sînt dezolată că nu-mi amintesc, fiind prea obişnuită cu pacostea sezonieră a grevelor — formă națională a gripei de idei la francezi. În schimb, am impresia că riscăm să ne îndreptăm mai curînd spre un Mai ’68 — ultima legendă la îndemînă pentru nostalgii de baricade. N-am mai ieşit din cartier de o săptămînă şi nici pînă la noi n-a mai putut ajunge nimeni, în afara lui Purcărea spre a ne aduce azi o piesă de teatru a lui Vlad Zografi: *Isabela, dragostea mea.*

Mihnea s-a întors din România. Ne-a adus şi 20 de volume, dar în nebunia actuală e exclus să poată ajunge pînă la noi. Ştiri din țară, puține. S-a cam terminat cu „Alternativa 2000“. Mihăieş — pe care l-a văzut la Timişoara — spunea sarcastic că „Alternativa“ a văzut lumina zilei din pricină că intelectualii nu mai dispuseseră astă-toamnă de burse din străinătate şi trebuiau şi ei să se ocupe cu ceva. Cum au reprimit burse, cum s-au potolit. Mihnea a fost cu Manolescu de aniversarea lui. Era și mama lui Niki, de abia operată de cataractă şi falnică la cei peste 80 de ani ai ei.

V. avea o glumă care-l amuza pe Mihnea. Pretindea că după ce M. a fost piază rea pentru opoziția din Est (pe unde trecea el, pe acolo pierdea opoziția alegerile), acum cînd e aproape de RPR, spre a-i asigura legătura lui Manolescu cu majoritatea la putere, va fi jale şi pentru RPR. Începe să-mi fie teamă că se va adeveri. Deocamdată, la Quai d’Orsay au blocat toate subvențiile privind Estul. Degeaba s-a dus Mihnea pînă acolo pe jos (dus şi întors vreo două ore). Iar săptămîna viitoare îi sosesc delegați din toate țările Răsăritului. Evident nu ştie cum va face. Nu se va pune capăt nici grevelor, nici manifestațiilor. Dimpotrivă: contagiunea e în plin. Şi nu Chirac poate lua locul lui de Gaulle, căruia nu i-au trebuit mai mult de 5 minute de discurs pentru a lichida *la chienlit**. E drept că era al doilea discurs. La primul, de abia revenit din România unde studenții îl primiseră în triumf, nu se dumirise ce pot avea cu el cei de acasă. Panica îl îndreptase spre

* „dezordinea“ (*n.ed.*).

Massu, în Germania, să ştie dacă se poate sprijini pe armată. O dată asigurat, a redevenit omul marilor momente, doar în drame şi tragedii se simţea la largul lui. Dar nu este exclus ca Mai '68 să-l fi dezgustat atîta de francezi, încît referendumul neimportant — asupra descentralizării — pe care ştia că n-avea cum să-l cîştige — să nu fi fost decît un pretext pentru a se retrage să mediteze la grandoarea unei Franțe fără francezi.

Telefon de la Paul Cornea. Lung deoarece nu ne putem vedea din pricina grevelor. A venit la fiul lui mai mare, matematician la Lille. Nici nu ştie dacă va putea lua avionul marți spre Bucureşti, deoarece la acea dată intră în grevă şi Air France. Ne-a adus o carte a lui şi teza de doctorat a lui Andrei Cornea, pe care ni le va lăsa la un prieten să ni le trimită cînd se va termina psihodrama colectivă. Nu e singurul motiv pentru care e nedumerit şi şocat de ceea ce se petrece în Franța. Ne confirmă că dirijează o colecție la Humanitas. E iritat de felul în care Iliescu imită stilul lui Ceauşescu, cu „vizite" anunțate la televiziune ca ştiri importante, indiferent că se duce prin străinătăți sau la cine ştie ce uzină din țară.

Seara, la televiziune, în afară de reportaje cu grevişti iluminați de perspectiva „luptei finale", un „Bouillon de culture" înregistrat de Pivot la Tbilisi. Îmi vine să rețin, în primul rînd, că una dintre traducătoarele mai însemnate de acolo citează printre scriitorii francezi tălmăciți de ea în georgiană, între Camus şi Sartre, pe Mircea Eliade. De fapt, în această reuniune cu francofonii din Capitala Georgiei, de la profesori pînă la şcolari ce cîntă *Douce France* sau o fetiță de 6 ani care recită din La Fontaine ca o cabotină minusculă, mai impresionant (deşi mişcător) este provincialismul. De ce au învățat unii şi alții franceza? Răspunsurile — tot atîtea clişee duioase: e limba „de la curtoisie", limba toleranței şi a păcii. Cum trecea pe ecran după ce greviştii urlaseră în toate reportajele ura lor încăpățînată în cea mai pură dintre limbile de lemn, argumentul sentimentaloid devenea umoristic. Impresia de Mizil cultural izvora în primul rînd din studioul lor de televiziune ca o sală de bal sub stalinism (fără lampioane). Sonorizarea şi ea minimală, culoarea pătată de dîre gălbui, imaginea violentă punînd riduri şi pe fețele tinere. Bietul Pivot îşi dublase vîrsta. Provincială şi reacția acestor intelectuali francofoni la întrebarea, normală, a lui Pi-

vot: „Cum se face că Tbilisi e singurul oraş de pe lume unde se mai înalţă o statuie a lui Stalin şi la casa-i natală, transformată în muzeu, sînt cozi de vizitatori, printre care şi clase de elevi cu profesoara în frunte?" Francofonii georgieni se apără proferînd cu vehemenţă contraadevăruri: şi în Germania se citeşte *Mein Kampf*, statui ale lui Stalin se mai află peste tot în Rusia, ca şi ale lui Mussolini în Italia (!?). Iar cînd Pivot le spune şi o inocentă anecdotă cu Stalin şi Georgia, o cineastă-deputată se declară de-a dreptul şocată. Un complex nu stalinist, ci ridicol. După 70 de ani de comunism şi un război civil, chiar şi o veche civilizaţie ca cea georgiană riscă să se dizolve. Mă întreb brusc dacă pentru un francez unele manifestaţii româneşti nu pot lăsa aceeaşi impresie uzînd de aceleaşi stereotipuri ale micii ţări francofone ce trebuie să primească ajutorul cultural al unei mari naţiuni ca Franţa. Întrebarea ţine de retorică deoarece n-o cred. Chiar şi scriitorii români, imediat după revoluţie, intervievaţi de Frédéric Mitterrand la Institutul Franţei de la Bucureşti, în ciuda inepţiei de a se lăuda cu modul lor diferit de a rezista prin cultură (de parcă ar fi fost un merit că n-au urcat niciodată pe baricade), nu păreau atît de naiv provinciali. Sau pentru că-i cunoşteam şi puneam o carte pe fiecare nume... De vină a fost — repet — mai ales studioul în care s-a înregistrat, aidoma salonului de restaurant din *Balul Pompierilor* al lui Forman. Aceeaşi mizerie a Estului comunizat.

Luni 4 decembrie

„Evenimentul" acestor două ultime zile nu e *la chienlit* ce continuă şi se înrăutăţeşte, ci recitirea Jurnalului meu din 1945-1946, care mă dezamăgeşte atît de tare, încît îi arunc majoritatea paginilor la coş. Sînt furioasă pe adolescenţa mea stupidă!

Am citit piesa lui Zografi, *Isabela, dragostea mea*. Încîntată că mi-a plăcut şi-am putut de data asta să-i comunic şi altceva decît obişnuitele critici sau reticenţe. Voi încerca, cînd se întoarce Marina Constantinescu de la Craiova, să-i pun în contact, poate îi găseşte un regizor. Mai mult decît *Petru*, cu cîteva scene excelente, dar inegală, această *Isabela* de o construcţie impecabilă şi cu un suspans nedezminţit (a urcat atît în intensitate, încît finalul nu poate să nu dezamăgească) ar merita să fie reprezentată.

Tocmai i-am telefonat lui Manolescu sîmbătă seara spre a-i ura, tardiv: „La mulți ani!“ I se auzea televizorul deschis și ne-a spus că în acea clipă se încheie emisiunea lui Iosif Sava cu Liiceanu care a fost extraordinar. Deborda de entuziasm. După ce am vorbit, mai ales V., dar și eu, cu mama lui ce nu și-a revenit încă prea bine din operația de cataractă (o formalitate de cîteva ore la Paris, dificilă, cu reușita depinzînd nu doar de chirurg, dar și de hazard la București) ne-a venit la amîndoi ideea năstrușnică de a-i lăsa lui Gabriel un mesaj ca și cum am vedea emisiunea chiar în clipa aceea, ceva în genul: „E ora 8 seara și te privim la televiziune: ești excepțional!“ A mers din plin. Cînd l-am rechemat pe G. pe la 11 noaptea, avusese tot timpul să se chinuiască tot întrebîndu-se cum putem noi să prindem televiziunea bucureșteană la Paris.

Tot sîmbătă ne cheamă Maria B. Nu degeaba a supranumit-o V. „Pasiomaria“. N-au trecut nici două luni de la operația la picioare și iată că, mergînd încă șontîc, s-a dus la contramanifestația de la Châtelet! Nu numai c-a mers prea mult pe jos, dar putea să fie călcată pe picioare, îmbrîncită, lovită etc. dat fiind starea nervoasă a demonstranților, acei *usagers* ai deserviciului public — denumire mai exactă decît serviciul public, mă mir că nici un om politic din majoritate și nici un gazetar „de dreapta“ nu s-au servit de ea. Îi fac morală. Mai mult de formă: întîi că nu ține seama de nimic, apoi că nici nu-mi displace aiureala ei mereu generoasă.

Telefonează și Christinel să știe cum stăm cu „revoluția“. Tocmai plecase de la ea Furet. I-a confirmat că a primit scrisoarea lui V. și i-a promis lui Christinel că-i va trimite *Piteștiul* prefațat de el, imediat ce apare.

Sandrine Lavastine care se ocupă de *Pitești* vede lucrurile *di granda*: ar vrea să se ducă cu un gazetar de la Televiziune în România spre a regăsi pentru un film (ce-ar servi la lansarea cărții) pe supraviețuitorii de la Pitești. Trebuie să-i mai tăiem din aripi și s-o convigem să nu vină într-o seară la noi, fără mijloace de locomoție la întoarcere — s-au pus și taxiurile în grevă. Mai greu va fi s-o potolim cu traducerea lui Alain: ține neapărat s-o corecteze pe ici, pe colo…

Tot pentru *Pitești* ne chema ieri Frédéric Martel. S-a întîlnit în tîrg cu Liiceanu — evident pe cînd era la Paris — care l-a dus

cu el la Michalon și a aflat de noua aventură a cărții. El se interesase mai demult, pe cînd manuscrisul era sub contract la Gallimard, îi vorbise și lui Finkielkraut. Acum vrea să scrie două articole la apariție, unul pentru *Politique Internationale*, altul la *Esprit*.

Fetele, cu mesaj de la Florența Albu și întreaga redacție a *Vieții Românești*. Revista celebrează nu știu cîți ani de la apariție și nu se poate concepe ca acest număr festiv să apară fără texte de-ale noastre. Tare mi-e teamă că va trebui să se „conceapă". Eu n-am nimic, iar V. ar trebui să caute prea mult pentru cîteva pagini de Jurnal ipotetice.

Spre zece seara sună Barbăneagră: a murit Jules Monnerot. Vrea să știe ce a avut. Simplu: mergea spre 90 de ani. Dispare deci cel care de fapt dispăruse de mult de pe scena pariziană, cel împotriva căruia se țesuse cel mai cumplit dintre comploturile tăcerii. Ce nu i-a iertat stînga intelectuală autorului celor două lucrări și monumentale, și fundamentale: *Sociologie du communisme* și *Sociologie de la révolution?* Pamfletul antiintelectual din *La France intellectuelle* — cum crede Barbă? Ar fi prea simplu. De fapt, împotriva lui s-au coalizat și gaulliștii, aruncîndu-l, la un moment dat, spre... Le Pen. Ar trebui încercată o „sociologie" a acestei respingeri la care au participat și cei mai „nepătați": Alain Besançon, François Furet. Nici unul, nici celălalt nu-l citează în studiile lor. Nu eu o voi întreprinde și nu aici, în orice caz. V. și cu mine păstrăm amintirea acelei zile pe care a petrecut-o în întregime la noi. (Soția lui, care ne era colegă la Radio France, fusese singura ziaristă dată afară la sosirea gaulliștilor — așa ceva nu se mai văzuse. Ea ni l-a adus). Barbă îmi amintește că l-am invitat pentru o emisiune la Europa Liberă (atunci l-a cunoscut și el). Din păcate, nu știu dacă am păstrat-o. Și chiar dacă aș avea-o, ce-aș mai putea face cu ea? Cred că într-un climat ca cel parizian, darnic în excluderi și injustiții, Jules Monnerot a fost cel mai mare nedreptățit.

Barbă, întrebat de mine, îmi spune, pe de altă parte, că Goma și ai lui s-au mutat într-un apartament la Belleville, pe care l-au dobîndit cu greu deoarece trebuia găsit cineva care să garanteze pentru ei. În orice caz, esențialul pentru moment este că stau, toți trei, în aceeași casă. Nu le doresc decît binele, dar aș fi încîntată

să nu-i întîlnesc prin cartier. Nu sînt destul de creştină ca să întind şi celălalt obraz.

Duminică 10 decembrie

Mihnea ne aduce două pachete cu cărţile noastre. Ca şi de la Mihai Şora versiunea românească a eseului său apărut la Gallimard imediat după război şi reluat în traducere acum de Humanitas, *Despre dialogul interior*. Din Timişoara, Mihnea a luat de la Mihăieş introducerea lui Cornel Ungureanu în literatura exilului, *La Vest de Eden*. Capitolele despre noi (ar fi o ipocrizie să pretindem că nu pe ele le citim mai întîi) sînt bune, cel despre V. avînd preferinţa mea: V., şi nu eu, şi-a sacrificat o vocaţie, şi poetică, şi eseistică, pentru a se consacra celorlalţi („cauzei" cu toate ghilimelele datorate cuvintelor mari). Faptul că Ungureanu surprinde acest lucru mi se pare mai preţios decît orice laudă. Interesant şi capitolul despre Mircea Eliade, în care *Noaptea de Sînziene* e în sfîrşit luată în seamă. Mai puţin pentru Cioran şi Ionesco, aproape deloc (dar trebuie să-l recitesc) cel cu Vintilă Horia. E, desigur, un mare efort (Simuţ a început să revizuiască — nu totdeauna convingător — făcînd loc şi exilaţilor, dar nu le-a consacrat un volum special) de a readuce acasă pe refugiaţii mai de seamă şi de a-i supune unui examen critic. Carte de bun augur.

Sandrine, tot foarte agitată cu *Piteştiul*. Credeam că V. o determinase să renunţe la proiectul cu filmul în România, în căutare de supravieţuitori. Aş! Într-una din serile săptămînii vreo două-trei ore de discuţii telefonice pentru a-i smulge lui V. corecturi nu de stil, ci de sens. Unele le acceptă, altele nu, dar lupta e intensă pentru fiecare punct, e greu s-o faci pe S. să renunţe la ce şi-a pus o dată în cap.

O chem pe Luana Stoicea pentru şedinţa de la Ecole Normale consacrată de bursierii români traducerii din Caragiale şi la care, dacă grevele continuă, în ciuda cedărilor succesive ale guvernului Juppé (nu se vor atinge de regimul special de pensii din funcţia publică şi nu vor privatiza nici o întreprindere din acest sector), risc să nu pot fi prezentă. O găsesc răcită rău: s-a dus şi ea la o manifestaţie studenţească să vadă cum e şi a căzut peste comanifestanţi troţkişti care i-au pus întrebări indignate despre „genocidul"

ţiganilor de azi din România. Altfel are umor, a ajuns şi ea să rîdă de situaţia de-a-ndoaselea în care se află: să vii dintr-o ţară de abia scăpată de aberaţia comunismului în Occidentul tuturor iluziilor ca să auzi limbajul detestat de mai multe generaţii la tine acasă! E mai rău decît o farsă, e o necuviinţă.

Aseară, al doilea telefon al lui Christinel într-o săptămînă: poşta română a scos un timbru Mircea Eliade. Ne bucurăm împreună.

Toate zilele acestea consacrate *Reperelor* pe care îmi propusesem să le alcătuiesc pornind de la Jurnalul meu din '45 — acuma aruncat la lada cu gunoi, nu la figurat, ci la propriu. M-am ţinut de cuvînt, dar lucrul a fost migălos. În plus, spre a nu cădea pradă demoralizării, a trebuit să găsesc un ton cît mai ironic pentru adolescenţa mea preţioasă şi cam ridicolă. Acum c-am încheiat cele vreo nouă pagini de note, îmi permit din nou — deşi cu o conştiinţă încă împovărată — luxul de a mă proiecta pe străzile, în grădinile şi în casa mea dintr-un trecut ce va fi liber să redobîndească încetul cu încetul culorile vii şi mistificatoare ale Paradisului pierdut.

Dacă reîncep să fiu miloasă cu mine însămi, totul e de luat de la capăt.

Marţi 12 decembrie

Demonstraţii şi mai masive după ce Juppé a cedat, a întîlnit pe şefii de sindicate, a promis că va modifica într-un viitor apropiat Constituţia spre a garanta sectorul public (mereu deficitar), că nu se va atinge de pensiile privilegiate din acest domeniu, că va „negocia". Azi aproape 2 milioane de persoane (cifra sindicatelor) manifestînd în întreaga Franţă pentru abandonarea pur şi simplu a planului de reformă, ba chiar pentru demiterea lui Juppé. Şi reţele de televiziune (în frunte cu cele oficiale, iremediabil de stînga) privilegiind mereu punctul de vedere al greviştilor şi pretinzînd că sînt susţinuţi de restul populaţiei, cînd, în fond, toată lumea e exasperată. Nu mai văd nici o ieşire deoarece societatea franceză este cu adevărat bolnavă de arhaisme, corporatism, egoism, deci nereformabilă, iar pe de altă parte, Juppé n-are nimic din „doamna de fier" (Thatcher) pentru a putea zdrobi sindicatele.

Ieri-dimineaţă, telefon bucureştean de la Lucia Hossu-Longin. Îi cere lui V. să figurăm pe o listă pentru apărarea emisiunii ei

din nou amenințate. Vrea să dea numele episcopilor și arhiepiscopilor ce o susțin, dar V. îi răspunde — și bine face — că n-avem nevoie de nici o referință și singuri de am fi tot am semna pentru *Memorialul durerii* — unicul tribunal (al imaginii) în fața căruia au fost aduși cîțiva dintre marii inchizitori și călăi comuniști. Dna Ioanid, căreia îi mulțumim pentru trimiterea unei casete cu ultimul *Memorial* (consacrat remiterii Legiunii de Onoare lui Coposu, cu o lună înainte de moarte), ne confirmă că Lucia Hossu are probleme nu numai cu dușmanii, ci și cu Ticu Dumitrescu.

La poștă, nici un *22,* în schimb, o *Dilemă* (nr. 150) cu un editorial de zile mari (umor și grație) al lui Pleșu și un articol din nou sardonic al lui Iorgulescu împotriva cărții lui M. Nițescu. Nici nu-l numește de scîrbit ce e, dă doar titlul cărții. Nu-l văd bine, nu pe bietul Nițescu, trecut la cele veșnice, ci pe Iorgulescu însuși.

În *România literară* (46) sub titlul „Îngrijorarea Domnului Coposu“, editorialul lui Manolescu dovedind că este un domn (dacă a făcut cuiva rău Coposu, e tocmai lui). Tot aici, Țepeneag a ajuns să publice (cu „va urma“) scrisori trimise prin anii ’60, unei doamne ce-i cerea amănunte asupra vieții literare românești. Insistînd, firește, asupra importanței oniriștilor. Urît stadiu, lamentabilă vanitate.

Sîmbătă 16 decembrie

Un nou macroaccident: un *crash* inexplicabil care-mi fură memoria textului înregistrat timp de două-trei ore. Pierd brusc nu doar paginile scrise azi, ci și cele aproape 100 de pe fișă (noroc că am copie, dar nu pentru cele de azi. E a doua oară cînd se petrece acest lucru care mă pune într-o stare de nervi cu o coloratură aparte: încep să acuz progresul în general, computerele îndeosebi și să regret preistoricele noastre mașini de scris fără capricii de robot.

Pe străzile Parisului „Conu Leonida“— devenit mulțime — continuă să ceară de la stat avantaje pe care, de fapt, le va plăti el însuși. Toată Franța pare a a se afla mental în stadiul celebrului personaj, numai că, necunoscîndu-l pe clasicul român, n-are complexe. Și delirează, nestingherită. Nu doar Bourdieu (eternul nevindecat de stîngisme savante) îi susține pe greviști, dar și imaculatul nostru Glucksmann pretinde (din generozitate, fără îndoială, doar că pentru un gînditor lipsa de luciditate, oricare ar fi motivațiile

— chiar şi nobile —, e prejudiciabilă) că societatea e în căutare de sens şi suflet (ca şi cum avantajele dobîndite pentru care luptă funcţia publică ar avea ceva de-a face cu sufletul).

M-a înfuriat şi o nouă dovadă a tratamentului diferit la care sînt supuse în Occident fascismul şi comunismul. Am constatat-o la o masă rotundă, pe Arte, reunind pe şefii serviciilor secrete din Germania războiului rece, pe de o parte occidentalii (francezul şi americanul — Constantin Melnik şi Pete Bagley), pe de alta KGB-istul însărcinat cu spionajul din Europa de Apus şi celebrul Markus Wolf de la Stasi, decretat cel „mai mare spion al secolului“ şi primit ca atare de către realizatorul emisiunii, Daniel Leconte (în timp ce în Germania fusese condamnat la şase ani de închisoare şi salvat de Curtea Supremă). Nu numai că erau consideraţi egali — nu făcuseră aceeaşi meserie? — dar Alexandre Adler din sală susţinea chiar că Markus şi KGB-istul (Serghei Kondratiev ce pleda pentru liberalismul celui ce inventase represiunea psihiatrică, Andropov) şi-au apărat patria şi „onoarea“ lor de comunişti. E inutil să mă întreb dacă Adler (ruda lui Roman?) ar fi apărat „onoarea“ de nazist a unui Goebbels, deoarece la masa rotundă organizată de Pivot în jurul cărţii lui Furet s-a ridicat împotriva semnului de egalitate pus de F. între comunism şi fascism. Tot atunci am aflat că Adler s-a înscris în Partid într-un moment cu totul descalificant: după ce tancurile sovietice intraseră la Praga spre a-i lichida „primăvara“. De cîte ori îi văd silueta rotofeie pe vreun platou de televiziune — şi e unul dintre cei mai mediatizaţi „specialişti“ — îmi vine să închid postul.

Mi-am permis şi luxul unor indignări estetice. Ce dreptate aveam să nu văd în sală filmul lui Patrice Chéreau, *La Reine Margot*! Ştiam deja că regizorul de teatru, interesant *sans plus*, n-are prea mult de-a face cu cel de cinema, mediocru. V. şi cu mine am rămas totuşi uimiţi privind aseară, pe Canal Plus, versiunea lungă a bietei *Regine*: toate reţetele comerciale ale filmului cu gangsteri (P.Ch. se lăuda c-ar fi fost inspirat de *Le Parrain*), de la hectolitri de sînge (mai rău ca la De Palma al debuturilor) pînă la sexualitatea exacerbată (Margareta de Navara sprijinindu-se de un zid şi făcînd amor cu un necunoscut de pe stradă, plus nişte incesturi chiar şi cu unul dintre fraţi, notoriu pederast), toate clişeele

kitsch curg asupra unei curți regale, desigur violentă, dar nu mujică (așa cum arată în film niște descreierați de mahala), mai tare decît sîngele Nopții Sfîntului Bartolomeu. Toată neputința estetizantă a cinematografului francez contemporan e concentrată în acest film pur și simplu vulgar și neinteligent.

Gabriel vrea să ne invite oficial în luna mai la Colocviul „Cioran" ce se va ține la Institutul Francez de la București. Îi vom răspunde negativ. Atîta am scris despre Cioran, încît aș avea impresia de a mă maimuțări pe mine însămi.

Alt telefon cu Ana Luana Stoicea: o profesoară de la Ecole Normale Sup. era gata să vină să mă ia cu mașina pentru Seminarul cu traducerea din Caragiale, va fi însă marți o nouă manifestație, așa că-l voi lăsa singur pe Conu Leonida să-și apere „fandacsia" pe străzile Parisului. Dacă nu se schimbă nimic... De fapt, greva a obosit, se fărîmițează înainte de a se termina: va mai ține așa cel puțin pînă la Crăciun.

Ne-a chemat ieri, de la Timișoara, Vasile Popovici să ne spună, de pe acum: „Sărbători fericite!" Îl căutăm azi, dăm peste un *répondeur* și-i... urăm la rîndul nostru.

Cartea lui Vona, *Les fenêtres murées,* e pe cale să aibă și în Franța soarta aparte, ținînd de miracol, din România. Azi, cronică literară semnată de Sophie Képès în *La Quinzaine littéraire* (nr. 683).

În China, cel mai tenace probabil dintre disidenții cunoscuți în Occident, Wei Jingsheng, după o primă pedeapsă de 15 ani închisoare, a fost condamnat miercuri la alți 14! Acolo comunismul continuă să-și arate adevărata față între crimă și abjecție. În plus, sfidare: campaniei de solidarizare lansate de Kenzaburo Oe și Günther Grass (măcar la atît să fie bun) bineînțeles că nici nu-i răspunde. Cunoscînd însă poate mai bine decît sovieticii de ieri motivările marilor puteri, comuniștii chinezi au înțeles că, pentru a continua comerțul cu China, occidentalii nu vor îndrăzni să ceară Beijing-ului altceva decît „clemența". Farsă repetitivă.

Totuși a fost semnat la Paris Tratatul pentru Bosnia. Rămîne de văzut punerea în practică. Moscova l-a și asigurat pe generalul Mladici, acuzat de crime de război, că va putea găsi azil politic în... Rusia. În Cecenia i-ar sta cel mai bine!

Luni 18 decembrie

În Rusia, la alegerile legislative, cei care au cîştigat cel mai mult (22 %) au fost comuniştii. Urmaţi imediat de Jirinovski şi ultranaţionaliştii lui. Oricîte argumente s-ar găsi pentru a explica acest fenomen ce se întinde asupra întregului Răsărit (şi sînt destule), tot în termeni de boală şi de viroze e mai la îndemînă să-l descrii.

Dacă incidentul cu computerul nu m-ar fi traumatizat, îndepărtîndu-mă de acest instrument ce-şi oferă crize de demenţă bianuale, cred că n-aş mai fi contenit cu jelania şi anatemele.

Miercuri 20 decembrie

Am mers totuşi la Ecole Normale Sup. A venit să mă ia „caïmanul“ celor două bursiere; o cheamă Catherine şi (curios) Costentin. Nu e româncă, în ciuda numelui, ci alsaciană. Debordantă de vitalitate, de confesiuni, de entuziasme, exaltată (un fel de Alla fără suflet slav), îţi lasă impresia că tocmai replica pe care i-o spui acum era de atîta vreme aşteptată, reacţionează exagerat şi la glumă, şi la serios şi — tot ca Alla — e în aşa hal captivată de convorbire, încît mai uită de mîinile de pe volan. Soseşte cu Ana Luana Stoicea. Ea tace şi e timidă pentru amîndouă.

La Ecole Normale Sup., un seminar *à la française*, adică sală mică. Şi noi de altminteri sîntem puţini: cele două bursiere (Ana Luana şi Ana Maria Gârleanu), Poghirc — nu poate să nu fie prezent oriunde e vorba de studenţi români (vorbeşte mult şi mai curînd *à tort* decît *à raison*) — şeful seminarului de traduceri, un elenist, un traducător canadian, o bursieră din Rusia, Catherine şi traducătorul *Capitalului* în Pléiade (ca şi al lui Hölderlin), fost sau şi prezent comunist şi pentru care domnişoara „Caïman“ pare a nutri sentimente cam precise. În orice caz, o singură rugăminte mi-a adresat: să nu condamn prea direct comunismul, să nu... sufere el („il fait son travail de deuil“ — i-am spus eu cu o formulă-clişeu pe care a primit-o ca o revelaţie, tot amintindu-mi-o: „comme vous avez si bien dit...“). În afară de faptul c-au fotocopiat cîteva pagini din Caragiale — ed. românească — faţă-n faţă cu textul francez, cele două bursiere ale noastre mă lasă să mă prezint singură şi să descriu condiţiile în care a fost făcută traducerea, ca şi dificultăţile întîmpinate. Scurtez prezentarea şi lansez tema: „De

ce adaptare şi nu traducere?“ N-are sens să rezum aici variaţiile pe această temă, nici întrebările puse, cele mai multe sofisticat-inutile, nici intervenţiile intempestive ale lui Poghirc plîngîndu-se dintru început că s-a înscris la filologie, şi nu la filozofie, deoarece puseseră comuniştii mîna pe putere, şi la filozofie te mînca Marx (Catherine a înverzit, iar traducătorului *Capitalului* au început să-i umble ochii pe pereţi). Dar îi iert toate lui Poghiric fiindcă mi-a dezvăluit că primul care l-a rînduit pe Caragiale alături de Flaubert (*Bouvard et Pécuchet*) a fost... Vlahuţă. Şi V. a fost încîntat, el care deja voia să scrie un studiu de 1 000 de pagini spre a reabilita celebrul vers „Nu de moarte mă cutremur, ci de veşnicia ei“ de care au tot rîs generaţii de intelectuali români.

Nu ceea ce s-a petrecut la seminar era important pentru mine, ci cadrul. Tot încercam să-mi provoc emoţia imaginîndu-mi, pe culoare, în bibliotecă, prin grădina interioară — clostrul — sau în sala unde peroram cu toţii, umbrele îmbinate, deşi potrivnice, ale lui Aron şi Sartre. Degeaba făceam apel pînă şi la amintirea de fervoare şi lumină a paginilor dedicate şcolii de Brasillach, emoţia refuza să vină la întîlnire.

De altminteri, în *Caietul* scos cu prilejul bicentenarului de anul trecut — Catherine mi-l oferă aproape ceremonios — bietul Brasillach nu e numit decît o dată, la îmbulzeală, pe cînd de Sartre dăm la tot pasul. Cu totul normal. Deşi în acest text-program de festivităţi există un rînd de rapidă autocritică (în trecut, şcoala se remarca prin comunismul său ortodox), evident că stînga dăinuie şi că „il vaut mieux s'être trompé avec Sartre qu'avoir eu raison avec Aron“*. Iar că bietul Brasillach şi-a plătit cu viaţa orientarea ideologică greşită (dar nu mai mult decît a staliniştilor ce-au prosperat) devine un detaliu nesemnificativ de biografie din moment ce nu stinghereşte pe nimeni. Singurul scriitor francez „executat“ din secolul XX tot n-a dobîndit drept de cetate prin cărţile sale ne-ideologice, ca de pildă paginile înmărmuritoare despre soţii Pitoëff din *Notre Avant-guerre*, ci se tîrăşte doar la coada unei enumerări în acest catalog festiv al Şcolii Normale.

---

* „e mai bine să te fi înşelat cu Sartre decît să fi avut dreptate cu Aron“ (*n.ed.*).

Cum să mai fii, în aceste condiții, tulburat de fantomele din clostrul Școlii normale?

În catalog figurează, în schimb, la loc de cinste Paul Celan, care are, deși n-a fost decît doi ani profesor aici, și o sală ce-i poartă numele. Catherine, care mă readuce cu mașina, cînd aude că V. l-a publicat pentru prima oară în *Agora,* ține neapărat să-l cunoască, germanistul ei fiind un fost asistent al lui Celan. Acasă, se miră și se bucură de cărți și discuri și face tot felul de planuri cu noi, de parcă ar urma să ne vedem de-acum încolo mereu. Deși e agreabilă, sper că nu. Telefonează și „bursierele" să-mi mulțumească. Uit să le semnalez că în broșura bicentenarului stă scris că de-a lungul celor două veacuri românii au fost constant prezenți la Ecole Normale Sup. Care, nu se știe. Acum Catherine a descoperit brusc că Eliade, Cioran, Ionesco și Brâncuși sînt cu toții români! Vrea să-și orienteze studentele spre o lucrare ce-ar arăta aportul spiritului românesc la cultura mondială. Dacă ar spune asta la București (unde s-a dus acum cîteva luni să-și „aleagă" studentele), ce aplaudată ar fi de cei care vor să schimbe „imaginea" (României peste hotare, evident). Și nu numai de ei.

M.-F. îmi spune că a primit o scrisoare de la L'Arche: s-au vîndut din Caragiale 900 de exemplare! Și asta în ciuda unor cronici entuziaste (în *Libé, La Quinzaine littéraire, Le Monde).*

Aseară, Andrei Savu ne aduce o videocasetă cu emisiunea televizată de trei ore Gabriel Liiceanu-Iosif Sava și alta radiofonică despre Cioran. A doua n-a fost copiată deloc, banda e ștearsă, în schimb emisiunea televizată e o revelație chiar și pentru V., care dintru început l-a considerat pe Gabriel ca o prezență majoră și neașteptată în gîndirea românească. Chiar și pentru mine care neavînd acces la filozofie l-am admirat în primul rînd ca scriitor. Risc să răsfăț superlativele: și pe plan filozofic, și pe cel politic, un Gabriel *au meilleur de sa forme*, zdrobind cu fermitate, dar nu fără curtoazie, acea masă gelatinoasă din toate punctele de vedere care este Iosif Sava. (Același la emisiunea căruia strălucise Patapievici.) Am vorbit aseară la telefon cu Gabriel, dar înainte de a fi văzut prestația sa de zile mari.

Acuzat de intransigență de către Iosif Sava care reclama nuanțe în judecarea coșmarului comunist, găsind mai lesnicios, dat fiind

probabil propriul său trecut în Partid, să dea vina integrală doar pe nazişti şi legionari, Gabriel a reacţionat exemplar: nu doar cu fermitate, dar şi cu luciditate şi profunzime. Nu s-a mulţumit să pună semnul egalităţii între cele două totalitarisme, a arătat şi de ce, dispunînd de timp mai mult, comunismul are deplină prioritate: şi în numărul de victime, şi în mutaţia neagră a mentalităţilor.

Intervenţia sa nu ne-a covîrşit doar pe planul eticii în cetate, ci şi (să adaug mai ales?) prin răspunsurile la întrebările sumare ale lui I.S. privind muzica şi filozofia. Gabriel dădea impresia unei gîndiri constituindu-se pe măsură ce este enunţată.

Am întrerupt (e vreo 10 seara) spre a-i telefona lui Gabriel şi a-i comunica entuziasmul nostru. Pentru a mai scăpa de ploaia de epitete majusculizate cu care-l acoperim, Gabriel deviază discuţia: măcar unul dintre noi doi să fie prezent la Colocviul „Cioran" de la Institutul Francez. Adică eu, pretinde V. care refuză categoric, în ceea ce-l priveşte. În cel tîrziu o săptămînă trebuie să-i dau răspunsul, care va fi — o ştiu de pe acuma — negativ.

Mare urîţenie că nu există o viaţă de dincolo, vreun plai sau munte cuminte ca la Păltiniş, de unde Noica înţeleptit de eternitate să privească spre discipolul său care l-a depăşit (deoarece a ştiut să împletească cunoaşterea cu dimensiunea etică, dispreţuită de Noica) şi să-şi spună că, în afara chiar a operei, existenţa lui a dobîndit un sens printr-un astfel de învăţăcel neoficiind în templul culturii, ci în cotidianul unei cetăţi în derivă istorică. Căreia îi oferă repere şi puncte de sprijin. Norocul lui Noica se numeşte Liiceanu.

Duminică 24 decembrie

Noaptea de Ajun. Toată ziua telefoane, mai ales cu România:

Patapievici, mereu stingherit de publicitatea făcută în jurul său. N-ar fi un semn rău, dar durează de prea multă vreme.

Gabriela Ad. nu e acasă, îl însărcinez pe Mircea cu urările.

Zografi ne descrie marele succes al deschiderii Librăriei Humanitas la galeria Kretzulescu — nici n-a reuşit să pătrundă înăuntru.

Barbu Brezianu e şi el plecat în oraş, „La mulţi anii" noştri ajung doar la Irina Fortunescu.

Doru Cosma ne-a primit cărțile (deci au început să fie trimise cele de pe lista de presă), ne înștiințează c-au apărut săptămîna asta două pagini în *România literară.*

Monica Spiridon se plînge că n-au fost primite cronicile ei, redactorii avînd prioriate: Alex. Ștefănescu despre mine, Ioana Pârvulescu despre V. — M.S. le va trimite la *Ramuri*, împreună cu fotografiile făcute la noi acasă în care sîntem (dacă-mi aduc bine aminte) deosebit de urîți.

Ne cheamă Mircea Mihăieș: a primit și el, a scris și el, va fi publicat în *Cuvîntul*...

Tot cu Timișoara: Delia, foarte emoționată de parcă auzindu-ne a primit cine știe ce dar, și Adriana Babeți aproape la fel de surprinsă că ne-am gîndit la ea. Îndrăznesc să întreb ce are exact la ochi: maculare, deci știe ce spune oftalmologul cînd pretinde că doar rugăciunea îi poate face bine, nu există încă leac. E bravă și lucrează mereu (ne-a trimis recent o traducere din Barbey d'Aurevilly). Sîntem îndurerați: se pare că citește cu lupa. Nu ea, alții ne-au spus-o.

Mai prin apropiere, alte telefoane: Mimi Biemel (singură), Lucie, cu copii și nepoți la Trainel, Dorin Cazaban cu ceva la inimă, sper să nu-l mai opereze din nou. Are, după ce i s-a scos tumoarea de pe cozile vocale, o voce foarte răgușită. Tot este mai bine decît fără voce defel, ca Ion Ioanid. Din partea lui sună soția: a vorbit cu Lucia Hossu-Longin, extrem de impresionată de felul în care a acceptat V. să figurăm în Comitetul de onoare al Fundației Memorialul Durerii. Vona a ieșit din spital, dar e mai departe bolnav.

O singură șansă cu grevele: n-au sosit decît vreo trei-patru felicitări. Dar și cînd vor veni buluc... Mai bine nu s-ar mai deschide, prin centrele de triaj unde sînt blocate, baloturile, ci ar fi arse pur și simplu. S-a mai întîmplat și în mod cu totul egoist aproape ne-o doresc. Altfel, răspunsurile vor deveni urgente și ne vor lua zile întregi.

Or, aș dori să pot continua a lucra ca în ultimele două zile la *Repere*: cu sîrg. Cred că am găsit tonul pentru niște „amintiri din copilărie" ce trebuiau ferite și de răsfăț, și de prea bune sentimente. Doar o pagină, dar decisivă. V. a găsit-o bună și el este... casație. Nu am însă mai puțin trac pentru ceea ce „va urma".

Luni 25 decembrie

A murit Levinas. Într-un spital. Avea 90 de ani. V. peste măsură de întristat. Parcă i se goleşte orizontul intelectual. Adevărat scandal: pe canalele de televiziune se consacră cîte două-trei minute morţii unui actor american de serie B., iar despre cel mai mare filozof francez contemporan absolut nimic. Şi ne mai întrebăm dacă da sau nu există o criză a culturii!

Joi 28 decembrie

Cina de Crăciun (în 25), cu pom şi daruri, ca de obicei la Marie-France şi Rodica (a scăpat de bronşită). Cu Simone şi Maria B.

A doua zi, tot seara, Crăciun bis, devenit şi el tradiţional, la Mihnea şi Catherine.

V. (şi nu Ilea) mi-a găsit ieri şi ultimul caiet de Jurnal bucureştean. Am prins nu doar obişnuinţa, ci chiar voluptatea să arunc la coş însemnările acestei fiinţe inutil complicate, dizgraţios de sentimentală şi narcisică — adolescenta care am fost. Păstram o amintire de har a acelor timpuri. Timpurile, de fapt, nu ştiu cum vor fi fost, eu însă... Singura consolare: mă judecam aspru, crunt chiar, propria mea deriziune fiindu-mi un exerciţiu cotidian.

Nu-mi dau seama cît timp îmi va lua introducerea acestui ultim caiet în textul încă necompletat al primelor Jurnale. Mai trebuie să dau şi computerul la reparat (de fapt sînt doar de controlat năbădăile lui) şi ar fi bine să termin mai înainte această primă versiune.

În orice caz, anul se încheie bine: am scăpat de mărturia scrisă a acelei fete (mi se pare total străină) ce-şi analiza cu lupa, pînă la exasperare, toate stările sufleteşti (şi slavă Domnului, numai de ele nu ducea lipsă). Unde pui că mai scriam şi versuri!

Mama îmi spunea (şi-mi revine periodic) cît de puţin se recunoştea în anumite ipostaze şi etape din trecut — de parcă n-ar fi fost vorba nici de aceeaşi fiinţă, nici de aceeaşi viaţă. După această relectură a Jurnalului din 1941-1947, îi dau, mai mult ca niciodată, dreptate.

Duminică 31 decembrie

Atît m-am cufundat — şi înfundat — în caietul din 1946-1947, atît am corectat şi scris — chiar şi amintiri din copilărie — la *Repe-*

re, încît am ajuns în ultima zi a anului fără să fi terminat punerea în formă a „reperelor“ 1941-1947 (pînă la venirea la Paris). Responsabil e ritmul în care am recuperat volumele, crezute pierdute și apoi regăsite unul cîte unul, obligîndu-mă de trei ori la rînd la inserțiuni de noi paragrafe în textul deja scris (ce-aș fi devenit fără computer, obligată să bat la mașină de nu știu cîte ori același text — cred că renunțam înainte de a fi început). Va trebui deci să-mi dau Mac-ul la reparat înainte de a mă fi descotorosit de insuportabila ființă ce-mi ține companie de vreo lună de zile. Dacă am vreo consolare e doar tonul just (cred că l-am găsit) pentru cele cîteva rînduri consacrate mamei și pentru partea mai anecdotică a relațiilor dintre mine copil și tata („alfabetizarea“ mea).

De Jurnal nu mă plîng că nu l-am mai prea ținut. N-au fost „evenimente“ de notat, ci numai telefoane și întîlniri.

Pur caraghioslîc: în *Jurnalul literar*, devenit moșia onorifică a lui Stroescu-Stînișoară și a lui Balotă, acesta din urmă, după ce și-a epuizat probabil toate munițiile personale, nemaiștiind cum să-și întrețină cultul personalității, publică din recomandațiile ce i-au fost date pentru obținerea azilului politic, deci elogii de complezență de uz și cu scop pur administrativ, initulîndu-l pe cel mai important (semnat Eugen Ionescu) „Inedit“.

Spre a nu încheia anul bătîndu-mi joc de aproapele — se discreditează el și singur — să mai notez că printre darurile primite de Crăciun se aflau și trei casete video retrasînd istoria comunismului de la Lenin la Gorbaciov, pasionante deoarece sînt clădite pe documente din arhivele redeschise o clipă de Comitetul Central și de KGB. Nici nu se mai poate pomeni de „revoluție“, puciul ocupării Dumei de către bolșevici se petrece într-o noapte, cînd palatul nici nu era păzit. Punerea în paralelă a imaginilor luate atunci (o singură fereastră spartă) și cea eroico-monumentală imaginată de Eisenstein în *Octombrie* dă tonul minciunii și flagrante, și enorme pe care va fi clădit întregul regim. Deși prea rezumative și păcătuind prin multe omisiuni (biata Românie e absentă în ele din toate evenimentele la care a luat totuși parte, de la război pînă la „revoluția“ din dec. ’89, singura necitată), casetele acestea trebuie văzute și memorate. Prima, un *Stalin* de Jean Aurel după cartea lui Souvarine, cu o orientare politică impecabilă, avînd însă

defectul — major — de a amesteca, fără indicație, documentele de arhivă cu filmele de propagandă din epocă. A doua (un cofret de două casete) — un documentar de Hugo Portisch, excepțional în prima parte, cu demistificare pînă și a revoluției, și mult mai rezumativ în partea a doua, Stalin-Hrușciov-Gorbaciov, arhivele nemaifurnizînd inedite.

Dacă nu vor fi împiedicați de vreun nou val utopic sau de cine știe ce re-ideologizare, istoricii de mîine vor putea dispune de o materie primă pentru a reconstitui oroarea la care nici n-ar fi visat predecesorii lor.

Nu știu ce mi-a venit să închei anul cu o astfel de viziune „optimistă“ ce-mi stă atît de puțin în fire, ca să nu mai vorbim de experiență.

MONICA LOVINESCU

Jurnal
1981-1984

Fresca unei jumătăți de secol de exil politico-literar românesc, prin cel mai autorizat cronicar al său, continuă sub altă formă. După ce a optat, pentru anii 1947-1980, pentru ceea ce comentatorii au numit „jurnal comentat", oferind publicului cele două extraordinare volume intitulate *La apa Vavilonului*, Monica Lovinescu ne încredințează acum masivul jurnal ținut cu regularitate între anii 1981 și 2000.

Fără ca autocenzura și deplinul control asupra indiscrețiilor de ordin personal și afectiv să slăbească vreo clipă, Jurnalul ca atare suprimă distanța dintre momentul trăirii și cel al consemnării. Lumea literară românească a ultimului deceniu de comunism și lumea românească, pur și simplu, din agitatul și contradictoriul deceniu care a urmat sînt văzute acum de foarte aproape, cu tot vacarmul de proiecte, ambiții, derute, compromisuri, eșecuri.

Mai mult decît în precedentele volume, în vocea care consemnează toate acestea transpar acum speranța, deziluzia, oboseala, uneori dezgustul cuiva care a debutat în exilul militant ca într-o paranteză, pentru a și-l asuma apoi ca pe un destin.

HUMANITAS

bunul gust al libertății

MONICA LOVINESCU

Jurnal
1985-1988

Sîntem cu acest al doilea volum între anii 1985 şi 1988, anii înăspririi dictaturii ceauşişte şi ai agoniei comunismului. Momente dramatice, asasinarea lui Gheorghe Ursu sau revolta muncitorilor de la Braşov, anchetele şi arestarea disidenţilor, frămîntările lumii scriitoriceşti sînt trăite, la Paris, ca şi cum diaristul n-ar fi părăsit nici o clipă Bucureştiul.

HUMANITAS

bunul gust al libertății

MONICA LOVINESCU

Jurnal
1990-1993

Mai mult decît în precedentele volume, lumea literară românească din agitatul și contradictoriul deceniu nouă postrevoluționar și lumea românească pur și simplu sînt văzute acum de foarte aproape, cu tot vacarmul de proiecte, ambiții, derute, compromisuri, eșecuri. Mulțimea de scriitori, ziariști, politicieni, oameni de afaceri, veleitari, conștienți că „nu e puțin lucru să exiști în conștiința Monicăi Lovinescu“, cum spunea un critic, se perindă prin aceste pagini, mai animate parcă de iluzii, energii, speranțe și entuziasme decît cele precedente și decît cele care vor urma.

Lucrul este explicabil, ele sînt redactate în anii 1990-1993, primii ani de haotică, ambiguă, exaltantă totuși libertate.

memorii/jurnale/convorbiri

MONICA LOVINESCU

Jurnal

1994–1995

Nu mă mai întreb încă o dată (repetitivă și obsesivă, întrebarea e și inutilă) de ce mă încăpățînez să notez aici tot felul de mărunțișuri...
Am părăsit această îndeletnicire, recitind într-un caiet mai vechi, de prin 1950 și ceva, o dare de seamă despre o expoziție și nici una dintre descrierile de tablouri nu-mi mai evoca nimic. Furioasă pe o astfel de memorie neajutătoare, am pedepsit-o: am pus nu numai acel caiet la o parte, ci și ideea însăși de jurnal. Am reluat *Jurnalul*, sub formă mai curînd de agendă, în 1977, în plină mișcare Goma, cînd din pricina știrilor ce ne soseau precipitat și din toate părțile (n-aveam timp să pun telefonul în furcă, și iar suna) ajunsesem spre seară să dau o știre tocmai celui ce mi-o transmisese cu cîteva ore mai înainte sau pe la începutul zilei. De atunci continuu *Jurnalul* din inerție și sete de memorie, îndoindu-mă funciar de rostul lui. E doar o meteahnă fără consecințe.

În aceeași serie

LUIS BUÑUEL Ultimul meu suspin
SALVADOR DALÍ Jurnalul unui geniu

Pe copertă: Locuința din *rue* François Pinton a familiei Ierunca

ISBN 973-50-0264-7
ISBN 973-50-0576-X

